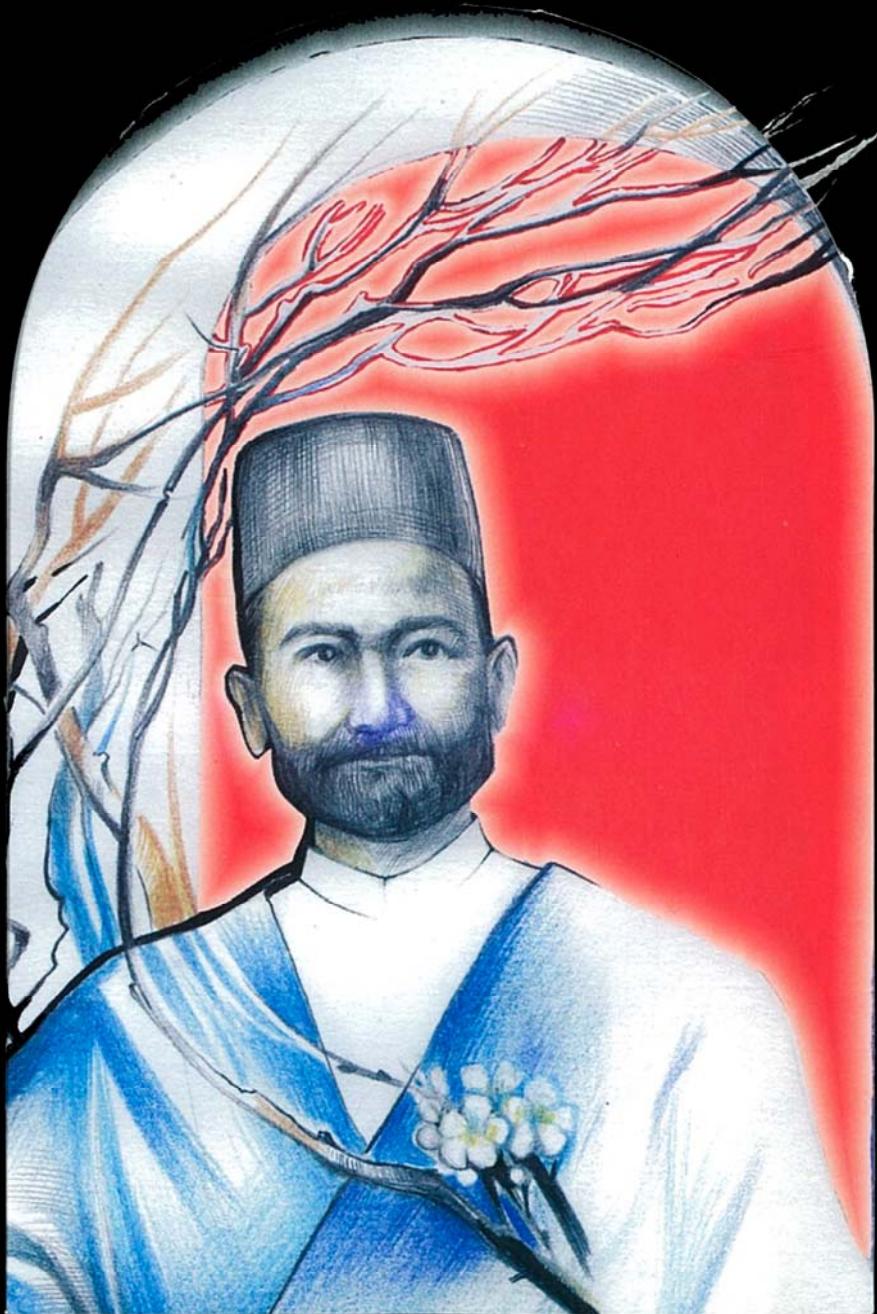
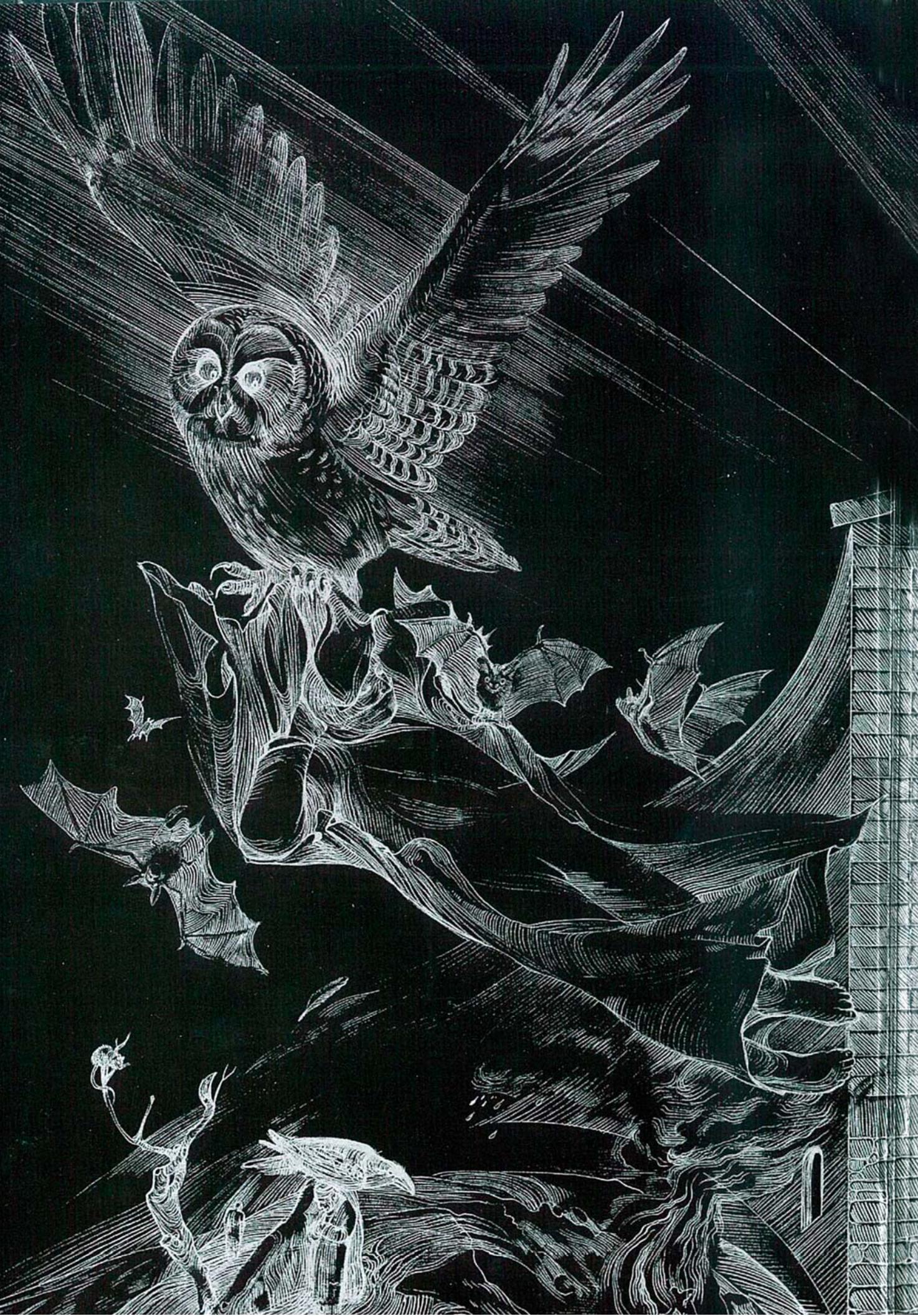
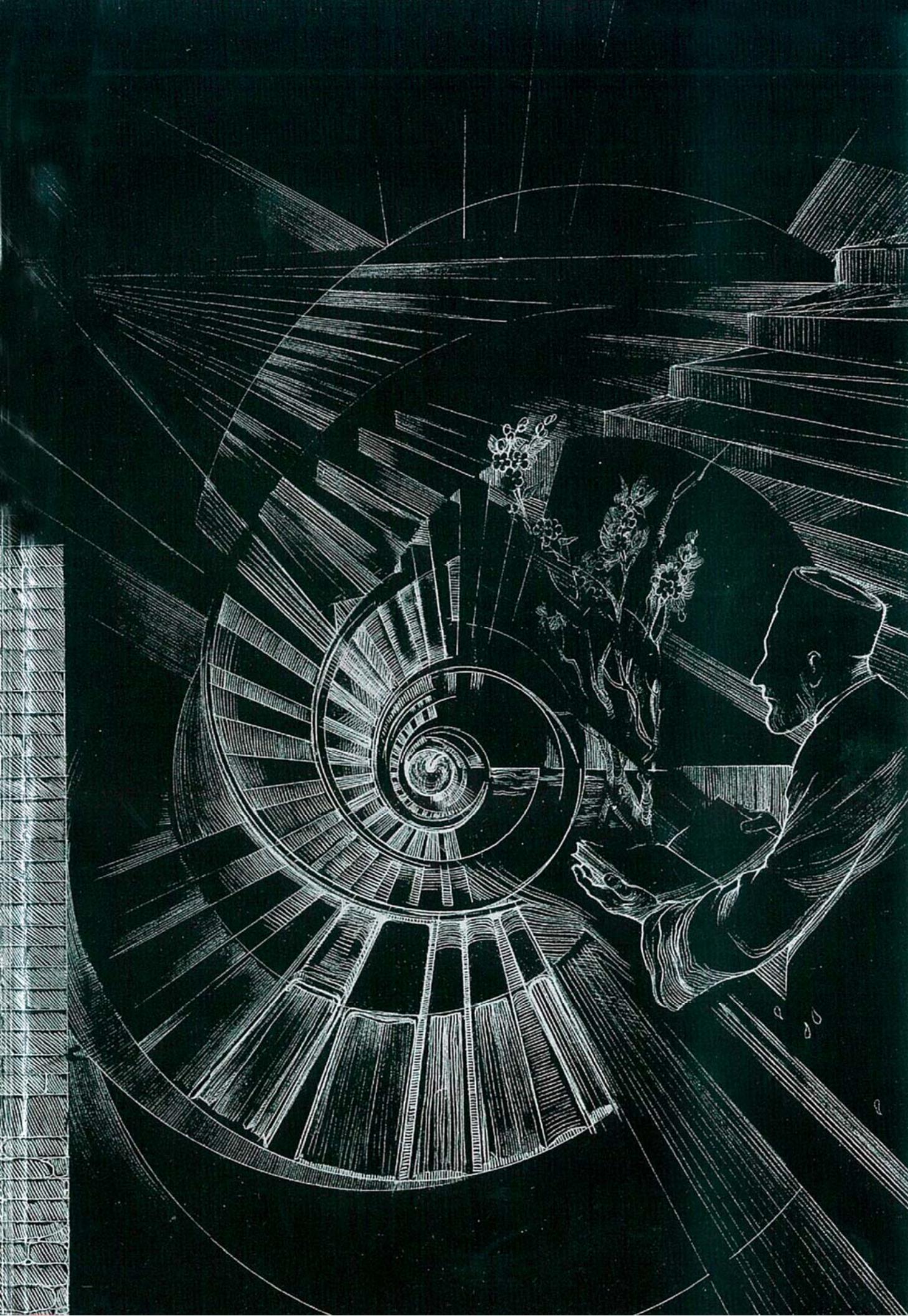

Mirzə Əli Möcüz

Şeirləri

Cənubı Azərbaycan kitabxanası

Şəbūstərli

Mirza Əli Möcüz

Şeirləri

Bakı — Oskar nəşriyyatı — 2007

102

www.oskar.az

Redaktor: **Hacı Mustafa Mailoğlu**
Texniki redaktor: **Şəlalə Ana Hümmətli**
Tərtibatçı rəssam: **Vəfa İbrahimqızı**
Kompüter icraçısı: **Kəminə Paşayeva**
Tərtib edən: Filologiya elmləri doktoru,
türkoloq-professor
KAMIL VƏLİ NƏRİMANOĞLU

Cənubi Azərbaycan kitabxanası, **Şəbüstləri Mirzə Əli Möcüz Şeirləri**, Bakı, "Oskar" nəşriyyatı, 2007, səh. 282

Mirzə Əli Möcüz (Mirzə Əli Mö'cüz) (1873-1934) Azərbaycanın cənubunda yaşayıb-yaratmış böyük söz ustasıdır. Onun ictimai-siyasi şeirləri, eləcə də qadın azadlığını təbliğ edən, xurafata qarşı olan poeziya örnəkləri xəlqiliyi, orijinallığı, səmimiyyəti, cənub ləhcə özəllikləri ilə seçilir. M.Mö'cüzün Azərbaycan oxucuları ilə yeni görüşü satirik şeiri-mizin Cənub qolunu öyrənmək, fərqliliyini anlamaq baxımından çox əhəmiyyətlidir.

ISBN 5-86874-179-X

Kitab «OSKAR» NPM-nin mətbəəsində çap olunmuşdur
Tel: (99412) 430-23-10, 430-23-20
Ünvan: AZ1102, Bakı, Tbilisi pr-ti, 3001-ci məhəllə

MİRZƏ ƏLİ MÖ'CÜZ DÜNYASI

*Buranın Mirzə Əli Mö'cüzü vardi,
Onun doğrudan da mö'cüzü vardi.
Yanan ürəklərdə min izi vardi,
Olmuş Sabiranə sözü Təbrizin...*
(Hacı Mail)

Əziz oxucu, təqdim etdiyimiz bu kitab Mirzə Əli Mö'cüz şeiri ilə sizin yeni görüşünüzüdür.

Mö'cüz dünyası tədqiqatçı alımların diqqətini həmişə cəlb etmiş və onlar tərəfindən araşdırılaraq geniş oxucu kütləsinə təqdim olunmuşdur. Belə ki, Bakıda görkəmli alim, mərhum **Qulam Məmmədli** (1948, 1954, 1969, 1982), Təbrizdə, Berlində və Avropanın başqa şəhərlərində **Yəhya Şeyda, Məhəmməd Əli Niqabi, İsmayıllı Mithaq və Bəhruz** tərəfindən (1945, 1948) M.Mö'cüzün əsərləri dəfələrlə çap edilmişdir. Mö'cüz şeirləri, hətta Rusiyada **Pavel Pançenko** tərəfindən ruscaya tərcümə edilərək nəşr olunmuşdur (1969).

Çap edilmiş kitablar əsasında biz Cənubi Azərbaycanda çox məşhur olan bu şeirləri yeni seçim və tərtibatda sizlərə təqdim etməyi özümüzə borc bildik.

Öncə onu söyləyək ki, məqsədimiz elmi-tənqidi akademik nəşr deyil, Mö'cüz əsərlərini təbliğ etməkdir.

Böyük Sabir məktəbinin cənub davamçısı görkəmli satirik-şair M.Mö'cüz Azərbaycan ədəbi dilinin cənub qolunun əsas təmsilçilərindən biri olub. 1873-cü il martın 29-da Şəbüstərdə dünyaya gəlmış Mö'cüz, həyatı haqqında ən qiymətli sənədlərdən sayılan, öz əli ilə yazdığı tərcüməyi-halında bildirir: «Təxəllüsüm Mö'cüz, adım Əlidir. Atam Şəbüstərin tacirlərindən imiş. Mən on altı yaşında ikən o vəfat etmişdir. Hə-min ildə İstanbula getdim, orada on altı il qaldıqdan sonra qayıtdım və Vətənimin ağlar halını görüb, növhəxanlığa başladım. Mənim bu növhəxanlığım axundların xoşuna gəlmədi, mənə müharibə elan etdilər.

26 il bir-birimizlə vuruşduq. Xeyrat verdilər — məni çağırmadılar, toy oldu — mən iştirak etmədim. Bununla belə

axıradək vuruşdum, yəni yazdım, özü də ana dilində yazdım... Yazılırımı saxlamamışam, yoldaşlara və dost-

lara vermişəm, onlardan bəziləri yiğib saxlayıblar. Fars dilini çox da yaxşı bilmirəm və bu dildə çox az yazmışam. Həm də mən belə mülahizə etdim ki, azərbaycanlılar fars dilindən bir o qədər də xoşlanmazlar. Bir də məqsədim o idi ki, yazılırımı kişilər və qadınlar oxuyub mətləbi anlasınlar. Şeirlərimin çoxu mizahi tərzdə yazılıbdır. Buna görə də sevilir, yoxsa bir o qədər də qabil deyildir...».

Bu sözlər təvazökarlıqla yazılsa da, böyük bir idealı — sənətkarın ana məqsədini gözəl ifadə edir: xalq üçün xalq dilində, xalqın anlayıb dərk edə biləcəyi dildə və üslubda yazıb-yaratmaq!

M.Mö'cüz Mirzə Cəlilin, Sabirin, ümumən, «Molla Nəsrəddin»çilərin amalını, məfkurəsini Cənubi Azərbaycanda hər cür əzab-əziyyətə rəğmən, özünəməxsus şəkildə sevə-sevə, sevdirə-sevdirə təbliğ etmişdir.

İstanbul mühiti, xüsusən, ədəbi həyatı da M.Mö'cüzün yetkinləşməsində mühüm rol oynamışdır.

Yaxın Şərqdə, o cümlədən, İranda baş verən ictimai-siyasi hadisələr, qadın azadlığı, yeni təhsil və tərbiyə, sosial ədalətsizlik, cəhalət və mövhumat kimi mühüm məsələlər Mö'cüz şeirinin əsas mövzularıdır.

Sadə dil, rəngarəng üslub özəllikləri Mö'cüz şeirinə ədəbiyyatımızda şərəfli yer və mövqe qazandırmışdır. Heç təsadüfi deyil ki, bu şeirlər Cənubi və Şimali Azərbaycan üçün bu gün də canlı, təsirli və aktualdır.

Ağır həyat keçirən şair 1934-cü ilin sentyabrın 25-də altmış bir yaşında Şahrudda vəfat etmişdir.

Həmişəyaşar gözəl şeirləri böyük söz ustasına ölümsüzlük qazandırmışdır. Heç təsadüfi deyil ki, Sabir yadigarı M.Mö'cüz Cənubi və Şimali Azərbaycanda həmişə sevilə-sevilə oxunmuş və təbliğ olunmuşdur.

Biz bu kitabı tərtib edərkən Mö'cüz əsərlərinin Bakı, Təbriz, Berlin nəşrlərinə söykənərək daha kütləvi və çağdaş dövrümüz üçün əhəmiyyətli olan şeirləri seçməyə çalışmış, əsasən, məzmununa (ictimai-siyasi, qadın azadlığı, din və fanatizmə qarşı...) və janrına görə təsnif etməyə cəhd etmişik.

Həmçinin, hər şeirdə çətin anlaşılan, ərəb-fars mənşəli sözlərin lügətçəsini də tərtib etmişik.

Kitabın tərtibatında görkəmli elm adamları **Qulam Məmmədlinin, Əziz Mirəhmədovun**, eləcə də **Lətifə Ömərovanın, Fəxrəddin Xəlilovun** elmi əsərlərindən

istifadə olunmuşdur. F.Xəlilovun araşdırmlarında M.Mö'cüzə isnad edilən bəzi şeirlərin onun olmadığı müəyyənləşdirilmiş və başqa mühüm məsələlərə aydınlıq gətirilmişdir.

Mö'cüz şeirlərindən seçmə beyt, misra və bəzi kəlamlarını ayrıca verməkdə məqsəd şairin aforizmə çevrilmiş şeirlərinə diqqəti bir daha cəlb etməkdir.

Nəşrdə Cənubi Azərbaycanın ağız-ləhcə özəlliklərini saxlamağa səy göstərmişik. Mətndə apastrofdan ərəb-fars söz və tərkiblərinin əruz vəznində olan şeirlərin doğru-düzgün tələffüzünü qoruyub saxlamaqdır. Kitabın hazırlanmasında bizə yaxından kömək göstərmiş AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun əməkdaşları **Hacı Mustafa Mailoğluna**, **Şəlalə Ana Hümmətliyə** araşdırıcı **Məhəmməd Muxtariyə**, kompüter icraçıları **Hüsniyə Quliyevaya**, Aleksandra Samuylovaya, **Kəminə Paşayevaya** və həmçinin kitabın nəşrini dəstəklədiyi üçün iş və fikir adamı **Əli Polada** dərin minnətdarlığımızı bildirməyi özümüzə borc bilirik.

Qeyd və qüsurları göstərən, arzu və təkliflərini yazan oxucularımıza bəri başdan təşəkkürümüzü bildiririk.

Sizi böyük sənətkar Mö'cüzün söz dünyası ilə bir daha tanış edə bildiyimiz üçün özümüzü xoşbəxt sanırıq.

«Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı kitabxanası» sırasından kitablar ardıcıl şəkildə nəşr olunacaqdır.

Allah Vətənimizi, Millətimizi, Sözymüzü qorusun!

**Ümidin kəsmə, mə'yus olma istiqbali-millətdən,
Təmam eylə sözün, Mö'cüz, aylmış bir qədər millət!**

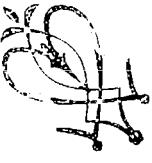
*Sayqı və sevgilərlə,
filologiya elmləri doktoru, türkoloq-professor*

KAMİL VƏLİ NƏRİMANOĞLU

Latin qrafîkali müasir
 Azərbaycan Əlifbasının Ərəb-
 fars əlifbası ilə qarşılığı

A a	آ	G g	گ	Q q	ق	S s	س
B b	ب	Ğ ġ	غ	L l	ل	Ş ş	ش
C c	ج	H h	ح	M m	م	T t	ت
Ç ç	چ	X x	خ	N n	ن	U u	او
D d	د	I i	ي	O o	وْ	Ü ü	او
E e	ە	İ i	ئى	Ö ö	ؤ	V v	و
Ə ə	ا	J j	ژ	P p	پ	Y y	ى
F f	ف	K k	ک	R r	ر	Z z	ز

İctimai- siyasi şeirlər

Qələm

Nevisəndeyi-sərgüzəsti-cəhan¹
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!
Səfiri-kəbiri- Ənuşirəvan²
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Qələm hökmfərmadi hər əsrədə,
Qələm əhlin əyləşdirər qəsrdə,
Əziz eyliyən Yusifi Misrdə
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm.

Odur Rüstəmi rakibi-Rəxş³ edən,
Odur heykəli-Nadırı nəqş edən,
Şəh Əbbasə nami-niku⁴ bəxş edən
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Yazar gündə minlərcə fərmani-səxt,⁵
Əyər baş ona sahibi-tacü təxt,
Sipəhdarü sərdarü salari-bəxt
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Qələm yazdı çün qətl fərmanini,
Urus çarının tökdülər qanını,
Edən xəl' həm türk sultanını⁶
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Qələmdən sual eyləsən: Məmdəli⁷
Nəçün təxtdən düşdü, oldu dəli?

¹ nevisəndeyi-sərgüzəsti-cəhan — dünya hadisələrini yanan

² səfiri —kəbiri-Ənuşirəvan — Ənuşirəvanın böyük səfiri

³ rakibi-Rəxş — Firdovsinin «Şahnamə» əsərinin qəhrəmanı Rüstəmin atına
minən, süvar olan

⁴ nami-nik — yaxşı ad

⁵ fərmani —səxt — ağır fərman

⁶ sultan — Türkiyə sultani Əbdül Həmid

⁷ Məmdəli — İran şahı Məhəmmədəli şah

Səbəb kimdi? Söylər bəsövti-cəli:¹
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Edənməzdik aləmdə seyrü səfər,
Qələm etməsəydi bizi baxəbər.
Nigarəndeyi-nəqşeyi-bəhrü bər.²
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Əgər olmasaydı cəhanda midad³,
Kim eylərdi Xəyyamü Sə'dini yad?
“Süxəndani-şirin zəmanü bilad”⁴
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Əgər olmasaydı cəhanda qələm,
Deyilməzdi dünyada nami-əcəm,
Ələmdir-Firdovsiyi-möhtərəm,⁵
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Ölüb Şeyx Məhmudi⁶ — cənnətməkan,
Qalıb “Gülşəni-raz” ondan nişan.
Onu şöhreyi-şəhr⁷ edən, dustan,
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Əcəl bağlayıb Sabirin gözlərin,
Qoyub yalqız oğlanların, qızların,
Diri saxlayan “Hop-hop”un sözlərin
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Dedim çün hanı Hafiz, ey dəhri-şum⁸?
Nolub Şəmsü Əttarü Mollayı-Rum?

¹ bəsvti-cəli — uca səslə

² Nigarəndeyi-nəqşeyi-bəhrü bər — torpaq və suların xəritəsini çəkən

³ midad — qələm

⁴ Süxəndani-şirin zəmanü bilad — zaman və məkanın şirin söz ustası

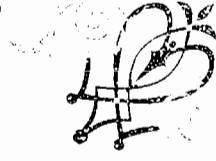
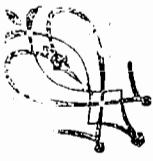
⁵ Ələmdir-Firdovsiyi-möhtərəm — möhtərəm Firdovsinin bayraqdarı

⁶ Şeyx Məhmud - XIII əsrin böyük Azərbaycan alimi və şairi Şeyx Mahmud Şəbüstəri

⁷ şöhreyi-şəhr — məşhur

⁸ dəhri-şum — alçaq dünya

Dedi: neylisən, indi bəhrül-ülüm¹
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Gömüb Xosrovi, Hatifi gurkən,²
Biçib Lə'liyə, Saibə həm kəfən,
Bu şairlərin namin ehya edən³
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Cəhan qaldı, yaran, nə Xaqaniyə,
Nə ibni-Yəminə, nə Qaaniyə,
O ki dal çevirməz bu divaniyə,
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Gedib dəhridən Ürfiyü Ənvəri,
Verib can həm o Camiyü Cövhəri,
Bu gün onların varisi-əkbəri
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Cəhanda əgər olmiyeydi midad,
Sənaini, aya, kim eylərdi yad?
Baba Tahirə yavəri-xoşnəhad⁴
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Əsir eyləyib İyrəci ruzigar,
Nizamini, Xacuini biqərar,
O ki, ölməz hərgiz⁵, yaşar bişümar⁶,
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

Dedim ağlaya-ağlaya: ey qələm,
Hani Səbzəvari, hanı Möhtəşəm?
Dedi: Mö'cüz, əssəə⁷ həyyül-üməm⁸,
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm!

¹ bəhrül-ülüm — elm dəryası

² gurkən — gorqazan

³ ehya edən — dirildən

⁴ yavəri-xoşnəhad — xoş xasiyyətli köməkçi

⁵ hərgiz — heç vaxt

⁶ bişümar — saysız

⁷ əssəə — indi, bu saat

⁸ həyyül-üməm — millətləri dirildən

Şəbüstər hamamları

(*Hamam xəzinəsi*)

Xoruzlar bannadı, burğu çalındı, vəqti-hacətdür¹,
Gözün aç, dilbərim, itlər hürür, gör, nə qiyamətdür!
Açıldı babi-gəndabə², gəlir buyi-kəsafət³ çox,
Demə, vaxt olmayıb, hala, bu pis iy bir əlamətdür.
Bu sənsən, dilbərim, ya aydı yatmış rəxti-xabımda⁴?
Təalallah⁵! Bədəndir bu və ya şəkli-lətafətdür⁶?
Bu ağ, çağ peykərə ver şüştə abi-güləb⁷ ilə,
Sənə, ey gülbədən, kəndizdə qüsl etmək cinayətdür.
Mürəkkəbdür nəcisdən, tarü pudi⁸ abi-həmmamun,
Bu söz böhtandı, haşa, çirk şəhvətdən ibarətdir.
Yəqinən bu suda qüsl eyləyən biçarə pak olmaz,
Xilas olmaz cənabətdən, genə mütləq cənabətdür,
Təbiət sahibi burnun tutar buyi-kəsafətdən,
Əsər yoxdur nəzafətdən, əcəb cayı-təharətdür⁹.
Səhihü nasəlamət, nikü bəd¹⁰, sövdalı, sövdəsiz,
Hamı bir yerdə yixansın, yuyunsun — gör, nə halətdür!
Üfunət nəşr edər ətrafına pusidə¹¹ cəmdək tək,
Keçəl başlar, həqiqət, mə'dəni-çirkü kəsafətdür.
Keçəllər başını yağlar, girəndə xəznəyə ağlar,
Tökəndə su başın dağlar, nəçün, çünki cərahətdür¹².
İkiəlli qaşır başın, gözün qırpar, çəkər qaşın,

¹ vəqti-hacət — əmel vaxtı

² babi-gəndabə — qoxumuş su, gölməçə

³ buyi-kəsafət — natəmiz iy

⁴ rəxti-xab — yataq

⁵ təalallah — nə gözəl, nə yaxşı

⁶ şəkli-lətafət — lətafətli şəkil

⁷ şüştə abi-güləb — güləb suyu ilə yumaq

⁸ tarü pud — əsas

⁹ cayı-təharət — təmizlik yeri

¹⁰ nikü bəd — yaxşı və pis

¹¹ pusidə — qoxumuş

¹² cərahət — yara

Soxulma yanına, qaç, get, əgər canin səlamətdür.
“Su doldur ağızuva — vaiz deyir — qüsl eyləyən vəqtı,
Məzacin çəkməsə quş, quşmağın eyni-səadətdür”.
Bu nə sözdür, deyirsən bəndəgani-Həqqə, ey vaiz,
Məgər abi-müzaf¹ ağıza doldurmaq zərafətdür?
Beş-on il ömrü var, gör, nə imarət saldırır hacı
Ki, kef çəksin filan bacı, filan bacı... həmaqətdür².
Məbaliğ³ xərc edir dövlətlilər bihudə yerlərdə,
Nəzafət barəsində əğniya əhli-qənaətdir.
Çayın yaxşı-pisin anlar bacı, vallah, əcəbdir bu,
Çimir nəftəz⁴ suda, qanmaz, görün, nə kəmfərasətdür!
Hamamın pisliyindəndir keçəllik bu vilayətdə,
Səbəb bu illətə, zənn etmə kim, ifrat hərarətdür!
Qızı, oğlanı məhbub eyləyən zülfə-müsəlsəldür⁵,
Bu ne'mətdən başı məhrum olan daim xəcalətdür.
Hələ əski qafa çoxdur Şəbüstərdə, əcul⁶ olma,
Özün bihudə yorma, Mö'cüz, əyyami-cəhalətdür.

¹ abi-müzaf — qatışığı olan su

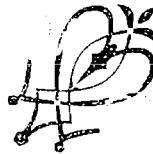
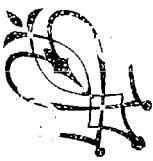
² həmaqət - axmaqlıq

³ məbaliğ — məbləğlər

⁴ nəftəz — murdar

⁵ zülfə-müsəlsəl — silsiləli (dalğalı) saç

⁶ əcul olmaq - tələsmək

Onun nə axırəti xoş olar, nə dünyası

Onun ki, yoxdu doşabı, yağı, yumurtası,
 Onun nə axırəti xoş olar, nə dünyası.
 Xoşa səadətinə onların ki, var balı,
 Səhər tənavül¹ edər, həm yeyər günortası.
 Qəni² ölənlərinə bal ilən çalar həlvə,
 O dadı verməz, əmoğlu, fəqirin həlvəsi.
 Görəndə bali-ləzizi gözün yum, ey yoxsul,
 Məlul edər səni çünki onun təmaşası!
 O dövr keçdi ki, dərvişi-aqibətəndiş³,
 Deyəndə mədh gizildərdi xəlqin arxası.
 O dövr keçdi, pozuldu əqidəsi xəlqin,
 İlancılar qutunu satdı, falçılar tası.
 Bu əsriddən nə seyyid xoşlanır, nə əlvatı⁴,
 Götür bu əsri, Xudaya ki, çoxdu xülyası!
 Nə rozaxani-bələd şaddır, nə qaziyi-şəhr,
 Necə gülər, danışar bu zəmanə mollası?
 İki əl, iki boş cibləri edər təftiş,
 Düşəndə yadına nagəh⁵ qışın qovurması.
 Edin səmavarə lə'nət həmişə, ey yaran,
 Ki, xərci, məsrəfi var hər gün on bir əbbasi!
 Nə bisəbəb bizə bu zülmü ruzigar eylər,
 Bilir ki, şillaq atar xər⁶, çox olsa arpası.
 Nə sürmə vardı gözündə, nə vəsmə qaşında,
 Libası yox Tükəzin, lap qaçıbdı sövdası.
 Dedi: Nə vaxt alacaqsan, Tükəzzibənə libas?
 Dedim: O gün ki, yetər yarma, riştə⁷ də'vası.

¹ tənavül — yemək-icmək

² qəni — varlı

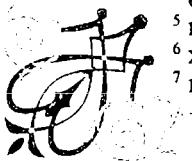
³ aqibətəndiş — gələcəyi görən

⁴ əlvat — lotular

⁵ nagəh — təsadüfən

⁶ xər — eşşək

⁷ riştə — əriştə

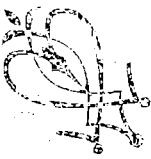

Dedi: Deyirlə açıb karxanə bir məşədi,
Dedim: Bəli, yaşasın həm özü, həm ustası!
Qəm eyləmə, sənə Mö'cüz alar tuman, köynək,
Əgər verə nisyə “Hümməti” fabırqası.

Edər

Gahi ana fəraqı cigər dağidar edər,
Gahi ata vəfati könül biqərar edər.

Hər gün xərab olar birinin aşıyanəsi¹,
Daim gələr qulağımızə qəm təranəsi.
İşlər səbahü şam cəhan karixanəsi,
Tifli cəvan, cəvanimizi ixtiyar² edər.

Eylər səhər vida tüyür³ aşıyanəsin,
Qalxar, düşər tədarük edər abü danəsin,
Ey yay!.. Əgər gələ, görə o, əhli-xanəsin⁴,
Səyyad⁵ edib əsir, baxar, ahü zar edər.

Gahi fəraqi-yar pozar istirahətin,
Gahi qəmi-zəmanə bükər sərv qamətin,
Bir gün oruc tutar boğazından cəmaətin,
Sübhü məsa⁶ kəsalət⁷ evin tarumar edər.

Gahi soyuq bəradəri-Şimrü Yezid olar,
Bəsti⁸ sınar, lüləngi⁹-təharət şəhid olar,
Gah qar yağar o qədri ki, yol napədid¹⁰ olar,
Məşdi qalar həmamda tək, intihar edər.

Gəh qəlb qüssədən ərinər, gah üstixan,
Gəh can sıxar, məzənneyi-çit, gəh Tükəzzibən,

¹ aşıyanə - yuva

² ixtiyar — yaşlı, qoca

³ tüyür — quşlar

⁴ əhli-xanə — ev əhli

⁵ səyyad - ovçu

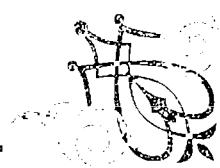
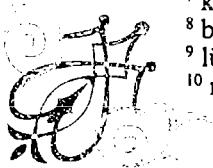
⁶ məsa - axşam

⁷ kəsalət — süstlük, yorğunluq

⁸ bəsti - kuzə

⁹ lüləng — saxsı aftava

¹⁰ napədid olmaq — gözdən itmək

Gəh qənd bənd olar bizə, gəh çayi-cansitan¹,
Gəhi odun, kömür biz ilə karizar² edər.

Kaş, olmayaydı dəhridə bu qayqanağ, tərək,
Qəm-qüssə udmayaydı bəşər gündə bir çərək!
Ey dustan, dülgərə tapşırmayın dibək,
Zira ki, xərci-küftə sizi xarizar edər.

Qış çıxsa, eyd³ gəlsə, bəhar olsa — gül açar,
Bülbül gələr tərənnümə, qəm qəlbdən qaçar.
Yainki, xəlqimiz genə kəl-kəlləsin açar,
Qəddareyi-cəhalət⁴ onu zəxmidar⁵ edər.

Əvvəl gərək verəm sizə bir sər-səlaməti⁶,
Göz yaşım ilə isladam o pak turbəti.
Bə'd ərz edəm: Gətirdimi yeznə əlaməti?
Mö'cüz həmişə onlar ilə iftixar edər.

---

¹ cansitan — can alan, öldürən

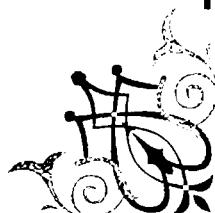
² karizar — mübarizə, dava

³ eyd — bayram

⁴ qəddareyi-cəhalət — cəhalət xəncəri

⁵ zəxmidar — yaralı

⁶ sər-səlaməti — başsağlığı

Millət

Çalındı suri-İsrafil, bidar oldu hər millət,
Ayılmır xabi-qəflətdən hələ bu bixəbər millət.
Tülü¹ etdi günəş məğribdən, əhli-Şərq qafildir,
Apardı feyzi-nuri şəm'dən ol bəxtəvər millət.
Nücumi-cəhl binur eylədi elmü hünər nurin,
Fəzayı-Qərbədə birləşdi xurşidü qəmər, millət.
Dağıldı pənbeyi-mənquş² tək ərkani-İstanbul,
Cəhalət mərkəzi çökdü, yer oldu ayrı yer, millət!
Qiyamət qopdu, yahu, köhnə dünya tarümar oldu,
Quruldu tazə aləm, aç gözün, eylə nəzər, millət!
Cəhalət məqbərindən sən də çıx, dur rəstxiz³ ol bir!
Verildi cümlə mövtalər⁴ “kələmhi bilbəsər”⁵ millət,
Buyurdu “ütlübül elmə vələv bissini”⁶ peyğəmbər,
Məgər əfsanədir fərmayışi-xəyrül-bəşər⁷ millət?
O hansı elmdir — elmi ki, icad etdi telfuni,
Soruş hər yerdən istərsən, sənə versin xəbər, millət,
O elmin qüvvəsilə xəlq olundu çap maşını,
Basar saətdə övraq üstə minlərcə əsər, millət,
O hansı elmdir — elmi ki, təsxir⁸ etdi əflaki⁹,
Nə xoşdur mərkəbi-balun¹⁰ ilə seyrü səfər, millət.
O elmi ki, çıraqı-bərq ilə zülməti-dünyanı
Münəvvər qıldı, rövşən oldu şəb, misli-səhər, millət.
O elmi ki, hədidə¹¹ verdi can, həml etdi əsqalı¹²,

¹ tülu etmək — doğmaq (günəşin)

² pənbeyi-mənquş — naxışlı pambıq

³ rəstxiz olmaq — oyanmaq, dirilmək

⁴ mövtalər — ölürlər

⁵ “kələmhi bilbəsər” — «...göz qırpmında...» (Qurani-Kərim, Qəmər surəsi / 50)

⁶ ütlübül elmə vələv bissini — “Elmi öyrənin, əger Çində də olsa...” (hədis)

⁷ fərmayışi-xəyrül-bəşər — Bəşərin xeyirlisinin buyurduğu (Məhəmməd peyğəmbərə (s.) işarədir)

⁸ təsxir etmək — fəth etmək

⁹ əflak — fələklər, göylər

¹⁰ mərkəbi-balun — balon gəmisi

¹¹ hədid - dəmir

¹² əsqal — ağır yükler

Xilas oldu məşəqqətdən bəşər, həm gavü xər¹, millət.
 Həman elmi ki, gəldi nitqə ahənpərə² insantək,
 Qulaq ver, gör, nə xoş səslər gəlir, xunincigər millət.
 O hansı elmdir — elmi ki, yardı, sineyi-xaki³,
 Çıxartdi mə'dəni-nəftü zoğalü⁴ simüzər, millət.
 O elmi ki, gəzir insan baliqtək qə'ri-dəryadə⁵,
 O elmi ki, keçər bəhri-mühiti⁶ bixətər, millət.
 Tənabi-elm⁷ ilə beş yüz kürur⁸ Hindusitan əhlin,
 Necə, gör, bağlayıbdır qol-qola bir müxtəsər, millət.
 O elmi ki, çuğundur rişəsi⁹ təbdil olur¹⁰ qəndə,
 Məgər zənbil ilə göydən ənir çayü şəkər, millət?
 Həram etdi sizə təhsili-elmi alimi-cahil,
 Binayı-elmi yıxdı, eylədi zirü zəbər¹¹, millət.
 Cəhalət eylədi İranı viran, milləti fəhlə,
 Nə çox məzlumdır, yarəb, bizim bu dərbədər millət!
 Bu ahü vah daim yerdə qalmaz, xaki-zir olmaz,
 Kəsər məzlumun ahi gec, vəli karlı kəsər, millət!
 Ayıl, ey yadigari-Bəhmənү Şapurü Keyxosrov,
 Ayıl, ey varisi-Nuşirəvani-dadgər¹² millət!
 Əmudi — elmlə¹³ əz kəlləsin cəhlin, cəhad eylə,
 Cəhalət xəsmi¹⁴-candır, mari-əf idən¹⁵ betər millət,
 Təəssüf bisəmərdir, cün keçən keçdi, köçən köçdi
 Ayıl, bundan sora qoyma keçə ömrün hədər, millət!
 Ümidin kəsmə, mə'yus olma istiqbali-millətdən,
 Təmam eylə sözün, Mö'cüz, ayılmış bir qədər millət!

¹ gavü xər — öküz və eşşək

² ahənpərə — dəmir parçası

³ sineyi-xak — torpağın sinəsi

⁴ zoğal — kömür

⁵ qə'ri-dərya — dənizin dibi

⁶ bəhri-mühit — okcan

⁷ tənabi-elm — elm kendiri

⁸ kürur — yarım milyon

⁹ rişə — kök

¹⁰ təbdil olmaq — çevrilmək

¹¹ zirü zəbər — alt-üst

¹² Nuşirəvani-dadgər — ədalətli Ənuşirəvan

¹³ əmudi-elm — elmin silahı

¹⁴ xəsm — düşmən

¹⁵ mari-əf'i — əfi ilan

Nida

(*Qumarbazlar*)

Dünən cəmaətə söylərdi göydəki qazlar:
Keçəl uşaqları minbə¹ həmamə qoymazlar.
Xudanəkərdə², baş açmaq mod olsa İranda,
Yəqin həlak olacaq qüssədən başıdaşlar.
Deyin müəzzzinə, narahət etməsin özünü
Ki, qorxuram ona pertost³ edə binəmazlar.
Gecə səbahə kimi çay içər, çəkər cıqara,
Əzançı dama çıxanda yatar qumarbazlar.
Bir az tənəzzül edibdir məzənneyi-tiryak,
Təsidi⁴, Tildə⁵ genə xəlq mənqəli sazlar.
Deyərlə: Zəlzələ baislərin evin yixacaq -
Oxur, yazar, qızına həm geyər corab qızlar.
Bəhaliq etdi pərişan bizi o günlər ki,
Rübənd vurardı, ayaqlıq geyərdi Gülnazlar.
Çəkir hər həftə çitin üstünə beş-on şahi,
Tükəzzibənlərə çox zülm edir o bəzzazlar.

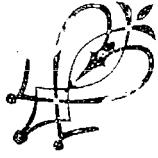
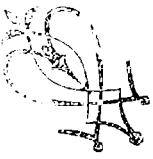
¹ min'bəd — bundan sonra

² Xudanəkərdə — Allah eləməmiş

³ pertost — protest

⁴ Təs — Cənubi Azərbaycanda kənd adı

⁵ Til — Cənubi Azərbaycanda kənd adı

Hələt uşaqşan!

Eşitmişəm gecələr sübhə qədər ayıqsən,
 Xudanəkərdə, məgər sən birinə aşıqsən?
 Xumar gözlərə baxdıqca, canü dil titrər,
 Yığ ağılı başa, çox əlləşmə, çünki ariqsən.
 Əgər qızıl gülə bənzər cəmali var, saxla:
 Əgər qoturdu, boşa, denən: “Biyaraşıqsən!”
 Dedim: “Xudaya, veribsən Petriyə gözəl huri,
 Mənə isə bətərin, sən nə gunə xalıqsən?”
 Dedi: “O, kəştiyi-dinə¹ minər, verər ücrət²,
 On ildi verməmisən naxudaya³ navlıq sən!”
 Eşitmişəm üzüvü qırxdırırsan, ey mə'lun,
 Səlamın almırı vaiz, deyir ki, fasiqsən⁴.
 Beş-altı ay mənə bir namə yazmadın, iman,
 Hələ gətirməmisən Mö'cüzə, münafiqsən⁵.
 Məgər yanardı fəraq atəşində bülbüli-zar,
 Əgər bileydi ki, sən yarı-namüvafiqsən⁶!
 Dedim nigarə dünən: “Dişlərin düşüb, cana,
 Əgər danışmayasan, padşahə layıqsən”.
 Dedi: “Cəvab deyərəm mən sənə, bəhəqqi- Həsən,
 Zibəski eyləmisən çox mənə atalıq sən”.
 Deyillə şapqa qoyub başına Ağa Rüstəm
 Onunla etmə şərakət⁷, amandı, yaziqsən!
 Cənabi-şeyxi dünən eylədim ziyarət mən,
 Dedim: “Sən evdə məgər xanıma xəlaiqsən?
 Girib də mətbəxə vəqt-i-səhər, çıxırsan şam,
 Ocaq püfləməyə sən nə qədri şaiqsən⁸?”

¹ kəştiyi-din — dinin gəmisi

² ücrət — kirayə haqqı

³ naxuda — kapitan

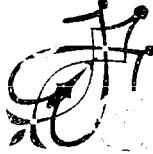
⁴ fasiq — günahkar

⁵ münafiq — ikiüzlü

⁶ yarı-namüvafiq — uyğun olmayan yar

⁷ şərakət — şərīklilik

⁸ şaiq — şövqlü, meylli

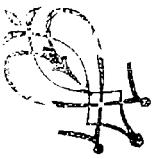

Dedi: “Sən aləmi-eşqə hənuz girməmisən,
Bığın çıxanda bilərsən, hələ nəbaliqsən¹!”.
Dedi: Bir həftədi mən til çəkirdim kef,
Dedim ki: Seyrü səyahətdə xeyli atıqsən.
Hüseynağa, dedim: Neyliri bizim mirza,
Dedi: Məgər ona “Mö’cüz” mühibbi sadıqsən?
Dedim: Bəli, dedi, mirza içər sübhü məsa,
Gördim, deyir: A kişi, sən qəribə natıqsən.
Dedim: O yaxşı edir, çünki fikrə istiqbal,
Gedər dəmağıva qora, nə qədər ayıqsən.
Əya, Əli, de, görüm, sən də, mey içim, ya nə,
Mətəbbi-eşqdə², çün sən, təbib-i-haziqsən³.

¹ nəbaliq — həddi-buluşa çatmamış

² mətəbbi-eşq — eşq xəstəxanası

³ təbib-i-haziq — mahir həkim

Olar, olmaz?

Xuda gər istəyə bir lüt Əmirtuman¹ olar, olmaz?
 Nədən bu olmasın, aya, yoğurt ayran olar, olmaz?
 Hanı məclisdə bir saqi, hanı mütrüb, hanı munis?
 Şərabi-nab olan yerdə gözəl canan olar, olmaz?
 Süzəndə gözləri canan, olanda ləbləri xəndan,
 Təmamən xitteyi-iman ona qurban olar, olmaz?
 Rəfiqin gəlmədi, ovqatüvi təlx etmə, ey saqi,
 Qoyarsan başına bir börk, qız oğlan olar, olmaz?
 Cəhanda yoxdi bir müşkül ki, əql aciz ola ondan,
 Bir az fikr eyləsə insan, hər iş asan olar, olmaz?
 Əgər qızlar da oğlanlar kimi bir imtəhan versə,
 Bir olsa mərdü zən², İranımız İran olar, olmaz?
 Səni verrəm qəsəm Allaha, mövhumatı tərk eylə,
 Fünuni-cəhlilə mə'murələr viran olar, olmaz?
 Təbiətdə sürürü³ hüznü tövəm⁴ xəlq edib xalıq,
 İki qardaş hüquqi qismətən yeksan olar, olmaz?
 Həmişə qəlblər məhzun, həmişə sinələr dildən,
 Sürurun qismətin qəsb eyləmək, tügən olar, olmaz?
 Sənün zülmündən hər saat yetimani-vətən nalan,
 Yətimi ağladan bidinü biiman olar, olmaz?
 Müsəlmanlıq neçün asandı, insanlıq neçün müşkül,
 Bu fərqi hiss edən nazik cigərlər qan olar, olmaz?
 Götür ol guşgiri⁵, bir danış Nuh ilə, ey saqi,
 Görax, aləmdə bir də misli — ol tufan olar, olmaz?
 Görəsən, eydi-Cəmşidi⁶ görən iranlı qardaşlar
 Keçən əyyami yadü bud⁷ edib, giryən olar, olmaz?

¹ əmirtuman — komandir, başçı

² mərdü zən — kişi və qadın

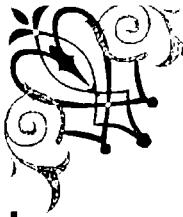
³ şürur — şənlik

⁴ tövəm — birlilikdə

⁵ guşgir — burada məcazi olaraq telefon

⁶ eydi-Cəmşidi — Novruz bayramı

⁷ yadü bud — xatıra

Deyər illət¹ nədir büxlə² səbəb? — Nəqsi-hərarətdir³,
Bu qansız cismlərdə mayeyi-ehsan olar, olmaz?
Hesab et, bir görax, beş-altı arşın nilgun⁴ bezdən,
Fəqirə, acizə, bir donla bir tuman olar, olmaz?
Həmişə meyl edir dövlətli bal, pəşmək, cücə, kəklik,
Hərarət beylə ne'mətlərdə bipayan⁵ olar, olmaz?
Xudaya, sən bizi əmdən⁶ atırsan nari-niranə⁷
Qəni görsə üzün, dövlətli nafərman olar, olmaz?

¹ illət — səbəb, dəlil

² büxl — xəsislik, paxıllıq

³ nəqsi-hərarət — istiliyin olmaması

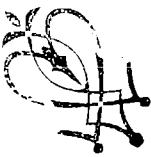
⁴ nilgun — mavi

⁵ bipayan — sonsuz, hədsiz

⁶ əmdən - qəsdən

⁷ nari-niran — cəhənnəm odu

Üçün

Deyəllə, qəm yaranıb mündəris¹ əbalər üçün,
Deyin gədayə ki, hazır ola bəlalər üçün!
Sən işlə sübhü məsa, ey cəfakesi-dövran,
İmarət eylə bina möhtərəm ağalər üçün!
O “hicrə, hicrə” — deyib fərş edər ağa dərviş?
O hicrədə geyəcək yoxdu binəvalar üçün.
Qədər işi uzadar, pambığın qəza əyirər,
Fələk girib paçala, bez toxur gədalər üçün.
Gözüvi yum beçə balı görəndə, ey miskin,
Onu fəqət qayırıb arı əğniyalər üçün.
Kəbab edər eti e'yan, qoyar pilov üzünə,
Xuda edib qoyunu xəlq naxüdalər üçün.
Hənavü rəngi qubar ilə tozdi rəncibərin,
Əkər həna ilə rəngi o əğniyalər üçün.
Bəlani sevdiyi insanlara verər tari,
O bir hədiyyeyi-üzmadır², övliyalər³ üçün.
Qaragöz huriləri Mö'cüzə satır vaiz,
Özündə yox həvəsi heç o məhliqalər üçün.

¹ mündəris — köhnəlmış, üzülmüş

² hədiyyeyi-üzma — böyük hədiyyə

³ övliyalər — velilər, Allah dostları

E'tibarım var

Nə lirəvü, nə mənatü nə pənchəzarım¹ var,
 Piyalə ver mənə, saqi, gər e'tibarım var!
 Nə kətdiyəm, nə şəhərli, nə malikəm, nə qulam,
 Nə gərməyim², nə xiyarım, nə zəhrimarım var.
 Nə kəfşduz³, nə muzdur və nə palanduzəm⁴,
 Nə başlığım, nə palanım, nə girdü varım var.
 Nə bəngiyəm, nə bəlakes⁵, nə şirəkeş⁶, nə filan,
 Nə babiyəm, nə təbii, nə çarü yarı� var.
 Qənaət ilə keçinnəm, bə qədri-imkan mən,
 Bərayinki⁷, nə bitlum, nə Şindəvarım⁸ var.
 Nə Köşkəran⁹, nə Qirir¹⁰, nə Zəncəbilabad¹¹,
 Nə Nogahan¹², nə Əmiran¹³, nə qoşalarım var.
 Hacı nəharə edir meyl küftəvü kuki,
 Fəqət mənim nə kəbabım, nə bal nəharım var.
 İçində kəssəyi, daşı, filani-behmani,
 Qərə-qürə, acı, şor, nani-kəməyarım¹⁴ var.
 Nə xüms mən, nə zəkatəm, nə yaşılam, nə səfid¹⁵,
 Nə zakirəm, nə səsim var, nə şivəkarım var.
 Nə kudəkəm¹⁶, nə müəllim, nə dəftərü nə qələm,
 Nə imtəhan günü ətfali-şərmsarım¹⁷ var...

¹ pənchəzar — beş min (texminən, bir manat)

² gərmək — yemiş növü

³ kəfşduz — ayaqqabı təmirçisi

⁴ palanduz — palan tikən

⁵ bəlakes — bəla çəkən

⁶ şirəkeş — narkoman

⁷ bərayinki — onun üçün

⁸ Şindəvar — Cənubi Azərbaycanda kənd adı

⁹ Köşkəran — Cənubi Azərbaycanda kənd adı

¹⁰ Qirir — Cənubi Azərbaycanda kənd adı

¹¹ Zəncəbilabad — Cənubi Azərbaycanda kənd adı

¹² Nogahan — Cənubi Azərbaycanda kənd adı

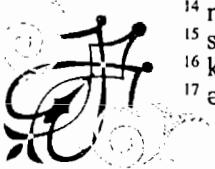
¹³ Əmiran — Cənubi Azərbaycanda kənd adı

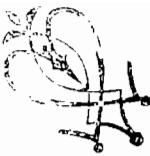
¹⁴ nani-kəməyar — keyfiyyətsiz çörək

¹⁵ səfid — ağ

¹⁶ kudək — uşaq

¹⁷ ətfali-şərmsar — başıaşağı tifillər

Yaxın gəl, qorxma, nə əfsünkərəm, nə əf'ixan¹,
Nə əqrəbəm, nə ilanəm, nə şahmarım var.
Nə ərşədəm, nə Simitqu, nə Mürtəzaqulıxan,
Nə sünnü ilə, nə şıə ilə karım var.
Nə hakiməm, nə mübaşir, nə silləyəm, nə yaman,
Nə nökərəm, nə qulaməm, nə abidarım² var.
Nə rə'yətəm, nə şəhənşəh, nə miri-xalisəcat³,
Nə məlcəəm⁴, nə pənahım, nə qəmgüsərim var.
Nə qolçomağəm, nə aciz, nə də ki, ərbabəm,
Nə qorxaram, nə çəkilləm, uca divarım var.
Əgər varındı sənin xeyli nügrəvü zəhəbün⁵,
Mənim də kətdə tələbkari-bişümarım⁶ var.
Nə Dilimqan⁷, nə Ləkistan⁸ mənimdi, nə Urmı,
Nə Maku⁹, nə Xoy¹⁰, nə Çehri¹¹ adlı bir diyarım var.
Əgər varındı sənin yarı-mahrüxsarın,
Mənim də bir başı daz, əqli az nigarım var.
Açanda ağızını, filfövr¹² beş ədəd sillə,
Fəqət qabırğasına on təpik qərarım var.
Eşikdə xəlq ilə çox yaxşı eylərəm rəftar,
Vəli, gələndə evə xeyli darra-darım var.
Suvay şərr xanım görməyibdi məndən xeyir,
Səhabı-qəht¹³ kimi bircə xarra-xarım var.
Ona mən hər nə cəfa eyləsəm, dəvam eylər,
Təlaq verməyə çün əldə ixtiyarım var.

¹ əf'ixan — ilanoynadan

² abidar — su anbarı

³ miri-xalisəcat — dövlətin torpaqlarına nəzarət edən əmir

⁴ məlcə — ümid yeri

⁵ nügrəvü-zəhəb — qızıl və gümüş

⁶ tələbkari-bişümar — saysız alacaq

⁷ Dilimqan — Cənubi Azərbaycanda kənd adı

⁸ Ləkestan — Cənubi Azərbaycanda kənd adı

⁹ Maku — Cənubi Azərbaycanda şəhər adı

¹⁰ Xoy — Cənubi Azərbaycanda şəhər adı

¹¹ Çehr — Cənubi Azərbaycanda qəsəbə adı

¹² filfövr — dərhal

¹³ səhabı-qəht — qılıqlı buludu

İnqılab olacaq

Əksəriyyət dəlili-həqqiyyət
Deyi bu məhz fikri-batildir.
Onu təsdiq edənlərin çoxu da
Sadəvü bisəvad, cahildir.

Düşəməz qurduğu kəməndə xəvas¹,
Kisəsin doldurar əvamünnas²,
Həzrəti-müstətab³ köhnəlibas
O cəhətdən əvamə maildir.

Huşiyarın açıqdı çün beyni,
Yoxdur ol firqə ilə mabeyni⁴,
Oynadar əldə məzhəbi, dini,
Hoqqabazlıqda xeyli kamildir.

Qorxmasa, bağladar dəbistani,
Sədd edər babi-elmü irfani⁵,
Zülmünün yoxdu həddi, payani,
Buna sünni və şıə qaildir.

Xəsmdir⁶ çün hesabü həndəsəyə,
Babi⁷ söylər müdürü-mədrəsəyə,
Hiyləgərlikdə misli yox kosəyə,
Miri-təzvir⁸, piri-kamildir.

Qafi⁹ şaqqıldadar misali-xoruz,
Nə firəngi dili bilər, nə urus,

¹ xəvas — xüsusi insanlar

² əvamünnas — avam insanlar

³ müstətab — hörmətli cənab

⁴ mabeyn — ara

⁵ babi-elmü-irfan — elm və irfan qapısı

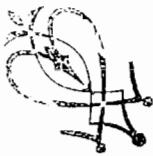
⁶ xəsm — düşmən

⁷ babi — babi məzhəbinə mənsub

⁸ miri-təzvir — riyakarlıq əmiri

⁹ qaf — “Ö“hərfi (ərəb əlifbasının 20-ci hərfi)

Danışammaz, bəəhli hindi, məcus¹.
Fəqət ustadi-fe'lü faildir.

Elmi-cəbrü hesabidə cahil,
Zənn edər dəhrdə özün fazıl,
Gər verə rədd məzlumə qatil
O cənabə, behiştə daxildir.

Söhbəti-biğü səqqələ dair,
Üzüqırxiqları edər kafir,
“Ey zinazadə², başuvi qırxdır,
Bihəya, bu nə zülf, kakildir?”

“Eyləyin gündə əlli min siğə,
Dəyməyin leyk səqqələ, biğə”...
Sözləri bir-birindən əntiqə,
Söhbəti bu qəbil, qabildir.

Çün mübaşirdi zalimü xain,
İçməyin ol münafiqin çayın,
Və yeki əz cəmaəti-xain³
Hakimü amilü⁴ nəvaqildir⁵.

Əhli-ədliyyə⁶ nümuneyi-Şəddad,
Həqq görüm etsin o evi bərbad!
Edə hər kəs o firqəyə imdad,
Ya verə qız, misali-qatildir.

Gərək iranlı görməyə bir iş,
Ola yeksər dilənçiyü dərvish,
Ya yeyə xak ilan kimi, yay-qış
Dolana, çünki hökm-fazildir.

¹ məcus — atəşpərəst

² zinazadə — bic, atası naməlum

³ yeki əz cəmaəti-xain — xain adamlardan biri

⁴ hakimü amil — dövlət məmuru

⁵ nəvaqıl — vergi müfəttişi

⁶ əhli-ədliyyə — hüquq işlərinə baxan

Pəs, gərək dövlətə edə xidmət,
Bir kürür əcnəbi ala xidmət,
Çünki iranlı talibi-cənnət.
Aşıqi-hürr məhşəmaildir¹.

Mö'cüz, İranda inqilab olacaq!
Köhnə kaşanələr xərab olacaq,
Köhnəlik qan ilə xizab² olacaq,
Çünki xəlq bu zəmanə maildir.

¹ məh-şəmail — surəti aya bənzəyən

² xizab olmaq — hənalanmaq

Yaşamaq

Nə xoşdi bir sənəmi-məhcəmal ilən yaşamaq,
Həmişə izzətü cahü cəlal ilən yaşamaq.
Fəraq dərdinə bir çarə eyləyin, yaran,
Məhaldır gecə-gündüz bu hal ilən yaşamaq.
Ümidi-vəsl ilə xoş saxla xatirin, aşiq,
Fəraqə çarə edənməz məlal¹ ilən yaşamaq.
Fəqihu-mədrəsə² hərgiz yeməzdi mali-həram,
Əğər müyəssər olaydı həlal ilən yaşamaq.
Bəhari-ömrü keçibdir bizim Tükəzbanın,
Düşüb xəyalımə bir növnihal³ ilən yaşamaq.
Əsiri-şəhvət olub, əqlin eyləmə zail,
Sənə yaraşmaz, əmucan, maral ilən yaşamaq!
Cəvan üçündi dəfū nayü məclisi-işrət,
Qocayə eybdi zurna-qaval ilən yaşamaq.
Cəlali-səltənət aldatmasın səni, ey qız,
Ölüm kimi acidir ağsaqlal ilən yaşamaq.
Dedim: Otur dizim üstə, əya, nigari-cəvan
Ki, xoşdu Mö'cüzi-şirinməqal⁴ ilən yaşamaq.
Dedi: Çəkil o yanə, sürtmə saqqalın üzümə,
Mənim işim deyi cəngü cidal⁵ ilən yaşamaq.

¹ məlal — hüzn, qəm

² fəqihu-mədrəsə — ruhani

³ növnihal — burada: gənc, cavan

⁴ şirinməqal — şirin danışan

⁵ cəngü cidal — dava-dalaş

Qaldı

Saqi, götür bu cami, axir aradə qaldı!
Canan da içdi, mən də, doyduq, ziyadə qaldı.
Badi-fənayə verdi Cəmşid¹ o tacü təxti,
Ondan nişanə bircə bu camü badə qaldı.
İçdi o cami-Cəmdən Zöhhaki-pürqəsavət²,
Məst oldu həm Firudin, mey Keyqubadə qaldı.
Gah oldu ol piyalə Əfrasiyabə qismət,
Gəh Turə, gahi Səlmə, gahi Qubadə qaldı.
Zal oğlu mindi Rəxşə, aldı ələ o cami,
Bir ox gəlib qəzadən, Rüstəm piyadə qaldı.
Daradan aldı, verdi İsgəndər Ərdəşirə³,
Çoxlar içib bu meydən, darişşəfadə⁴ qaldı.
İçdi bu cami-Cəmdən düşdü Həmid⁵ əyaqdan,
Bu bivəfa piyalə Sultan Rəşadə qaldı.
Hər kəs o meydən içdi, — hətta dədəm də, — lakin
Lə'nət — Yezidə, nifrət — İbn-Ziyadə⁶ qaldı.
Çox qan töküldü nahəq dünya üzündə, əmma
Ol sərgüzəsti-xunin⁷ Kərbübəladə qaldı.
Qış çıxdı gərçi, yaran, dövlətlilər sevindi,
Novruz arayə gircək miskin əzadə qaldı.
Bayram çəkib qılınçın eylər gədayə həmlə,
“Yaran, gəlin hərayə, nə’şim⁸ aradə qaldı!”
Övrət dedi: Don al, gəl! Gəldim, vəli əliboş,
Bir dürtmə vurdu, düşdüm, qılçım həvadə qaldı.
Mən neylədim, bilirsiz? Durdum əyağə çabük⁹,
Qaçdım, vəleyk börküm¹⁰ o bihəyadə qaldı.
Mö’cüz utandığından, məst oldu bir dönümdə,
Cəkdi əbani başə, təhtəşşüadə¹¹ qaldı.

¹ Cəmşid — İran şahı

² Zöhhaki- pürqəsavət — çox rəhmsiz Zöhhak (“Şahnamə”də mənfi şah obrazı)

³ Ərdəşir — İran şahı

⁴ darişşəfa — xəstəxana

⁵ Həmid — Sultan Əbdül Həmid

⁶ İbn Ziyad — Kufənin hakimi

⁷ sərgüzəsti-xunin — qanlı hadisə

⁸ nə’ş — cəsəd

⁹ çabük — tez, dərhal

¹⁰ börküm — papaq

¹¹ təhtəşşüa — şuanın altı

SənİN

Ey binəva, genə saralır surətin sənin,
Zalım çörək genə biçəcək xəl'ətin sənin!
Etməz nəzarə kəndliliyə ərzaq idarəsi,
Şəhri salır nizamə fəqət dövlətin sənin!
Ey rəncbər, sən ölməlisən, çünki kəndlisisən,
Dövlət yanında yox qədrü qiymətin sənin.
Yaz bir ərizə dövlətüvə bu səyaq ilə:
- Şaha! Məgər biz deyilik rəiyyətin sənin?
Ey millətin atası, nəzər qıl bu səmtə bir,
Olma riza ki, ac verə can külfətin sənin.
Dərd əhlinə de dərdüvi, bidərdə söyləmə,
Bilməz o, əhli-dərd bilər zəhmətin sənin.
Ac qalmayıbdı bir gün o dövlət, hardan bilər,
Acliq necə əlindən alır taqətin sənin.

Yoxdur, yox!

Deyirəm hər kimə: Ver parə! Deyir: Yoxdur, yox!
Söylürəm: Dərdimə bir çarə! Deyir: Yoxdur, yox!
Gedirəm altı qırandan ötəri qulluğuna,
Deyirəm: Qalmışam avarə! Deyir: Yoxdur, yox!
Bir çərək buğda verin, bari, bir az aş bişirax!
Yüz çuval doldurub anbarə, deyir: Yoxdur, yox!
İstər Allahidən hər vaxt yağış bəndələri,
And içir günbədi-dəvvarə¹, deyir: Yoxdur, yox!
Hər kəsin halini-əhvalini gər mən soruşam,
Üz qoyur canibi-bazarə², deyir: Yoxdur, yox!
Pişik istər edə təftiş qovurma küpünü,
Qahqah ilə gülürü farə³, deyir: Yoxdur, yox!
E'tibar eyləmiri bir-birinə əhli-bələd⁴,
Gedəsən qonşuya — səmvarə, deyir: Yoxdur, yox!
Var evimdə naxoşum, yoxdur həkimin rəhmi,
Naxoşa vardı — dedim — çarə? Deyir: Yoxdur, yox!
Bəski "Yox!" ləfzi Şəbüstərdə mod olmuş, Mö'cuz!
Qeyrətin var? — deyirəm karə, Deyir: Yoxdur, yox!

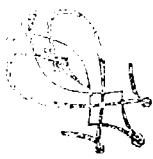
¹ günbədi-dəvvar — göy, səma

² canibi-bazar — bazara təref

³ farə — siçan

⁴ əhli-bələd — şəhər əhli

Əşq olmaseydi, əql tərəqqi edərdi çox!

Ta var cəhanda lə'li-ləbü zülfı-mışkfam¹,
Möhtacdır təbibə cəhan əqli bittəmam.
Eşq olmaseydi, əql tərəqqi edərdi çox,
Lakin qalardı ac ətibba² nəharü şam.
Cərrah mərhəminə tapılmazdı müştəri,
Gər yarmaseydi başını hər aşiqi-imam.
Mikrob yeməzdi ağ ciyərin binəvalərin,
Olmazdı mübtəla mərəzi-sillə³ xasü am.
Eşq olmaseydi, olmaz idi ixtinaqi-rəhm⁴,
Baisdi bu müsibətə həm eşq, vəssəlam.
İfriti-eşq⁵ alıb ələ bir gürzi-cansitan⁶,
Viran edir binayı-vücudi ələddəvam⁷.
Biganə gördü Yusifi çün bəzmi-eşqdə⁸,
Məcnuni-eşq aldı o məhrudən intiqam.
Məcnuni saldı çöllərə Leyla məhəbbəti
Şirinin eşqi eylədi Pərvizi ziştnam⁹.
Vermə təbibə, falçıya pul, ey Tükəz xala,
Dərdi-cünunə yoxdu dəva, olma çox əvam.
Eşq olmaseydi, qan azalmazdı cismdə,
Olmazdı təpsi-qəlbə¹⁰ giriftar mərdi-xam.
Ta var cəhanda sahibi-zənəxdan¹¹, dilbəra!
Biçarə qəlb müztəribül-haldur¹², müdam¹³.

¹ zülfı-mışkfam — müşk ətirli zülf (saç)

² ətibba — təbiblər, həkimlər

³ mərəzi-sillə—vərəm xəstəliyi

⁴ ixtinaqi-rəhm — isteriya (əsəb xəstəliyi)

⁵ ifriti-eşq — eşq ifriti

⁶ gürzi-cansitan — can alan gürz

⁷ ələddəvam — daimi olaraq

⁸ bəzmi-eşq — eşq məclisi

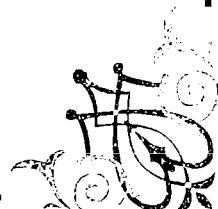
⁹ ziştnam — rüsvay edilmiş

¹⁰ təpsi-qəlb — ürək çırıntısı

¹¹ zənəxdan — çənədəki çökək

¹² müztəribül-hal — iztirablı, dərdli

¹³ müdam — daim

Oldu, gəl!

Ey səba, get kuyi-yarə söylə: Şəvval oldu, gəl,
Atdı əfsari¹ başından, xəlq xoşhal oldu, gəl!
Bir tərəfdə küftə, bir yanda xama, bir yanda bal -
Mə'dələr misli-dükani-mərdi-bəqqal² oldu, gəl!
İçdi su, şışdi bağırsaqlar misali-kərənay³,
Ey təbib-i-bimürüvvət⁴, millət ishal oldu, gəl!
Qorxma piri-xəsmidən canan ki, indi aşiqin
Atdı tiryakı, qızışdı, Rüstəmi-Zal oldu, gəl!
Tiri-müjgani⁵ əbəs qoyma kəman əbrulərə,
Sinə dərdi-hicridən manəndi-ğərbal⁶ oldu,gəl!
Çəkdi tiği-ayətəlkürsini⁷ mindi əstərə⁸,
Sahiba, hazır bə dəva Kəblə Zeynal oldu, gəl!
Ey atam qurban sənə, ey mahi-ruzə⁹, hardasan?
Qaldı boş mənbər dibi, vaiz bədəhva¹⁰ oldu, gəl!
Yeddibaşlı divin açdı.qolların falçı Tükəz,
Ey Süleyman, qorxudan xəlqin dili lal oldu, gəl!
Cəhl bivəqar¹¹ eylədi islami, ya Sahibzəman¹²,
Cəddüvün ümmətləri Bakudə həmmal oldu, gəl!
Gör, nə sür'ətlə sürür avtomobil küffari-dun¹³,
Şiəvü sünni ayaq altında pamal oldu, gəl!
Qatılə qılman verir, məqtulə — əqrəb rüşvəxor,
Milləti-mərhumənin ibrarı¹⁴ Dəccal¹⁵ oldu, gəl!
Sən də, vaiz, min dana huri yara vəqf etgilən,
Mö'cüzün çıxdı başından əqli, əbdal oldu, gəl!

¹ əfsar — cilov

² misli-dükani-mərdi-bəqqal — baqqal kişinin dükanı kimi

³ kərənay — nəfəslı musiqi aləti

⁴ təbib-i-bimürüvvət-insafsız həkim

⁵ tiri-müjgani — kiprik oxu

⁶ manəndi-ğərbal — xəlbir kimi

⁷ tiği-ayətəlkürsi — ayətəlkürsü qılıncı, "Qurani-Kərim" in Bəqərə süresinin 255-257-ci ayələrinə verilmiş ad

⁸ əstər — qatır

⁹ mahi-ruzə — Orucluq ayı

¹⁰ bədəhval olmaq — halı pisləşmək

¹¹ bivəqar — qüsursuz

¹² Sahibzəman — zamanın sahibi, İmam Mehdi (ə.)

¹³ küffari-dun — alçaq kafirlər

¹⁴ ibrar — müqəddəs

¹⁵ Dəccal — yalançı Mehdi

Yeriyə

Verə vüs'et¹ yola, rahətcə müsəlman yeriyə,
Elə yer düzləyə ki, bərfəvü baran² yeriyə.
Bir gözəl hövz bina eyləyə — ətrafi vəsi³,
Rahət həm erməni, həm rus, həm alman yeriyə.
İki səkkı qoyulub kuçədə bən-adəm üçün
Səkkilərdən mənү sən, ortadan heyvan yeriyə.
İki arşın küçənin ərzi tutub nisfini⁴ qar,
Qalı bir arşını, ordan necə insan yeriyə?
Görsən igdə vələmi yüklü beş-on danə ulaq
Üstü başun cırılar, bəlkə o karvan yeriyə.
Dəyil insan işi bu növ küçələrdə yerimax,
Bu vilayətdə məgər cinn ilə şeytan yeriyə?
Sevərəm mən bunu ki, Şimr⁵ edə hər yani xərab,
Bir xiyaban sala, tabutumuz asan yeriyə.
Sevmərəm mən bunu əmma ki, soyuq ərşə çıxa,
Sata paltarını biçarələr, üryan yeriyə.
Yetə movrə vələmi, xaneyi-dəllalə tərəf
Təşt, balinc, döşək, yaməqi-yorqan yeriyə.
Raziyam mən buna ki, qış çıxa, bayram yetişə
Misli-tərlən bəzənə xosrovü xuban yeriyə.
Bağlana mədrəsələr, dərs edə şagirdə vida,
Ala çantasın ələ, şadü xuraman yeriyə.
Sevərəm mən bunu ki, doldura pul ilə cibin,
Noğlu həlvayə tərəf tifli-dəbistan yeriyə,
Raziyam mən buna ki, axiri-çərşənbə ola,
Ləbi-xəndanının⁶ aça püstəyi-Damğan⁷ yeriyə.
Sevərəm mən bunu ki, yoxsul ala yeddi lövün,
Qışların gen qoya, çün Rüstəmi-dastan yeriyə.

¹ vüs'et — genişlik

² bərfəvü baran — qar və yağış

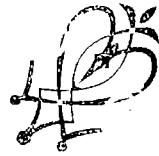
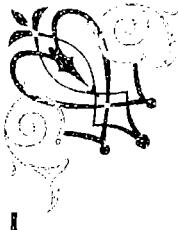
³ vəsi — geniş

⁴ nisf — yarı, tən

⁵ Şimr — İmam Hüseynin qatili

⁶ Ləbi-xəndan — gülər dodaq

⁷ püstəyi-Damğan — Damğan püstəsi

Pilovu dəmləyə arvad, özünə zinət edə,
Ala qəndabı ələ, ba ləbi-xəndan¹ yeriyə.
Sevmərəm mən bunu əmmə ki, qazam xəlqə quyu,
O güzərgahidən istər Ömər, Osman yeriyə.
Keçməsə su, sökərəm yolları, qoymam elə ki
Yıxıla xəlq, dura, qanınə qəltan yeriyə.
Gedə o halilə həmmamə, görə xəznə soyuq,
Çıxa ordan, genə də ba təni-lərzan² yeriyə.
Ya gərək məşhədi adın götürə üstündən,
Ya suyu qızdırı, xəlqin üzünə qan yeriyə.
Həqqi var məşhədinin, vay o suyun halinə ki,
Xəznəsində o suyun firqeyi-nisvan³ yeriyə.
O qədər əyləşि həmmamidə ki, yuxlar; ayıq
Qeyri-mümkündü dura, kəblə Tükəzban yeriyə.
Hələ toy, toydu, vəli yasda niyə həmmamə
Cörəyi, aşı, məə çörməkü nalan yeriyə.
Sevər usta bunu ki, bir sürü övrətlə gələ,
Zahi taqinə tərəf nazılə can-can yeriyə.
Rəncbərin burnu şışər, gəlməsə qəndab, çubuq,
O gün həmmamə gərək ne'məti-əlvan yeriyə.
Nazı yox, ne'məti yox, neynəyə biçarə fəqir,
Sala başın aşağı, valehü heyran yeriyə.
O qızıllar ki, salıb boynuna zənhacı⁴, gərək
Yoxsulun üstünə sürtünməyə, yannan yeriyə.
Can gedər, mal qalar, taxta və tabut gələr;
Belə dünyadə niyə kibrilə⁵ insan yeriyə?
Cəhl edib milləti iflic, dur, ey İsrafil,
Suruvi püflə, dura milləti-İran yeriyə.
Boşla bu ahü fəğani — deyirəm, — boşlamasan,
Qoy, deyim sərri, ta zehnübə asan yeriyə.
Qorxuram, çün səni məşğul edə bu ahü fəğan,
Xaki-paki — vətənə ləşkəri-əfqan yeriyə.
Sevirəm mən bunu ki, Mö'cüz ala bir iti biz
Batırı boynuna, "hin-hin!" — deyə, nadan yeriyə.

¹ ba ləbi-xəndan — təbəssümle

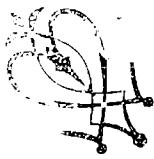
² təni-lərzan — titrəyən bədən

³ firqeyi-nisvan — qadınlar

⁴ zənhacı — hacı arvadı

⁵ kibr — təkəbbür

Neyləyim mən

Zimistan¹ gəldi, yaran, neyləyim mən,
Pərişanəm, pərişan, neyləyim mən?

Otuz ay bəstəri-rahətdə² yatdım,
Aci dərmani doldurdum boşaltdım.
Nə qədri paltarım var, yayda satdım,
Xudaya, qışda üryan neyləyim mən?

Fələk aldı ələ tirü kəmanı,
Nişanə eylədi mən binəvanı.
Yetişdi, şıələr, kürsü zəmanı,
Nə yasduq var, nə yorqan, neyləyim mən?

Əza³ çox saxladuz Ali-əbayə⁴,
Bir az da ağlayın mən binəvayə.
Çörək vay — naləsi çıxdı səmayə
Uşaxlar acdı, yaran, neyləyim mən?

Nəhar vaxtı keçir, qarnım qırıldar,
Uşaqlar səs-səsə vermiş, zırıldar,
Gözüm yaşı gecə-gündüz şırıldar,
Tükəndi səbrü saman, neyləyim mən?

Qəhətlıq varlığının gəlmir qəminə,
Xudavənda, yağış göndər zəminə,
Tərəhhüm⁵ eylə bu əbdi-kəminə⁶,
Zəxirəm⁷ yox, zimistan neyləyim mən?

¹ zimistan — qış

² bəstəri-rahət — rahat yataq

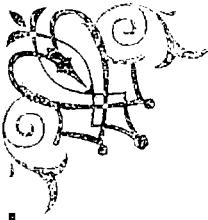
³ əza — matəm

⁴ Ali-əba — Məhəmməd peyğəmbərin (s.) ailə üzvləri

⁵ tərəhhüm — mərhəmət

⁶ əbdi-kəmin — alçaq qul

⁷ zəxirə — ehtiyat

Nişəstə dər səri-pişi-buxarı¹,
 Qəni meyl eyləyir şamü naharı.
 Kəsildi yoxsulun səbrü qərarı,
 Bu qədri qüssə, bir can — neyləyim mən?

Fəqirəm, nə nəharım var, nə şamım,
 Daha qəm çəkməyə yoxdur dəvamım.
 Budur dərgahüvə axır kəlamım;
 Pərişanəm, pərişan, neyləyim mən?

Satıldı fərşü zərfim, cümlə malım,
 Evi qızdırmağa yoxdur zoğalım²,
 Soyuxdan titriri əhlü əyalım
 Qışa, ya Həyyi-sübhan³, neyləyim mən?

Qənilər gusifənd⁴ almış qışinə,
 Qovurma eyləsin, çəksin dişinə.
 Yanır canım, fəqirin atəşinə
 Su səpmir bir müsəlman, neyləyim mən?

Riza oldum yavan bir parça nanə⁵,
 Onu da çox görür zalim zəmanə.
 Verir buğdanı əqli-Sofiyənə
 Beş-on bidinü imam, neyləyim mən?

Əsiri-möhnətəm, halim yamandur,
 Gecə-gündüz işim ahü fəğandır.
 Soyuqdan titrirəm, qardur, borandur,
 Nə çayım var, nə qəlyan, neyləyim mən?

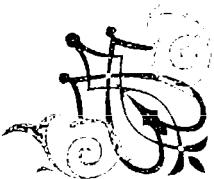
¹ nişəstə dər səri-pişi-buxarı — buxarının yuxarı başında oturmuş

² zoğal — kömür

³ Həyyi-sübhan — Allah-təala

⁴ gusifənd — qoyun

⁵ nan — çörək

Ey Əmu!

Dəllək istər bir çiban çıxsın yanunda bir belə
Yalvari Allaha hər gün didəgiryən¹, ey əmu.
Sureyi-Əlhəmd² oxur məsciddə dəstəklər sənə,
Tə'ziyəndə olmasa, çay ilə qəlyan, ey əmu.
Gər gücün bilsə, nizamüddövlədən³, bak⁴ eyləməz
Dərdi-cəhlə mübtəladır çün o heyvan, ey əmu.
Gər dəvə qeydi-əsarətdən özün azad edə,
İsti çöllərdə yeməz xari-müqilan⁵, ey əmu,
Malidar eylər təbibi tifusü⁶ taun, vəba,
İstəməz hərgiz səlamət xəlqi Loğman, ey əmu.
Anlaseydi ittifaqü ittihadın hikmətin,
Bu qədər çəkməzdi zəhmət əhli-Dilman, ey əmu.
Sinə vurmaq məşqi sən tə'lim edərsən millətə,
Örgədərdi məşqi-də'va Şahi-Mərdan⁷, ey əmu.
Sən cəhənnəm qorxusundan əqlivi zay etmisən:
Pişva⁸ xovf eyləməz bir zərrə ondan, ey əmu.
Yer sökər, zəhmət çəkər, sübhü məsa biəql öküz,
İynədən qorxar əbəs quli-biyaban, ey əmu.
Müştəri məğbuni-dəllal⁹ olmaz gər ustاد ola,
Aç gözün, cabirdi çox dəllali-rizvan¹⁰, ey əmu.
Söz mətaində dəyil, nitqindədir əfsungərin,
Müştərini cəlb edər şüx olsa oğlan, ey əmu.
Yüz yalan söylər qələndər¹¹ səhneyi-bazaridə,

¹ didəgiryən — gözü yaşlı

² sureyi-Əlhəmd — “Qurani-Kərim”in 1-ci surəsi, Fatiə

³ nizamüddövlə — burada: vəzifəli şəxs

⁴ bak — qorxu

⁵ xari-müqilan — tikan

⁶ tifus — yatalaq

⁷ Şahi-Mərdan — İmam Əliyə (ə.) işarədir

⁸ pişva — rəhbər

⁹ məğbuni-dəllal — dəllala aldanmış

¹⁰ dəllali-rizvan-cənnət dəllalı

¹¹ qələndər — dərviş

Cəm' olar ətrafına əhli-dəbistan¹, ey əmu.
Xoylu dərvişə verirsən beş qran tiryak pulu,
Vermisən öz kəndlivə bir danə tuman², ey əmu.
Əhli-iman axtarırsan, gəl, gedək meyxanəyə,
Sən bilən yerlərdə yoxdur əhli-iman, ey əmu.
Adəm oğlun gər həram etsəydi sərxoş mey kimi,
Onda görməzdün ayıq bir danə insan, ey əmu.

¹ əhli-dəbistan — məktəb uşaqları

² tuman — tümen, İranın pul vahidi

İnqilab var!

Gün çıxdı, durmadı gözəlim, rəxti-xabdən¹,
 Ey afitabi-mən², bir utan afitabdən.
 Ver hüsnüvün zəkatını, yanunda saxlama,
 Coxdandı vermədün, keçib həddi hesabdən.
 Gəl, gəl ki, firqətin məni biixtiyar edib,
 Ey mahtab, çıx, görüm ol bir səhabdən.
 Başın çəkib ləhafə³, gedib huşə dilbərim,
 Müddətdi namə gəlmir o alicənabdən.
 Çünkü sənə nəsib dəyil ol abi-səlsəbil⁴.
 Kəmə'tiqadə⁵ faidə yox ictinabdən⁶.
 Yarın kitabı-hüsnnini eylə mütaliə,
 Sübhü məsa ayırma gözün ol kitabdən.
 Mali-yetim həlaldi, xinzır⁷ əti həram,
 Şeyxi-bələd⁸ yeməz o mühərrəm⁹ kəbabdən,
 Hər nə qələt gəlir — edisən, bilmədim — deyib,
 Ehkami-şər' idən və günahü səvabdən.
 Əl bassa Müshəfə¹⁰, desə min dəfə bu sözü,
 Etməz xilas o üzr onu hərgiz əzabdən.
 Ta var cəhan, bu kəşməkəşü inqilab var,
 Arii¹¹, bəşər təkamül edər inqilabdən.
 Mö'cüz, özündən acizi, mütləq edərdi lüxt¹²,
 Əndişə etməseydi cəfayı-tənabidən¹³.

¹ rəxti-xab — yataq

² afitabi-men — mənim günəşim

³ ləhafə — mələfə

⁴ abi-səlsəbil — behişt suyu

⁵ kəmə'tiqad — imansız

⁶ ictinab — çəkindirmə

⁷ xinzır — donuz

⁸ şeyxi-bələd — şəhər şeyxi

⁹ mühərrəm — haram olunmuş

¹⁰ Müshəf — “Qurani-Kərim”

¹¹ ari — beli

¹² lüxt — üryan

¹³ tənab — ip

Yat, görək!

Ta bəkey¹ başında cana, çalmavü çarqat² görək?
Ta bəkey məşriqzəmin³ arvadları xosmat⁴ görək?
Köhnə şeydi qırmızı başmaq, ayaqlıq, küləcə,
Gey corabü qondara, çadırşəb⁵ qıssalt, görək!
Xəlq olunmuş gül — təimaşa eyləyək, xoşal olaq,
Aç cəmalin, həm üzün, əbrulərin⁶ oynat, görək!
Yox səvadın, ta deyəm: Al bu kitabı bir oxu!
Sakit eyləşmə, xanım, eylə bir az qeybət, görək!
İştibah etmiş Xuda, qarə yaratmış qasların,
Qız, ərin indi gələr, dur vəsməni islat görək!
Seyr edər hər gün bizi çadırşəb altından zənan,
İzn ver, vaiz, sən Allah, biz də bir arvad görək!
Qoydu səndəl üstə pəhlusin⁷ cənabi-rövzəxan⁸,
Büz dodağın, dilbəra, sən qaşqabaq turşad, görək!
Ağlamağın gəlmiri, oxşat özün bakılərə,
Barmağın sox ağızuva, kirpiklərin islat görək!
Millətin torba vurammaz başına hər bihünər,
Mollalıq asandı gər, sən də birin allat, görək!
Kirmi-mövhumat⁹ ilə qaplandı beyni millətin,
Bu müzirr¹⁰ mikrobların xeyri nədir? Anlat, görək!
Hər tərəf düşmən alıb, biz xabdə¹¹, ey bülhəvəs¹²,
Qorxuram, gəlmir yuxum, ey sariban, dur çat, görək!
Xabi-qəflətdən¹³ ayıldı milləti-Çinü Xəta¹⁴,
Doymamışsan sən hələ, iranlı qardaş, yat, görək!
Yox deyərsən, Mö'cüza! Bu rəng, bu kart, bu qələm,
Sən də bir huri yarat, Kəblə İbadə sat, görək!

¹ bəkey — haçanacaq

² çarqat — yaylıq

³ məşriqzəmin — Şərq dünyası

⁴ xosmat — çirkin

⁵ çadırşəb — çadra

⁶ əbrulər — qaslar

⁷ pəhlü — yan

⁸ rövzəxan — mərsiyə oxuyan

⁹ kirmi-mövhumat — mövhumat qurdı, həşərat

¹⁰ müzirr — zərərli, tənbəl

¹¹ xab — yuxu

¹² bülhəvəs — həvəssiz

¹³ xabi-qəflet — qəflet yuxusu

¹⁴ Xəta — indi mövcud olmayan, vaxtı ilə Çinlə həmsərhəd olmuş bir ölkənin adı

Qohunun şikayəti

Qohun əlin götürər dərgəhi-xudavəndə,
Deyər: İlahi, günah eyləyib sənə bəndə!
Bulut tökər dolunu başına məni-zarın,
Niyə qafasına tökmür onu günəhkarın?
Günah edibdi əkinçi əkib məni-zarı,
Məni əsir edisən, boşlusən günəhkarı.
O qırxdırıb səqqəli, buği, eyləyibdi xilaf,
Məni niyə döyüşən, ey əmiri-biinsaf?
O tutmayıbdı oruc, qılmayıb nəməz, mənə nə?
Cənabuva edib üşyan o annəməz, mənə nə?
Qohun əkən səni raziq¹ bilib, əkibdi qohun,
Bəmən-ci² annamayıb, bilməyib o boynu yoğun.
Verir kötük yemədən o mübaşirə³ bəhrə⁴,
Doluların məni-zarı edir şirim-şəhrə.
Yaratmışansa o lətafətdə gərməyin canın,
Necə qıyar dolu, ya Rəb, tökər onun qanın!
İyirmi dört qırana Hərmələ⁵ satır şəkəri,
Dolu vurur, dağıdır bigünəh şəmamələri.
Dolu edir o qələmqaş qohunları parə,
Vəli ilişmiri heç çay satan sitəmkarə.
Gəlibdi tengə əlindən onun siğarı kibar⁶
Apar, o daşları sal boynuna qafasını yar.
Gəhi təkəçlərimi⁷ öldürür cəfayı-fələk,
Gəh ağ basır məni, gəh qurt dəlir, gəhi milçək.
Əli ki, yoxdu qohun-qarpızın, verə qabağa,
Gərək təhəmməl edə zülmü kövri-qolçomağa.
Gəhi bulut məni təşnə⁸ qoyar, gəhi mirab⁹,

¹ raziq — ruzi verən

² bəmən-ci — mənə nə

³ mübaşir — xanın işlərinə baxan

⁴ bəhrə — faiz

⁵ Hərmələ — Əli Əsgərin qatili

⁶ siğarı kibar — böyükər və kiçiklər

⁷ təkəç — tağ

⁸ təşnə — susuz

⁹ mirab — suvarma işlərini idarə edən adam

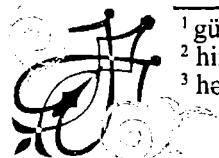

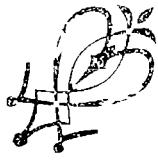
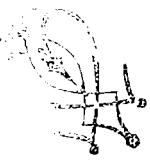
Necə ola oni yoxsul edə, məni sirab?
Günəhkardır, gər gülbəsər¹ qoyub kakil,
Vəli qafasını qarpız ki qıxdırıb kamil.
Fələk, mənə de görüm, hindivaneyi-Çənəvan²
Atan söyübüdü sənin, ya yaman deyib anadan
Ki, sən də eyləmisən binəvanı sədparə?
Dəlik-dəlik bədəni, cismi bənzəyir narə!
Görüm qırılsın əlin, dönsün, ey fələk, çərxin,
Tənəzzül eyləsin hər gün kömür kimi nırxin.
Fələk ki, "hoş" deyə bilməz qənilərin xərinə,
Hücum edir necə, gör, Mö'cüzün səmavərinə.
Günah edib sənə gər gülbəsər qoyub kakil,
Nə qarpızı, onu hətmən³ eylə cəhənnəmə daxil!
O qırxdırır başın hər həftə misli-molla Həsən,
Həzar yarə vurursan niyə o mö'münə sən?
Əyər varındı hünər, ey fələk, qılınçı itilt,
O daşkələmlə, mürəbbə qabağın eylə şəhid!

¹ gülbəsər — xiyar

² hindivaneyi-Çənəvan — Çənəvan qarpızı

³ hətmən — mütləq

Qorxma!

Qorxusan sən genə, saqi, onun izasindən¹,
Deyisən bəs baxırı, qapının arasindən.

Qorxma, gəlsə, əzərəm başın onun ba tişə²,
Çəkərəm divi-sifidin³ ciyərin mən şışə.
Rüstəmi-Zalidən etməm bu qədər əndişə,
Ey pədərsuxtə⁴, mənə mey gətir e'lasindən.

Bitdi əyyami-əza⁵, mərsiyəxan kəsdi səsin,
Gəldi əyyami-tərəb⁶, bağladı millət yəxəsin,
Sal "to rəfti"⁷ səfəsin, kəs kədərin zümzüməsin:
Vur əmud ilə qəmü qüssənin ombasindən!

Tök Şəbüstər ərəqin Kuzəkünan⁸ mənzəsinə,
Dadsız olsa ərəqi, çal satanın kəlləsinə,
Məni məst eylə, tez ol, bax, necə gör tərsəsinə
Dolanır çərx, tökür qəm fələyin tasindən.

Saqiya! Çıxdı məhərrəm, səfər həm etdi səfər,
Eylədi Ərvanəqi⁹ qərqi-ziya mahi-Ömər
Ömərə söylə, əgər izn verə Peyğəmbər,
Öpərəm Ayişənin arizi-zibasindən¹⁰.

Neçə il əvvəl o xatunə kibarı üləma¹¹,
Məclisi-cəşn¹² tutar, həcv yazardı şüəra¹³,

¹ iza-əziyyət

² ba tişə — külünglə

³ divi-sifid — ağ div

⁴ pədərsuxtə — atası yanmış

⁵ əyyami-əza — matəm günləri

⁶ əyami-tərəb — şadlıq günləri

⁷ to rəfti — sən getdin

⁸ Kuzəkünan — Cənubi Azərbaycanda qəsəbə adı

⁹ Ərvanəqi — Cənubi Azərbaycanda yer adı

¹⁰ arizi-ziba — gözəl üz

¹¹ üləma — mollalar

¹² məclisi-cəşn — şənlik məclisi

¹³ şüəra — şairlər

Saqiya! Can sıxılır sən də düzəlt bir sinəma¹,
Biz də bir feyz aparaq “Ayşə” sinəmasındən.

Bir sürəhi qaba sən Ayışənin şəklini çək,
İki qol tax, iki qız; öylə ki, taxdın, bir eşək
Üstünə mindir onu, çal dəfū dünbək və tütək,
Ta edə xəlq təmaşa ona lojasındən.

Hər nə pis iş ola gör, üç günədək yoxdu günah,
Hazır eylə bir-iki bəççeyi-xərguş² sabah,
Ömərin quyruğu qədri gərək olsun o siyah,
Səhnədə oynat onu, qorxma əhibbasındən³.

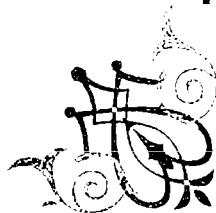
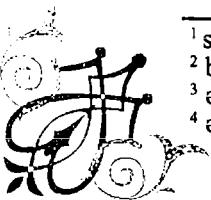
Çün bir az biməzədir kəlmeyi — “qancuxca xatun”,
Ərinin acığına gəlsə — çəkər şişə ətin.
Və o xatunə məbadə deyəsən: Sürmə atun!
Elə, əlbəttə, həzər Mö’cüzün əqvasındən⁴.

¹ sinəma — kino

² bəççeyi-xərguş — dovşan balası

³ əhibba — dostlar

⁴ əqvasındən — gücündən, qüvvəsindən

Gəl, ey Əzraıl!

Arizu eylədigim şeylərə oldum nail,
İndi rahət verərəm can, gəl, ey Əzrail!

Otuz il işlədi novdan başıma bu kətdə,
İtilə qol-boyun oldum gecələr zülmətdə,
İçdi zəhri-əcəli, qalmadı taqət itdə,
İndi rahət verərəm can, gəl, ey Əzrail!

Yandı hər yanda çıraq, oldu gözüm nurani,
Komisyon damə çıxıb saldı yerə novdani,
Mən də xeyli mey içib, tazələdim imani,
İndi rahət verərəm can, gəl, ey Əzrail!

Aç gözün, eylə nəzər mədrəseyi-nisvan¹,
Gör, necə namə yazır qızlarımız hər yanə,
Ver xəbər mürdəşirə, rozaxana, gurkan²,
İndi rahət verərəm can, gəl, ey Əzrail!

Bələdiyyə dayanıb fil kimi verdi təkan,
Səkkilər uçdu göyə, düşdü yerə səqfi-dükan³,
Ölülər həm eylədi Çərgəziyə nəqli-məkan,
İndi rahət verərəm can, gəl, ey Əzrail!

Səngi-fərş⁴ eylədi bazarı beş-altı me'mar,
Gör, necə rövşən olubdur o qaranlıq bazar!
Yatdı iranlı min il, oldu, nəhayə, bidar,
İndi rahət verərəm can, gəl, ey Əzrail!

¹ mədrəseyi-nisvan — qız məktəbi

² gurkan — qəbirqazan

³ səqfi-dükan — dükanın tavanı

⁴ səngi-fərş — yerə döşənmiş daş

Cıxdı qış, dərzi tikər xəlqə libasi-faxir¹,
Varlı saqqalı boyar rəng ilə, yoxsul baxır.
Ölmədim, axiri-çərşənbəni gördüm axır,
İndi rahət verərəm can, gəl, ey Əzrail!

Verdi bir müjdə bu gün millətə şeyx Fazıl,
Dedi: Cənnətdə nə çay var, nə Məşəd İsmayıll!
Qəlbidən çay, cığala qüssəsi oldu zail,
İndi rahət verərəm can, gəl, ey Əzrail!

Eydi-Novruz² gələr xoşdil edər bəzzazi³,
Ər fəqir olsa, boğar qüssəvü qəm Gülnazi.
Çit bahadır, xanımı mən necə eylim razi?
İndi rahət verərəm can, gəl, ey Əzrail!

Nə toy eylər və nə astar kəsə mö'min millət,
Saəti-nəhsidə hərgiz səfər etməz ümmət,
Qəmər əqrəbdə deyil, xoşdu bu günlər saət,
İndi rahət verərəm can, gəl, ey Əzrail!

Mö'cüzün sinni-şərif⁴ olub altmışdan çox,
Yüz min il də yaşasa, aqibəti yoxdur, yox.
Yemişəm yeddi ləvini, plovu, qarnım tox,
İndi rahət verərəm can, gəl, ey Əzrail!

---

¹ libasi-faxir — fəxri libas

² eydi-Novruz — Novruz bayramı

³ bəzzaz — parça satan

⁴ sinni-şərif — yaş

Həramı var

Qış çıxdı, əndəlib¹ bəharın səlamı var!
Gülşəndə bülbülün gülə çox ehtirami var.
Qar yağdı, şaxta vurdu, xərab etdi hasili,
Xoşbəxt o kimsədir ki, bağında badamı var.
Çıxma ərik ağacına,bihudə, dilbərim,
Yen, gəl aşağı, nə yetkini vardur, nə xami var,
Ey quyruğu uzun qəcələ², dəymə alçaya,
Axır, bala, bunu əkənin bir məramı var!
Hərçənd yoxdu qarğada xoş sövtü³ xoş sıfət,
Əmma, fəda olum ona, çün xoş xuramı var.
Getmə gilas oğurluğuna gündüz, ey dadaş,
Quş qovmağa həmişə yanında adamı var.
Dəymə başın yarasına, tökmə gözün yaşın,
Səbr et, bala, nə qədr Şəbüstər həmamı var.
Mahi-siyam⁴ gəldi, savaşmaq zəmanıdır,
Alsın gərək bu ayda kimin intiqamı var.
Çay içməsəm səhər, gedərəm ixtiyardən,
Mən neyləyim ki, varlinin on cür təamı var.
Bilməz, nədir nəmazü təharət, oruc tutar,
Hər yerdə, hər bəldədə⁵ ki, xəlqin əvamı var.
Əskik satır, yalan danışır, gül vurur, baxın,
Yaran, günüz işıqda bazarda həramı⁶ var.
Kal-kal dərillə qarpızı bizdə, səbəb nədir?
Vəchi⁷ budur ki, hər bələdin bir nizami var.
“Dünyayə rəğbət eyləmə!” — vaiz deyir, əcəb,
Nain əbası, kürkü, kənizi, qulamı var.

¹ əndəlib — bülbül

² qəcələ — quş adı

³ sövt — səs

⁴ mahi-siyam — orucluq ayı

⁵ bəldə — şəhər

⁶ həramı — oğru, quldur

⁷ vəch — səbəb

Yüz hiylə ilə xəlqi soyar, zəhrimər edər,
Bain-həmə¹ deyəllə, behiştə məqamı var.
Şair günah eyliri, bak eyləmir neçin?
Bir Sahib-əz-zəman ilə on bir imamı var.
Təsxir edibdi hər yeri əş'ari Mö'cüzün,
Zənn eyləmə ki, bircə Şəbüstərdə namı var!

¹ bain-həmə — bunlara baxmayaraq

Hikmət

Giyah¹ ölər, dirilər baz² səhni-gülşəndə,
Niyə ölüb də bəni-adəm olmasın zində³?
Həzar sal⁴ yatıb qəbr evində məstanə,
Durub müraciət etsəm dübarə bu kəndə!
Əgər düşə yadına, zülmə-çayü qənd, onda
Dəxi əbanı satıb vermərəm çaya, qəndə,
Baha olardı çörək bir zəman, Məhəmməd Əli!
Gülərdi xəlqin üzü baz salı-ayəndə⁵,
Çitin ucuzluğu lakin qiyamətə qaldı,
Tükəzzibənə deyin: Gər qala genə məndə,
Libası olmayacaq, qol-qıcı əgər üşüyə,
Gərək toyuq kimi sübhü məsa yata hində.
Deyin ona ki, əcəb ölməli zəmandı zəman,
Öl, etmə boşlu yanında ərüvi şərməndə⁶.
Fəqirin halını bilməz o milyoner vükəla⁷,
Gərək mənim kimi biçiz⁸ ola nümayəndə⁹.
Verərdi lütlərə şalvar, don, pirahən¹⁰,
Yateydi bir gecə gər maldar külxəndə¹¹.
Xoşa səadətinə həzrəti-Məsihanın,
Nə övrətə tuman aldı, nə kəfş¹² fərzəndə.
Əsiri-Şam kimi dəstgir¹³ ediblə məni,
Vurubla boynuma zəncir, ayağımə kündə.
Dedi qulağıma: “Qəm çəkmə, mühəyyə¹⁴ ol!” –

¹ giyah — bitki

² baz — yenə

³ zində — diri, canlı

⁴ həzar sal — min il

⁵ salı-ayəndə — gələn il

⁶ şərməndə — xəcalətli

⁷ vükəla — millət vəkili

⁸ biçiz — yoxsul, kasıb

⁹ nümayəndə — deputat

¹⁰ pirahən — köynək

¹¹ külxən — küllük

¹² kəfş — başmaq

¹³ dəstgir — dustaq

¹⁴ mühəyyə — hazır

O gün ki, Mö'cüzü xəlq etdi afərinəndə¹.
Məgər qula baxar ağa bu növ' ilən, ya Rəbb,
Xəta ki etməmişəm, olmuşam sənə bəndə?!
Üç həftə müttəsilən² göz yaşı nisar edərəm³,
Xuda nəkərdə, əgər bir gün eyləyəm xəndə⁴.

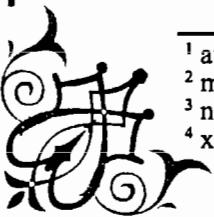

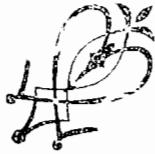
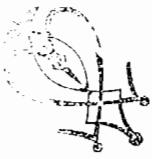
¹ afərinəndə — yaradan

² müttəsilən — ardıcıl

³ nisar etmək — tökmək

⁴ xəndə — təbəssüm, gülüş

İşıqlandı

Genə sitareyi-bəxti-cəvan¹ işıqlandı,
 Açıldı qönçeyi-gül, gülüstan işıqlandı.
 Nigar gəldi dünən bəndəxanəyə mehman,
 Danışdı, güldü, dili-natəvan² işıqlandı.
 Dedi, yorulmuşam, aşı, səmavəri dəmlə,
 Eşitdi bu sözü, çün çaydan işıqlandı.
 Xülasə, qeynədi səmvar, dəmlədiq çayı,
 Boşatdım, içdi o ruhi-rəvan, işıqlandı.
 Nigar yorğun idi, içdi çün beş-on danə,
 Misali-şəms³ o şirinzəban⁴ işıqlandı.
 Dedim: bu çay müəttərdi⁵ mişk-ənbərdən.
 Təbəssüm eylədi yar, istəkan işıqlandı!
 Dedim: bu xəndeyi-bimövqeyə⁶ nə oldu səbəb?
 Açıldı ləbləri, o güldəhan işıqlandı.
 Dedi: mübaliğədən əl götür dəxi, aşiq,
 Dedim: niyə? Dedi: axır, zəman işıqlandı!
 Dedim ki: məclisü məhfildə⁷ görmüsən səd bar⁸,
 Ki, söndü nuri-həqiqət, yalan işıqlandı.
 Gələndə şurə, vuranda qəfasına millət,
 Dürüst bax, necə, gör, rövzəxan işıqlandı.
 Səhabi-cəhl⁹ hənuz hökmrandır İranda,
 İnanmayın, desələr: İsfəhan işıqlandı!
 Cəmali-Sə'diyü Xəyyamü Tusiyü Hafız
 Əgərçi nur verib bir zəman işıqlandı,
 Vəleyk faidəbəxş¹⁰ olmadı o nur bizə,

¹ sitareyi-bəxti-cavan — cavanın bəxt ulduzu

² dili-natəvan — zəif ürək

³ misali-şəms — günəş kimi

⁴ şirinzəban — şirindil

⁵ müəttər — etirli

⁶ xəndeyi-bimövqe — yersiz gülüş

⁷ məhfıl — dairə, cəm

⁸ səd bar — yüz dəfə

⁹ səhabi-cəhl — cəhalət buludu

¹⁰ faidəbəxş — faidə verən

Nə əhli-Tus¹, nə şiraziyan² işıqlandı.
 Müsadif³ oldu xurafat ilə çün ol ləm’ə,⁴
 O ləm’ə söndi, genə dastan işıqlandı.
 Qaranlığa alışan gözdə tabi-nur⁵ olmaz,
 Qamaşdı gözlərimiz, çün cəhan işıqlandı.
 Lorustan⁶ hacısı çün Məkkədə dedi: “Ləbbeyk!”⁷
 Külahi⁸ düşdü başından, yaman işıqlandı.
 Bir az kəsif⁹ idi pirahəni, apardı yuva,
 Töküldü xəznəyə bitlər, tiyan işıqlandı.
 Corab geymədi, getdi ziyarətə, gəldi,
 Qazandı bir qran, o pəhlivan işıqlandı.
 Kəsif hacını görcək behiştidə huri,
 Şərareyi¹⁰-qəzəbindən, cinan¹¹ işıqlandı.
 Ata əvam, ana bixəbər, baba cahil,
 Necə deyim sizə mən, “Sistan¹² işıqlandı?”
 Dedi: nə vaxt olaram mən münəvvər, ey Mö’cüz?
 Dedim: oğul, o zəman ki, anan işıqlandı.
 O gün ki, elm çıxar kürsiyə, nida eylər:
 Gəlün, gəlün ki, cəmali-zənan işıqlandı!
 O gündü gündə görərsən ki, bir mübarək nur!
 Vətəndən etdi süud¹³, asiman işıqlandı.
 Girər hilal bulut altına xəcalətdən,
 O gün ki, kövkəbi¹⁴-ayropalan işıqlandı.
 Hilalə izn verin, getsin ayrı dünyayə,
 Ki, nuri-elm ilə mülki-cəhan işıqlandı.
 Çirağı-bərq tülü’ etdi səmti-məğribdən,
 Münəvvər oldu cəhan, kəhkəşan işıqlandı.
 Qapandı dəxmeyi-nikbət,¹⁵ açıldı bəbi-nəcat¹⁶,
Yaxıldı məş’əllər, parlaman işıqlandı.

¹ Tus — İranda şəhər adı

² şiraziyan — şirazlılar

³ müsadif — təsadüf

⁴ ləm’ə — işıq

⁵ tabi-nur — işığa tab

⁶ lorustan — İranda vilayət

⁷ ləbbeyk-baş üstə, bəli

⁸ küləh — papaq

⁹ kəsif — çirk

¹⁰ şərar — alov

¹¹ cinan — cənnət

¹² Sisitan — İranda vilayət adı

¹³ süud etmək — yüksəlmək

¹⁴ kövkəb — ulduz

¹⁵ dəxmeyi-nikbət — fəlakət daxması

¹⁶ bəbi-nəcat — nicat qapısı

Olsun, gərək!

Məclisi-işrətdə daim sazü tar olsun gərək,
Arizi¹-gülnarə bənzər bir nigar olsun gərək.
Dilbərin zülfü şəbi-yelda², cəmali çilçıraq,
Ləbləri xoşrəng, vəz'i-abidar³ olsun gərək.
Yazdırılar bu misrəi bir namuradın daşına:
Nəfsinə məğlub olan xak içrə xar olsun gərək.
Sahibi-vicdan olan həmnöv'ini⁴ xar istəməz,
Bir pərişanhal görcək biqərar olsun gərək.
Bir cəvanın mən dünən gördüm cibində yüz tūmən,
İndi bir dinarı yox, bais qumar olsun gərək.
Vaizi-bimədrəkin⁵ başı nə qədr zindədir,
Künci-qürbətdə cəvanlar ixtiyar⁶ olsun gərək.
Bərfi ənbar eyləmiş göylərdə çün xəllaqımız⁷,
Yerdə də ə'yanımız anbardar olsun gərək.
Dər həqiqət başü saqqal qisəsi tulanıdır,
Hurieynin kəlləsi misli-çinar olsun gərək.
Bığları mətrus⁸ bir oğlanə baxdı qeyz ilə,
Söylədi: bığ saqqal ilə həməyar olsun gərək.
Həqq özü alimdi, sən'ətkar yox İrandə,
İstəkanü nəlbəki göydən nisar⁹ olsun gərək.
Məsləhət bilsəydi xalıq, xəlq edərdi maşını,
Xəlq edib eşşəkləri — millət süvar olsun gərək.
Daima biz — milləti-nadanı irşad etməyə,
Bir Peyəmbər, bir Əli, bir zülfiqar¹⁰ olsun gərək!
Ya gərək təzvir edəm, ya başü canımdan keçəm

¹ ariz — üz, sima

² şəbi-yelda — ən uzun gecə

³ vəz'i-abidar — sulu vəziyyətdə

⁴ həmnöv — öz cinsindən olan

⁵ bimədrək — sənədsiz

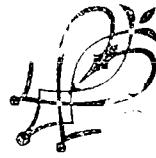
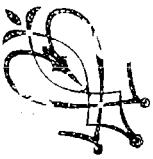
⁶ ixtiyar — qoca

⁷ xəllaq — Allah

⁸ mətrus — qırxılmış

⁹ nisar — hədiyyə

¹⁰ zülfiqar — Həzrət Əlinin (ə.) ikihaçalı qılıncının adı

Ömrü başə verməyə şamu nəhar olsun gərək.
Rəxnədar¹ olsun şəriət, payimal olsun vətən,
Hər nolur-olsun, müridim bişümar olsun gərək.
Getdi islamiyyət əldən, ey qulağı tüklülər,
Tazə məktəblər binası tarümar olsun gərək!
Ey cəmaət, cəm' olun, cığ-bığ sədasın qət' edin,
“Lam zəbər lin, cim zəbər cin”² payidar olsun gərək!
Tazə çıxmış bu kitabə bir təmaşa eyləyin,
Bu ilan, bu qurbağa, bu susimar³ olsun gərək?
Bu yoğun quyruqlu heyvanı tanırsız, ya xeyr?
Alnına yazmışlar: tülki hiyləkar olsun gərək.
Bu şəkil bir şirkdir başdan ayağa xalıqə,
Tülüküni xəlq eyləyən pərvərdigar olsun gərək.
Boş yerə Allah bəla göndərməyib biz — millətə,
Yüz bəlavü möhnətə fasiq⁴ düçar olsun gərək.
Ey güli-gülzari-cənnət, ey fədakarı-vətən,
Ey Əlizadə, rəqibin xurdü xar olsun gərək.
Möhtərəm bir şəxsdir Mirzə Hüseyn xan Xamnəli,
İstərəm lütfi-xudadən, bəxtiyar olsun gərək.
Mö’cüzi-gümnnami⁵ sən məşhuri-afaq eylədin,
Nami-pakin dəftərimdə yadigar olsun gərək!

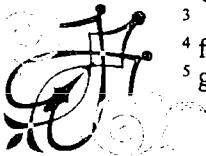
¹ rəxnədar — dağılmış, sökülmüş

² lam, zəbər lin, cim zəbər cin — keçmişdə mədrəsələrdə ərəb əlifbasının öyrədilmə metodu

³ susimar — kərtənkələ

⁴ fasiq — əxlaqsız, yolunu azmış

⁵ gümnam — tanınmayan

Ey dustan!

Çıxdı gün, indi gələr yar əldə nar, ey dustan!
Vəh, nə xoşdur ruzi-eydü¹ vəsli-yar, ey dustan!
Busənin nırxın münəccim çox baha yazmış bu il,
Qorxuram, əldən gedə darü nədar², ey dustan!
Busəni pürqiymət³ eylər löv-lövü la-la⁴ kimi,
Dilbərin ağızı nə qədri olsa dar, ey dustan!
Kef nə lazımdır cəvanə, saqıya, mey ver mənə,
Əfv edin, çün olmuşam biixtiyar, ey dustan!
Gün bu gün bürci-Həməldə qoydi əfsər⁵ başınə,
Çıxdı qış, oldu könül qəmdən kənar ey dustan!
Getdi badə badi-sərma⁶, müjdə, ey yarani-mən,
Qarı pamal eylədi badi-bəhar, ey dustan!
Qəhrəman eyd sindirdi şeytanın ləşkərin,
Gör, nə girmiş səngərə dağlarda qar, ey dustan!
Kürreyi-ərzə hərarət verdi nuri-afitab,
Az qalır baş qaldıra yerdə nə var, ey dustan!
Qülqülə⁷ əflakə salmış indi hər bir şəhridə
Sövti-müträb⁸, bangı-ney⁹, avazi-tar, ey dustan!
Talibi-dəm-dud¹⁰ olan əzmi-Xorasan eyləsin,
Bu müqəddəs yerdə olmaz darradar, ey dustan!
Oynama, çalma, danışma, gülmə, dinmə, lal otur!..
Yaxşıdır min dəf'ə burdan bir məzar, ey dustan!
Nə ticarət, nə ziyarət var bu viranxanədə,
Var fəqət bir göz yaşı, bir ahü zar, ey dustan!
Mənfəət yoxdur Şəbüstərdə, cəmaət əlfərar,
Yaxşıdır mülki-güneydən Şindəvar¹¹, ey dustan!

¹ ruzi-eyd — bayram günü

² darü nədar — var-yox

³ pürqiymət — qiymətli

⁴ löv-lövü la-la — qiymətli ləl-cəvahirat

⁵ əfsər — tac

⁶ badi-sərma — soyuq külək

⁷ qülqülə — səs-küy

⁸ sövti-müträb — burada müğənninin səsi

⁹ bangı-ney — ney səsi

¹⁰ talibi-dəm-dud — tiryək tüstüsünü istəyən

¹¹ Şindəvar — Cənubi Azərbaycanda kənd adı

Çün yağış göydən düşər ruyi-zəminə hirsələ,
 Başuza noğdanlar¹ işlər şarra-şar, ey dustan!
 Kuçələrdə, ziğ, çamur, mümkün deyil seyr eyləmək,
 Vay o gündən ki, dolar əbri-bəhar², ey dustan!
 Göz gözü görməz gecə, yaran³, gözətlin kəndizi,
 Qorxuram həm başızı yarsın divar, ey dustan!
 Vax, nə zülmətdür, Xudaya, ay yıxıldım qoymiyun,
 İt yapışdı damənimdən, əlhəvar⁴, ey dustan!
 Bir işiq lazımdı indi, ta bu zülmətdən çıxaq,
 Qoy, sizə bir söz deyim misli-fənar, ey dustan!
 Tazə bir yer yapdırıb ə'yani-millət, seyr üçün,
 Görməyib hərgiz nəzirin ruzigar, ey dustan!
 Gərçi millət bağçası Tiflisdə, həm Bakudə var,
 Heç biri olmaz buniylə⁵ həməyar, ey dustan!
 Cıx hamamın damına, seyr eylə millət bağcasın,
 Günbatan səmtindədir bu laləzar, ey dustan!
 Bəndi-şəlvəri əlində çün gəlir millət bura,
 Övc edir⁶ əflakə bangi-xarra-xar, ey dustan!
 Qübbələr təşkil edib əyət əcəb həngamədür,
 Lazim olsa, yollaram həftad bar⁷, ey dustan!
 Hurieyn istər Xudadən mö'mini-bimə'rifət,
 Xazini-cənnət gülər biixtiyar, ey dustan!
 Bağlamazlar mərkəbi insan yerində hiç vaxt,
 Cənnətə fərz etməyin darül-himar⁸, ey dustan!
 Durmuşam səddi-Skəndə⁹ tək, gəlin meydanıma,
 Söylərəm, "həl mən mübariz?!"¹⁰ aşikar, ey dustan!
 Mö'cüzün tiği-zəbani¹¹ çün qılafından çıxar,
 Qəhrəman olsa, qabağından qaçar, ey dustan!

¹ noğdan — novdan

² əbri-bahar — bahar buludu

³ yaran — dostlar

⁴ əlhəvar — haray

⁵ buniylə — bununla

⁶ övc etmək — yüksəlmək

⁷ həftad bar — yetmiş dəfə

⁸ darül-himar — eşşək tövləsi

⁹ səddi-Skəndər — İsgəndər səddi

¹⁰ "həl mən mübariz?!" — "savaşdan varmı?!"

¹¹ tiği-zəban — dil xəncəri

İran sərbazları

Əyyami-sələf bizim diyarın
Sərbazları, nəuzibillah¹.
Ortasını qırxdırdı başın
Həqqa ki, misali-rahi-maşın².
Bir kisə, çubuq belində daim,
Bir qəddərə³, müntəzir bə qaim⁴,
Bu halət ilə biduni-iğmaz⁵
Meydanda qədəm vurardı sərbaz.
Oynardı, verəndə məşqi-məşşaq,
Qoltuq cibində daşü çaxmaq.
Bir yandan o bəndi-zircamə⁶
Əf⁷ i kimi, and ola imamə.
Şərqən, cənubənү şimalən
Qalxardı, düşərdi ittisalən⁷.
Əyninə çit arxalıq geyərdi,
Özü bişirib, özü yeyərdi.
Sərbəzi-qədim, bül-əcaib⁸
Nə cirə alardı, nə məvacib.
Sərhəng⁹, yeyərdi varidatin,
Naibü yavərü səlatin.
Çün rüşvəti verdi, aldı rüxsət,
Azadə olardı xeyli müddət.
Bir kuçə başında əyləşərdi,
Qıçın uzadardı, sap eşərdi,
Sərkərdələrə verərdi aylıq,
Sərbazlar edərdi pinəduzluq¹⁰.

¹ nəuzibillah—Allah eləməsin, iraq olsun

² misali-rahi-maşın—maşın yolu kimi

³ qəddərə — xəncər, bıçaq

⁴ müntəzir bə qaim — əmrə müntəzir

⁵ biduni-iğmaz — böhtansız

⁶ bəndi-zircamə—tumanbağı

⁷ ittisalən — ardıcıl olaraq

⁸ bül-əcaib —əcaib, qəribə

⁹ sərhəng — hərbi rütbə

¹⁰ pinəduzluq etmək — başmaq tikmək

Başmaq yamayardı Kəblə Abdin,
Börkündə nişani-Nasirəddin¹.
Yanına yiğardı köhnə-parə,
Sərrah güzərdə² bəxti qarə.
Sultani görəndə ta uzaqdan,
Eylərdi fəraqət işləmaqdan;
Bir əldə gəzən, bir əldə iynə,
And olsun ağam İmam Hüseynə,
Qalxardı əyağə, “ças” vurardı.
Sultansa sibillərin³ burardı,
Ba kibrü qüruru fəxrü muzdad,
Sərbazə baxıb, deyərdi: Azad!
Topxanə məhəlli dəf'i-hacət⁴,
Sərbazzxana⁵ mərkəzi-kəsafət⁶,
Böyləydi o əsrin intizami...
Qısaldaq, uzatmayaq kəlami.
Ya Mö'cüz! Azançı çıxdı damə,
Bəsdir sözüvi yetir xitamə!

¹ Nasirəddin — İran şahı Nasireddin şah

² sərrah güzərdə — yol üstündə dayanan

³ sibil — bığ

⁴ dəf'i-hacət — tualet

⁵ sərbazzxana — kazarma

⁶ mərkəzi-kəsafət — üfunət mərkəzi

Mìskìn qoyun

Gördüm alib tənab ələ əfkar sərsəri,
Bildim o xırəsər¹ boğacaq mən qələndəri.
Naçar səmti-meykədəyə² eylədim güzər,
Saqi ləbaləb eylədi çün cami-sağəri.
Vaiz dedi: Həramdi; saqi dedi: Həlal!
İçdim beş-on piyalə, bəhar etdim azəri³.
Çün qüvvə verdi qəlbimə mey, söylədim ki, hey
Saqi, tez ol, gətir mənə şəmşiri-Heydəri⁴!
Sordu: neçin? Dedim: a kişi, görmüsən məgər,
Eylir xərab divi-cəhalət Şəbüstəri?
Zənn etmə div birdi, — dedi, — bu diyardə
Minlərcə div xəlq edib ağayı-Şüstəri.
Dur başuvi yu, əqlüvi cəm' eylə başuva,
Gündüz yatıb gecə oxuma, misli-sərsəri!
Qış gəldi, aldı qapını, ey binəva, ayıl,
Bax, gör, necə saraltdı xəzan bərgi-lülfəri.
Əl qatdı qış tədarükünə varlı, ey fəqir,
Əmr etdi nökərə: gətirin yağılı bir dəri!
Hökm eylədi qovurmalığı yıldızlar yerə,
Sallax çəkdi darə o biyarü yavəri.
Bağladı əl-ayağını möhkəm o bikəsin,
Qoydu boğazına o ləin qanlı xəncəri.
Fışqirdi qan həvayə, bir az çaldı əl-ayaq,
Keçdi cidayə başı, doğrandı peykəri⁵.
Ey kaş, edəydilər bu qədər zülmə iktifa⁶!
Zur ilə basdilar qazana ol dilavəri.
Vurdu o qədri başınə toxmaq ilə kəniz,
Beyni töküldü torpağa — şil olsun əlləri!
Hökm etdi, pəs, xanım ki: vurun, sindirin dişin!
Oldu nişan bu zülmə də biçarə pərvəri.

¹ xırəsər — qorxmaz

² meykədə — meyxana, mey içilən yer

³ azər — burada qış

⁴ şəmşiri-Heyder — Həzrət Əlinin (ə.) qılıncı

⁵ peykər — bədən

⁶ iktifa etmek — kifayətlənmək

Ey kaş, edəydilər bu qədər zülmə iktifa!
 Bir başqa zalim etdi ona zülmə-digəri.
 Aldı ələ, əmud, şikəst etdi qol-qıçın.
 Ya rəb, bu halə qoymagilən hiç kafəri!
 Səbr eylədi əvam, o miskin qoyun kimi,
 Hər bir cəfayə saldı riza ol sitəmgəri.
 Sən mərdsən, müdafiə eylə hüququvi,
 Məsciddə dul qadın kimi titrətmə mənbəri.
 Sən mərdsən, əmoğlu, əgər xahiş eyləyə
 Səndən xanım, gərək alasan məxmərү zəri.
 Arvad əgər deyə sənə bu şənbə axşamı:
 Həmsayə¹ aldı “fəxri”, “təbərzə” və “əsgəri”².
 Filfovr qızma, çəkmə qılınçı qilafdan,
 Aldat beş-on yalan ilə ol mahi-mənzəri³.
 Axşam deyəndə: noldu? Denə: yolladım
 Bazara ondan ötrü bizim Kəblə Kövsəri!
 Çay içmədən əgər deyə: bir cüft dəstbənd⁴,
 Bir danə sinəbənd⁵, təlayi-müzəffəri⁶.
 Söylə: xanım, çox eyləmisən iştibah⁷ sən,
 Bu barədə bağışlayasan əbdi-kəmtəri⁸.
 Din haqqı, məzhəb haqqı, mənəm binəva Əli,
 O, Mürtəza Əlidə ki, fəth etdi Xeybəri.
 Şe'rü qəzəl xəzinəsiyəm mən, nə simü zər
 Məndə arışma sundusü dibavü əbqəri⁹.
 Min dərdə mübtəla idi Tusi də, dilbərim,
 Şərməndeyi-əyal¹⁰ idi hətta o Ənvəri!
 Sabir ki, rehlət etdi bu fani cəhanidən,
 Qaldı fəqət əyalinə bir danə dəftəri.
 Hafız də eyləyib gilə¹¹, Cami də dəhridən¹²,
 Təhqir edib hər əsridə dünya sükənvəri¹³.
 Sən neylisən qızıl-gümüşü, ey Tükəzzibən,
 Mö'cüz sənin bəsindi və ziba qəzəlləri!

¹ həmsayə — qonşu

² “fəxri”, “təbərzə” və “əsgəri” — üzüm növləri

³ mahi-mənzəri — ay üzlü, aya bənzər

⁴ dəstbənd — qolbağ

⁵ sinəbənd — boyunbağı

⁶ təlayi-müzəffər — müzəffəri qızılı

⁷ iştibah — səhv, yanlış

⁸ əbdi-kəmtər — zəif və yazılı bəndə

⁹ sundusü dibavü əbqəri — ipəkdən hazırlanmış parça adları

¹⁰ şərməndeyi-əyal — ailənin qarşısında xəcalətlər

¹¹ gilə — giley

¹² dəhr — dünya

¹³ sükənvər — söz ustası

O tərəfdə, bu tərəfdə

Xoş olar sizin diyarın gülü laləvü həzari¹,
 O həzarü laləzarın nəğəmati binəhayət.
 O tərəf gözəllərinin gözü, qaşı dilrubadır,
 Hərəkatı canfəza² həm, səkənatı³ binəhayət.

Verir əl-ələ qız-oğlan, danışar, gülər, içər mey:
 Çalınar kəmançəvü ney, edər istima⁴ əlif bey.
 Ləbi-yarı yar öpəndə, deyər ərş-fərş⁵: uxxyey!..
 Sevirəm, əmoğlu, mən də o həyatı binəhayət!

Bizim ölkədə, vəlakin, gülüb oynamaq, danışmaq
 Qədəğəndi, tar çalmaq və kəmançanı eşitmaq.
 Dəfə sili vurmaq olmaz və günahdır mey içmaq,
 Vəli, başa vurmağın var həsənatı binəhayət.

Üzünə bizim gözəllər salı bir niqabi-qalin⁶,
 Mikroskop ilə baxsan, görə bilməsən cəmalin.
 Biri gər aça cəmalin, tüpürər ona məlain⁷,
 Dama tir salanda söylər sələvati binəhayət.

Ağa məscidə qoyanda qədəmin qopar qiyamət,
 Hamısı durar ayağa, edər əllərin ziyarət.
 Vətəni-mərizə⁸ kimsə nə qəza verir, nə şərbət,
 Nə dəva, fəqət sevərlə ətəbatı⁹ binəhayət.

¹ həzar — bülbül

² canfəza — cana xoş gələn, canalan

³ səkənat — hərəkətlər

⁴ İstima etmək — qulaq asmaq

⁵ ərş-fərş — yer-göy

⁶ niqabi — qalin — qalin örtük

⁷ məlain — lənətə gəlmİŞlər

⁸ vətəni-məriz — xəstə vətən

⁹ ətəbat — Kərbəlada və İraqın başqa şəhərlərində yerləşən müqəddəs ziyarətgahlara verilən ad

Ağa çıxdı mənbər üstə, necə gör çıxır özündən,
 Danışır qürur ilə, bax, necə od çıxır gözündən.
 Elə qışqırır ki, mənbər titirir onun sözündən,
 Buyurur: bu sözlərin var sələvəti binəhayət.

Oxuyub-yazan xanımlar, yazar aşiqinə namə,
 O ki, yazdı namə, deynən, gedəcək əsir Şamə,
 Verə hər kəs, ey cəmaət, qızının əlinə xamə¹,
 Olu ruzi-həşr² o şəxsin həsəratı binəhayət.

Dedi, düşdü çün nəfəsdən o cənabi-əşrəfunnas³,
 Mən ayağa durdum onda, dedim: ey gürühi-nəsnas⁴!
 Deyin o göbəkyazanə: qələmin ucun yavaş bas,
 Göbəyini incidirsən əvəratı⁵ binəhayət!

Bilirəm nədir xəyalı həzəratın, ey mühübbən,
 Deyisiz ki, xidmət eylər bize Kəblə Molla Qurban.
 Yazılırsa nafi-nisvan⁶, çoxalar nüfuzi-İran.
 Vətənə olar oların xədəmati⁷ binəhayət.

Fəqət, ey hacı dadaşlar, çün edər nəzarə falçı,
 Kələmi-lətfi-nafə kirixar biçarə falçı,
 Qələmi soxar dəvatə⁸, çıxarar dübarə falçı,
 Tərəfeynə⁹ var bu karın zəhəmati binəhayət.

Ola gər səvadi, yaran, məşədi Tükəzzibənin,
 Qabağında övrət açmaz göbəyin filan ağanın.
 O Tükəzzibani-mücrim¹⁰ göbəyin yazanda, qanun
 Edər hifz abiruyi-həzəratı¹¹ binəhayət.

¹ xamə — qələm

² ruzi-həşr — qiyamət günü

³ əşrəfunnas — insanların ən şərəflisi

⁴ gürühi-nəsnas — insanabənzər meymun qrupu

⁵ əvərat — arvadlar, qadınlar

⁶ nafi-nisvan — qadınların göbəyi

⁷ xədəmat — xidmətlər

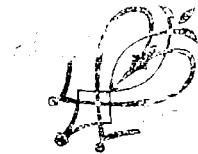
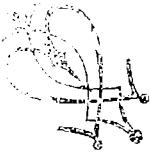
⁸ dəvat — mürəkkəb

⁹ tərəfeyn — iki tərəf

¹⁰ mücrim — günahkar

¹¹ abiruyi-həzərat — həzrətlərin abrı

Anan təlim edən dildə

Mənə lütf eylə, ey saqi, genə ol cami-sərşari¹
 Ki, ta rəf' eyləyim nəştov² qarın bu rənci-xümmari³.
 Nə püstəm var, nə badamım, nə tükmi-şur⁴, nə neytağı,
 Məzə olsun məni-biçizə⁵ yarın lə'li-şəhvəri.
 De gəlsin məclisə mütrüb, əlində sazü mizrabı,
 Çalıb tarü dəfi, şad eyləsin mən aşiqi-zarı!
 Nə kisəmdə zərim vardır, nə anbarımda bir həbbə⁶,
 Əlim boşdur, üzüm qarə, doyunca mey içim bari.
 Nə məllakəm, nə tüccarəm, nə xani-mərdümazarəm⁷,
 Mətaim⁸ şe'rdirancaq, onun da yox xiridarı.
 Dilim türki, sözüm sadə, özüm səhbayə⁹ dildadə,
 Mənimtək şairin əlbət, olar kasad bazarı.
 Dünən şe'r ilə bir namə apardım şahi-İranə,
 Dedi: "Torki ne midanəm, məra to bəçce pəndarı?"¹⁰
 Özü türk oğlu türk, əmma deyir türki cəhalətdir,
 Xudaya, müzməhil¹¹ qıl təxtidən bu ali-Qacarı!
 Ümidin kəsmə, Mö'cüz, yaz anan tə'lim edən dildə!
 Gəzər bir ərməğantək dəftərin bil Çinü Tatarı.

¹ cami-sərşari — ağızına qədər dolu badə

² nəştov — acqarına

³ rənci-xümmar — xumarlılıq əziyyəti

⁴ tükmi-şur — şor toxum

⁵ biçiz — yoxsul

⁶ həbbə — bugda

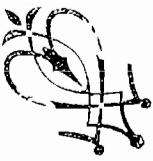
⁷ xani-mərdümazar — camaatı incidən, mərdimazar xan

⁸ məta — mal, mülk

⁹ səhba — şərab

¹⁰ Torki ne midanəm, məra to bəçce pəndarı — Türkçə bilmirəm, məni sən
uşaq sayırsan

¹¹ müzməhil — məhv

Mö'cüzün səsi

Qiyamətə qalır az, ey guruhi-qəlbi-qəsi¹,
 Durun ayağə, gedin, eyləyin axunda vəsi.
 Minər at üstə zəmanı ki, həzrəti-çavuş,
 Çəkəndə nəərə gizildər kürəklərin arası,
 Vətən qəfəs kimidir, etməyin onu tə'mir,
 Diyari-Tusə² edin əzm, sindirin qəfəsi.
 Naxoşliyəndə mərizxaneyi-Amrikadə,
 Verün o pakü müqəddəs məkanda son nəfəsi.
 Məbad inki³ mərizxaneyi bina edəsiz,
 Səfih adam işidir o; bilin, ey əhli-Təsi⁴.
 Fəqiri qabizül-ərvahə⁵ tapşırın, yaran!
 Onun ki yoxdu pulu, yoxdu hiç dadrəsi⁶.
 Güney cəmaetitək siz də getmisiz huşə,
 Nə sizdə vardı, nə bizdə, tərəqqiyat həvəsi.
 Dolu yarar başızı, geyməyin kəfən, kişilər,
 Çuxurdu çünki külahi-qədimümüzün⁶ təpəsi.
 Külahi-Pəhləvi şər'i⁷ dəyil, deyir vaiz,
 Qoyun başıza fəqət, dülçəni, papağı, fəsi.
 Təsi cəmaəti qoymaz cəridəni⁹ yanına,
 Necə ki, məscidə qoymazla kafəri-nəcisi¹⁰,
 Xoruz kimi niyə millət qanad çalıb bannır?
 Olaydı, kaş, bunun bir ağıllı fəlsəfəsi.
 Gözün qorasını sıxma, gül, danış, — deyirəm,
 Salamnayır başa lakin bu milləti könəsi.
 Nə vaxtadək görəsən pirlər¹¹ burun siləcək,
 Cəvanlar eyləyəcək zəxmdar pişü pəsi?
 Şəbüstər əhlini narahat eyləyib, sizi də
İnşaallah, edəcək Mö'cüzün bülənd¹² səsi!

¹ guruhi-qəlbi-qəsi — ürəyi daş dəstə

² diyari-Tus — Tus diyarı

³ məbad inki — belə olmasın ki

⁴ əhli-Təsi — Təsi əhli

⁵ qabizül-ərvah — Əzrail (ə.)

⁶ dadrəs — fəryada gələn

⁷ külahi-qədim — köhnə papaq

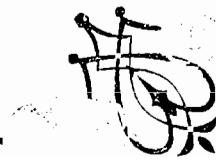
⁸ şər'i — şəriətə uyğun

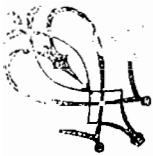
⁹ cəridə — qəzet

¹⁰ kafəri-nəcisi — murdar kafər

¹¹ pir — qoca

¹² bülənd — hündür, uca

Şah firəngiştənadadır

Yoxdu cümhuriyyətin dünyadə qədrü qiyməti,
 Sərnigun¹ olsun, görüm, şahin o qəddü qaməti!
 Bəs ki, millət oldu lağər² ney kimi qəm-qüssədən,
 Rövzeyi-rizvanda³ Peyğəmbər söylər: Va ümməti!⁴
 Əhli-xibrə⁵ qoydular qantarə⁶ şahi çəkdilər:
 Əlli batman üstüxani⁷ gəldi, yüz batman əti.
 Təxtil-mirvaridə çün çıxdı, dedi: saqi, gətir
 Övrəti, oğlani, tari, udi, camü işrəti.
 Millət ağlarkən, o, sazü-suz ilə məşğul idi,
 Qarnı şışməzdi o qədri, gər olsayıdı qeyrəti.
 Qoydu şapqa başına, etdi Firəngistanə əzm,
 Səhni-mehmanxanədə tügyanə gəldi şəhvəti.
 Çox deyil, yüz min tümən bir arvada ehsan edə.
 İldə xərc etməz məgər yüz min tümən şah övrəti?

¹ sərnigun olma — məhv olma, süquta uğrama

² lağər — arıq

³ rövzeyi-rizvan — cənnət

⁴ va ümməti — vay, mənim ümmətim

⁵ əhli-xibrə — böyükler, başçılar

⁶ qantar — tərəzi

⁷ üstüxan — sümük

Şuxlux¹

Dövlətsərayi-rəbbimə getdim keçən gecə,
Gördüm ki, fərşι yox; necə yırtıx-cırıx keçə.
Ərz eylədim: Bu fəqrlə, bu iftizah² ilə,
Min qəsrlər əta edəcəksən bizə necə?
Şəm'i gətür, çırığı gətür; yandı sinəmiz!
Eşqin nədir sənin bu çırığı-müəvvəcə?
Bir gün əkil, yavaşca kəlisayə baxgilən,
Seyr eylə ərşə, fərşə, cəlalə bicə-bicə!
Sən də mərmət³ eyləgilən bu xərabəvi,
Me'marbaşı Qəffarə denə, ta çəkə ricə.
Gördüm əlin vurub belinə, güldü: qah, qah...
“Mən aqiləm! — dedi — pulu verməm kəcə, məcə”.
Yarəb! Məni müvaxizə⁴ etmə bu əmrədə,
Mö'cüz səninkə şuxlux edibdür, düşüb ləcə⁵.

¹ şuxlux — zarafat

² iftizah — biabırçılıq

³ mərmət — təmiz

⁴ müvaxizə — töhmət, məzəmmət

⁵ ləc — tərs, inad

Gəlməz

Qəm çəkmək ilə meyli-təbiət ələ gəlməz,
Təsbih çevirməklə şəriət ələ gəlməz.
Bir dürri-giranmayədi¹ namusü şərafət,
Zəhmətsiz, əzizim, o şərafət ələ gəlməz.
Namus üçün aləmdə nə qədri tökülüb qan,
Namus gedəndən sonra qiymət ələ gəlməz.
İsmət arama zümreyi-əsrar² çəkəndə,
Axtarma ki, tiryakidə qeyrət ələ gəlməz!
Qaçmaqdan ölüm yaxşıdır sərdari-qəyurə³,
Sərdar cünun olsa — qənimət ələ gəlməz.
Cəhlilə qədəm basma tilismati-cəhanə,
Elm olmasa, müftahi-fəzilət ələ gəlməz.
Saqi, məni məsmum elə⁴; mütrüb, dur ayağə,
Sənsiz, gözəlim, zadi-fəzilət ələ gəlməz.
Mö'cüz, demə: Divanəyə lazım deyi zəncir;
Bu sür'ət ilə etsə əzimət, ələ gəlməz.

¹ dürri-giranmayə — çox qiymətli dürr

² əsrar — narkotik

³ sərdari-qəyur — şücaətli sərkərdə

⁴ məsmum etmək — zəhərləmək

Qorxmaz!

Gülə aşiqdi bülbül, tə'neyi-əgyardən qorxmaz,
Cəfayi-xarə səbr eylər, hezar¹ azardən qorxmaz.
Pişikdən qorxmasa, üzlətgəzin² olmaz yuvasında,
Yeyər qəndü nəbatü hil siçan, əttardən qorxmaz.
Qapar börkün başından, etməsə əndişə hakimdən,
Soyar gündüz gözü xəlqi müsəlman, taridən qorxmaz.
Özünbihudə yorma, vaiza, az söylə duzəxdən,
Baxar naməhrəmə göz, atəşin mismardən qorxmaz.
Çörəkçi xanə yanında durar ac, boynı ciyində,
Kötükən qorxar ol biçarə, narü maridən qorxmaz.
Ərik ləzzətlidir, şirindir alma, dadlıdır kişmiş,
Tamarzı oğru doqquz möhrəli divardan qorxmaz.
Əgər seyr etməyə yolda müsafirlər silahilə,
Kəsər başın hərami, sətvəti-qəhharden³ qorxmaz.
Sənү mən qorxuruq dindari-pürazaridən, əmma,
Cəhənnəm maliki hərgiz uzun paltardan qorxmaz.
Zəifü natəvan eylər həzər qüvvətlidən daim,
Firəngü ingilisü həm japon bolqaridən qorxmaz,
Gər iynə vermiyə kafər müsəlmanlar qalar üyran,
Bu növ'i cahil insanlar necə küffardən qorxmaz?
Xudadan qorxar Həllac oğlu mey içməz şəbi-cüm'ə,
Tökər məzlumlar qanın yerə bu kardən qorxmaz.
Münəvvər olsa nuri-elm ilə bir məmləkət, hərgiz
Tapılmaz orda bikar, heç əşrardən⁴ qorxmaz.
Qəbul eylər məgər cahil Tükəz xalə, inanmaz ki,
Əgər yüz yol desəm: Vallahi, cin cindardən qorxmaz!
Yalandan Mö'cüz and içməz Əbülfəzlə, vəli, səd bar
«Əli həqqi» dəyər, heç Heydəri-Kərrardən⁵ qorxmaz!

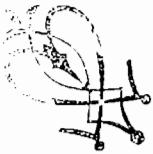
¹ hezar — min

² üzlətgəzin — küncdə oturan

³ sətvəti-qəhhər — Allahın qüdrəti

⁴ əşrər — quldur

⁵ Heydəri-Kərrar — Həzrəti Əli (ə.)

Bəsdir, yetər axır!

(Xilas olduq)

Nədir bu nazü istığna¹, gecə oldu səhər axır,
 Könül şad eylə bir tək busə ilə, ey gözəl, axır!
 O güllər ki, açıbdır gülşəni-hüsнündə rəngarəng,
 Həmişə eylə tər qalmaz, bala, vallah, solar axır!
 Dedim: saqi, gülərsən sən niyə daim? Dedi: çünki
 Gülən də, ağlayan da, dari-dünyadan gedər axır.
 Al, iç bu badeyi-nabi², xəyalat ilə əlləşmə,
 Danış, gül, oyna, cəlladi-əcəl qanın tökər axır.
 Fələk bir tac ilə bir təxt vermişdi Kəyumərsə³,
 O tacü təxtə oldu namizəd ali-Qəcər axır.
 Yüz il qan ağladı millət, vəli ahəstə-ahəstə
 Tükəndi qəlb evində səbr, ucaldı nalələr axır.
 Vətəndə qalmadı bir yer ki, viran etməsin Qacar,
 Fərar etdi vətəndən milləti-xunincigər⁴ axır.
 Min üç yüz qırx iki il keçdi çün tarixi-hicrətdən,
 Qəza səsləndi: Zalim, dur görək, bəsdir, yetər axır!
 O qəsri ki, edərdi səcdə millət asitanındə,
 O qəsrə qaldı həsrət zadeyi-bidadigər⁵ axır.
 Xilas oldu Vətən, əhli-Vətən, Mö'cüz, bihəmdüllah⁶,
 O təxti badə verdi padişahi-bihünər axır.

¹ istığna — təkəbbür

² badeyi-nab — xalis şərab

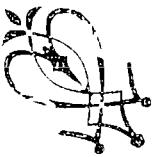
³ Kəyumərs — qədim İran şahlarındandır

⁴ milləti-xunincigər — ciyəri qan millət

⁵ zadeyi-bidadigər — zalının övladı

⁶ bihəmdüllah — Allaha şükür

Qoymayı, ha!

Genə çörəkçilər oynur qumar, qoymayın ha!
Uduzsa, boş qalı təştü təğar¹, qoymayın ha!
Yediz bir çörəyi bir qırana sabiqdə,
Genə qoyar sizi ac maldar, qoymayın ha!
Eşitsə qəllə² bahadır, söylər əhəd daşına,
Çıxar qəbirdən o anbardar, qoymayın ha!
Deyəllə: Buğda genə ülgücü çəkir qeyişə,
O zalimin genə bir fikri var, qoymayın ha!
Gözü düşüb çuxura binəva çörəkdarın,
Şikəs duvar kimi bir gün uçar, qoymayın ha!
Gətirməyib evə bir dən, deyəllə, xərməndən,
Özün piçaqlayacaq hiyləgar, qoymayın ha!
Satıb palası, cecimi, qazanı, yorqanı,
Satar əbanı da axır, qaçar, qoymayın ha!
Fəqət evində qalır bir ədəd arıx öküüzü,
Gəlibdi qeyzə acından, vurar, qoymayın ha!
Bir az saman ilə yonca verin, yeyə, dirilə,
Xəyalı var ölə, nisyəz batar, qoymayın ha!
Nə yarma var, nə ərişdə küpündə bərzgərin³,
Gözün yumub, kələk ilə qaçar, qoymayın ha!
Beş-on tümən pul alıb yarkar⁴, verib höccət,
Ağa evi alacaq ay havar, qoymayın ha!
Midadi xəncəri-bürrandı⁵ Mö'cüzün, özü Şimr,
Xəyami-dini⁶ edər tarmar, qoymayın ha!

¹ təştü tağar — qab növləri

² qəllə —dənli bitki

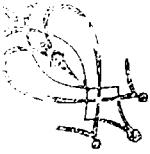
³ bərzgər — taxıl əkən

⁴ yarkar — məmur

⁵ xəncəri-bürrandı — iti qılınc

⁶ xəyami-din — dinin çadırları

Cümhuriyyətə

Saqiya! Bir badə ver əbnayı-cümhuriyyətə¹,
 Təşnədir əhli-vətən səhbayı-cümhuriyyətə².
 Sakit ol, ahəstə gəl, tünd əsmə, ey badi-səba,
 Qorxuram, toz əyləşə simayı-cumhuriyyətə!
 Bir para nadan kişi “Başsız bədən olmaz” deyər,
 Bəs, demək vaqif deyil mə’nayı-cümhuriyyətə.
 Qurda verdi gəlləni çün kəlləsiz çobanımız,
 Ol cəhətdən düşmüşük sövdayı-cümhuriyyətə.
 Qaməti oldu xəmidə³ binəva iranının
 Bəs ki, kürnəş⁴ eylədi ə’dayı⁵ cumhuriyyətə.
 Qibleyi-aləmlərə yüz il “Bəli, qurban!” — dedik.
 Bir zəman da “hən” deyək ağayı, cumhuriyyətə.
 İstəsən qeydi-əsarətdən xilas olmaq əger,
 Qoy qədəm Musa kimi dəryayı-cümhuriyyətə!
 Etdi əhya⁶ Yengi Dünya⁷ mürdəganın⁸ bittəmam,
 Sən də yalvar, ey oğul, İsayi-cümhuriyyətə!
 Bir qarış yer yoxdu ləmyəzrə⁹ Firəngistanidə,
 Eylə bir ətfi-nəzər səhrayı-cümhuriyyətə!
 Möhtəkirlər asitanın bus edən¹⁰ cühhaldır¹¹!
 Üz sürə aqil gərək tüğrayı¹²-cumhuriyyətə!
 Qədri-zər Mö’cüz şunasəd, qədri-gövhər-gövhəri¹³,
 Olmaz hər kəs müştəri kalayı¹⁴-cumhuriyyətə!

¹ əbnayı- cumhuriyyət — cumhuriyyət cavanları

² səhbayı-cumhuriyyət — cumhuriyyət şərabı

³ xəmidə — əyilmiş

⁴ kürnəş — təzim

⁵ ə’da — düşmən

⁶ əhya — dirilmə

⁷ Yengi Dünya — Amerika

⁸ mürdəgan — ölürlər

⁹ ləmyəzrə — xam torpaq

¹⁰ bus edən — öpən

¹¹ cühhal — cahillər

¹² tüğra — fərman

¹³ Qədri-zər Mö’cüz şunasəd, qədri- gövhər-gövhəri — Qızılın qədrini Mö’cüz bilər, gövhərin qədrini gövhər

¹⁴ kala — mal

Bir gecə...

(Tar oxur, qəlb istirahət edər)

Bir gecə mənzili-Hüseyn xani
Eylədux şəm'lərlə nurani.

Mütrüblər gər baxa kurə,
Zülməti təbdil edər nurə,
Qaşları həmd, gözləri surə
Zülfə “vəlleyl”¹ səxt² zülmani.

Tar oxur, qəlb istirahət edər,
Yar açar qolların, qiyamət edər,
Səhfi-eşqi dəf təlavət edər,
Tazələr rəsmi-dinü imani.

Dəhəni-təngi, həlqeyi-mərcan,
Qəbqəbi³ iltifah, vərrümmən⁴,
Arizi misli-sureyi-rəhman⁵,
Cəlb edər iştəhayı-insani.

Eyləmişdik əyərçi bir kəsəmat⁶,
Lakin ol mütrübi-xüçəstəsifat
Nagəhan qoydu baş, qaldux mat,
Tökdü diz üstə zülfə-reyhani⁷.

Gördü bu hali çün Ağabdullah,
Qəlbən çəkdi bir müfəssəl ah!

¹ vəlleyl — “And olsun gecəyə”. “Qur’ani-Kərim”dən ayədir. Məcazi olaraq
“çox qaranlıq” deməkdir

² səxt — möhkəm

³ qəbqəb — buxaq

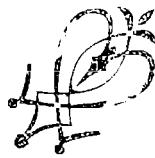
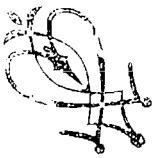
⁴ rümmən — nar

⁵ sureyi-Rəhman — “Qur’ani-Kərim”də 55-ci surənin adı

⁶ kəsəmat — bəzək

⁷ zülfə-reyhan — etirli saçlar

Əl atıb kisəyə, sifidü siyah¹
Etdi bəzl², razı qaldı canani.

O suvaşdıqca xəlqə misli-çəriş³,
Hamı eylərdi Mö'cüzə qarqış.
Meylü rəğbətlə olmayan bir iş,
Rəsmdir, hər zəman çıxar canı.

Bə'zilər qaçıdı, leyk mən qaldım,
Bir qıran borc Hüseyndən aldım,
Müxtəsər cərmə⁴ ilə qurtardım,
Tari hifz eyləsin Hüseyn xani.

Əlqərəz oldu çün altı saət,
Xəlq durdu. Vəli mənə rüxsət
Vermədi tarzən. Dedim: İllət⁵?
Dedi: Lütf eylə altı tumani.

Dedim, axır, qərardadundan,
Artıq aldun, çıxıbmı yadundan,
Dedi: baş qoyman ayridur bundan,
Alıbsan diz üstə oğlanı.

Xamsən, Mö'cüz, olmadın püxtə,
Aldanar daima novamuxtə⁶.
Aldı məndən pulu pədərsuxtə,
Verdi cananə, çəkdi qəlyanı.

Deyirəm hər zəman: Ay Əsgərağa,
Ver görax, pul! Üzün dutur buruğa.
Müxtəsər, saldılar məni şuluğa
Güneyin xəlqi-namüsəlmani.

Verməseydim o pulu oğlanə,
Ərz üçün əzm edərdi Tehranə,
Od vurardı təmam İranə,
Almasayıdı pulun, ağam canı!

¹ sifidü siyah — ağ və qara

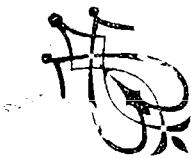
² bəzl — bəxşış

³ çəriş — həşərat

⁴ cərm — cərimə

⁵ illət — səbəb

⁶ novamuxtə — yeni öyrənən

Ver, görax!

Kətxuda söylər ki: Sən də maliyatun ver, görax!
Molla — qazı da deyir: Xümsü zəkatun ver, görax!

Qazını razi edim, ya kətxudanı, dövləti?
Bir yol örgət bəndəyə bu barədə, ya ümməti!
Sərbazü topçu qüssəsi artırır xüşgiyyəti,
Sən də al bu cütlüğü, həbbi-həyatun ver, görax!

Üç nəfər sərbaz verdux, hər üçü etdi fərar,
Qüssəvü qəmdən bədəndə qalmayıbdır ixtiyar,
Hər üçün də odda yandırsın görüm pərvərdigar,
Düşmüşəm xurakidən¹, var karbonatun², ver, görax!

Əl yaxamdan çəkməyir sərbazgir, istər əvəz,
Yox pulum, şeytan deyir, sərbazgirin başın əz!
Yencərəm başın, qulağın, ahü zar eylər Tükəz,
Söylər Allah yoxsula: Səbrü səbatun ver, görax!

Bir tərəfdə mərsiyəxan istiri həqqülbükə³,
Ağladıb çünki məhərrəmdə məni sübhü məsa,
Hər gün on beş dəfə şagirdi dayanur qapıya,
Səsliri: Ay Kərbəlayi, beş min altun ver, görax!

Bir tərəfdə ip tutur qazı ağa saqqalıma,
Qəbzədən gər mu⁴ qədər nüqsan ola, vay halıma.

¹ xurak — yemək

² karbonat — qarınışlədən dərman

³ həqqülbükə — ağlamaq haqqı

⁴ mu — saç

Qorxuram axund qoya gömrük mənim bu yalıma,
Göndərə tüllabi¹ hər gün: Ayidatun² ver, görax!

Bir tərəfdən mığmığa məl'un itildir ülgücü,
Mö'cüzə eylər əziyyət, xasə³, laməzhəb cúcü,
Bir tərəfdən də əzanxanın⁴ nə qədri var gücü
Səslənir: Məl'un kişi, dur vacibatun⁵ ver, görax!

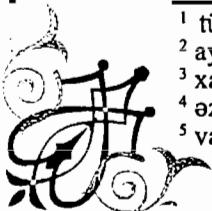
¹ tüllab — tələbələr

² ayidat — gəlir

³ xasə — xüsusən

⁴ əzanxan — müəzzzin

⁵ vacibat — vacib işlər (namaz nəzərdə tutulur)

Anbardara xıtəb

Xuda rəhm etdi, nazil oldu rəhmət:
Yağış yağdı, işıqlandı ziraət.

Yağış yağdı, yaşıl oldu çəmənlər,
Açıldı lalələr, xoş nəstərənlər.
Yumuşandı zəmin¹, ey cüt sürənlər,
Öküz etməz dəxi yerdən şikayət.

Durun, ey kövkəbi-bəxti² yatanlar,
Durun, ey bugdaya arpa qatanlar,
Tökün göz yaşı, ey qəllə³ satanlar,
O qədri ki, gözüüz olsun cərahət⁴.

Dedim: Buğda alıb yiğsan sarayə,
Qəmin artar, bulut gəlsə həvayə,
Pulun çoxdur, apar ver qəndə, çayə,
Yağış yağsa, ona vurmaz xəsarət.

Yağış məsrur edər əhli-dehatı⁵,
Ucuzlatmaz vəli çayı, nəbatı.
Ağırdır qəndü çayın maliyati⁶,
Ona nə səndə var, nə məndə taqət.

Yağış eylər yeri sirab, əmoğlu,
Ucuzlatmaz suyu mirab⁷, əmoğlu,
Verər xeyri sənə bu ab, əmoğlu,
Əgər hər gün yağa beş-altı saət.

¹ zəmin — torpaq

² kövkəbi-bəxt — bəxt ulduzu

³ qəllə — taxıl

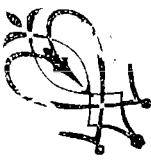
⁴ cərahət — yara

⁵ əhli-dehat — kənd əhli

⁶ maliyat — vergi

⁷ mirab — suvarma işlərinə baxan məmər

Verər su nırxına hacı tərəqqi,
Xuda verməz ona peyğəmbər həqqi,
Həlak eylər susuzdan müstəhəqqi¹,
Misali-ibni, Sə'di-bimürüvvət.

Bəharın çox gilası var, xiyarı,
Uşaq sahibləri sevməz bəhari.
Sabah uşqun başın qovzar yuxarı
Yetiş imdadə, ya şahi-vilayət²!

Uşaq: var — yox nədir, bilməz; deyər: Al!
İlahi, olmiyeydi, kaş, bəqqal,
Əgər sən də olaydın, sahibi-ətfal³
Yaratmazdin bu qədri nazü ne'mət.

Nə bəqqalda var insaf, nə dərəndə⁴,
Hücum eylər uşaq alçə görəndə.
Palası sat və ya qaç get Mərəndə
Və ya geç abirudən ta qiyamət.

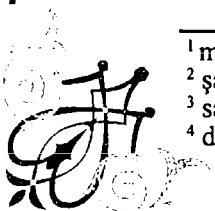
Qazandı yüz tümən biçarə Mö'cüz,
Dedilər: Al bir arvad, yatma yalqız.
Onu xərc etdi toyda, qaldı pulsuz,
Gəl, indi eylə baiskarə lə'nət!

¹ müstəhəqq — ehtiyacı olan

² şahi-vilayət — Həzrət Əliyə (ə.) işarədir

³ sahibi-ətfal — uşaq sahibi

⁴ dərən — meyvəni dərən

Bahalıq

Yaran, başuz sağ olsun, çay çox giran¹ olubdur,
Girvəngəsi otuz beş sahibqıran olubdur.

Ponzasını² satırlar altı qrana³ qəndin,
Kişmişlə dadı qaçmış ol çayı-dilpəsəndin.
Rəngü rüxü solubdur çaydani-dərdiməndin,
Qənddani-binəvanın qəddi kəman olubdur.

Dad vermiri ağızda şiriniyi-cəvanmərg⁴,
Əndamı, təhri, təmi, hər zadı misli-gərçək,
Yox bir nəfər desin ki, bəsdir, bu poxdan əl çək.
Bain həmə qurumsaq İranda xan olubdur.

Dünyanı əhli-məğrib⁵ döndərdi Kərbalayə,
Də'va bir az da sürsə başım keçər cidayə,
Biçarə zərli fincan həsrət qalibdi çayə,
Əttövbə, tövbə, yaran, axır zəman olubdur.

¹ giran — baha

² ponza — ölçü vahidi

³ qrana — pul vahidi

⁴ cəvanmərg — cavan ölmüş

⁵ əhli-məğrib — Qərb əhli

Gəlməyəydim cəhanə, kaş!

Neylim, nə çarə qılım, ey xudayı-cinnü bəşər¹,
 Pulum bitibdi, yolum bağlı, qalmışam müztər²!
 Eşikdə borclu yaxamı buraxmir, evdə xanım,
 Gəlin, gəlin, kişilər, ay haray, sixıldı canım!
 Gətirdi kövrü cəfayı-zəmanə canə məni,
 Gətirməyeydi anam, kaş, bu cəhanə məni!
 Açında dəftərin ettar bəxti-qarə məni,
 İşildar hər tərəfində adım sitarə³ kimi.
 Ürək döyünməsi başlar görəndə baqqali,
 Qurud hesabı düşür yadına, cibim xali.
 Çörəkçi dəftərini qoltuğunda gəzdirir,
 Görəndə qəssabı, yaran, adam olur, ərir.
 Nə vaxtəcən gedim, Allah məni-güni qarə
 Min iztirabilə birahə⁴ suyi-bazarə⁵!

¹ xudayı-cinnü bəşər — cinlə bəşərin Allahı

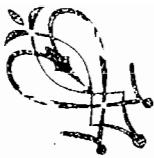
² müztər — iztirablı

³ sitarə — ulduz

⁴ birahə — kəsə yol

⁵ suyi-bazar — bazara təref

Mən neyləyim, ölürsən?

Nə vəxtəcən dolanım qorxa-qorxa meydani?
 Görüm ki, mən günə qalsın o İngilistəni!
 Necə qərar tutum, yoxdu evdə çayılə qənd,
 Necə çıxım eşiyyə, vermiri Dadaş möhlət?
 Bəli, güman eləmə şövkətü əsasım var,
 Dadaş! Bə həqqi-xuda, köhnə bir palasım var.
 Necə verim sənə mən pul, gözüm düşüb dərəyə,
 Bu gün beş-altı tūmən mən gərək verəm kiriyyə.
 Tərəhhüm¹ eylə məni-zarə, boş qalıb dəbbə,
 Bu il çilovda əlim bənd dəyil, qəsəm² rəbbə.
 Gərək yeyə-içə insan, bədəndə ta can var,
 Ürəkdə dağı-kədu³, həsrəti-badımcən var.
 Vəleyk dəsti-qəzavü qədər⁴ küpün boşadıb,
 Alıbdı tabü təvanın⁵, cənazəsin uzadıb.
 Baxır o yan-bu yana gözləri nə halətilə,
 Baxır, fəqət danışanmır, deyir işarətilə:
 — A pullu! Dirhəmü dinarə ehtiyacım var!
 Hacı! Aman gündüdü, dərdi-naəlacım var.
 Hacı! Sənin kimi mən də əzizdim bir vəxt,
 Zəmanənin sitəmi eyləyib məni bədbəxt!...
 Eşitcəyin bu sözü pullu qalxır ahəstə,
 Zəif əlin uzadır, damənin⁶ tutur xəstə.
 - Əlivü çək ətəyimdən! Yapışma, bənd olma!
 Əbəs yerə sənə pul vermərəm, həpənd olma!
 Zəmanə öz sitəmilə fişar⁷ verib sənə səxt.
 O zülm olub sənə! Dövlətli neyləsün, bədbəxt?
 Ötür əlini ətəyimdən, gedim, şərafətilə,

¹ tərəhhüm etmək — rəhm etmək

² qəsəm — and

³ dağı-kədu — kudu, balqabaq

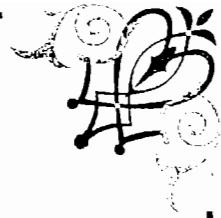
⁴ dəsti-qəzavü qədər — taleyin əli

⁵ tabü təvan — dözüm və güc

⁶ damən — ətək

⁷ fişar — təzyiq

Ötürməsən, sürərəm cəmdəyin rəzalətile!
Eşitmiri qulağı xəstənin, vəli baxırı,
Saralmış arizinə qanlı göz yaşı axırı.
Acıqlanar o zəman hacıya hünərpərvər,
Deyər uca səs ilə: Çək əlin, əya əbtər¹!
Hacı basıb pulunu sandığa, besani-gəda,
Məni görəndə sizildar, deyər: Bəhəqqi-xuda!
Bu gün ət almamışam, külfətim qalıb müztər,
Nedim, nə çarə qılım, axırı çörək istər!
Görüm, bu təşkilatın məhv olub, ola bərbad,
Rəfiq ola sənə duzəxdə firqeyi-Şəddad²!

¹ əbtər — alçaq

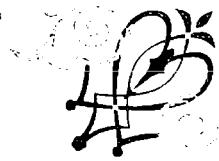
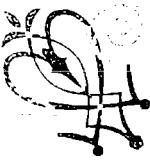
² firqeyi-Şəddad — zalim və zülmkar Şəddadın dəstəsi

Var, ya yox?

Saqiya, cillə çıxıbdı, əriyib qar, ya yox?
Həm mənə söylə, görüm, şışədə mey var, ya yox?
Bilmirəm, var nəfəsi, ya ki, ölübdür Mö'cüz,
Saqi, qoy şishi oda, bas, görək, anlar, ya yox?
Belə bihiss düşüb bu, deyəsən, pulsuzdur,
Bir qədər zər tökəsən ovcuna, qalxar, ya yox?
Yıxdığı qəsrləri, bir də tikərmi, saqi!
Tökdüyü qanlara zalim fələk ağlar, ya yox?
Sənə qurban olum, ey dəftəri-cümhuriyyət,
Bu gözəl tüxm bizim yerdə cocuqlar, ya yox?
Ali-Qacarı fələk salsa ayaqdan, cana,
Görəsən, milləti-İran genə yuxlar, ya yox?
De, görüm, şahi-əcəm¹, Əhmədi²-biqüssəvü qəm,
Mərəzi-sillə düçar olsa, arıxlər, ya yox?
Tari-şər'ə toxunarmı, əcaba, bu mətləb,
“Hən” deyərmi bu işə boynu yoğunlar, ya yox?
Ey münəccim, mənə bir söylə, görüm, bayramda
Məni bir busə ilə xoşdil edər yar, ya yox?
İstirəm, kürkü satam, qorxuram əmma, ey bəxt,
Bax, görax, göydəki ənbaridə qar var, ya yox?

¹ şahi-əcəm — əcəm şahı, İran şahı

² Əhməd şah — Qacar sülaləsinindən sonuncu İran şahı

Rəncbərìn

(Rəşbərin)

Saqiya, İranda çox müşkildi hali rəncbərin,
Altı ay işlər, yenə dolmaz çuvalı rəncbərin.
O əkər buğdanı, hacı doldurar anbarinə,
Qışda yarmasız qalar əhli-əyali rəncbərin.
Xan satar arpanı, darını, tökər pulun cibə,
Borclu saqqalın yolar başı bəlali rəncbərin.
Xidmət eylər müftə rəncbər xanlar ilə, bəylərə.
Etməsin! Mən neyləyim, yoxdur kəmali rəncbərin!
Mülkədari-bəxtəvər hər gün boyar səqqalını,
İldə bir dəf'ə həna görməz əyali rəncbərin.
Nökəri saxlar ağa, ta var dizində qüvvəti,
Üzrün istər, çün çoxaldı sinni-sali¹ rəncbərin.
Əqlin işlətsə, edər nökər ağanı bərzigər,
Bilmirəm, harda gəzər fikri, xəyali rəncbərin?
Mö'cüza! Bir fikr edərdi rəncibər bu barədə,
Leyk burnun silməyə yoxdur məcali rəncbərin.

¹ sinni-sal — yaş

Mən neyliyim?

Saqiya, yoxdu duanın əsəri, mən neyliyim,
E'tiqad eylər ona Xəccə-qəri, mən neyliyim?
Pul verir falçılara, bağladır ağzin kişinin,
Qüvvəyi-sehr ilə lal eylər əri, mən neyliyim?
Açıdlar qızlar üçün mədrəsə, ə'yani-vətən,
Öyrədir onlara zirü zəbəri, mən neyliyim?
Qız ələ alsa qələm, din ilə imanı gedər,
Baisə lə'nət edər cinnü pəri, mən neyliyim?
Bəsdi naştov qarına beynimizi qazma görək,
Yeri bug, ya ki, öküz tərpədiri, mən neyliyim?
Evinin qibləsini hər kəs özü yaxşı tanır,
Mö'min avarə gəzir dövri-bəri, mən neyliyim?
Qəbri-Fir'oni ziyarət eyləmiş Qahirədə,
Hacının yoxdu Xudadən xəbəri, mən neyliyim?
Misli-Nəmrud minir ayropalana, sənə nə?
Oxlayır xalıqi, cinnü bəşəri, mən neyliyim?
Başına şapqa qoyurmuş, deyisən, xəlqə nə var,
Ya Firəngidən alırmış suxarı, mən neyliyim?
Saldırıb əksini, Hacı kişi yollar şəhərə,
Öz sözün danış, ey oğlan, səhəri mən neyliyim?
Pəhləvizadə çıxıb təxtə deyirlər, deyəsən,
O qoyub başınə tacı-Qəcəri, mən neyliyim?
Bağladı məclisi-Şurani topa Məmdəli şah,
Düşdü öz caninə axır şərəri¹, mən neyliyim?
Qəmər Əqrəbdə qayıtdı vətənə, Şah Rza
Yaxşı saətdə edibdi səfəri, mən neyliyim?
Gözü, qaşı, bədəni, hər bir yeri bənzər şahə,
Az imiş mədrəki², yoxmuş hünəri mən neyliyim?

¹ şərər — alov

² mədrək — sənəd

Yəqin, iranlıların bəxti gətirmiş, a bala,
Var imiş mal-davara çox zərəri, mən neyliyim?
Varisi olmayacaqmış o hünərdə şahin,
Deyinə, bas bayıra, qoyma içəri, mən neyliyim?
Məni şah etsələr, əlbəttə, qəbul eyləmərəm,
O alır dalinə bu barıləri¹, mən neyliyim?

---

¹ bar — yük

Arzu

Xudaya, bəhəqqi birincü kərə¹,
Mənə tez bərat² eylə beş-on lırə!

Xudaya, əgər yoxdu nəğdən pulun,
Barii, açgilən millətə rus yolun,
Və ya rəhm sal qəlbiniə konsulun
Ki, bəlkə verə millətə təzkirə³.

Deyin ismətə, ba ə'mali-şitab⁴,
Məbada edə, sülhdən ictinab⁵!
«Kəmalun» kəmalində var piçü tab⁶,
O qoymaz yetə, sühl işin axırə.

Aman, ingilisin işindən, aman,
Yeridir su altından hər gün saman.
Onun öhdəsindən gələmməz cahan,
Xuda, ingilisi özün vur yerə!

Nə məzhəb tanır, nə mürüvvət, nə din,
Bığın kəsdirib, qırxdırıb səqqəlin,
Lazan⁷ məclisində o Şimri-ləin
Oturmuş ki, xəlqin belin sindirə.

Gəhibihəya qəsdi-İran edir,
Yığır Dari-Şurani⁸ viran edir,
Vüsuqi, Qəvami yenə xan edir,
Olur düşməni-can maliklərə.

Deyil bu, dadas, qeyğanaqü tərək,
Deyərlər buna “İngilisi kələk”.
İşarət edəndə o kafər, gərək,
Müsəlmən o saət girə səngərə!

¹ bəhəqqi birincü kərə — səni and verirəm düyüyə və yağı

² bərat eylə — burada; göndər

³ təzkirə — sənəd

⁴ ba ə'mali-şitab — tələsərək

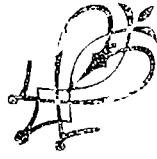
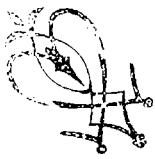
⁵ İctinab etmək — çəkinmək

⁶ piçü tab — qarmaqarışıqlıq

⁷ Lazan — Lozan (şəhər)

⁸ Dari-Şurani — İranın Milli Məclisi

Şairin rö'yası

Bir gecə çox ağladım, yatdım dili-qəmginilə¹.
 Rövzeyi-rizvanə² girdim cəbheyi-pürçinilə³.
 Çün güzarım düşdü ol şahi-şəhidan⁴ qəsrinə.
 Daxil oldum əndəruni⁵-qəsrə şüru shinilə⁶.
 Məclisi gördüm ki, hərgiz görməmişdim mislini.
 Qol-boyun olmuşdu mövla⁷ bir gözəl laçinilə.
 Huri görcək bəndəni, güldü bülənd avaz ilə,
 Mən də baxdım şahi-dinə, dideyi-pürkinilə⁸.
 Söylədim: Ya şahi-din, biz tutmuşuq matəm sənə,
 Sən vəlakin kef çəkirsən burda hurül-eynilə⁹.
 Çün mənə baxdı, dedi: Başundakı buxça nədir?
 Söylədim ki: Başımı yardım yarım arşın ilə.
 Söylədi: İllət nədir? Ərz eylədim: Səndən ötür!
 Baxdı bir müddət məni-biyavərə¹⁰ tohin¹¹ ilə.
 Pəs, dedi hirsilə: Cıx burdan, əya cahil kişi,
 Gər ələmdarım¹² görə, odlar səni benzin ilə!
 Döndü bir qəsrə tərəf. Ərz eylədi: Ya Müstəfa¹³,
 Ümmətin başın yarır, qanın tökür sergin ilə!
 Yəsribü Bəthi¹⁴ alır İslam əlindən müşrikin¹⁵,
 Cənnəti təsxir¹⁶ eyləyir şıələr yasin ilə.
 Kafər elm ilə necə, gör, eyləmiş İslami xar,

¹ dili-qəmgin — qəmgin üzək

² rövzeyi-rizvan — behişt

³ cəbheyi-pürçin — qırışmış sıfət

⁴ şahi-şəhidan — şəhidlərin şahı (İmam Hüseynə (ə.) işaretidir)

⁵ əndərun — içəri

⁶ şüru shin — gurultu, mərəkə

⁷ mövla — ağa

⁸ dideyi-pürkin — kinlə dolu baxış

⁹ hurül eyn — huri gözlü

¹⁰ məni-biyavərə — mən köməksizə

¹¹ tohin — təhqir

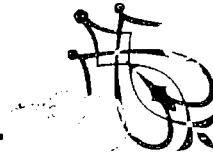
¹² Ələmdar — bayraq qaldıran (Həzrət Abbasa (ə.) işaretidir)

¹³ Müstəfa — peyğəmbərin (s.) adlarından biri

¹⁴ Yəsribü Bətha — Mədinə şəhərinin qədim adları

¹⁵ müşrikin — Allaha şərik qoşanlar

¹⁶ təsxir eyləmək — hakim olmaq

Başına od yağıdırır təyyarəvü zeplin¹ ilə!
Sinəsin eylər müşəbbək² öz əliynən ümmətin,
Arxasın zəncir ilə, həm kəlləsin sergin ilə.
Bən də pəs, ərz eylədim: Əfv et məni, ya Seyyidi!
Çünki biz əyləşmişik mollayı-kutəhbin³ ilə.
Bizdə parə yox, deyək, alimlərə lavü nəəm⁴,
Həqq deyən kətdən çıxar təkfirilə, təl'in⁵ ilə.
Kaş, bu sözlər çıxmaya ydi kəc dəhanımdan mənim.
Bəxti, yar olmaz — dedim, bu bəndeyi-miskin ilə.
Əmr olundu xazinə nagəh: Tutun bu Mö'cüzü,
Qolların həm bağlayıb, at duzəxə⁶, maşın ilə,
Tapşırın siz duzəxin dərbanına⁷, güdsün bunu;
Etməsin söhbət cəhənnəm əhli bu bidin ilə!

¹ zeplin — təyyarə adı

² müşəbbək — deşik-deşik

³ mollayı-kutəhbin — ağlı küt molla

⁴ lavü nəəm — bəli-xeyir

⁵ təkfir və təl'in — lənət oxuma, küfr demə

⁶ duzəx — cəhənnəm

⁷ dərban — qapıcı

Qürbət qurbanları

Ey mübaşir¹, mən ölüm, xəlqi gətirmə təngə,
Dəvə bir dəngədir, əmma ələ düşməz təngə.

Genə asdı belinə heybəni Ağayı-Səfər,
Səri-bazari Xudaverdi bəy etdi səngər,
Sahibi-təzkirəyə² çəkmir qol şəhbəndər³,
Bağlıdır yol, görüşən, qafilə düşmüş ləngə.

Üç nəfər Hərmələ meydanə girib, əldə kaman,
Biri mollangürəlidir, biri çaylı, yaran,
Biri sisbəylidir, əmma necə? Misli-alman
Boyanıb bişləri, həm saqqalı sarı rəngə.

Millətin kisəsi boşdur, işi yaş, ey məşədi,
Ala bilmir evə bir ponza lavaş, ey məşədi,
Deyirəm mən sənə: Az xəlqə dolaş, ey məşədi,
Millət axır qızacaq, daş qoyacaq sepəngə.

Neçə müddətdir, olubdur bacının ağızı acı,
Satılıb sacı, olub bir çörəyin möhtaci,
Necə versin sənə on altı qran Xanbacı?
Ki, tapılmış iki şahi o verə lüləngə⁴.

Ver nişan millətə, İranda əgər vardır işin,
İndi ki, yoxdur işin, eyləmə zur, çək qəmişin,
Bir mənə söylə, görüm, sahibi kimdir bu başın?
Sahib ol bu başa, kəs, qanını doldur tüngə⁵.

Əhli-qürbətdi, bilirsən, bu şəbüstərli təmam,
Gedirik, ta gətirək külfətə bir loqma təam,
Onu da siz alısız zur ilə, ey əhli-züləm,
Verisiz ənnigə, kirşanə, hənayə, rəngə.

¹ mübaşir — vəkil

² sahibi-təzkirə — sənəd sahibi

³ şəhbəndər — konsul

⁴ lüləng — saxsı avtafa

⁵ tüng — quyu, su qabı

Dedilər

Çün yetişdim vətənə, “açma dəhanın¹”, dedilər,
“Dinmə, danışma və tərpətmə zəbanın²”, dedilər.
“Qoy beş-on tük çənövə, oxşat özün şıelərə,
Gədə, qırxdırma üzün, çəkmə dabanın”, dedilər,
Bir əba saldı anam ciynimə, geydim qolunu,
“Eybdir, burda qolun geymə əbanın”, dedilər.
“Məscidə daxil olan vəqtə kürnüş³ eylə,
Ver səlam, öpgilə dəstarin⁴ ağanın”, dedilər.
Dedim: “Allaha baxın, etməyin, axır oldüm!”
“Gər bu cür etmiyəsən, çoxdu ziyanın”, dedilər.
Düşdü dalimca beş-on danə dilənci hər gün,
“Ver, görax, həmşəri, həqqin füqəranın”, dedilər.
Dedim: “Ey yay, nə çoxdur, füqərası bu yerin!”
“Var Şəbüstərdə⁵ fabriqası gədanın”, dedilər.
“Maluvun beşdə birin ver seyidə, müftəxora,
Ucların kəsmə biğin, çəkmə dabanın”, dedilər.

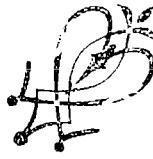
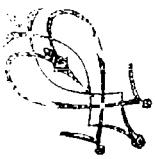
¹ dəhan — ağız

² zəban — dil

³ kürnüş — təzim

⁴ dəstar — əmmama

⁵ Şəbüstər — Şəbüstər, Cənubi Azərbaycanda Azərbaycan türklərinin yaşadığı qədim şəhər adı

Sizə mən neyləmişəm?

Başıma zülf qoyub saqqalı yoldurmamışam,
Xəlqdən rüşvət alıb kisəmi doldurmamışam,
Cəddizin vəqf suyun mülkümə saldırmamışam,
Ey şəbüstərli dadaşlar, sizə mən neyləmişəm?

Bir qran pul aparıb dövləti-İran dəridən,
Zülm edir firqeyi-qəssabə, utanmir tarıdan,
Möhri-zibhiyyə¹ alır bac ölüdən, həm diridən.
Mən belə zülmü sitəm xəlqə rəva görməmişəm,
Ey şəbüstərli dadaşlar, sizə mən neyləmişəm?

Görüşüz, mən nə ajanam², nə qazax, ay kişilər,
Görmiyub qondara hərgiz bu ayaq, ay kişilər,
Salmışam lifeyi³-şalvarıma bağ, ay kişilər,
Pantalon geyməmişəm, biğlərimi burmamışam,
Ey şəbüstərli dadaşlar, sizə mən neyləmişəm?

Küfrimə hökm elədiz hansı günah ilə mənim?
Cürmümü sabit edin bircə güvah⁴ ilə mənim.
Nə təlaq ilə işim var, nə nikah ilə mənim,
Qızızı hazır edib məclisə, dindirməmişəm,
Ey şəbüstərli dadaşlar, sizə mən neyləmişəm?

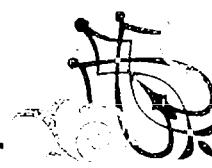
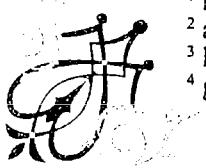
Mən filankəs deyiləm, siğəmə irad edəsən,
“Get, kəbin kəsmə” deyə, üstümə fəryad edəsən,
Yıxasan xəlqin evin, öz evin abad edəsən.
Mən hələ hiç kəsin qəlbini sindirmamışam,
Ey şəbüstərli dadaşlar, sizə mən neyləmişəm?

¹ möhri-zibhiyyə — kəsilmiş qoyuna vurulan möhür

² ajan — polis

³ lif — ip

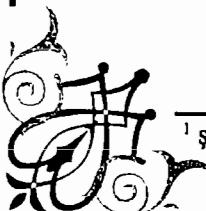
⁴ güvah — şahid

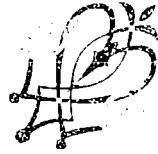
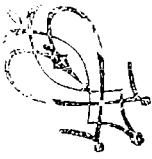

Ey əmu, çək qılıçın, eylə mürəbbayə hücum,
Şirbirincə¹, xamaya, həm qara dolmayə hücum,
Bicəhət eyləmə çox Mö'cüzi-şeydayə hücum.
Mən, məgər, ildə beş-on yol sizi güldürməmişəm?
Ey şəbüstərlı dadaşlar, sizə mən neyləmişəm?

---

¹ şirbirinc — südlü düyü

Şəbüstərdə

Nə tar var, nə kamanca, nə dəf Şəbüstərdə,
 Amandır, eyləmə ömrün tələf Şəbüstərdə!
 Nə üz gülər, nə könül şad olar, nə göz rövşən,
 Sönüb çıraqı-sürürü şəəf¹ Şəbüstərdə.
 Birisi saqqala irad edər, biri bığıva,
 Həzar dərdə olarsan hədəf Şəbüstərdə.
 Xudanəkərdə², başında əgər ola kakıl,
 Yolar axund onu misli-ələf³ Şəbüstərdə,
 Cəhənnəm əhli kimi karin ahüzar olacaq,
 Boğazuva salacaq qəm qənəf⁴ Şəbüstərdə.
 Əmudi al ələ, qoy təskülahi başuva, çün
 Çəkib sipahi-qəmü qüssə⁵ səf Şəbüstərdə.
 Belivə bağla bərək, həm yatırı dabanların,
 Ki, istəsən, olasan başərəf Şəbüstərdə.
 Onun ki, vardır əlində silahi-təkfiri⁶,
 Olammasan, sən onunla tərəf Şəbüstərdə.
 Məbada, eyliyəsən üst-başüvi xoşbu⁷,
 Ki, birdi ətr ilə buyi-kənəf⁸ Şəbüstərdə.
 Gərək qəbul edəsən, Mö'cüza, bə xatiri-xəlq,
 Ağa "zoğal" a deyə gər "sədəf" Şəbüstərdə.

¹ çıraqı sürürü-şəəf — şənlik və sevinc çıraqı

² xudanəkərdə — Allah eləməsin

³ misli-ələf — ot kimi

⁴ qənəf — kəndir

⁵ sipahi-qəmü qüssə — qəm və qüssə qoşunu

⁶ silahi-təkfir — küfr etmə və pisləmə silahi

⁷ xoşbu — ətirli

⁸ buyi-kənəf — kənəf iyi

Xəlqı bidar eylərəm

Dilbəra, qalmış bizə dünya Səmudü Addən¹,
Xosrovü Pərvizdən, Şirindən, Fərhaddən,
Neyləssə insan, olar asudəxatir² hər zəman,
Qüssəsiz-qəmsiz yaşar? — etdim sual ustaddən.
Olma durəndiş³ çox, dərvishəhval, ol, — dedi.
Yox cəhanda bir gözəl şey “hər-ci bada-bad”dən⁴!
Əql bidar olsa, pərt eylər səni sübhü məsa⁵,
İç şərabı, sök, çıxart qəm rişəsin bünyaddən!
Oğlun istər mərgüvi⁶, qız təlx edər ovqatüvi,
Faidə yoxdur sənə övladdən, əhfaddən⁷!
Bağı sat, dükkani həm xərc et, edir varis qələt,
Xeyr görməz hər ata, hər validə övladdən.
Bağı sat, sərbazü topçu qüssəsindən ol xilas,
Çünki bağ diltəng edər bağ sahibin arvaddən.
Çün vurar qamçı başından millətin sərbazlər,
Türbəyi-Məhmud titrər naləvü fəryaddən.
Nə cəvanə rəhm edər, nə pirə, nə Xanbaciyə,
Elmi-zülmü Hərmələ təhsil edib Şəddaddən.
Sat mitil yorğani ver sərbazə, qurtar canıvi,
Ey Tükəz bacı, mürüvvət gözləmə cəlladdən!
Babiyəm mən, etmərəm əndişə ruzi-həşrdən⁸,
Hacı qardaşlar niyə xof eyləmir miaddən⁹?
Çarə yox qeyr əz qoyub qaçmaq, oğul, al bir bilit,
Diğlər¹⁰ insan, çıxmasa bu xaneyi-bərbadidən!
Doydu istibdaddən türkü firəngü rumü rus,
Doymayırlar, bilməm, niyə iranlı istibdaddən?

¹ Səmudü Ad — “Qurani-Kərim”də adları çəkilən qədim tayfalar

² asudəxatir — rahat, arxayın

³ durəndiş — uzaqqörən

⁴ hər-ci bada-bad — hər nə olar, olar

⁵ sübhü məsa — gecə-gündüz

⁶ mərg — ölüm

⁷ əhfad — nəvələr

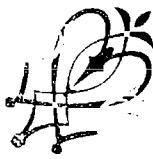
⁸ ruzi-həşr — qiyamət günü

⁹ miad — qiyamət günü

¹⁰ diğlamaq — təngə gəlmək, cana doymaq

Zülm əlin kutah edin, iş göstərin ißizlərə,
Ta bəkey gəlsin səsi iranlıının Bəğdaddən!
Elmdən bibəhrə millət neyləsin, ey dustan?
Etməsin hicrət, nə yapsın, bu xərab abaddən?
Qeyri millətlər qoyar övladına miras elm,
Bir kəfən, bir qəddərə qaldı bizə əcdaddən,
Fasiq olmuş vaizin qanı, cəmaət, göndərin
Bir nəfər hüccam¹ tez, vacibdi bu hər zaddən!
Xəlqi bidar eyləmək mümkünü xabi-cəhldən,
Eylərəm bidar, Mö'cüz, qorxmasam icaddən!

¹ hüccam — qan alan

İndinın həkimləri

Həkimin olmasa qırxıq qafası,
Mərizə faidə verməz davası.
Mürəbbə artırır qanı və həlva,
Firəngi iynənin çoxdur xətası.
Əli, dirnağı ağappaq çiyidtək,
Məgər ölmüş bu doktorun anası?
Təraş etmiş bığı, səqqalı dibdən,
Niyə yoxdur peyğəmbərdən hərası¹?
Həkim nəbzə baxar, ya cana, bacı?
Bu naxoşdur, bədəndə yox yarası,
Müsəlmanəm, deyər bu namüsəlman,
Edər üryan zükuri², həm ünası³.
Həkimə bənzəmir bu heç, Bəyimcan,
Bunun nə saqqalı var, nə əbası.
Qoyur börkün yerə arvad yanında,
Mən onun bacısıyam, ya xalası?
Qulağın nəsb edir sədri-ünasə⁴,
Xoşunamı gelir qəlbin sədası?
Deyər: Bacı, haran ağrır, nəyindir?
Məniylə əylənir şeytan balası!
Həkim bilməz, məgər, bacı, sən Allah,
Mərizin canının ağrır harası?
Deyəndə gəl evə, bax bu mərizə,
Deyər: Ver bir tümən gəlmək kirası.
Gedəndə bir evə Mirzə Fətulla
Alır həqqül-qədəm⁵ altı abası.
Nə həqqi var bunun, beş cütlük alsın,
Məgər, yerdən çıxıb xəlqin parası?
Bir iynə vurdu, aldı bir tümən pul,

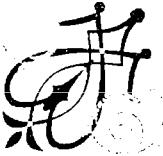
¹ həras — qorxu

² zükur — kişilər

³ ünas — qadınlar

⁴ sədri-ünasə — qadınların sinəsi

⁵ həqqül-qədəm — qədəm haqqı

Xərab olsun, görüm, yurdu, yuvası!
Bir evə girsə-çixsa gər beş-on yol,
Gedər badə mərizin çul-palası.
Pulun vermə, bacı, acı dəvayə,
Onu ver, balə sən, çoxdur səfası.
Dua əfzəldi min dəf'ə dəvadən,
Yaşasın Molla Qurbanın duası!
Həcamətdən xoşu gəlmir, deyirlər,
Utanmaz molladan, yoxdur həyası,
Əgər, Xanbacı, bu yaxşı həkimdi,
Niyə yoxdur onun, bəs, fir-fırası?
Nə əzvay¹ işlədir, nə tüxmi-lülfər²,
Nə cövşəndəsi³ var, nə göy zirası.
Çekər siqar, içər çay ittisalən⁴,
Həkimdir bu, hanı bəs iştəhası?
Yaşimdən görmədim beylə həkim mən
Ki, geyə əyninə mütrüb libası.
Deyirlər ki, dünən Mö'cüz deyirdi:
Düşübdür başıma Təbriz həvası.
Sağ olsun Kəblə Töhfənsə, o cindar,
Yaşasın falçı Xeyransanın da tası!

¹ əzvay — aloe bitkisi

² tüxmi-lülfər — nilufər toxumu

³ cövşəndə — dərman bitkisi

⁴ ittisalən — dalbadal

Qaç!

Aç üzün, ey Tükəz, həras etmə,
Yeməz insan səni, köpəkdən qaç!
Başuva, ehtimal var, sala daş
Dilməqami yıxan fələkdən qaç!
Nə ətin yaxşıdır sənin, insan,
Nə dərin; miğmişi, sinəkdən qaç!
Xər görəndə xəri, düşər qalxar,
Yoxlama, düş yerə, eşşəkdən qaç!
Öküzün gözlərindən öp, işlət,
Leyk süd verməyən inəkdən qaç!
Aç üzün, yox tikani insanın,
Ari sancar üzün, pətəkdən qaç!
Versə baqqal bir siyə¹ əskik,
Eybi yoxdur, fəqət çərəkdən² qaç!
Şillaq atsa ulaq, fərar etmə,
Arpası çox olan çörəkdən qaç!
Qışda hər qədr meyl edərsən, et,
Tirü mürdadidə³ tərəkdən qaç!
Tiz⁴ dəyil ülgücü həcəmçinin,
Həcəmi sal yerə kürəkdən, qaç!
Səndən ötrü nizami⁵ cəng⁶ eylər,
Qorxma ondan, uzunətəkdən qaç!
Biləyindən yapışsa kəblayı,
Elə rədd əllərin biləkdən, qaç!
Biri əl açsa sənə, mümkün olsa, ver, Mö'cüz,
Buraxma izzəti-nəfsi, sən istəməkdən qaç!

¹ siyə — çəki daşı

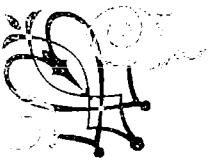
² çərək — çəki vahidi

³ tirü mürdad — İran təqvimində iyul və avqust aylarına təsadüf edən ayların adı

⁴ tiz — iti

⁵ nizami — hərbçi

⁶ cəng — müharıba

Oğul və ana

Oğul:

İmtəhan vəqtı gəlir, göz yaşım axır, a bacı!
Məktəbə getməyi mən sevmirəm, axır, a bacı!

Ana:

Çaştbəndin¹ götür, oğlan, özünü ver məcidə,
Sənə bir faidə yoxdur o qoyunla kecidə.

Oğul:

Oxumaq yordu məni, çatdadi beynim, a bacı!
Həvəsim yox məcidə getməyə, neynim, a bacı?
Qoy, gedim, küçədə qargülləsi oynum, a bacı.

Ana:

Cahili kor hesab eyləyib ərbabi-kəmal,
Mə'rifətsizlərə eşşək kimi yükləllə çuval,
Oxuyub yazmayan insan olar heyvan kimi lal.

Oğul:

A bacı, köhnə məcidlər hamısı oldu xərab,
Xeyli asan idi mərhum o “cənabbas”ü “nisab”²
Zehnimə qovra çəkir indi bu tarix, bu hesab.

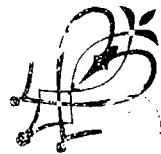
Ana:

Zəhmətin çəkmişəm on səkkiz il, ey tazə cəvan,
Get, bala, məktəbüvə, xabi-cəhalətdən oyan!
Ey oğul, cəhlidi biz milləti zillətdə qoyan.

¹ çəştbənd — yemək bağlaması

² “Cənabbas”ü “nisab” — keçmişdə mədrəsələrdə şəriət dərslərində istifadə olunan “Camei-Əbbas” və “Nisab” kitablarına işarədir

Oğul:

Çün səhər dərsi oxur xırda uşaqlar əcələ¹,
Deyəsən ki, tökülüb məktəbə qarğı, qəcələ²,
Cığrı mığ, diğ səsinə, az qalı, başım gicələ.

Ana:

Çünki sən şövq veribsən o itilə ulağa,
O cəhətdəndi ki, xoş gəlmir o səslər qulağa,
Xabi-qəflətdən oyan, yatma belə, ay Balağa!

Oğul:

Nə qoyub kisəsinə elm oxuyanlar, ay ana?
O müəllim ki, verir dərs mənə sübhü məsa,
Min müsibətlə salır çıynınə bir köhnə əba.

Əmma:

Hər şəbi-cüm'ə³ əvamin pilovi dəm çəkiri,
Bisavad hacıların həsrətin aləm çəkiri,
Görmüsən, elm oxuyanlar nə qədər qəm çəkiri?

Əmma:

Elmsizlər, görürəm, pul qazanır sür'ət ilə,
Hansı mirza qazanıb, Həccə gedib izzət ilə?
Rövzəxanlar qocalanda keçinir zillət ilə.

Ana:

Pul gedər bir gün əlindən kişinin, pərdə düşər,
Bisavad hacının axır işi namərdə düşər,
Yazı bilməz gedə mirzalıq edə, dərdə düşər,
Bəs, nə etsin?
Ya gərək böylə hacı daş yığası, bağda qanada⁴,
Ya ki, bir bel götürüb işliyə Ərxı-banada,
Oğlunu çox oxudar, mə'rifət olsa anada!

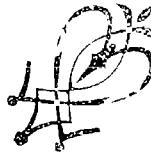
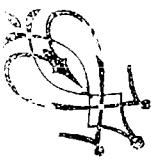
¹ əcəl — tələsik

² qəcələ — quş adı

³ şəbi-cüm'ə — cümə axşamı

⁴ qanad — tələsik

Küçələr

Palçıq ayaqlamaqda əgər var məharətin,
 İranə gəl, ziyarət edim mahi-təl'ətin¹
 İtlər yugürsə üstüvə, bazarü kuçədə,
 Mümkün deyil fərar, tez eylə vəsiyyətin!
 Zira ki, kuçə dar, gil və lay dövrü bər²,
 Dur, qaçma ki, gedər hədərə sə'yü zəhmətin.
 Novdanlar işləyəndə çevir böركü tərsinə,
 Vəqtı ki doldu, tök yerə, islatma kisvətin³.
 Yıxsan atan evin, tazadan eyləsən bina,
 Xətm eylə, kuçədən kiçik olsa imarətin.
 Ordibehişt⁴ sonlarına saxla ölməyi,
 Can vermə qış zəmanı, əgər vardı qeyrətin!
 Nəqli-cənəzə etməyə yol yox ki, damdən
 Qarı tökübdü kuçəyə dindar millətin.
 Nə'shin⁵ qalar otaqda, həmmamtək qoxar,
 İza edər⁶ cəmaətə buyi-kəsafətin⁷.
 Əqlin azalsa, düşsə yolun bu vilayətə,
 Getsən hüzuri-pakinə dəryayı-hikmətin⁸,
 Söylə: Ağa, nə eyləmisən ixtira özün
 Ki, doldurub cəhani bu əndazə şöhrətin?
 Qırxdırmışan beş-altı keçəl başı zur ilə,
 Bundan səvay nədir vətənə, xəlqə xidmətin?
 Dəlləklərə siyasət edibsən, eşitmişəm
 Ki, vurmasın səqqəlinə ülgüt rəiyyətin.
 Mürdad ayında eyləmisən nitqlər, bəli,

¹ mahi-təl'ət — ay kimi üz

² dövrü bər — ətraf, hər tərəf

³ kisvət — paltar, geyim

⁴ ordibehişt — baharın ilk ayı

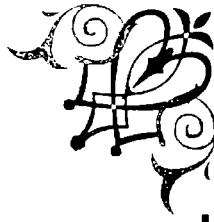
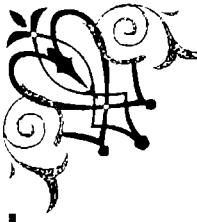
⁵ nə's — cənəzə

⁶ izə etmək — əziyyət etmək

⁷ buyi-kəsafət — pis qoxu

⁸ dəryayı-hikmət — hikmət dəryası

Bir ay təmam nəf' inə dair cəmaətin.
Millət öpər əl-ayağuvı çox ehtiram ilə,
Bir söylə, illəti bu imişmi o hörmətin?
Başın yaran cəmaətə lazım deyil həcəm,
Ey bihüquq, əcəmlə, məgər var, ədavətin?
Şəmşiri-abdar¹ bəyan ilə, Mö'cüza,
Vur kəlləsin, düşür yerə divi-cəhalətin!

¹ şəmşiri-abdar — burada iti qılinc

Olacaq?

Görəsən, ey Xuda, bu xəlq nə vaxt
Mayili-kəfş-i-dikdaban¹ olacaq?
Falçıya, tasa bax, görax, nə zəman
Bacılar ruznaməxan² olacaq?
Ta bəkey³ divi-cəhlü istibdad
Rəhbəri-fırqeyi-zənan⁴ olacaq?
Falçının tiri-məkrinə⁵ cahil
Bacılar ta bəkey nişan olacaq?
Nə vaxt qız oxur, yazar, Allah,
Ya rəb, İranda bu haçan olacaq?
Ta bəkey vaizin xürafatı,
Manei-rizqi-inü an⁶ olacaq?
Ta bəkey bir tikə çörəkdən ötür
Qız əsiri-filan-filan olacaq?
Ta bəkey binəva kasib qızının
İrzi, namusi rayigan⁷ olacaq?
Ta bəkey bu zəvallı məxluqə
Bimürivvətlər hökmran olacaq?
Ta bəkey bir səfih namərdin
Zülmü altında bağrı qan olacaq?
Eylə ki, nari-şəhvəti⁸ söndü
Məhzəri-qaziyə⁹ rəvan olacaq:
“Boşadım, qaziya, təlaqin ver”
Deyibən qəlbə şadiman olacaq.
Ta bəkey bu açılmamış gullər
Pərdeyi-qönçədə nəhan¹⁰ olacaq?

¹ mayili-kəfş-i-dikdaban — dikdaban ayaqqabıya meyilli

² ruznaməxan — qəzet oxuyan

³ ta bəkey — nə vaxta qədər

⁴ rəhbəri-fırqeyi-zənan — qadın tayfasının rəhbəri

⁵ tiri-məkr — hiylə oxu

⁶ manei-rizqi-inü an — onun, bunun ruzisində mane olan

⁷ rayigan — müftə

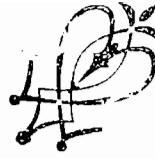
⁸ nari-şəhvət — şəhvət odu

⁹ məhzəri — qazının hüzuru

¹⁰ nəhan — gizlin

Ta bəkey bu yazıqların cigəri
Dərdi-sillilə¹ natəvan olacaq?
Elmü sən'ət nə vaxtadək bizdən
Mürğı-ənqa² kimi nəhan olacaq?
Cəhli təqdis edən axundlarımız
Nə zəman xəlqə mehriban olacaq?
Görəsən, bu müxəddərati-əcəm³,
Nə zəman şöhreyi-cəhan olacaq?
Olacaq bir guni ki, mədrəsələr
Açılıb, qızlar imtəhan olacaq?

¹ dərdi-sill — vərəm xəstəliyi
² mürğı ənqa — əfsanəvi quş, simurğ
³ müxəddərati-əcəm — əcəmin duvaqla örtülmüşləri

Đünyanın

Keçər, gedər sənəvati¹ şühuri² dünyanın,
Misali-əbri³-ləyalü⁴ sühuri⁵ dünyanın.
Bu gün ki, çıxdı başa, bir gün ömürdən getdi,
Həmişəlik deyil eyşü süruri⁶ dünyanın.
Soruş, desin sənə bir-bir keçənlərin halın,
Sərayi-gurdə Bəhrəmi-Guri dünyanın,
Dağıtdı kəlleyi-Kavusi qəbrdə həşərat,
Qarışdı torpağa kibri qüruri dünyanın.
Edər sümüklərüvi sürmə aliyati-cəhan,
Tənavül eylər ətün marü muri⁷ dünyanın.
Binövrəsin nə qədr möhkəm eylisən, — eylə,
Təkan verəndə yıxar, — çoxdu zuri dünyanın!
Çün əzm etdi əcəl pəhlivani meydanə,
Qılıncı saldı sərə Şahpuri dünyanın.

¹ sənəvat — illər

² şühur — aylar

³ əbr — bulud

⁴ ləyal — geceler

⁵ sühur — səhərlər

⁶ sürur — şənlik

⁷ marü mur — ilan və qarışqa

Gedər

Hər işdə bir ümid ilə insan yaşar, gedər,
Nikü bədə¹ baxılmasa, hər iş aşar, gedər.
Var ixtilaf təb'idə, əxlaq bir deyil,
Hər kəs bir özgə iş dalısınca qoşar, gedər.
Asan deyil, inanmıyın aləmdə bu sözə,
Övrətlə ər keçinməsə asan, boşar gedər.
Məcruh² sorma ki, açıb əş'ar³ rövzənə⁴
Ari, əsəl⁵ sıniq qaba qoysan daşar gedər.
Dünya bir seyrgahdır, hər kəs gələr, gəzər,
Bir nik nam⁶ qalsa qalar, simü zər⁷ gedər.
Var ittilai⁸ Mö'cüzün əsrari-xılqətə⁹,
Əsrarə vaqif olmayan, əlbət, şaşar gedər.

¹ nikü bəd — yaxşı və pis

² məcruh — yaralı

³ əş'ar — şeirlər

⁴ rövzənə — pəncərə tayı

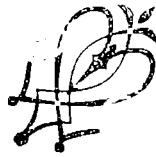
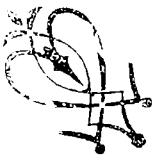
⁵ əsəl — bal

⁶ nik nam — yaxşı ad

⁷ simü zər — qızıl və gümüş

⁸ ittila — məlumat

⁹ əsrari-xılqət — yaranışın sırları

Əmoğlu

(Sabirə nəzirə)

Beş gündü cəhan, dövləti neylərsən, əmoğlu?
 Elmi, hünəri, sən'əti neylərsən, əmoğlu?
 Ölç kölgəni gündüz, gecə bax ulduza, ayə,
 Kafər qayıran saəti neylərsən, əmoğlu?
 Bozbaş dediyin başə bəla, canə xətərdir,
 Yat, dur, səhər olsun, əti neylərsən, əmoğlu?
 Üryan gələcək məhşərə məxluq təmamən,
 Alma nisiyə, xəl'əti neylərsən, əmoğlu?
 Biqeyrət edər ağlamaq insani, deyərlər,
 Xərc eylə gedə, qeyrəti neylərsən, əmoğlu?
 Bağla belüvə qeyrəti, namusu, həyanı;
 Sat qəddərəni, hacəti neylərsən, əmoğlu?
 Arxa yaralı, baş xoralı, sinə cərahət¹,
 Bu zəhmət ilə cənnəti neylərsən, əmoğlu?
 Sən rum qızını bəslə Bəyoğlunda², danış, gül!
 İrandakı ac külfəti neylərsən, əmoğlu?
 Huri verəcəklər sənə-xərmən kimi zülfü,
 Bir kəlləsi daz övrəti neylərsən, əmoğlu?
 Vaiz ki, satibdir sənə cənnati-nəimi³,
 Şahiddi Xuda, höccəti neylərsən, əmoğlu?
 Saqqalı uzun, kəlləsi küt, fikri darısqal,
 Sən surətə bax, sırəti⁴ neylərsən, əmoğlu?
 Mö'cüz danışar bal kimi, aç ağızuvı, dinlə,
 Qəndi, rütəbi⁵, şərbəti neylərsən, əmoğlu?

¹ cərahət — yara

² Bəyoğlu — İstanbulda böyük məhəllə

³ cənnati-nəim — cənnətin bir hissəsi

⁴ sırət — əxlaq

⁵ rütəb — xurma

Pìşiyər xıtab

Min qüssəsi, biz-bənadəmin¹ var,
 Ey gürbə², sənin də bir qəmin var?
 Xəllaqi-cəhan³ misal kişmiş
 Əndamuva bir libas biçmiş.
 Nə xabi gedər, nə rəngi bir az,
 Yüz il onu qoy günəşdə, solmaz.
 Heyran ona laləvü bənöfşə,
 Heç fərşdə yoxdu eylə nəqşə.
 Manəndi-həriri-xasdır⁴ o,
 Bəh-bəh, nə gözəl libasdır o!
 Mislin toxuyammaz əhli-sən'ət,
 Fikr eyləsə ta ila qiyamət⁵.
 Layiqdir, onu nə qədri öysən,
 Köhnəlməz o, əlli il də geysən,
 Əmma ki başı bələli insan
 Köhnəldir hər il beş-altı tuman.
 Cün çirk olu köynəyin yaxası,
 Fövrən⁶ gəli bit basar libası.
 Kəhrizə səfər edər Tükəzban.
 Cün qalxdı göyə dogəc, qayıtdı,
 Paltonun evi yixıldı, getdi.
 Əmdostu yamar corabı hər gün,
 Rəngi saralar beş ayda börkün.
 Min qüssəsi biz-bənadəmin var,
 Ey gürbə, sənin də bir qəmin var?
 Hər il neçə qız nikah edirsən,
 Damda gecəni sabah edirsən,
 Nə siğeyi-əqd⁷ oxutdurursan,

¹ bənadəm — bəni-adəm, Adəm övladı

² gürbə — pişik

³ xəllaqi-cəhan — dünyani Yaradan

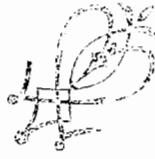
⁴ manəndi-həriri-xas — xüsusi ipək kimi

⁵ ila qiyamət — qiyamətədək

⁶ fövrən — dərhal

⁷ siğeyi-əqd — kəbin

Nə mollaya kəllə qənd verirsən.
Nə çadirə, nə həna, nə başmaq.
Bəzzazdən¹ almasan ayaqlıq,
Qeynaniyə etməsən qonaqlıq.
Astar, köbəsiz, zifaf² edirsən,
Heç kəs də demir: xilaf edirsən!
Nə çay verisən, nə ət toyunda,
Mırnov təpisən fəqət toyunda.
Bilməm, necə eylədin toyun sən,
Dərvişi də bir gətirmədin sən.
Nə Qəmbərə ney parası verdin,
Nə Qasimə saz kirasi verdin.
Nə arvaduva kəbin salırsan,
Nə bacuva toy payı alırsan,
Toy müftə, ərus³ müftə, qardaş,
Mən kürsüyə od töküm, sən əyləş?
Üç ay qışı kürsüdə yatırsan,
Nə sərçə və nə siçan tutursan.
Boşlu tanıdı mənim yaxamı,
Sən müftə yedin naharı, şami.
Bainhəmə⁴ ehtiram, qulluq,
Ey bişərəf, eylisən oğurluq!
Nə Həq tanışan və nə Peyəmbər,
Nə molla, nə məscidü nə mənbər?
Qollaruvi bə'z⁵ çırmalırsan.
Adəm kimi dəstəməz alırsan.
Əmma səni məscidə gedəndə,
Ya səcdə və ya rüku edəndə
Mən görməmişəm, görən də yoxdur!
Vəlhasıl, məzhəbün şuluxdur.
Ey gürbeyi-bəxtəvər, və lakin
Olsan bu sənə bu evdə sakın,
Fəqr atəşinə düşüb, yanarsan,
Mö'cüz odun almayıb, donarsan.

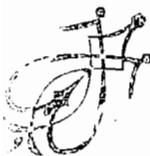
¹ bəzzaz — parça satan

² zifaf — toy gecəsi

³ ərus — gelin

⁴ bainhemə — bunlarla bərabər

⁵ bə'z — bəzən

Qalmadı!

Ay ağalar, mahut yatar tabına,
Qılinc, qəmə tərsə girməz qabına.
Hər il bir yol əvəz olar xabına,
Səhər çıxan gün azana qalmadı.

İsti düşdü, dağlarda qar əridi,
Su azaldı, çay kəhrizi qurudu.
Bildir işdə ağa Abdulla vardı,
Bu il dünya Rəfi xana qalmadı.

Bu il dünya üz çəvirib Xudama,
Kəblə Mahmud işi salıb nizama,
Fələk vurdu başından bir qarama,
Səfərbəy dən bir nişana qalmadı.

Yavaş-yavaş zəbanımız dəyişir,
Təzə fikir köhnə ilə döyüşür,
Ayıl qardaş, günəş yerə yetişir,
Çay paylandı, yuxlayana qalmadı.

Bundan əvvəl xəlq çalardı tütəyi,
Çox verərdi hasil bağlı, pətəyi,
Pul verməsən, Seyyid vurar kötüyi,
Mö'min kişi bircə dana qalmadı.

Bundan qabaq həllacoğlu çox idi,
Dəyirmənin maliyyəti yox idi,
Silahımız əmud idi, ox idi,
Həftir çıxdı, iş qalxana qalmadı.

Sərbazımız ayağında “Yəməni”,
Keflənirdi, çün çəkirdi çəməni,
Yubanırdı kəndxudanın kəfəni,
Şükr Allaha, o zəmana qalmadı.

Qədim zəman xəlq gedərdi cütünə,
Bac verməzdi tiryakə, ya tütünə,
Baş əyərdi qolçomağın itinə,
Qol qırıldı, taziyanə qalmadı.

Seyfləşkər əl uzadır hər yana,
Xəliliyə, Şəbüstərə, Dəryana.
Göz tikmişəm mən də şəhri-Mayana,
Bu tərəfdə abü danə qalmadı.

Seyfləşkər deyər: Açıñ gözüzü,
Tez pul verin, oynatmayın özüzü,
Bir görseydim, Xudam deyir bu sözü:
Füqərayə salıyanə qalmadı.

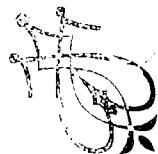
Fəqir deyər yana-yana sərhəngə:
Əbəs yerə gullə salma tūfəngə.
İki şahi bu gün verdim lüləngə,
Pulum bitdi, Kərimxana qalmadı.

Dünən getdim borc eyləyim filandan.
“Yoxdur!” dedi, yüz and içdi yalandan.
Şəbüstəri dop-dolandım hər yandan,
Ac və susuz, tab-tavana qalmadı.

Oğlan da üz qoyub gedib o taya,
Onun işi məni salıb xataya.
Əl çəkməsən, əl götürəm Xudaya,
Çünki ayrı asimana qalmadı.

Xurafat ve fanatizmi tənqid edən şeirlər

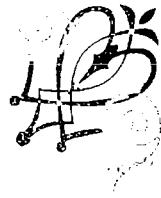

Mö'minlik Əlamətləri

Gərək mö'minlərin əqlı qısa, qəddi bülənd olsun,
Kəməndi-əmrü mə'ruf¹ ilə məxluqatə bənd olsun.
Qoyubsan başuva şəmsi-sipehr Cəmşidi-kafərtək,
Müsəlmanın gərək börkü beşəkli-kəllə qənd olsun.
Utanma ingilisü rusdən, yar başuvi, oğlan,
Gərək mö'min kişi amaci-tiri-rişxənd² olsun!
O başdan ki, axar hər sal min misqal qan, ey dust,
O başda əql qalmaz, Mö'cüza, Allaha and olsun!

¹ əmrü mə'ruf — əmr və məruf, dinin vacib əməllerindən biri olub yaxşı işlərə dəvet etməkdir

² amaci-tiri-rişxənd — rişxənd oxunun hədəfi

Ey müsəlmanlar!

Nə məscid qaldı, nə sacid¹, nə iman, ey müsəlmanlar!
 Nə karxanə, nə kaşanə², nə dükkan, ey müsəlmanlar!
 Gecə ə'vani — Zilcovşən³ çırığı-bərq edər rövşən,
 Verir fərman müsəlmanə müsəlman, ey müsəlmanlar!
 Çıxar damə beş-on fəhlə, əlində qazma və balta,
 Yıxar damı, edər xakıylə yeksan, ey müsəlmanlar!
 Beş-on laməzhəb axır, eylədi gülzar dünyani,
 Kəfənpuşani⁴-qəbristani-zindan, ey müsəlmanlar!
 Nə meyyitdən həya eylər, nə seyyiddən, nə molladən,
 Niyə qorxmur Xudadən əhli-İran, ey müsəlmanlar?!
 «Şəriyyət getdi əldən, qoymiyin», vaiz deyir daim,
 Fəqət yoxdur damarızdə sizin qan, ey müsəlmanlar!
 Deyirlər, əl basıb bunlar — üzü qırxiq müsəlmanlar,
 Təcəddüdxah⁵ olan xanlar bə Qur'an, ey müsəlmanlar!
 Deyil agah şəriətdən, təriqətdən, bu zalimlər
 Belə zülm etmədi xəlqə Küçikxan, ey müsəlmanlar!
 Ayıltınlar yatan xəlqi bəzərbi-çəkməvü silli,
 Bu sözdən olmuşam mən çox pərişan, ey müsəlmanlar!
 Azalır günbəgün, saətbəsaət mülki-İranda
 Xiridari-cinanü⁶ huri qilman, ey müsəlmanlar!
 Mənəm gəncineyi-hikmət⁷, vəli bilməm, nədir illət,
 Gedir təhsil üçün Berlinə oğlan, ey müsəlmanlar?!
 Nə Mərrix⁸ aləmindən nazil olmuş, nə Ütariddən⁹,
 Mənimtək bir nəfər insandı alman, ey müsəlmanlar!
 Təbib olmaq xəyalüz var, kitabı- Bu Əli Sina,
 Baxın, var onda yüz min dərdə dərman, ey müsəlmanlar!

¹ sacid — səcdə edən

² kaşan — mülk, imarət

³ ə'vani — Zilcovşən — Şümrin köməkçiləri

⁴ kəfənpuşan — kəfən geyinənlər

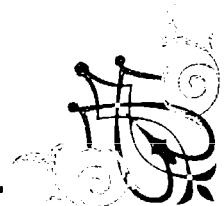
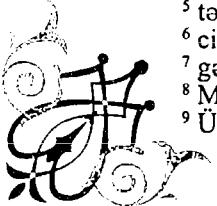
⁵ təcəddüdxah — yenilik tərəfdarı

⁶ cinan — cennət

⁷ gəncineyi-hikmət — hikmət xəzinəsi

⁸ Mərrix — Mars

⁹ Ütarid — Yupiter

Coxaldı şəhridə, yaran, fokul-zənlər¹, məlainlər²,
 Satıllar dinü imani çox ərzan³, ey müsəlmanlar!
 «Fanatik» çox olar kənddə, olaydım, kaş, ümmətdə,
 Nə peyğəmbər tanır bunlar, nə yəzdən⁴, ey müsəlmanlar!
 Rəhimxan xahdır əhli-Şütürban, həm Səmədxan xah
 Donub onlar da misli-buzi-novdan, ey müsəlmanlar!
 Nə xoş günlərdi ol günlər ki, hər kəs həq danışsaydı,
 Yazardım qətlinə filfövr fərman, ey müsəlmanlar!
 Edirlər xurd-xurd indi üzami-paki-əmvati⁵,
 Bərayi-rahi-qonka⁶ hizbi-şeytan⁷, ey müsəlmanlar!
 Tək əldən səs çıxarmı? Neyləsin bir müşt⁸ dinpərvər,
 Nə daş salsın başına Molla Qurban, ey müsəlmanlar!
 Yığardım başımə xəlqi ki, bipərvə⁹ sölərdim mən:
 Yıxıldı xaneyi-din, oldu viran, ey müsəlmanlar!
 Fəqət, əmma sözün rasti o lahuti-qiyamindən
 Gözüm qorxub mənim zalim qazaqdan, ey müsəlmanlar!
 Nəfəsdən düşdü vaiz, Mö'cüzə rüsxət verin, yaran!
 O da ərz eyləsin bir neçə yalan, ey müsəlmanlar!
 Dünən iftar vaxtı bir neçə dolma yedim, yatdım.
 Ayıldım xabdən vəqt-i-obaşdan, ey müsəlmanlar!
 Səmavər qaynadı, fincanı doldurdum içim, nagəh,
 Xoruztək banladı damda əzənxan, ey müsəlmanlar!
 Müəzzzin bəs ki pərt etdi, o dəm durdum ayaq üstə,
 Dedim, bir “Ya Əli!” çün şiri-qurran, ey müsəlmanlar!
 Əlimi yaşıladım, pəs, bir təpik vurdum səmavərdən,
 Səmavər sərnigun oldu və çaydan, ey müsəlmanlar!
 Qəzəbdən titrədi canım, əlimdən düşdü fincanım,
 Toxundu dəmkeşə, can verdi fincan, ey müsəlmanlar!

¹ fokul-zənlər — qalstuk taxanlar

² məlain — lənətə gəlmış

³ ərzan — üçüz

⁴ yəzdən — Allah

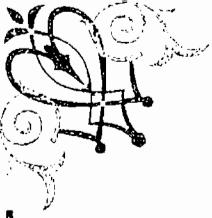
⁵ üzami-paki-əmvat — ölülerin pak sümükleri

⁶ bərayi-rahi-qonka — tramvay yolu üçün

⁷ hizbi şeytan -şeytan partiyası

⁸ müşt — ovuc

⁹ bipərvə — qorxusuz

Ziyarət

Gəldi çavuş¹, etdi dəqqəlbab²;
Yığışın qapıya, içün qəndab³!
Udmuşam min tümən qumardə çün,
Gedirəm Kərbəlayə ba əhbab⁴.
Satmışam əskik, almışam artıq.
Soymuşam xəlqi, olmuşam ərbab⁵.
Vermişəm puli-qəlp sərracə⁶
Almışam at üçün yəhər-əsbab⁷.
Qərzi-bəqqalı⁸ eylədim inkar,
Çünkü vermişdi müşimürdə⁹ doşab.
Aldım əttarıdən bir az nisyə
Çayü dəsmalü şəkkərү corab,
Dedi: Pul ver! Dedim ki: Borcum çox!
Dedi: And iç! — mənə o xanəxərab.
Hər cəhətdən məni həlal eliyin
Mərdi-mərdanə, ya ülül-əlbab¹⁰!

¹ çavuş — burada: ziyarətə gedən

² dəqqəlbab etmək — qapı döymək

³ qəndab — şərbət

⁴ ba əhbab — dostlarla

⁵ ərbab — sahibkar, ağa

⁶ sərrac — yəhər qayıran usta

⁷ yəhər-əsbab — qoşqu vasitəsi

⁸ qərzi-bəqqal — baqqalın borcu

⁹ müşimürdə — ölü siçan

¹⁰ ülül-əlbab — ağıl sahibləri

Üstad

Düçari-fəqrü zərurət¹ əgər ola ustad,
Hezar sal oxusa oğlun, anlamaz bir zad.
Müəllim olsa pərişani-ruzigar², ey dust,
Çörək xəyalı edər zehn evin onun bərbad.
Gələr çıxanda evindən durar qabağında,
“Nə ət, nə qənd, nə soğan var, nə duz!” — deyər arvad.
O halilən yetişər məktəbə, əbusü qəzub³,
Döyər uşaqları bicürm⁴, yüksələr fəryad,
Zi bəs ki⁵, pərt edib o binəvanı pulsuzluq,
Cibini, qoltuğunu axtarar əlində midad.
Müəllimə verilə yaxşı mahiyanə⁶ gərək,
Gərək müəllim ola ehtiyacdan azad.
Açın qulağızı, ey dustani-mən⁷, eşidin,
Vətən xərabələri elmlə olar abad!
Biz istərik fələki seyr edək ulaqlar ilə,
Ulaq göyə uça bilməz, çün onda yoxdu qanad.
Gəlin, enək aşağı mərkəbi-cəhalətdən⁸,
Firənglər kimi təyyarə eyləyək icad.
Kimin əlindədir indi Mədinəvü Məkkə,
O pak yerlərimiz — Kərbəla, Nəcəf, Bəğdad?
Səsin çıxartma, amandır ki, başın üstə durub
Əlində tiği-düsər⁹ ingilisi-bədbünyad¹⁰.
Hüseyn düşmən ilə etdi cəng mərdanə,
Top oynusan hələ sən, indi tifil tək, ey dad!

¹ düçari-fəqrü zərurət — ehtiyac və kasıbçılığa düçar

² pərişani-ruzigar — zamanənin yazığı

³ əbusü qəzub — qəzəbli və qaşqaqlı

⁴ bicürm — günahsız

⁵ zi bəs ki — nə qədər ki

⁶ mahiyanə — maaş

⁷ dustani-mən — mənim dostlarım

⁸ mərkəbi-cəhalət — cəhalət miniyi

⁹ tiği-düsər — ikibaşlı qılinc

¹⁰ bədbünyad — bünövrəsi pis qoyulmuş

İşıqlanır gecə-gündüz çıraqı-hürriyyət¹,
Məhaldır² qayida bir də dövri-istibdad!
Gəlin diz üstə qoyaq börkü, bir gözəl düşünək,
Bu gün gərək biz olaq seyd³ xəlqə, ya səyyad⁴?
Gəli, gedək, oxuyaq, biz də əhli-Qərb kimi
Ki, bəlkə, əl çəkə bizdən o biaman cəllad.
Gəlin tutaq, bu müəllimlərin başın qızıla,
Olar da elmilə cəhanı eyləsin irşad⁵.
Gəlin, kəmandan edək rədd tiri-təkfiri⁶,
Qulaq verək Mö'cüzə biz hər-ci bada-bad⁷!

¹ çıraqı-hürriyyət — azadlıq çıraqı

² məhal — mümkünzsız, çətin

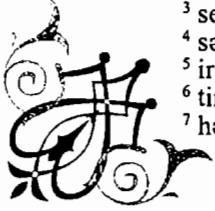
³ seyd — ov

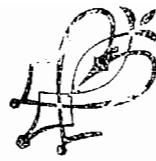
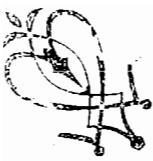
⁴ səyyad — ovçu

⁵ irşad etmək — düz yola aparmaq

⁶ tiri-təkfir — təkfir oxu

⁷ hər-ci bada-bad — hər nə olur olsun

Sənə çatmır gücü xəlqin...

Fəraqı mən yaratseydim, məni daşlardı övrətlər,
 Sənə çatmır gücü xəlqin, tükəndi səbrü taqətlər!
 Hürər, narahət eylər, gah dişlər, incidər xəlqi;
 Demax olmur ki: Ey adil, nəyə lazımdı bu itlər?
 Tökərdin birənin qanın, kəsərdin kəhlənin¹ nəslin
 Əyər bir yol səni bədxab edəydi o xəyanətlər!
 Çıxartdin Adəmü Həvva tumanın bağı-cənnətdə²,
 İki buğdadan ötrü eylədin bir çox rəzalətlər.
 Deyir Musaya bir söz, söyləyir İsayə bərəksin³,
 Ona dana deyim, ya sərsəri, ey bifərasətlər?
 Pəs, etdi miri-dərbarı⁴ rəvanə kuhi-Hərrayə⁵,
 Ərəb məb'usinə⁶ ruhi-əmin⁷ verdi bəşarətlər.
 Üruc⁸ etdi mələk əflakə, Əhməd şəhri-Bəthayə⁹,
 Yetirdi Əhmədə bisimü telfunilə¹⁰ ayətlər.
 Genə qanlar töküldü, beyrəqi-üsyan¹¹ qovzandı,
 Bəraət surəsində oldu çün murdar millətlər.
 Deyir Tovratidə: Cənnət sizindir, ey yəhudilər,
 Yaranmış məhz sizdən ötrü ol ali imarətlər!
 Edir İncilidə kafər yəhudü millətin yeksər,
 Deyir İsaviyə: Qorxmun, sizin malizdi cənnətlər!
 Deyir Qur'anda bipərva: Cəhənnəm əhlidir tərsa¹²,
 Müsəlməndir mənim dostum, onundur nazü ne'mətlər!
 Deyər bir gün də, ey Mö'cüz, cənabi-Qaim, inşallah,
 Sənindir nazü nemətlər, xüsusən, mahi-təl'ətlər!

¹ kəhlən — cüccü

² bağı cənnət — cənnət bağı

³ bərəks — əksinə

⁴ miri-dərbar — sarayın əmiri, Həzrət Cəbrailə (ə.) işarədir

⁵ kuhi-Hərra — Həra dağı

⁶ məb'us — elçi

⁷ ruhi-əmin — Həzrət Cəbrail (ə.)

⁸ üruc etmək — yüksəlmək

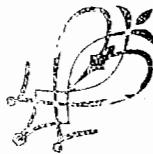
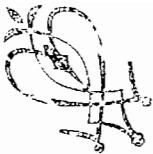
⁹ şəhri-Bəthayə — Mədinə şəhəri

¹⁰ bisimü telfun — simsiz telefon

¹¹ beyrəqi-üsyan — üsyan bayraqı

¹² tərsa — xristian

Deyirəm mən sizə, ha!

Dilbər istir apara milçini müjgan¹ içinə,
 Ey Xuda; küfr girir dinilə iman içinə.
 Şanə² zinət verir o türfeyi-canənə genə,
 Müşkü ənbər tökülür ənniyü kirşan içinə.
 Kəlbətinə gələ ol dişlərin, ey şaneyi-şum³,
 Dişlərin basma elə zülfə-pərişan içinə!
 Məşküvü⁴ çıynüvə al sən də, əya, əbri-bəhar,
 Əxtəri⁵-fikrim edir əzm gülüstan içinə.
 Sən də bir badeyi-gülgün ilə şad eylə məni
 Saqiya, qoyma qəmi, daxil ola can içinə.
 Şəhri-Şə'ban, deyillə, edəcək köç bu gün,
 Mahi-ruzə⁶ salacaq Yusifi zindan içinə.
 Qorxuram nagəh edə həmlə bizə mahi-siyam⁷
 Necə ki, qurd girər bir sürü heyvan içinə.
 Qılıcun al ələ, yiğ yanuva beş-altı nəfər,
 Rastuza geçsə, tökün qanını meydan içinə.
 Gözüzü dörd açın, oğlan, deyirəm mən sizə, ha!
 Bir dəxi çıxmaz oruc, girsə müsəlman içinə.
 Gəldi, ha! Gəldi, gədə, qoymiyun, ha! Qaç, saqi,
 Qılıçı sal yerə, sox başuvi qalxan içinə,
 Dustan, hazır edin çahkəni⁸ bu məclisə tez,
 Şairin mürğı-dili düşdü zənəxdan⁹ içinə.
 Rəməzan bir ox atıb parələdi qəlb evini,
 Göz yaşım oldu rəvan çay kimi fincan içinə.
 Genə verdi hərəkət, başınə qarılərimiz,

¹ müjgan — kiprik

² şanə — daraq

³ şaneyi-şum — bədbəxt daraq

⁴ məşk — su qabı

⁵ əxtər — ulduz

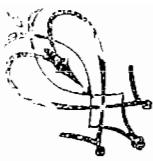
⁶ mahi-ruzə — orucluq ayı

⁷ mahi-siyam — orucluq ayı

⁸ çahkən — quyu qazan

⁹ zənəxdan — çənədəki çökək

Vəlvələ saldı yoğun səsləri eyvan içində.
Oxuram ayələri, bilmirəm, Allah nə deyir,
Baxıram bəndə fəqət mal kimi Qur'an içində.
Genə vaiz əlinə aldı cəhənnəm çubuğun,
Belə bərk xanələri saldı o mizan içində.
Min tümən rəddi-məzalim¹ gətirib Şimr mənə,
Çəkil, oğlan, atıram rövzeyi- rizvan içində.
Bu necə sözdi, deyirsən, ağa, qurbanın olum,
Yoxsa, əsrar² qoyursan gecə qəlyan içində?
Rey həvasılə Hüseyn başını kəsdi o ləin,
Şimri də, Yəzdi də, at, gedə Tehran içində.
Səcdəgahə qoyaram kiseyi-simü zəhəbi³,
Eylərəm səcdə o qədri, girə şeytan içində.
Mö'cuz, axər, oruc meyl edənin cürmi də var,
Aşikar eyləmə, çək başivi yorqan içində.

¹ rəddi-məzalim — nəzir, sədəqə

² əsrar — tiryək

³ kiseyi-simü zəhəb — qızıl və gümüş kisəsi

Ağalar!

Biri deyər: gərək fala baxıla!
Biri deyər: gərək dua yazıla!
Biri deyər: gərək evi yıxıla
Bu kişinin, gəlin, yıxaq, ağalar!

Səhər tezdən kişi gedər işinə,
Pinti arvad çarşab salı başına,
Fatma xala gələr, düşər peşinə,
Nə xoş olar dua yazmaq, ağalar!

İki arvad küçələri dolanır,
Çarşabları ziğ-çamura bulanır,
Falçı qardaş xanımlara sulanır,
Boynu yoğun, şəqqə papax, ağalar!

Əvvəl bir az danişarlar, deyərlər,
Çubuqlaşıb qəndü nabat yeyərlər,
Ondan sora mis-tas yerə qoyarlar,
Gəlin, bir az fala baxaq, ağalar!

Arvad, gərək, əlin çəksin tasına,
Falçı baxar əlinin hənasına.
Belə arvad, ərin gəlsin yasına!
Yaxşı bilək, qəşəng buxaq, ağalar!

Qətbaşılar dövrəsinə düzülür,
Falçı baxar, xumar gözlər süzülür,
Başın əyər, dodaxları bütünlür,
Cinlər gələr tarax-tarax, ağalar!

Kafir cinlər tas içinə töküli,
Kimin başı, kimin qarnı söküli,

İfritlərin cümlə qanı töküli,
Kimisi də olu dustax, ağalar!

Bir tümən pul, beş qətbaşı verili,
Ər-arvadın qarabaxtı açılı,
Evdə genə əcinnələr dirili,
Genə o aş, o ispanax, ağalar!

Fatma xala hər gün gələr bulara,
Yeyər, içər, əlin silər duvara.
Gedəcaxla sabah molla, bazara,
Molla, görax, nə yapacax, ağalar!

Sabah olar gedər molla, yozana,
Beş qran da verər dua yazana.
Başa gəlməz, qalu arvad azana,
Axşam oldu, yanar çırax, ağalar!

Molla yazan duaları bitirü,
Yarı gecə qonaxları ötürü,
Fatma xala qapıyacan yetirü,
Xanım girər gözdən irax, ağalar!

Kişi gəlib, odun qoyub ocağa,
Qaranlıxda yağı töküb çıraqa.
Xanım gəlir, kişi durur ayağa,
Sizə zəhmət, ona dayax, ağalar!

Kişi vurar, arvad çəkər havarı,
Parçalanıb köynəyinin kənarı.
Qana batıb zəncirəsi, navarı,
Qurtaracax, görax, nə vax, ağalar!

Baş yarılib, çomax gəzir havada,
Macal olmur, çarşabını çıxada.
Səni tarı, tə'sirə bax duada,
Durax, gedax, biz də alax, ağalar!

Fatma xala nəql eliri ərinə;
— Bir yaxçılıx etdux bu gün birinə!
Barışdura hər kim yarı-yarına,
O dünyada görməz duzax¹, ağalar!

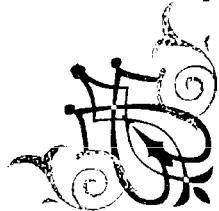
Bu əsnada nagəh qapı açılır,
Pinti arvad gəlir, qanı tökülür.
Fatma xala bunu görüb, ayılır,
Başımıza nə kül tökax, ağalar!

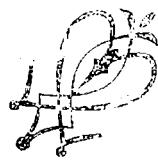
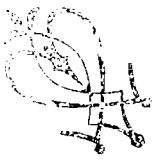
Lə'nət eylər arvad dua yazana,
Fatma xala hanı, bassın qazana?
Xəbər verin, molla gəlsin pozana,
Yuxlamasa, olsa oyax, ağalar!

Sözün kəsib, pişik qaşdı eşiyə,
Tə'sir etdi bu sözlər çox kişiyə.
Bir söz deyim: Mö'cüz əyər yaşıya,
Ona çıxmaz heç bir yanşax, ağalar!

¹ duzax — duzəx, cəhənnəm

Đoldur çubuğ!, dìlbəra!

Dilbəra! Övqatimi təlx eyləmə, doldur çubuğu,
 Mən behişt istəmirəm, — hamiya e'lan olsun!
 Kişi, Allahdan utan, qürreyi-şə'banə¹ kimi,
 Bu orucdur, nə nəmaz — qılmasan, asan olsun!
 Taqətim yoxdu oruc tutmağa indi, vallah,
 Gələcəkdə tutaram, əhdilə-peyman olsun.
 Kişi, dur məscidə get, vaizə bax, gör, nə deyir;
 Buyurur: Bəndə gərək, tabeyi-fərman olsun!
 O yeyir yağlı pilov, eyləmiri qüssə, xinov,
 Və deyir hər nə gələ ağızına, hədyan olsun.
 Kafirə cənnət, əgər mö'minə zindandı cəhan,
 Pəs, gərək, vaizimiz daxili-niyran² olsun.
 Açı gözün, yuxlama, ey şorbaya həsrət dilbər,
 Niyə, bəs, durmusan, az qaldı obaşdan olsun!
 Nə ümid ilə durum, ağızımı bağlım, oturum,
 Vəxti-iftar gərəkməz ki, bir az nan³ olsun?
 Cörək olmaz mənə bu xoşkə səlam, ey məşdi,
 Al apar, istəmirəm, qoy, sənə ərzan olsun.
 Nazilə başun əyib, soxma səlamı cibimə,
 Tüməni ovcumə qoy, dərdimə dərman olsun.
 Kişi labüddi, gərək, səngdil⁴ olsun birəhm,
 Pulu xərc eyləməsin, sahibi-milyan olsun.
 Kərbəlayə gedisən, ac yatır əhli-Vətənin
 Ey Əli şəisi, xəsmi⁵ şəhi-mərdan⁶ olsun!
 Olmasa qürbət, acından öləcək əhli-Vətən
 Bəli, bibəhrə Vətən xakılə yeksan olsun!

¹ qürreyi-şə'ban — şəban ayının əvvəli

² niyran — cəhənnəm, od

³ nan — cörək

⁴ səngdil — daş üzəkli

⁵ xəsm — düşmən

⁶ şəhi-mərdan — Həzrət Əli (ə.)

Gərək!

Saqiya, əhli-savad olmaya övrət də gərək,
Bilmiyə, anlamaya, yazmaya, əlbəttə, gərək!

Tələbi-elm edib fərz¹ Peyəmbər dişiyə,
Leyk axutlar atibdir bu hədisi eşiyə,
Namə gər gəlsə ərindən, oxudanmaz kişiyə,
Verə naməhrəm ilə baş-başa xəlvətdə, gərək.

Məsləhət bilmir axund, dərs oxuya canbacılar.
Yazmıya, oxumuya, neyliyə insan, bacılar?
Yığışa bir yerə, dəstan deyə nadan bacılar.
Olmuya söhbəti-elmiyyə bizim kətdə, gərək.

Sirrin Allah bili, gər övrət ola əhli-savad,
Şərri-ə'dadən edər hifz onu noki-midad²,
Lakin ağa buyurur ki, qala cahil arvad,
Sirrin əğyarə deyə vəxti-kitabətdə³, gərək.

Eybi yoxdur, danışa hərzə və ya qeybət edə,
Namə yazdırmaq üçün xaneyi-əğyarə⁴ gedə,
Dura orda, qulağı bir para sözlər eşidə,
İftiragulər⁵ ilə cəng edə saətdə, gərək.

Xabi-qəflətdən ayıldı hamı, biz yuxlamışıq,
Nədir illət, görəsən, biz belə sarsaxlamışıq?
Elmi dəfn eyləmişik qəbrə, əza⁶ saxlamışıq,
Ağlayaq sübhü məsa biz bu müsibətdə, gərək.

¹ fərz — vacib

² noki-midad — qələmin ucu

³ vəxti kitabət — məktub yazan vaxt

⁴ xaneyi-əğyar — başqalarının evi

⁵ iftiragulər — böhtan deyənlər

⁶ əza — matəm

Bir nəfər istəyə irşad edə əhli-vətəni,
Deyə: Geymə kəfəni, qoy yerinə qəddərəni¹.
Dəxi İranda dura bilməz o şəxsi-mədəni,
O həvadarı-vətən can verə qürbətdə, gərək.

Səbr bu qədr yetər, misli firəng etməliyiz,
Yə'ni, əfsanəpərəstan ilə cəng etməliyiz,
Cəhl mikroblarına ərsəni² təng³ etməliyiz,
Çarei bu mərəzə eyləyax, əlbəttə, gərək.

Nuri-ürfanü ədəb⁴ düşməsə övrət üzünə,
Analar elm ilə gər verməyə ziynət özünə,
Qalar iranlılar həsrət mədəniyyət üzünə.
Mö'cüzün fikri budur: fikr edə millət də, gərək!

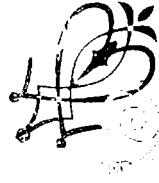
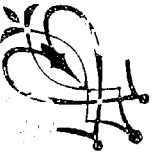
¹ qəddərə — xəncər

² ərsə — meydan

³ təng — darsqal

⁴ nuri-ürfanü ədəb — mədəniyyət və elm nuru

Olacaq!

Ey Tükəzban, bu gedə aqibət alman olacaq,
Dövləti-mədrəsədə nütfeyi-şeytan olacaq!

Deyirəm: həndəsini qoy yerə, əbvabi¹ götür,
Əvəzi-cədvəlü pərkar — möhürqabi götür.
Dəli şeytan deyiri, bir yekə bel sapı götür,
Becəhənnəm, bə səqər², qanınə qəltan olacaq!

Yer müdəvvərdi³, həvadə dolanır misli-pəri,
Seyr edir daireyi-şəmsi⁴, mühiti-qəməri.
Deyirəm: mirzələrin yoxdu öküzdən xəbəri,
Belə sözlər demə ki, din evi viran olacaq!

Deyirəm: məscidə get, eylə nəzər şeyxə tərəf,
Elmi-əşyani burax, baxma təvarixə⁵ tərəf,
Hey'ət⁶ axır çəkəcək oğluvu Mərrixə⁷ tərəf,
İşdi, qayıtsa, işin naləvü əfqan olacaq!

Əvəzi-sureyi-“Yasin” — o bizim xanəxərab
Cümə axşamı oxur cəddinə şimi⁸ və hesab.
Nə qədər mədrəsədə var o “Fizik” adlı kitab,
Bu vilayətdə nə qare’ və nə «Qur'an» olacaq!

Gah joğrafi ilə söhbət edir bu kərətə,
Gah yazır, gahi pozur, gah nəzər eylər lüğətə.

¹ əbvab — mədrəsələrdə tədris olunan dini kitab

² səqər — cəhənnəm

³ müdəvvər — girdə, dairəvi

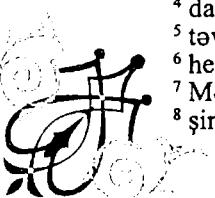
⁴ daireyi-şəms — günəşin ətrafi

⁵ təvarix — tarixlər

⁶ hey'ət — astranomiya elmi

⁷ Mərrix — Mars (planet)

⁸ şimi — kimya

Gəh yiğir yanına bir dəstə yalançı qəzetə,
Nə yeyir, nə uzanır; bu, necə insan olacaq?

Qırxdırır dövri-bərin¹, bir balaca biğı qalır,
Deyşən, lümə toyuqdur, beçə üçün dolanır.
Deyirəm öz-özümə: “Bəsdi, bu çox başqalanır,
Bir iki silli yesə, bəlkə, müsəlman olacaq!

Qorxuram, bu gedişin axırı küfranə çəkə,
Həvəsi-elmi-fünun oğlumu Tehranə çəkə.
Öldürə Mö'cüzü Allah, özü divanə çəkə,
Ki, o ta sağdı, bu xəlq əhli-dəbistan olacaq!

¹ dövri-bər — ətraf

Qızılca

Dedim təbibə: Əlaci nədir qızılcanın
Ki, oldu qətlinə bais beş-on min oğlanın?
Dedi: Bu dərdi-əlacnapəzir¹ yoxdu dəva
Ki, bivüqufidi² cahil anası sibyanın³.
Dəvanı verməz ana istixarəsiz⁴ tiflə⁵,
Gərək, hüzurunə əvvəl gedə o, mollanın.
Əgər axund dedi: “Bəddi”, deyər Tükəz xala:
Atın çuvalə bunu, xeyri yox bu dərmanın!
Desə təbib, aparma hamamə oğlanı,
Buyur, görək, sözünə kim baxar ətibbanin⁶?
Axund deyər ki, “Azaldar nüfusi⁷ dinsizlik!”
Qızılcadan xəbəri yoxdu molla Qurbanın.
Nüfusi məşvərətü istixarə artırmaز,
Qızılca çəksə əl, artar nüfusi İranın.
Həzar-həzar qızü oğlan apardı bu zalim,
Xoşa səadətinə mürdəşur və gorkanın⁸!
Ana yaxasını yırtar, xala deyər: “Ey yay!”
Səvayı-nalə nədir çarəsi müsəlmanın?
Nədir səbəb, görəsən, bu qızılceyi-məl’un
Aparımı qızın-oğlun firəngin, almanın?
Cəhət nədir, görəsən, tutmırı boğazından
Çiçek, qızılca, boğazağısı nəsaranın⁹?
Cəhət nədir, görəsən, getməz İngilistanə,
Yəqin, gəlir xoşuna bu diyari-biqanun¹⁰!

¹ əlacnapəzir — əlacısız

² bivüquf — xəbərsiz

³ sibyan — uşaqlar

⁴ istixarə — təsbih və ya “Quranla” fala baxma

⁵ tifl — uşaq

⁶ ətibba — həkimlər

⁷ nüfus — əhalı

⁸ gorkan — qəbirqazan

⁹ nəsara — xristian

¹⁰ diyari-biqanun — qanunsuz yer

Necə girərdi bu oğru sənin imarətüvə,
Əgər olaydı, ey İran, qapında dərbanın¹!
Edəydi, kaş, analar istixarə hər işdə,
Qızılcadan zərəri az deyil qovurmanın.
Onu yeyəndə də bir istixarə eylə, bacı,
Sən, indi ki, bilisən qədrü qiymətin canın!
Dedim Tükəzlərə: “Yu o mübarek əllərüvi
Ki, istisən gedə lap yaxşı yağı şorbanın”.
Dedi: “Bu adət, o, qövmi-firəngdə vardır,
Bu barədə bizə yoxdur ki, əmri mollanın!”

¹ dərban — qapıcı

İlahî!

Sən varliyə veribsən yağılı nahar, ilahi,
Sibü¹ gilasü alu, heyva və nar, ilahi!
Gərmək yedirdirsən sən altundiş əğniyayə,
Dərvişi-binəvayə sarı xiyar, ilahi!
Huli, misali-Xuli² dik-dik baxır fəqirə,
Eylər fəqiri-zarı biixtiyar, ilahi!
Qarpız çıxıb — deyirlər; dövlətlilər yeyirlər,
Mən etmədim və etməm hərgiz nobar, ilahi!
Varlı yeyər kəbabı, yoxsul çəkər əzabi,
Üzgörməliq edirsən, sən aşikar, ilahi!
Beş şahi verməyirsən, yoxsul verə pənirə,
Əmma ona verirsən beş yüz davar, ilahi!
Varlı süvari-fayton, mən binəva piyadə,
Heç olmasa, mənə də ver bir himar³, ilahi!
Lütf eylə iki cütdux⁴, əmma lehimsiz⁵ olsun,
Çünki lehimli pulu almır əttar, ilahi!
Al bir niviştə⁶ məndən, boş ver sən, əlli cütdüq,
Zənn eyləmə ki, məndə pulun batar, ilahi!
Şər'ə⁷ müğayir⁸ olsa öz dəsti-xəttim, Allah,
Verrəm beş-altı şahi, molla yazar, ilahi!
Yox, "Var pulun" — deyirsən, heç eybi yoxdur, Allah,
Gəl, ciblərimi axtar, tapsan apar, ilahi!
Axır sözün nədir, de; mən də deyim sözümü,
Qoyma fəqiri-zarı çox intizar, ilahi!
Bir ip gətir, Xudaya, sal boynuna fəqirin,

¹ sib — alma

² Xuli — Kerbelada İmam Hüseynə qarşı vuruşan ordu komandiri

³ himar — eşşək

⁴ cütdux — pul vahidi

⁵ lehim — qalay

⁶ niviştə — qəbz

⁷ şər' — şəriət

⁸ müğayir — zidd

Kasib həyati neynir, öldür qutar, ilahi!
«Qur'an»a əl basırsan, yox məndə pul, deyirsən!
Bax, bax, bu Əli ölsün, məndə pul var, ilahi!
Gəh yüz alar axutlar ücrət qəbaləcatə,
Gəh əlli min tümən, gəh yek səd həzar¹, ilahi!
Yoxsul qalıbdı həsrət, bir turşamış yoğurda!
Bax, bax, bu Mö'cüz ölsün, pul səndə var, ilahi!

¹ yek səd həzar — yüz min

Ziyafət və fəlakət

Oxurdu mərsiyəxan, mən baxırdım heyrətlə,
 Vururdu başə cəmaət, kəmali-şiddətlə.
 Rəfiq qovzadı¹ basın, dedi: əyil aşağı!
 Dedim: niyə? Dedi: həmrəng ol cəmaətlə.
 Rəva deyil, baxasan xarici kimi xəlqə,
 Gərək məlul olasan sən də bu müsibətlə.
 Xülasə, mərsiyə bitdi, çəkildi “Ya Allah!”
 Götürdük əl tərəfi-kibriyayə² millətlə.
 Döşəndi süfrə yerə, xonçeyi-pilov gəldi,
 Qarınlar oldu çıraqan o dadlı ne'mətlə.
 Yanırkı pinc³ o məclisdə, xəlq tərlirdi.
 Veleyk qar yağırdı eşikdə şiddətlə.
 Yığıldı süfrə, təmam oldu məclisi-işrət,
 Əyağə durdu cəmaət yerindən izzətlə.
 Əbasını götürən eylədi “Xudahafız!”
 Yola salırdı qonaqcı bizi nəzakətlə.
 Fənarilər yaxılıb, kuçə çün işıqlandı,
 Dedim rəfiqə: bax indi o yanə diqqətlə!
 Baxıb, nə gördü-pərişan, binəva bir cəm
 Ayaqyalın, bədən üryan, durubla zillətlə.
 Nə rəng vardı, nə qan üzlərində, dəmbəstə⁴,
 Baxırdı xəlqə o binur gözlər həsrətlə.
 Dedim rəfiqə: görürsən o tifli-mə'sumi,
 Dodaqları göyərib, cəng edir təbiətlə?
 O övrətə nəzər et, əyləşib buz üstündə
 Başı açıq, donacaq bu gecə o halətlə.
 Rəva deyil, baxasan xarici kimi ona sən,

¹ qovzamaq — qaldırmaq

² tərəfi-kibriya — böyük'lərə tərəf

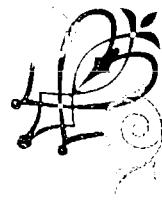
³ pinc — peç, soba

⁴ dəmbəstə — sakit, nəfəs çəkmədən

Əbavi salmayasan başına məhəbbətlə.
Ciyər kəbab edici haldır bu hal, ey dust,
Necə gedib yatacaqsan evində rahətlə?
Rəfiq yumdu gözün, tərlədi xəcalətdən,
Başın aşağı salıb keçdi, getdi sür'ətlə.
Dalınca səslədi Mö'cüz: rəfiq, dur, getmə,
Gərək ki, titrəyəssən sən də bu cəmaətlə!
Bu yarəli bacılar mərhəm isteyir səndən,
Hara qoyub gedisən, xəlqi min cərahətlə?

Olmuşam

Mən nə nəzmiyyə¹, nə əmniyyə², nə ajan³ olmuşam!
Ya neçün mənfur xasü amü⁴ dövran olmuşam?
Nə qızılbaşəm, nə fərraşəm, nə hakim, saqıya,
Bir soruş məndən: Nəçün, pəs, mən müsəlman olmuşam?
Buğdaya sarı dedim, qıra qara, şirə⁵ sifid,
O cəhətdən mən belə bidinü iman olmuşam.
Bimürüvvət görmüşəm, bəs ki, müsəlman firqəsin,
Etmişəm nifrət müsəlmanlıqdan, insan olmuşam.
Mən sizi əşraf⁶ zənn etdim, inandım qoluzə⁷,
Bilmədim, əllaf⁸ imissiz, çox peşiman olmuşam!
Olmayın razı buna ki, mən yeyən sərmayəni,
Əl açam xəlqə, deyəm: Yaran, pərişan olmuşam.

¹ nəzmiyyə — hərbçi

² əmniyyə — jandarma

³ ajan — polis

⁴ xasü amü — böyükdən kiçiyə

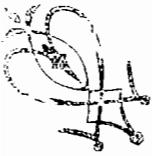
⁵ şir — süd

⁶ əşraf — alicənab, əyan

⁷ qol (qövl) — söz

⁸ əllaf — saman satan, burada: firildaqçı

O gün ki oldu...

O gün ki “Mö’cəm”¹ ü “Əbvab”¹ xarü zar oldu,
 Hesab, həndəsə məktəbdə tacidər oldu.
 Qədəm qoyanda əlifbayi-tazə mədrəsəyə,
 Müəllimeyni-kühənsal² biqərar oldu.
 Sədayi-cığ-bığ ucaldı, çü səqfi-keyvanə³,
 “Dü püş”, “dü zir”, “dü zəbər” xari-ruzigar oldu.
 Görüb bu, hali çəkib nə'rə pişvayı-rəşid⁴
 Səvar olub ata, məşğuli-karizar⁵ oldu.
 Çixıb o xəncəri-təkfır çün qılafından,
 Hesabü həndəsə və cəbr zəxmidar⁶ oldu.
 Təzə çıxan o şəriət kitabı çün gördü,
 Yerində köhnə “Canabbas” nə şərmsar oldu!
 Dağıtdı ləşgəri-bidini⁷, pəs, dedi: yaran,
 Bu gün şəriət üçün tazə bir bəhar oldu.
 Hezar şükr ki, yatdı təcəddüdün⁸ ələmi⁹,
 Bu gün Şəbüstərimiz misli-Şindəvar oldu.
 Görək, o mədrəseyi-dövləti ola viran
 Ki, getdi hər kəs ora, dinidən kənar oldu.
 Bəli! — dedi sözünə çün müqəddəsanı-Vətən,
 Vətən uşaqları həmmal, çarvadar oldu.
 Məhaldır, girə köhnə qəfayə fikri-cədid¹⁰,
 O fikrə xidmət edən şəxs səngisar oldu.
 Mülayimətlə qəbul etmədi onu münkir,
 Ona rəvac verən bərqi-zülfüqar¹¹ oldu.

¹ Mö’cəm və Əbvab — köhnə dərs kitabları

² müəllimeyni-kühənsal — yaşlı və qocaman müəllimlər

³ səqfi-keyvan — burada: kosmos

⁴ pişvayı-rəşid — cəsarətli rəhbər

⁵ məşğuli-karizar — müharibə ilə məşğul

⁶ zəxmidar — yaralı

⁷ ləşgəri-bidin — dinsiz qoşun

⁸ təcəddüd — yenilik

⁹ ələm — bayraq

¹⁰ fikri-cədid — yeni fikir

¹¹ Zülfüqar — Həzrəti Əlinin (ə.) qılıncı

Ərəb o fikri-cədid ilə girdi meydanə,
Ömər o sayədə İranə şəhriyar oldu.
Kitabi-Məzdəkin əsrarı aşikar olacaq,
Piyadə atlıların boynuna süvar oldu.
Təcəddüd ilə şəriət yixilmədi, a kişi,
Binayı-vəhmü xürafat¹ tarümar oldu!
Qədəm o aləmə qoy, ey Məhəmmədi, sən də
Ki, İsəvilər o aləmdə bəxtiyar oldu.
O sərfü nəhv² burax, nəhviya, bəhəqqi Xuda,
O sərfü nəhv ilə çox əmrü zeyd³ xar oldu.
Dedim: on ildə nə öyrənmisən? Dedi ki: buyur,
Ərəbcə cəm'i həmər-müfrədi-himar⁴ oldu.
Dedim: əgər eşşəyin palçığa bata yolda,
Gecə səbahə kimi karin ahü zar oldu.
Qalar müsafiri-biçarə çarəsiz çöldə.
Evi yixildi, əgər oğruya düçar oldu.
Üç ay yolu gedər üç gündə pəhlivan maşın,
Bu gün yer üstə, dadaş, hökmran buxar oldu.
Buxar cəhli sənin gözlərin edib-ə'ma⁵,
Həqiqəti görə bilməz, o göz ki, tar⁶ oldu.
Deyi, o Mö'cüzə, bihudə etməsin fəryad,
Döhül⁷ sədasin eşitməz, qulaq ki kar oldu.

¹ binayı-vəhmü xürafat — mövhumat binası

² sərfü nəhv — qrammatika

³ əmrü zeyd — ərəb qrammatika məktəbində fel formalarını işlədərkən istifadə olunan şəxs adları

⁴ həmər, himar — eşşəklər

⁵ ə'ma — kor

⁶ tar — qaranlıq

⁷ döhül — böyük təbil

Müsəlmanların andı

Müsəlmanlar inanmaz, gər deyəm, «Qur'an»ə and olsun,
Vətən xeyli müqəddəsdir qanan insanə, and olsun!
Cəhanda yoxdu bir qiymətli şey cani-əzizimdən,
Cəhalətdir, bizim mə'budumuz¹ — bu canə and olsun!
Keçilməz kuçələrdən, çün olar rəhmət yerə nazil,
Məgər, sandal ilə — damlardakı novdanə and olsun!
Əbülfəzlə yalandan and içəmməz bir nəfər kəndli,
Deyər şəst ilə əmma: Xalıqi-sübhanə and olsun!
Ömər, Osmana sünniməzhəb and içməz, vəli, şιə
Deyər hər gün beş-on dəf'ə: «Şəhi-Mərdanə and olsun!»

¹ mə'bud — Allah

Məscidə

Ey cəmaət, qoymiyun başı olanı məscidə!
 Topçunu, sərbazı, qəzzağı, ajanı məscidə!
 Qanı çün napakdır şər'ən, üzü qırxiqların,
 Qorxuram sinə vurub, töksünlə qanı məscidə.
 Növhəxanın saqqalı olsun gərək arşın çərək,
 Xər¹ səsi versin səsi, salsın fəğanı məscidə.
 Qoymayın, əhli-nizami məscidə qoysun qədəm,
 Soxmayın, oğlan, o tüksüz növhəxanı məscidə!
 Başına iştə nişan vurmuş Hüseynin qatili,
 Həq qəbul eylər, məgər, Şimri-dəğanı² məscidə?
 Urmulu, təbrizli, dilmanlı müsəlmandır, məgər,
 Bunların həqqi nədir, sürtsün əbanı məscidə?
 Pantalon geymiş, bu zalim, bir baxın əndamına,
 Göstərir xəlqə, salır qıssa tumanı məscidə.
 Gentumanlardır Hüseynin şıəyi-xalisləri,
 Başıqırxiqlar, gərək, səpsin samanı məscidə.
 Zalımı sevməz xuda, siz də təbərra³ eyləyin,
 Hakimin, xanın, bəyin çoxdur ziyanı məscidə.
 Dişlərində zəhri-qatil⁴ var, həlak eylər səni,
 Ey əmu, sancar qıçın, qoyma ilanı məscidə.
 Ətr vurmuş zülfünə, geymiş qollaxlı köynəyi,
 Siz deyin, qoymaq olurmu bu cəvanı məscidə?
 Mö'minin olsun yaxasında, gərək, yüz min şepeş⁵,
 Ta ki, dırmaşın bu heyvanlar tavani-məscidə.
 Bəndəgani-həqq⁶, gərək, olsun kəsafət mə'dəni,
 Ta ki, od vursun kəsafət sakınani-məscidə.
 Ey əmu, məsciddə qəlyan olmasa, çay olmasa,

¹ xər — eşşək

² dəğə — zalım

³ təbərra etmək — uzaqlaşmaq

⁴ zəhri-qatil — qatilin zəhəri

⁵ şepeş — bit

⁶ bəndəgani- həqq — Allahın bəndələri

İldə bir yol millətin dəyməz dabani məscidə.
 Sinəzənlər¹ ayaqyalın gəzər hər kuçədə,
 Qorxuram, nəql eyləsin onlar vəbanı məscidə.
 Əks² girməz məscidə, ey bihəya siğarkəş³,
 Daxil etmə kağızi-düxtərnışanı⁴ məscidə!
 Eybi yoxdur, zəhrimar eylərsən, eylə iydə sən,
 Ey bacı, çərdəklərin tökmə miyani-məscidə⁵!
 Çun oxur tifli-müsəlman müşhəfi⁶ eylər xərab,
 Rəsmdir, hər kəs atar yağılı «Qur'an»ı məscidə.
 Ey müsəlman, böht⁷ aparmış sizləri, bidar olun!
 Az qalır, bu bihəya qoysun qapanı məscidə.
 Farə⁸ kafərdür, hücum eylər o, «Qur'an» üstünə,
 Dut qıçından, vur yerə, qoyma siçani məscidə.
 Gah tiryəkdən alar, gahi ərəqdən maliyat,
 Siz siz olsaz, qoymazsız Hacı Duxanı məscidə!
 Sən üzünə gülməsən o bihəyanın, ey dadaş,
 Qaşqabağın sallasan, bir də dolanı məscidə?
 Zülfünü qırxdırmasa, şariblərin⁹ vurdurmasa,
 Qoymaram, vallah, şəhidi-Kərbəlanı məscidə!
 Müctəbanin zülfünə Cibril¹⁰ vurmuş şüstşu,
 Kim gətirdi, bilmirəm, bu iftiranı məscidə?
 Batdı qana zülfə-Əkbər, zülf hara, Əkbər hara?
 Rövzəxanlar¹¹ saldı bu zülfə-qərani məscidə!
 Düz danışsa rövzəxan, lakin cəmaət ağlamaz,
 Pəs, gərək, xalvar ilə töksün yalani məscidə.

¹ sinəzənlər — sinə vuranlar

² əks — şəkil

³ siğarkəş — papiros çekən

⁴ kağızi-düxtərnışan — qız şəkilli papiros qutusu

⁵ miyani-məscid — məscidin ortası

⁶ müşhəf — «Qurani-Kərim»

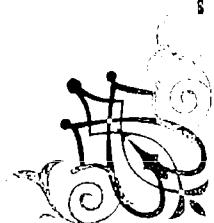
⁷ böht — təəccüb

⁸ farə — siçan

⁹ şarib — biglərin altı

¹⁰ Cibril — Cəbrayıl (ə.)

¹¹ rövzəxan — mərsiyə oxuyan

Əoləşmə məllətə!

Həva çox istidi, saqi, du aç aqışqanı,
 Kefim gəlibdi, gətir məclisə matışqanı!
 Deyəllə, məzhəbi-islam ilə müxalifdir,
 Müxalif olsa da, mən istərəm o tərsanı.
 Məhəbbət olmasa, dünyadə ittihad¹ olmaz,
 Müxalifətdir edən hərci-mərc dünyani.
 Sevər Məsihi Xuda, çün o da Xudani sevər,
 Ona məhəbbət edən, şad edər Məsihani.
 Rəiyyət eyləməz ülfət nizamiyan ilə,
 Səbəb kim oldu buna? Fazili-Dufarqanı.
 O, saqqalın uzadar, ta göbəkdə bənd eylər,
 Bu qırxdırar üzünü misli-sibi-Sultani².
 Bu qıl məs'ələsi, qıylü qalə³ bais olar,
 Təmam düşmən edər bir-birə müsəlmanı.
 Biduni-şərt⁴ rəiyyət, qəbul edər filfövr
 Deyəndə vaiz ona bir hədisi-nurani.
 Rəvayət cyliri ravi⁵ ki, həzrəti-Səlman
 Qıçın ocağə soxub qızdırırdı qazanı.
 Həmin ki, bu sözü ə'yan eşitdi vaizdən,
 Deyər, fəsanədi bu, ya xəyali-şeytani!
 Nifaqi möhkəm edər bu təbaini-əfkar⁶
 Yaratmayayıdı Xuda, kaş ki, digi⁷-Səlmani!
 “Ömər, Ömər!” diyər əkrad⁸, “Əli, Əli!” — şıə,
 Əcəm alır ələ qəddərə, kürd gordani.
 Əcəm geyib kəfəni, şovqlə açar başın,

¹ ittihad — birlik

² sibi-Sultan — Sultan alması

³ qıylü qal — söz-söhbət

⁴ biduni-şərt — şərtsiz

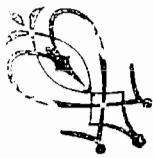
⁵ ravi — nəqli edən

⁶ təbaini-əfkar — fikirlərin təhlili

⁷ dig — qazan

⁸ əkrad — kürdlər

Vurar o qəddərini, başına be nadani.
 Fəqət o kurd, o gürdani imtəhan eylər,
 O tiğlə yaralar dusti-şahi-mərdani.
 Gəlirmi yaduva, ey saqi, şeyx Übeydullah
 Boyadı qan ilə nagəh bənati-Gürgani?
 Dedik, ayıldı əcəmzadə xabi-qəflətdən,
 Ayıldı, yatdı dübare, çinanki midani¹.
 Əcəmlər Urmuda məşğul olub şəbih ilə,
 Alıb əmudu ələ, çəkdi başa qalxani.
 Birisi Hərmələ oldu, biri Əli Əsgər,
 Biri Səkinə-salıb başa şali-Kirmani.
 Biri ərus kimi yaxdı qaşına vəsmə,
 Biri olub kürəkən, geydi rəxti-əlvani².
 Çalındı təblü nağara, döyüldü kusü dühəl³,
 Mübariz istədi Əzrəq, dolandı meydanı.
 Eşitdi təbl səsin çün o Qasimi-cəəli⁴,
 Hənanı sildi əlindən, buraxdı şamdanı.
 Ərusi-saxtə⁵ çün gördü Qasimin halın,
 Elə çığırkı ki, az qaldı, yıxsın eyvani.
 Simitko⁶ yatmış idi, nagəhan ayıldı səsə,
 "Bu səs nə səsdi, — dedi, — ey gürühi-Süfyani!"
 Cəvab verdi Ömər bəy ki, vəqt-i-fürsətdir
 Ki, Əzrəq ilə əcəmlər salıbdı də'vani.
 Simitko bəy qılıncın elədi həmayil o dəm.
 Süpahi-kurd⁷ əsir etdi əhli-Dilmani.
 Əcəmlər Əzrəqi-məl'un ilə keşa-keşdə,
 Axardı sel kimi biçarə Əzrəqin qani.
 Qoyalla aduvi babi, çəkəllə darə səni,
 Dolaşma millətə, Mö'cüz, səni ağan canı!

¹ çinanki midani — necə ki, bilirsən

² rəxti-əlvən — rəngli paltar

³ kusü dühəl — nağara, təbil

⁴ cəəli — qondarma

⁵ ərusi-saxtə — saxta gəlin

⁶ Simitko — kurd yaraqlılarının başçısı

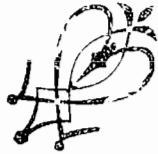
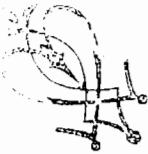
⁷ süpahi-kurd — kurd qoşunu

Açıq məktub

Hacıya, vardı sənin mülki-Səmədabadın¹,
Qoş tarazın və iki danə oğul imdadın,
Üç dükan, bağ, saray, bir də çörəkçixanə...
Qələm aldım, ələ yazdım, bu, sənin iradın.
Sən də bir al qələmi dəstüvə, yaz, söylə, görüm,
Nəyi var mülki-Şəbüstərdə məni-naşadın?
Keçərəm mən o tələbdən, yazaram bir para söz,
Ta ilə yovmi-qiyamət² utanar övladın!

¹ Səmədabad — Şəbüstərdə yer adı
² ta ilə yovmi-qiyamət — qiyamət gününə qədər

Yahu!

Dünən məsciddə xəlq eylərdi nalə,
 Kişilər oxşuyurdu misli-xalə,
 Dedim axunda: Axır, bəsdi, balə,
Bu qədri milləti anqırtma, yahu!

Dedi: Viran olubdur mülki-Daryuş¹,
 Xərabə mülk üçün lazımdı bayquş,
 Mənəm səyyad², bunlar seydi-xamuş³,
 Axundun qazların hürkütmə, yahu!

Səni qoymaz behiştə ruzi-məhşər⁴.
 Hacı, molla, firildaqi-Şəbüstər;
 Gərçi, istər könlün hureynü Kövsər,
 Başın qırxdır, fəramuş etmə, yahu!

Cəhan baqi deyil, ruhi-rəvanın
 Uçar bir gün göyə, incitmə canın,
 Dirilməz ağlamaqla mehribanın,
 Yaxan çak etmə⁵, börkün yırtma, yahu!

Dilər Mö'cüz səni bayramda görmək,
 Xudavənd eyləsin eydün⁶ mübarək!
 Fəqirə dolma ver, əyanə pəşmək
 Açıq qoy qapını, bərkitmə, yahu!

¹ mülki-Daryuş — İran ölkəsi

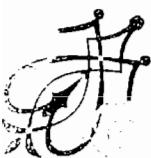
² səyyad — ovçu

³ seydi-xamuş — sakit ov

⁴ ruzi-məhşər — məhşər günü

⁵ çak etmək — cirmaq

⁶ eyd — bayram

Məscidə

Verməyə ziynət əgər çay ilə qəlyan məscidə,
Şövq ilə qoymaz qədəm hərgiz müsəlman məscidə.
Ayeyi-“latəhlənu”dən bəski vaiz bəhs edər,
Gündə bir pud tər tökər saqqalsız insan məscidə.
Ey cəmaət, qorxmayın, lə'n eyləyin zalimlərə,
Tazə qırxdırmış üzün, gəlməz bu gün xan məscidə.
Başına pərdə çəkər, dəstək dibində gizlənər,
İldə bir yol çün gələr pakari-divan¹ məscidə.
Saqiya, yum gözlərin ki, gəldi qeyzə rövzəxan,
Az qalır, gəlsin ərusi-Qasim üryan məscidə.
Hərmələ qoydu gənə tiri kəmanə, dur görək,
Ey mücaivir², fərşİ yiğ, indi tökər qan məscidə.
Köynəyin saətbəsaət cəhl yırtar millətin,
Qoymayın getsin, əzizan, əhli-İran məscidə!
Az qalır, viran ola beysi-Xuda³, ey binəva,
Kəs səsin, çıx sən dama, qoy bircə novdan məscidə.
Kətdə məscid çoxdu, haci, tazəsi lazım deyil,
Ver o pulu bir suvağa, çək o viran məscidə.
Gəlməmiş, ehsan edə miskinə, ey sail⁴ kişi,
Ağlamaqdan ötrü gəlmış Hacı Qurban məscidə.
Bəski bihuş eyləyib sehrilə molla milləti,
Huşə gəlməzlər, ata gər yüz top alman məscidə.
Daxil olma məscidəbihudə, ey iblis sən!
Yaxşı tovlar milləti, bəsdir bu şeytan məscidə.
Vurmusan ətri-bənövşə kakili-çin-çinüvə⁵
Nifrət eylər mö'mineyn, getmə, oğlan, məscidə!
Gərçi, xoşdur ətr, əmma xəlqımız xoşlanmırı,

¹ pakari-divan — vergi məmuru

² mücaivir — məscidin xadimi

³ beysi-Xuda — Allah evi

⁴ sail — dilənçi

⁵ kakili-çin-çin — qıvrım saç

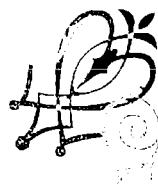
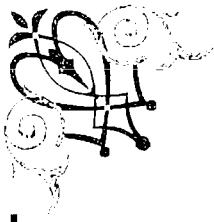

Get, sarımsaq ye, qayıt, ey şahi-xuban məscidə!
Məclisində mərdi-huşyar¹ istəməz əfsanəkər²,
Vaizin keyfi gələr, çox gəlsə çuban məscidə.
Gər olaydı, əhli-İran cümləsi mollapərəst,
Bağlamışdı əcnəbilər indi heyvan məscidə.
Saxlayıbdır dini dinsizlər, desəm, etməm xəta,
Can tərəqqixah edib hər vəqt qurban məscidə.
Hifz edəmməz dini-islami, yəqinən, Mö'cüza,
Gər müqəddəs cəm' ola yüz əlli milyan məscidə.
Doldurar kafər cibin, mö'min alar qənd ilə çay,
İldə üç milyan təmənlik eylər ehsan məscidə.

¹ mərdi-huşyar — ayıq kişi

² əfsanəkər — burada: hiyləgər

Məhərrəmdə

Ziynəti-məclisi-əza¹, yaran,
Çay və qəlyan olur Məhərrəmdə.
Şiəyi-xalisi-Əliyyü Veli²
Didəgiryan³ olur məhərrəmdə.

Çün geyir qarə milləti-İran,
Pul verir ol mətaə⁴ bir milyan.
Pəs firəng, ingilis, həmi alman
Şadü xəndan olur Məhərrəmdə.

Təkyələrdə səbahü şamü nəhar,
İşlənir qənd pəncsəd⁵ xərvər.
Müttəsil qaynar altı yüz samavar,
Əql heyran olur Məhərrəmdə.

Tərk edərlər meyü neyü udi,
Çay içib, həm yeyərlər əmrudi,
Hər kəsin var ləhni-Davudi⁶
Sinəzənxan olur Məhərrəmdə.

Hər il iranlıya satar kafər
Yüz min arşın batiskeyi-faxər.
Ey oğul, o batiskələr axər
Qanə qəltan olur Məhərrəmdə.

¹ ziynəti-məclisi-əza — matəm məclisinin zinəti

² şıəyi-xalisi-əliyyü vəli — Əlinin (ə.) xalis şəisi

³ didəgiryan — gözü yaşlı

⁴ mətaə — mal

⁵ pəncsəd — beş yüz

⁶ ləhni-Davudi — Davudi səs

Qaralar qır təkin gözəl canlar,
Dəlinər sinələr və püstanlar¹,
Kəllələrdən zibəz² axar qanlar,
Yerlər əlvan olar Məhərrəmdə.

Necə ki, meyl edər davar³ bə ələf⁴,
Əyirəm başımı aşağı tərəf,
Ey cəmaət, bəhəqqi Şahi-Nəcəf⁵,
Mö'cüz heyvan olur Məhərrəmdə.

¹ püstan — dös

² zibəz — xeyli

³ davar — mal-heyvan

⁴ ələf — ot, saman

⁵ Şahi-Nəcəf — Nəcəf şahı, Həzrət Əli (ə.)

Olacaq bu?

Yarəb, görəsən, tabei-«Qur'an» olacaq bu?
Başın yaracaq, qanınə qəltən olacaq bu?
Xırnək¹ boğacaq bu uşağı, ya ki, qızılca?
Yaxud böyüüb, bir yekə oğlan olacaq bu?
Arxasını zəncirilə səd çak edəcək bu?
Babası kimi köhnə müsəlman olacaq bu?
Zirü zəbərү püşdü zəbər örgənəcək, ya!
Cığ-buğ² oxuyub daxili-niran³ olacaq bu?
Əbvabi-cinani⁴ basacaq bağrina, ya yox?
Yarəb, görəsən, qaili-«Qur'an»⁵ olacaq bu?
Mə'lum dəyil indi bunun məzhəbi, dini;
Bəlkə, böyüyəndən sora bir xan olacaq bu?
Öldür məni, yarəb, o günü görməyim, ey kaş,
Əmniyyəvü nəzmiyyəvü ajan olacaq bu?
Verrəm qəsəm Allahə səni, ey Mələkəlmovt⁶,
Al canın, əyər amili-divan olacaq, bu!
Saqqal qoyacaq, qırxdıracaq başını, yarəb?
Mö'cüz kimi bir sahibi-iman olacaq bu?

¹ xırnək — boğaz ağrısı

² cığ-buğ — boş-boş

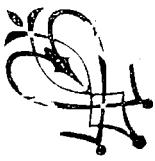
³ daxili-niran — cəhənnəmə daxil

⁴ əbvabi-cinan — dini kitablar

⁵ qaili-«Qur'an» — «Quran»a inanan

⁶ Mələkəlmovt — Əzrayıl (ə.)

Bu necə vilayətdir?!

Xoşa səadətinə on ki¹, əhli-cənnətdir,
 Ki, yə'ni sahibi-cahü cəlalü dövlətdir.
 Kərə ucuzdu və sədri və ləhmi-büzqalə²,
 Bu il çilov yeməyən xeyli bimürüvvətdir.
 Kəbab edərdi əti xəlq, yüz min il əvvəl,
 Soxurlar indi ki, gövduşə³, məhz bid'ətdir.
 Əgər qənaət edə yoxsul, həqqi var, əmma
 Qənaət eyləməyi varlinin qəbahətdir.
 Cəmali-balə nəzər etmə, yum gözün, müflüs,
 Bu eşqbazlığının çün sonu nədamətdir⁴.
 Lətifdir bədəni, həm gözəldi rüxsarı,
 Əsəl⁵ cəhanda, İahi, nə yaxşı ne'mətdir!
 Soyuqdan, az qalır, ölsün fəqir həmsayən,
 Düşər-fəqrü zərurət⁶ əsiri-külfətdir.
 Cəhalət ilə gedirsən Əli ziyarətinə,
 Vəli, Əliyyü Vəli düşməni-cəhalətdir.
 Şəbüstər əhli nə bədbəxtdir, xudavənda,
 Baxırsan hər yana, başı ləçəkli övrətdir.
 Diyari-qurbəti icad edənlərə lə'nət!
 On evdə bir kişi yox — bu necə vilayətdir?
 Vətən cəvanları qurbətdə ixtiyar oldu,
 Bu hali-zarə səbəb, Mö'cüza, şəriətdir.
 Bu hali-zarə əlac eyləyə bilər varlı,
 Vəli-ci sud ki⁷, bunlar da bikifayətdir.
 Ayıqlıq eylədi bizarre Mö'cüzü, saqi!
 Piyalə ver mənə, xovf⁸ etmə, xanə xəlvətdir.

¹ on ki — o kəs ki

² ləhmi-büzqale — quzu əti

³ gövduşə — piti bardağı

⁴ nədamət — peşmanlıq

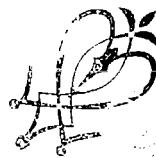
⁵ əsəl — bal

⁶ düşər-fərqü-zərurət — kasibçılığa düşər

⁷ ci sud ki — nə fayda ki

⁸ xovf etmək — qorxmaq

Seyyid

Səbəb nədir, ola möhtaci-inü-an¹ seyyid,
Ziraət eyləməyə, açmiyə dükkan seyyid?
Cəhət nədir, dura mənbər dibində zillətlə,
Neçün, gərək, əl aça xəlqə bu cəvan seyyid?
Nə xəstədir, nə çolaqdır, nə kordır, nə qoca,
Görax, nə iş görə bilməz bu pəhləvan seyyid?
Əcnəbi olurdi yəhudə o şiri xuda,
Əli vəsiyyi-nəbiyyi-şahi-insü can seyyid!
Qəyuridi² şəhi-mərdan, bəs, hani səndə,
O qeyrəti-Əsədullahdən³ nişan, seyyid!
Acından ölsə, əl açmaz rəiyətə ağa,
Həya edər, utanar; sən də bir utan, seyyid!
O qədri yalvarışan bir qıran üçün xəlqə,
Nə fərş olar, nə imarət o bir qıran, seyyid!
Əgər yüz il edəsən ömr bu səyaqılə sən,
Nə köynəyin olacaq tazə, nə əban, seyyid!
Əbası köhnə, donu cında, başmaqı yırtıq,
Atan yaşındadı, bax bir, ona utan, seyyid!
Gədalıq eyləmək ilə kişi qəni olmaz,
Vəleyk tacir olar ləbləbi satan, seyyid!
Nə qədri sahibi-yüz min tümən seyyidlər var,
Olar necə qazanıb, sən də get, qazan seyyid!
Sən öz-özün niyə bədbəxt edirsən, ey cahil,
Əlildir bədənin, ya qocalmışan, seyyid?
Utanma, işlə ki, «əlkasibü həbibüllahi»⁴,
O əşrəf idi, yainki əlsixan seyyid?

¹ möhtaci-inü-an — ona-buna möhtac

² qeyur — qeyrətli

³ Əsədullah — Allahın şiri (Həzrət Əli (ə.)-nin ləqəblərindən biri)

⁴ Əlkasibü həbibüllahi — Kasıblar (çalışanlar) Allahın dostlarıdır (hədis)

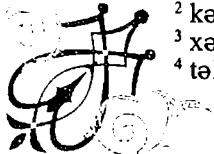
Sual gör nə qələtdir ki, kuri-madərzad¹
Sualə açmır əlin, işlir hər zəman, seyyid!
Dolandırar səni də kəsbü karilə², necə ki,
Dolandırır oni xəllaqi-asiman³, seyyid!
Məhərrəm ilə orucluqda on tümən alısan,
Yetər təmamə üç aydan sora, inan, seyyid!
Yavan çörək puludur on tümən ki, sən alısan,
Bitər o pul, gələr qış, olar boran, seyyid!
Qıçuvi çün o soyuq kürsüyə uzadarsan,
Gələr gözün önünə gordakı baban, seyyid!
Necə ki, görmədi bildir küpün qovurmanı,
Bu il genə qalacaqdır aşun yavan, seyyid!
Gərək, genə satasan ol səmavarı qışda?
Gərək, genə qala tənha o çayidən, seyyid?
Əgərçi, təlxdir⁴, əzvayıdən bu mənzumə,
Əgər qulaq verəsən, etməsən ziyan, seyyid!

¹ kuri-madərzad — anadangəlmə kor

² kəsbü kar —alış-veriş

³ xəllaqi-asiman — yeri-göyü yaradan

⁴ telx — acı

İstər, istəməz?

Məclis təmam noğlụ şərab istər, istəməz?
 Vəqtı-nəhar şışü kəbab istər, istəməz?
 Lazımdı qayğanağə beş-on danə tükmi-mürğ¹,
 Birqədri yağ, bal və doşab istər, istəməz?
 Yoxsul, gərək, niyə deyə: "Övladım olmadı!"
 Övlad börk, çustü corab istər, istəməz?
 Coxdur günahı gözlərin, ey yarı-dilpəsənd²!
 Lə'li-ləbin kənari səvab istər, istəməz?
 Açı səfheyi-cəmaluvi, eylim mütaliə,
 Ey mahtab, tifl kitab istər, istəməz?
 Yanğın salıbdı könlümə eşqin şərarəsi³,
 Axır olur bu xanə xərab, istər-istəməz!
 Təmbakiyə su tök, gözəl islat, əllə, sıx,
 Cında səri boğazına, sap, istər, istəməz!
 Başına od, dibinə su, çatlağına qəmiş,
 Ey bəxtəvər, miyanə milab⁴ istər, istəməz?
 Beş yaşı var qızın, ərə istərlə qonşular,
 Versin, gərək, cəvabə cəvab, istər, istəməz!
 Boynu yoğundu istəyənin, qaməti bülənd,
 Fikrüz nədir bu barədə, bab istər, istəməz?
 Gər qorxusan qaça, o gecə, bağla qolların,
 Təslim olar qolunda tənab, istər, istəməz!
 Axır tökərlə qanini bu mahi-peykərin,
 Etsin, gərək, o zəhmətə tab, istər-istəməz.
 Keçdi gecə qərardən, ey şəm', rahət ol,
 Leyli-zifaf⁵ şərmi-hicab⁶ istər, istəməz?
 Ey yarı-mehriban, bu şəm', bu sən, bu mən,

¹ tükmi-mürğ — yumurta

² yarı-dilpəsənd — könül sevən yar

³ şərarə — od

⁴ milab — sulu qəlyan

⁵ leyli-zifaf — toy gecəsi

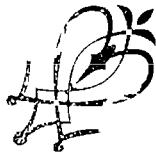
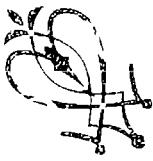
⁶ şərmi-hicab — həya örtüyü

Bu rəxtixab¹ bir gecə xab², istər, istəməz?
Xoş gəlmisən, səfa gətiribsən, ay əmqızı!
Qorxma, bala və çəkmə əzab, istər-istəməz.
— Dəymə mənə, əmoğlu, səni o nənən canı,
Yaxşı deyil, bu işdə şitab istər, istəməz!
Xətm eyləyin bu məclisi, yaran, durun gedək,
Mö'cüz yatıb, ayılsa, hesab istər, istəməz?

¹ rəxti xab — yataq

² xab — yuxu

İnşallah!

Yarmani qaynatduq, riştəni kəsduq,
Odunu, kömürü alluq, inşallah!
Yorqanı yamiyaq, cecimi yuvaq,
Qurusun, kürsünü quraq, inşallah.

Axund deyir, bizim dinü məzhəbdə
Kürsü qurmaq olmaz, qəmər əqrəbdə,
Saət xoşlamışam mahi-rəcəbdə
Quraram kürsünü o vəq, inşallah.

Qurutı çox qatır Tükəzban aşa,
Noxudun az salır, gəlmiri xoşa.
Deyirlər: qarıyb, arvadı boş'a!
Hələ fikr elirəm, görəq, inşallah.

Zəmanə dolandı, ya Sahibəzzəman,
Ələcəl¹, ələcəl, sənə mən qurban!
Deyirlər: geyməyin lifəli tuman.
Qorxuram, tumançaq qalaq, inşallah.

Dəryadan həvayə ucalar tüsti,
Yağış yağar yerə, ayılar hissi,
Tazə bir börk çıxıb — arası yassı,
Pul tapaq, bir dana alaq, inşallah.

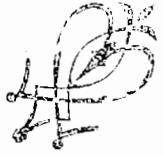
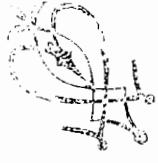
Papağın, dəlcənin qıcı sürüşdü,
Yıxıldı qışları, başından aşdı.
Büzməli donların möqəsi² keçdi.
Qiş çıxsın, kot-şalvar³ alax, inşallah.

Bəhmənmah ayında xoş idi saət,
Məscidi-mirzayə verildi zinət,

¹ ələcəl — tez gəl

² möqə — mövqe, zaman

³ kot-şalvar — kostyum

Çərşənbə axşamı yetişdi, hey'ət
Elərux xanları qonaq, inşallah.

Səndəllər düzüldü, ə'yan əyləşdi,
Səmavər qaynədi, ağalar içdi,
Mənə vermədilər, hövsələm qaçıdı,
Sönər çay bişirən ocaq, inşallah.

Cümə günü millət gəldi məscidə,
Baş qoydu torpağa, elədi səcdə.
Qulaq verün nitqi-Mirza Məcidə,
O olar yaxşı nüttaq, inşallah.

Qurabiyə, noğul yeyildi tamam,
Bəhramxan səsləndi, başlandı nizam.
Məşmullar¹ çağrıldı, etdilər qiyam,
Keçəllər olacaq qazaq², inşallah.

Şəbüstər xəlqindən yüz nəfər məşmul,
Həştad nəfər kəfıl³, doqquz tək mə'lul⁴.
On bir nəfər cəngi etdilər qəbul,
Ona da verərlər təlaq, inşallah.

Hərə bir güşədə vurmışdı həlqə,
Bəhramxan üz tutdı milləti-Şərqə.
Gözəl bir nütq etdi, can verdi xəlqə,
Unutmaz onları qulaq, inşallah.

Bəhramxan vəqf eylər nitqini hərdən,
Beş yüz nəfər insan alqışlar birdən,
“Zində bad!”⁵ səsləri ucalır yerdən,
Gedər ta ərşdən uzaq, inşallah.

Getdim hüzuruna Qəhrəman xanın,
Söhbəti çox xoşdu əziz mehmanın.
Ucalır beyrəği mülki-İranın
Mö'cüzlə bərabər göraq, inşallah.

¹ məşmul — burada: əsgərliyə şamil olan

² qazaq — hərbi dəstə

³ kəfıl — zəmin

⁴ mə'lul — əlil, xəstə

⁵ zində bad — yaşasın

Müjdə

Dağa düşdü qar, dondu qanlar genə,
Geyin kürkü, ey natəvanlar, genə.

Payız fəsli çox qəmli bir vəxtdır,
Payızda ölən xeyli xoşbəxtdır,
Payız pulsuz mərgdən səxtdir,
Ölüm isteyir biqranlar¹ genə.

Bu il çox bəlalar verib əl-ələ,
Mələx², dərdi-ishal və həm zəlzələ,
Təmam oldu, zənn etməyin, var hələ
Səgirü kəbir³ imtəhanlar genə.

Xəsislər kəsib cütdüğün dövrəsin,
Kömürçü deyir: Ver görək kuzəsin.
Alanlar, satanlar, ucaldır səsin,
Dəyir bir-birə pis-yamanlar genə.

Qurub məclisi, əyləşib xan kimi.
Nə xan, bəlkə, həzrət Süleyman kimi,
Baxın, gör, nə Samü Nəriman kimi
Burur bığların komsiyanlar genə.

Şəfi xan mənə yarü ənsardır⁴,
Tərəfdari-təxribi⁵-bazardır,
Külüngə salıb dəstə, biardır,
Vurun başa, ey ağlayanlar, genə!

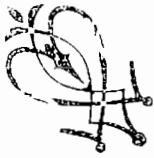
¹ biqran — pulsuz

² mələx — çeyirtke

³ səgirü kəbir — böyük və kiçik

⁴ yarü ənsar — həmdəm, köməkçi

⁵ təxrib — xarab etmə, dağıtma

Çəkəllər xəritə xiyaban üçün,
Xiyaban nə lazım müsəlman üçün?
Bir az piy verin xəlqə dərman üçün
Ki, qış gəldi — çatlar dabanlar genə.

Verin siz mənə bir ədəd kəllə qənd,
Verim mən də bir müjdeyi-dilpəsənd,
O müjdə budur: Etdi qəddin bülənd,
Mübariztələb qəhrəmanlar genə.

Dedim barha¹ mən mübarizlərə:
Qalar rusiyəhliq² fəqət sizlərə;
Edərlər bina mədrəsə qızlara,
Gələr şövqə bir gün cavanlar genə.

Sözüm oldu səbz, açdilar mədrəsə,
Bənati-Güney³ verdilər səs-səsə,
Gözüylə görüb, lap yəqin eyləsə,
Xoruzlar çıxar damda banlar genə.

Əlibəydi bu xeyr işin rəhbəri,
Xüsusən, o İrani, o Cə'fəri,
Unutma müdürü-hünərpərvəri,
Qələm, yaz, görək, var qalanlar genə!

Mədəd xərci-lütf etdi tüccarımız,
İyirmi tümən, on tümən, oldu yüz,
Tərəqqitələb fırqədən razıyz,
Yorulmazla, işlərlə onlar genə.

İlahi, bəhəqqi şəhi-mö'cüzə,
Dübare yüz il ömr ver Mö'cüzə!
Gecə-gündüz əş'ar yazsın sizə,
Oxunsun o xoş dastanlar genə.

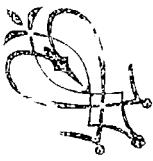

¹ barha — dəfələrle

² rusiyəhliq — üzüqaralıq

³ bənati-Güney — Güney qızları

Olmayan yerdə

Danışmaz bülbülü-şeyda gülüstan olmayan yerdə,
 Könül şad olmaz hərgiz bağü bustan olmayan yerdə.
 Gözüm badə, sırışkim¹ mey, məzəm qəm-qüssə, ey saqı,
 Şərabi neylərəm mən, tazə canan olmayan yerdə!
 Yaxasın yırtmayaydı, vurmayaydı başına silli,
 Nedeydi, pəs, bu millət, elmü ürfan olmayan yerdə?
 Deyirsen, saqiya, hacı gülür Paris şəhrində,
 Məgər, ağlar bəni-Adəm müsəlman olmayan yerdə?
 Firəngi dilbər-əldə badə hərdəm söylər: Ey aşiq,
 Necə zist eyləsiz² siz xubruyan³ olmayan yerdə?
 Əlundən içməsin badə, ləbindən almasın busə,
 Müqəddəs neyləsin, pəs, huru qılman olmayan yerdə?
 Məlamət etmə, vaiz, ağlaram qırx ildir İranda,
 Nolur, beş gün də gülsəm ahü əfqan olmayan yerdə?
 Dünən bu misrəi bülbüł oxurdu səhni-gülşəndə:
 “Çətindir dinü iman saxlamaq nan olmayan yerdə”.
 Nə rüşvətxorü nə sariq⁴, nə vaiz xaki-məqribdə;
 Tapılar böylə məl'unlar dəbistan olmayan yerdə.
 Dedim: Gəl bir, gedək, vaiz, kəlisayə! Dedi: haşa,
 İbadət etmərəm mən çayı qəlyan olmayan yerdə!
 Xəyali-xami-cənnətlə könül xoş etmə, ey zahid,
 Goyərməz laləvü gül bərfü baran olmayan yerdə.
 Nə çay ilə qızar canın, nə konyak ilə, ey Mö'cüz!
 Doğaydı, kaş, səni anan zimistan olmayan yerdə.

¹ sırışk — göz yaşı

² zist eyləmək — yaşamaq

³ xubru — gözəl üzlü

⁴ sariq — oğru

Yaz sözün!

Ey əndəlibi-badi-xəbər, yarə yaz sözün,
Əmma cəvab verməsə gül, xarə¹ yaz sözün!
Bu əsr— əsri-elmü kitabətdi, dilbərim,
Gər daşə mümkün olmasa, divarə yaz sözün!
Molla deyir: həramidi, sindir qafasını,
Qanə batır midadini, dəstarə yaz sözün.
Olma riza ki, qeyr bilə hali-zaruvi,
Öyrən özün kitabəti, sərkarə yaz sözün.
Divar mümkün olmasa, zülfə-müənbərin
Eylə midad, arizi-gülnarə yaz sözün.
Əttar nisyə verməsə lövhü qələm sənə,
BarmağUVI bas ağızuva, həmvarə² yaz sözün!

¹ xar — tikan
² həmvarə — həmişə

Pərişanəm!

Piyalə ver mənə, saqi ki, çox pərişanəm,
Soyuq amanımı almış, çü bərg lərzanəm¹!
Nə qatiləm, nə dəğəlbaz², öylə baxma mənə,
Əsiri-zülmü qəza, bir zavallı insanəm.
Səmuri kürk verib tülküyə, itə, qurda,
Müqəddərati-xudavəndə matü heyranəm?!
“Küfr danışma” — deyirlər, əgər deyəm: “Ya Rəb,
Libasi-pəşm³ geyib gürbə⁴, bəndə üryanəm!”
Yavaş deyəndə eşitmır, deyim qayımdan, pəs:
- Ehey, ehey, mənə bax! Latü lüti-meydanəm!
Deyəllə, yoxdu qulağı, gözü, görər, eşidər;
İnanmışam bu sözə, mən qəribə heyvanəm!

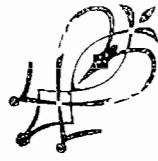
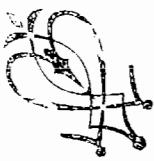
¹ çü bərg lərzanəm — yarpaq kimi titrəyirəm

² dəğəlbaz — hiyləgər

³ pəşm — yun

⁴ gürbə — pişik

Ya rəb!

Sən görməmisən, dərd nədi, dərman nədi, ya Rəb!
 Məndən xəbər al, zəhməti-dəndən¹ nədi, ya Rəb!
 Əqrəb kimi sancar məni ağızimdakı dişlər,
 Bilməzmi, məgər, sane'i-can², can nədi, ya Rəb?
 Rahim qoy adın, tök dolunu bağına xəlqin,
 Rahim nə demək, mə'niyi-rəhman nədi, ya Rəb?
 Bilsəydi fələk dam yixılar, gər düşə novdan,
 Salmazdı onu; bilməz o, novdan nədi, ya Rəb!
 Damda nə çuğundur əkər iranlı, nə mərzə,
 Bir yaxşı düşün: dam nədi, novdan nədi, ya Rəb?
 Mahi-rəməzan, fəsli-zimistan — o da çox bərk,
 Millət tuta, ya meyl edə, fərman nədi, ya Rəb?
 Boynuyoğun almanları da eylə mükəlləf³,
 Ta tutsun oruc, bilsin, obaşdan nədi, ya Rəb!
 Lağərbədən⁴ iranlıya lütfün niyə çoxdur,
 Bir müşt⁵ əcəmə bir belə ehsan nədi, ya Rəb?
 Balun ilə əflakə çıxar, yandırı çərxin,
 Alman bilə gər, ruzəvü rəmzan⁶ nədi, ya Rəb!
 Vaiz buyurur: Başuva vur, canuvi incit;
 Bu barədə təklifi-müsəlman nədi, ya Rəb?
 Kəllən — dedim — ahəndi, qəzəbləndi kəfənpuş⁷,
 Ahən, dəyi gər, kəlleyi-nadan nədi, ya Rəb?
 Təgyir əgər vermiyəcək xülginqə xəlqin,
 Pəs, fəlsəfeyi-din nədi, ərkan nədi, ya Rəb?
 Gər qorxudur ayati-cəhənnəm bizi, pəs, bu
 Əmniyyəvü nəzmiyyəvü ajan nədi, ya Rəb?

¹ zəhməti-dəndən — dişin zəhməti

² sane'i-can — canı yaradan

³ mükəlləf — öhdəsinə vəzifə düşmüş

⁴ lağərbədən — ariq bədənli

⁵ müşt — ovuc

⁶ ruzəvü rəmzan — oruc və orucluq

⁷ kəfənpuş — kəfəngeyən

Bipərdə gəzir nəstərənү susənү sünbül,
Əsrari-siyəhpərdeyi-nisvan¹ nədi, ya Rəb?
Əxlaqı pozar, gər deyəsən, hüsnü vəcahət,
Tərlan quşutək bu gözəl oğlan nədi, ya Rəb?
Hökm eylə, o da üz tuta, saqqalı çıxınca,
Boşla, gedə! Təqsiri-Tükəzban nədi, ya rəb!
Mən də qılıram, sahibi-milyun da nəmazı,
Axır mən ilə fərqi-filan xan nədi, ya Rəb?
Üç yüz tümən aylıq o yeyər, mən qəmü qüssə,
İllət nədi, hikmət nədi, bürhan nədi, ya Rəb?
Məb'usi-çilovxarə² bizi etmə həvalə,
Bilməz o, qəmü qüsseyi-çaydan nədi, ya Rəb?
Sən zənn edisən, yoxdu mənim qətlimə təşnə³,
Çayü şəkəri-düvvümi-Gilan nədi, ya Rəb!
Hərgiz dözə bilməz bu qədər minnətə insan,
İnsan dəyi gər milləti-İran, nədi, ya Rəb?
Əzm eyləmisən Mö'cüzü öldürməyə — öldür!
Yüz can sənə qurban ola, bu can nədi, ya Rəb?

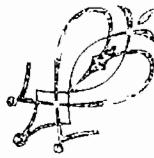
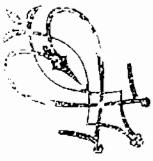
¹ əsrari-siyəhpərdeyi-nisvan — qadınların qara çadrasının sırrı

² məb'usi-çilovxar — çilov yeyən deputat

³ təşnə — susuz

Qadın azadlığı

Mən ölmərəm, yaşaram!

O məh cəmalüvə əbri-qəza çəkib pərdə,
Salıbdı həsrəti-didarın¹ aşiqi dərdə.

Mən əndəlibi-cəfadidə², sən güli-tərsən³,
Mən aşiqəm sənə, sən yarı-mahpeykərsən.
Nə qədri olmamışan varidi-Şəbüstər sən,
Səbahü şam edərəm nalə mən Şəbüstərdə.

Əgər gələ mələkəlmovt⁴ çox süpahilə,
Həzar sal edərəm cəng o padşahilə,
Mən ölmərəm, yaşaram bəxti-rusiyahilə⁵,
Gözümlə ta səni mən görməyəm bərabərdə.

Əgərçi, ney kimi zərdü⁶ zəifü nalanəm,
Qəmi-fəraqılə dilxəstəvü⁷ pərişanəm,
Mən ölmərəm yenə, çün intizari-canənəm,
Əcəl mənim görə bilməz cənazəmi yerdə.

Gər olmayaydı dili-zarıdə ümidi-vüsəl,
Edərdi aşiqi-qəmdidə mərgi istiqbal,
Cəhət budur, yatıram mən, ey afitabcəmal,
Mən aşiqəm sənə, sevdayi-eşq var sərdə.

O gün ki, müjdeyi-vəslün edər məni xəndan,
O günkü gün sənə bu cani eylərəm qurban,
Təlavət eyləməsəm başımı sənə qurban,
Qəsəm o başuva, yatmam, sərayi-məqbərdə⁸.

¹ həsrəti-didar — görüşmək həsrəti

² əndəlibi-cəfadidə — cəfa çəkmiş bülbül

³ güli-tər — təzə gül

⁴ mələkəlmovt — ölüm mələyi (Əzrayıl (ə.))

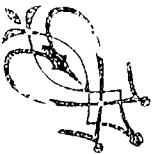
⁵ bəxti-rusiyah — üzü qara bəxt

⁶ zərd — sarı

⁷ dilxəstə — qəlbə yorğun

⁸ sərayi-məqbər — qəbir evi

Nəziri yoxdu cəhanda o çeşmü müjganın¹,
 Kaş ki, aşiqi-dilxəstəvü pərişanın
 O gözlərindən öpeydi, olaydı qurbanın,
 Edəydi canını təslim o mərgi-namərdə².

Mən ölmərəm, yaşaram gül kimi gülüstanda,
 Qızıl kimi gəzərəm xaki-paki-İranda³.
 Ki, qorxuram, öləsən sən o şəhri-viranda,
 Canəzəvü edələr dəfn xaki-Növbərdə⁴.

O gün ki, miri-əcəl⁵ üstüvə çəkər qəməni,
 O gün ki, mürdəşü geydirdi əynüvə kəfəni,
 O gün ki, qoydula tək xaneyi-ləhəddə⁶ səni,
 Kırıxma, qorxma suali-Nəkirü Münkərdə⁷.

Soruşsa: “Rəbbükə mən?”⁸ Söylə tez ki, Nəzmiyyə!
 Desə: “Nəbiyyükə mən?”⁹ Deynə: Miri-ədliyyə.
 Desə: “İmaməkə mən?”¹⁰ Söylə: Novhə, mərsiyyə.
 Və ahü nalə, sinəzanan haləhü¹¹ mürdə¹².
 Nə qədri vardı nizam, nücum, çərxi-fələk,
 Mən ölmərəm, yaşaram, afitabi-ənvərtək!

¹ çeşmü müjgan — göz ve kiprikləri

² mərgi-namərd — namərd ölüm

³ xaki-paki-İran — İranın pak torpağı

⁴ xaki-Növbər — Növbər torpağı

⁵ miri-əcəl — Əzrayıl (ə.)

⁶ xaneyi-ləhəd — qəbir evi

⁷ Nəkirü Münkər — İnkır — Minkir (qəbir mələkləri)

⁸ Rəbbükə mən? — Allahın kimdir?

⁹ Nəbiyyükə mən? — Peyğəmberin kimdir?

¹⁰ İmaməkə mən? — İmamın kimdir?

¹¹ haləhü — onun halı

¹² mürdə — ölü

Köynəyi gen, hövsələsi dardır

Bu qıza heç kəs deməz “mö’minü dindardır”.
Məzhəbi yox, dini yox, it kimi murdardır!
Söylə, görüm, bir mənə, ey mütürüb Ayışə,
Lifəsi yox, bağı yox, bu necə şalvardır?
Sən də o lifəndəki bağı yiğişdir nənə,
Qorxar uşaq, sallama, eylə bilər, mardır¹.
Bilmirəm, illət nədir, bu qarı övrətlərin
Köynəyi, şalvari gen, hövsələsi dardır?!
Gör, necə çin-çin düzüb tacı-səri-rəhnüma!
Eyləmə bus əlləri, gər o günəhkardır.
Cahilü kahil demə cübbəvü dəstarə sən,
Qaziyü müfti, məgər, cübbəvü dəstardır?

¹ mar — ilan

Bu gecə

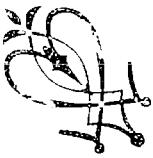
Genə yer üstə nüzul¹ afitab edib bu gecə,
Könül sərayini rövşən şərab edib bu gecə.
Gəlin, öpün əlini Mö'cüzi-günəhkarın
Ki, künci-meykədədə çox səvab edib bu gecə.
Şərab nuri- hidayətlə doldurub qəlbin,
Binayı-küfri yıxıb, mey xərab edib bu gecə.
Mey ilə eyləmişəm mən mühasini² əlvan,
Əgər həna ilə zahid xızab edib bu gecə.
Mən içməm kövsəri, vaiz ki, həzrəti-saqı,
İki qədəhlə məni kamyab edib bu gecə.
Yatıb kəsalət ilə seyxi-şəhr, mən neynim?
O nəfsinə sitəmi-bihesab edib bu gecə.
Əlində badə, yanında həbib, ey Mö'cüz
Xuda dualərüvi müstəcab edib bu gecə!

¹ nüzul etmek — yerə enmək

² mühasin — big, saqqal

Gər istəsən...

Gər istəsən, ömür boyu hesabüyü çəkim sənin,
Misali-lalə qanüvü qucağıuva töküm sənin
Ki, gəldi təngə hövsələ, çuvalüvü söküm sənin.
Yum ağızunu, sən ey filan ki, lali görmək istərəm.

Əyər hilal görsənə, səhər cəhan cəvan olar,
Xuda evində nə Ömər, nə Şümr, nə Sinan olar,
Nə vaizü nə rozəxan, nə çubi¹-xeyzəran² olar
Ki, mən fəğani sevmərəm, qavalı görmək istərəm.

Bəhar az qalır bitə, gətir meyü piyaləni,
Ziyarət eylə, saqiya, bənəfşə ilə laləni
Ki, fəsli güldü; gül, danış, burax bu ahü naləni,
Hərami ver filanə, mən həlali görmək istərəm.

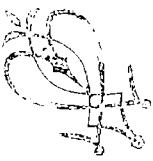
Bu gün xoşam nigarımın ləbindəki o xalilən,
Nə huri-eynə³ talibəm, nə dilxoşam o halilən,
Nə abi-kövsər istərəm; işim nədir xəyalilən?
Sən istisən xəyali, mən o xali görmək istərəm.

¹ çub — taxta

² xeyzəran — qamış

³ huri-eyn — gözəl huri

Ey yar!

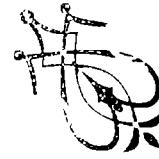
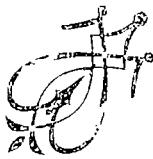
Təvəqqüf eylə¹, gəlim, getmə, dur, dayan, ey yar!
 O şux qəddüvə qurban ola bu can, ey yar!
 Təəmmül eyləmə², bas, keç, səni ağan canı
 Ki, eyləməz gözü rəncidə pərniyan, ey yar!
 Bəhar çox əzilir, eylə bir xəcalət onu,
 Bəhari-hüsňüvü ver bir ona nişan, ey yar!
 Beş-altı il səni əyləşdirib qucağında
 Səbahü şam, nə xoşbəxt imiş anan, ey yar!
 Danış, görüm, necə bülbül oxur gülüstanda,
 Danışmasan, edərəm ney kimi fəğan, ey yar!
 O gül dəhanini görməkdi aşiqin qəsdi,
 Əgər yaman deyəsən, raziyəm, inan, ey yar!
 O ağ biləklərə lazımdi bir qızıl biləzik,
 Fəqət zər olmasa, cuş eyləməz qazan, ey yar!
 Hüseyni-kürd kimi güclü bir cəvanəm mən,
 İnanmışan, ver əlin, eylə imtəhan, ey yar!
 Əlimdə oynadaram mən səni şamamə kimi,
 Cibimdə yoxdu fəqət bir ədəd qran, ey yar!
 Əgər diyəm atava, ver qızın məni-zarə,
 Üzün buruşdıracaq misli-girdəkan³, ey yar!
 Ki, qorxuram, səni bir piri-natəvanə⁴ verə,
 Qucaqlıya səni ol piri-natəvan, ey yar!
 Səni o pir edə məmnun-bu, qeyri-mümkündür,
 Saqın, qaçırmاسın əqlin zərү tuman, ey yar!
 Ulaq kimi satacaqdur səni qızıl gümüşə,
 Çox annəmaz kişidür çün sənün atan, ey yar!
 Mürəxxəs eylə məni, bir çıxım üqab üstə,
 Vurum anan başınə bir çuval saman, ey yar!

¹ təvəqqüf etmək — dayanmaq

² təəmmül etmək — ətraflı düşünmək

³ misli-girdəkan — qoz kimi

⁴ piri-natəvan — gücsüz qoca

Məgər, haça vurasan beyzəteynin¹ gecələr,
Olanda şoqi²-cima³ səndə hər zəman, ey yar!
Açanda mətləbi sən bir bəhanə saz eylər,
İnanma sözlərinə, bil, deyir, yalan, ey yar!
Gəhi deyər, başım ağrır, gəhi qıçım gecələr,
Görəndə şövqi-həvəs səndə hər zəman, ey yar!
Nağıl deyər sənə hər şəb, bəcayı-busi-kənar⁴,
Başın, qulağın edər dəng o dastan, ey yar!
Zər istəsən, ona get sən, ər istəsən, mənə gəl,
Mənəm o işdə Fəramərzi -pəhləvan, ey yar!
Mənəm küşəndeyi-divi-sifidi⁵ Rustəmi-Zal,
Mənəm o qatili əntərlə həm inən, ey yar!
Atam qoyun otarar, mən öküz, anam quzi,
Günəş edib bizi quvvətli pəhləvan, ey yar!
Nə sil⁶ var ciyərimdə, nə zə'f⁷ qəlbimdə,
Nə şürbiyəm⁸, nə qumarbaz, nə bəy, nə xan, ey yar!

¹ beyzəteyn — xayalar

² şoq — həvəs, şövq

³ cima — intim əlaqə

⁴ bəcayı-busi-kənar — ora-burani öpmək

⁵ küşəndeyi-divi-sifid — ağ divi öldürən

⁶ sil — vərəm

⁷ zə'f — yorğunluq, zəiflik

⁸ şürbə — şərab içən

Yaxşıdır!

Kim deyər, atəş kənarindən gülüstan yaxşıdır,
 Aşıqü mə'suq üçün fəsli-zimistan¹ yaxşıdır?
 Yar ilə həmbəzm² olanlar seyri-bustan eyləməz,
 Sineyi-dilbərdə seyri-nari-püstan³ yaxşıdır!
 Şanə vurma zülfüvə, halim pərişan eyləmə,
 Dideyi-məxmur⁴ ilə zülfə-pərişan yaxşıdır!
 İxtiyarım getdi əldən, getmə, ey namehriban!
 İstixarə eylədim, tə'xiri-canən⁵ yaxşıdır!
 Bu səfərdən qorxuram, cana, Qəmər Əqrəbdədir,
 Nişi-əqrəbdən⁶ həzər qıl, Dəlvü Mizan yaxşıdır!
 Hər yerin bir səpgi var, hər məclisin bir söhbəti,
 Guşeyi-meyxanədə qovğayı-məstan⁷ yaxşıdır!
 Küfrümə imza edər köhnə müəllim, söyləsəm:
 Məktəbü məscid və ya ləfzi-dəbistan yaxşıdır?
 Nazü istığna⁸ yaraşmaz çirkinin simasına,
 Nazü istığnayə ruyi-çeşmi-xuban yaxşıdır!

¹ fəsli-zimistan — qış fəsli

² həmbəzm — bir məclisdə oturan

³ seyri-nari-püstan — nar kimi məməsini seyr etmək

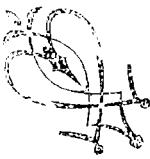
⁴ dideyi-məxmur — xumar göz

⁵ tə'xiri-canən — yarın yubanması

⁶ nişi-əqrəb — əqrəbin iynəsi

⁷ qovğayı-məstan — sərxoşların davası

⁸ istığna — naz etmə

Əedim: bır busə ver, cana!..

Yenə baluni-fikrim¹ getmək istər çərxi-dəvvərə,
 Xəyali var, gedə çərxə, çəkə qəddarə Qəffarə.
 Bir ay bayrama qalmış yazmışam Qəffarə bir ərzə
 Ki, var bir qədri borcum çitçiyə, baqqalə, əttarə.
 Bu gün çərşənbəyi-axır, cəvabi gəlməyib hala,
 Əgər səbr eyləyəm, vallah, çəkər borşlu məni darə.
 Götür telfuni, ey saqi, xəbər ver qabi-qovseynə.
 İki saat yarım möhlət sənə: ya çek və ya parə!
 Sənin dərgahıvə gəlmək deyildi bir zəman mümkün.
 Bihəmdüllah², bu gün ol müşkülü həll etdi təyyarə.
 Qucaqla bir məni, çün səndən ayrılməq xəyalım var,
 Necə e'lan edim bu mətləbi biçarə səmvarə?
 Deyilməz bu ki, ey çaydan, du, sal ədirşəbin başə
 Və gəl ahəstə-ahəstə dalımcə suyi-bazarə.
 Dimağım fikri-istiqbəl ilə bəs ki, çəkişmişdi,
 Gecə ta sübh olunca çəkmişəm yüz danə siqarə.
 Mənə ol cövhəri-tiryak³ ilə bir iynə vur, saqi,
 Dağılsın, qorxuram, beynim bənagah⁴ misli-xümparə⁵
 Burax tərdidü tədbiri, kənar ol ziqi-möhnətdən,
 Xilas eylər səni qəmdən, pişikdən qorxma, ey farə!
 Dedim: Bir busə ver, cana! Dedi: Busə təla⁶ istər.
 Dedim: Çek bu qızıl dişi! Nişəst⁷ etdi bu söz yarə.
 Gözün yaş ilə doldurdu, dedi: Mö'cüz, nə söylərsən,
 Qucaqla dilbərin, qoy ləblərin lə'li-şəkərbərə⁸!

¹ baluni-fikrim — fikir balonum

²bihəmdüllah — Allaha şükür

³cövhəri-tiryak — tiryəkin şirəsi

⁴bənagah — birdən

⁵misli-xümparə — qumbara kimi

⁶təla — qızıl

⁷nişəst etmək — burada: təsir etmək

⁸lə'li-şəkərbərə — şəkərə bənzər ləl

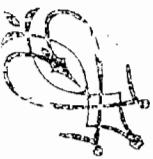

Kaş!

Sənin o gül üzüvə mən gülab oleydım, kaş!
Əyağuva, bala, bir cüt corab oleydım, kaş!
Kitab ilə danışırsan, danışmışan mən ilə,
Gecə əlində sənin bir kitab oleydım, kaş!
Günəş səni görər hər gün, vəleyk mən məhrum,
Çox arizu edirəm afitab oleydım, kaş!
Gələnmirəm ora, çoxdur kirayeyi-balun,
İlahi, mən qəcələ, ya qürab oleydım, kaş!
Şərab ilən günü xoşdu, mənimlə yox arası,
O bivəfanın əlində şərab oleydım, kaş!
Rəqib qoymuru, mən kami-dil alım səndən,
Rəqib çeşminə tiri-şəhab¹ oleydım, kaş!
Dünən biri dedi: Vaiz gedib behiştə tərəf,
Özüm özümə dedim, əhli-əzab oleydım, kaş!
Yuxuda Mö'cüzə bir səati-tila² verdin,
Gülüm, sənin kimi alicənab oleydım, kaş!

¹ tiri-şəhab — meteorit oxu

² səati-tila — qızıl saat

Bənzisən qızılgülə, sən!

Səni Xuda yaradıb, dilbəra, deyib-güləsən,
 Nəinki sallayasan qaşqabağuvı belə sən!
 Mən aşiqəm sənə, ey yar, əndəlib kimi,
 Cəhət odur ki, bala, bənzisən qızılgülə sən.
 Yaralı, xəstə kimi biqərar olur könlüm,
 Vuranda şanə, cəvanim, o zülfü kakilə sən.
 İlən vuran yatar, əmma mənim yuxum gəlməz,
 Nolur ki, rəhmə gəlib bir gecə bizə gələsən!
 Əgər deyəm: Mənə bir busə ver dodağından!
 Deyər: Günahdı, bu, verməm, əgərçi, lap ölüsən!
 Sənə nəmazi-cəmaət yaraşmaz, ey dilbər,
 Firui-dini¹, qızım, çünki bilmisən hələ sən.
 Günah bir bu deyil, aç risaləni², bax bir,
 Hezar heyf ki, sən bisavadü cahiləsən!
 Xuda bahasına bir bistilik soğan verməz,
 Əgər qiyamətədək müttəsil³ nəmaz qılaşan.
 Mənim dilimcə anan Fatmaya səlam eylə,
 Ki, xəlq ilə edisən xeyli bəd müamilə sən.
 Bəcayı-inki deyə: “Lailahə-illəllah!”
 Kişisiz övrətə söylər ki: Əclaf, hamiləsən!
 Günorta vəxti gedir məscidi-Bərabə tərəf,
 Xala, mənə de, görüm, xəlqi salmışan ələ sən?
 Kimin cəsarəti var, yan baxa sizin tərəfə,
 Əbəs yerə qoyusan, bacı, qapuva gilə sən.
 Nə eybi var, ola gər “camə qəsbi, ca qəsbi”⁴,
 Nəmaz vəqtini keçir, qollaruvi çırmala sən!
 “Dodağın öp balamın!” — söylisən məni-zara,

¹ firui-din — dinin əsasları

² risalə — şəriət kitabı

³ müttəsil — ardıcıl

⁴ “camə qəsbi, ca qəsbi” — “paltar qəsb olunmuş, yer qəsb olunmuş”.
 (Şəriətə görə namaz qıldıqın paltar və yer qəsb edilmiş olmamalıdır.)

Hezar bar öpərəm, burnunu əgər siləsən.
Necə qucağa alım mən bu tifli-mə'sumi,
Üz-gözü qaralıb, soxmusan bunu külə sən?
Alıb qucağına bir natəmiz uşaq, ey vay!
Çiçək, amandı yetiş, bu uşağı pörtələ¹ sən!
Genə gəlir Abacım naz ilə bizə mehman,
Gəl, indi ver bu kifir arvad ilə əl-ələ sən!

¹ pörtələmək — yandırmaq

Şənин

Ziynət verib cəmalüvə gisulərin sənin,
Qan eyliri qılinc kimi əbrulərin sənin.
Qurbaniyəm o qaşü gözün, kirpiyin, ləbin,
Lə'li-ləbin içindəki inculərin sənin.
Cəlladə ver, başım kəsə, sən girmə qanimə,
Qorxum budur ki, inciyə bazulərin sənin.
Etdi bəlayi-eşqə giriftar gözlərin.
Mö'cüz hanı? — Soruşmadı cadulərin sənin.
Yansın, görüm, bu atəşi-hicranə mən kimi,
Allahə and verirəm, o bədgulərin sənin!
Bu şəhr içində bir könül abad qalmadı,
Ey səngdil ki, yıxmiya hindulərin sənin.

Nədir xəyalın?

Ey piri-salxurdə¹, əlvандı rişü² yalın,
Alnın qırışlarından bəllidi sinnü salın.
Rəngü həna əlində, həmdü səna dilində,
Qurşaq yoğun belində, bilməm, xəyalın?
Riştə³, qovurma, yarma, lazımdi qış evində,
Yayda tədarük eylə, ac qalmasın əyalın.
Dəf qızmasa, çalınmaz, pulsuz çörək alınmaz.
Təsbibi qoy kənarə, ta rəf' ola məlalın.
Əzmi-tulambar eylə, çal bitlərin qırılsın
Qoymazla bütərəsti firdovsə⁴, anlat halın.
Huri səninlə yatmaz, min il qalarsa ərsiz,
Gəlmə kələk, əzizim, bihudədir cidalın⁵.
Bir başı tüklü görsə, yoldaşına mırıldar,
Daz kəlləsində yox çün bir tük bu bikəmalın,
Abi-həmami-təyyib, ətri-bənövşə murdar?!
Əsrar var bularda, kəc getməsin xəyalın.
Sal qəndi istəkanə, tərpət, xüramə gəlsin⁶,
Lə'nət əvamə gəlsin, Mö'cüz, bitir kəlamın!

¹ piri-salxurdə — çox qoca

² riş — saqqal

³ riştə — əriştə

⁴ firdovs — cənnət

⁵ cidal — mübariz

⁶ xüramə gəlmək — şənlənmək

Kışılər və arvadlar

Bivəfa çıxmış zəni-Mollayı-Rum,
 Cümleyi-övrətlərə eylər hücum.
 Molla söylər ki, mühəqqəq¹, bərməla²
 “Səg vəfa darəd, nədarəd zən vəfa!³
 Bir Züleyxa eşq dalınca gedib,
 Sureyi-Yusif⁴ onu rüsvay edib.
 Min nəfər “Yusif” sənə verrəm nişan
 Eşq səhrasında vermiş başü can.
 Altı yüz evli kişi qurbətdədir,
 Əhli-beyti atəşi-fırqətdədir.
 Səbr edir on il fəraqi-şovhərə⁵,
 Əcnəbi soxmaz otaqi-şovhərə.
 Hər gecə əmma “vəfali” şovhəri
 Eyşü nuş eylər-yanında bir qəri.

¹ mühəqqəq — şübhəsiz

² bərməla — ifşa

³ Səg vəfa darəd, nədarəd zən vəfa — “İtin vəfasi var, arvadın vəfasi yoxdur?”

⁴ Sureyi-Yusif — «Qurani-Kərim»də surə

⁵ fəraqi-şovhər — ərinin ayrılığı

Bəzək

Dəvədən öyrənib bizim bacılar,
Boynuna zəng asa beş-altı qatar.
Beyni xalidir¹ elmdən, əmma
Var qızıl gərdənində² bir xalvar.

Gərdənində fəqət zərin çoxdur,
Qeyri bu bir fəzilətin yoxdur.
Xaneyi-qəlbimiz³ qaranluxdur,
Sinəmiz gər ki, gün kimi parlar.

Sənə həsrətlə binəva baxırı,
Nari-həsrət ciyərlərin yaxırı.
Vəlibağ⁴ yerindi, bal axırı,
Boşla kibri⁵, qüruri, ey dindar!

Bivəfadır cəhan! Olar bir gün,
Satılar, sinə boş qalar bir gün,
Yaş ilə gözlərin dolar bir gün,
Özgə qoynunda çün gəzər onlar.

Fəxr edə elm ilə gərək arvad,
Nə bu zər ilə, ey evi bərbad!
Gəz, dolan, bir könül elə abad
Ki, vilayətdə ac qalanlar var.

Demirəm, vermə ziynət əndamə,
Əşrəfi düzmə sədri-gülfamə⁶;

¹ xali — boş

² gərdən — boyun

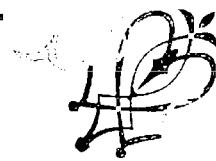
³ xaneyi-qəlb — qəlb evi

⁴ Vəlibağı — İranda yer adı

⁵ kibr — təkəbbür

⁶ sədri-gülfam — gül kimi sinə

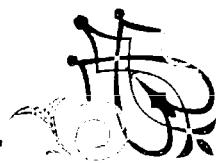
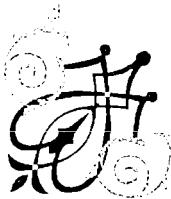
Düz və lakin aparma həmmamə
Ki, gəda öz yanında olmiyə xar.

Demə naməhrəmə sözün, bacı,
Oxu, yaz kağızı özün, bacı,
Özgəsi yazsa kağızin, bacı,
Sırrüvü faş edər, qəmin artar.

Dur, dağıt cəhl evin, xərab eylə,
Elmsizlikdən ictinab eylə,
Gecələr həmdəmin kitab eylə
Ki, o hər qüssəni, qəmi dağıdar.

Bisavad bacılar qışı, yayı,
Yığışar bir yerə, içər çayı,
Qeybət eylər xala və zəndayı¹,
Olu saət səkkiz, xoruz banlar.

Oxusa ruznaməni nisvan²,
Gedər əldən, — deyər, — bizim iman.
Deməsin xəlqə iftira, böhtan,
Neyləsin, bəs, o binəva cindar?

¹ zəndayı — dayı arvadı
² nisvan — qadınlar

Gəlin

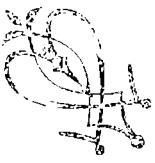
Bu xırda qız necə getsin, ərin yerin salsın?
 Tükəzzibənə dedim: Vermə, qoy, hələ qalsın!
 Tükəzzibən dedi: Qız məzhərül-qərayibdir¹,
 Oruc-nəməz ona doqquz yaşında vacibdir,
 Əgər bu sinnidə qız bilməyəydi, eşq nədir,
 Oxurdu siğeyi-əqdi² qıza o molla Qədir?
 Axund, Tari, peyəmbərmi çox bilir, ya sən?
 Dedim: Bəli, belədi, ey Tükəzzibən, əhsən!
 Məni çün eylədi sakit cəvabi-qanuni,
 Toy eyləyib, ərə verdim, qızım Hümayuni.
 Onu gecə yola saldıq, bəli, çox ağlaşdıq,
 Xoruz banına kimi söylədik, çubuqlaşdıq.
 Gecə nə vaxt idi, bilməm ki, qapı səsləndi,
 Tükəzzibən dedi: Dur aç ki, yengələr gəldi.
 Qapı açıldı, gəlib yengələr oturdu yerə,
 Tükəz dedi: Xalacan, oldumu həmən fəqərə?
 Xala verib hərəkət başına beş-on dəfə,
 Dedi: Qızım, nağılim var sənə beş-on səfhə.
 Müşatə³ əl-ələ çün verdi qızla damadi,
 Müşatə çıxdı, pəs, aşiq qapını bağladı.
 Beş-on dəqiqə ki, keçdi, ucaldı bir nalə,
 Zavallı qız çığırırkı misali-büzqalə⁴.
 Çekirdi nalə, deyirdi: Gəlin, məni aparın,
 Ötür məni, gedirəm evimizə, səni tarın!
 Qapı açıldı bu əsnadə, səslənib damad
 Deyirdi: Gel, ana, ehsan evin ola abad!
 Qızı götürdü əl üstə misali-bir qundaq,

¹ məzhərül-qərayib — qəribə məxluq

² siğeyi-əqd — kəbin

³ müşatə (məşşatə) — bəzək vuran qadın

⁴ büzqalə — keçi

Deyirdi: Bir nəzər eylə, bu aldiğın mala bax!
 Ana deyirdi: Bala, səbrilən bişər həlva,
 Qucaqla, bas yerə, vermə qulaq be vaveyla¹!
 Qızı qoyub yerə damad, annası aldı,
 Kəmali-şəfqətilə² boynuna qolun saldı.
 Deyirdi: Qız da qaçarmı ərus³ otağından?
 Öpürdü gahi üzündən, gahi dodağından.
 Qızı qucağa alıb qeynana deyir: Kiş-kış,
 Və doldurub cibinə baldızı noxud-kişmiş.
 Nə kiş-kişə, nə noxud-kişmişə baxır bifəhm⁴,
 Ayaqların yerə tapdır, deyir ki: "Mən gedirəm!
 Bu sözlər eylədi məni-binəvanı divanə,
 Pəs, ağızıma gələni söylədim Tükəzbanə.
 Tülü etdi⁵ günəş, düşdü qəlb taqətdən,
 Dedim, durum, yatım, azad olum xəyalətdən.
 Tükəz də yengələr ilə məən⁶ çıxıb getdi,
 Sevindim öz-özümə ki, o getdi, söz bitdi.
 Qolu-qıcı uzadıb, başımı mütəkkayə
 Qoyanda, qapını şiddətlə döyüdü həmsayə.
 Dedim: Nə var? Dedi: Qız — başaçıq, ayaqyalın
 Qaçıb gəlib bizə, dinmə, səni imami-Hüseyn!
 Dedim: Kötək ananın həqqidir, nəinki qızın,
 Günahı yoxdur o məzlamənin, bilirsən özün.
 Gedib gətirdi qızı, leyk xeyli pəjmürdə⁷,
 Gözü şışib, saralıb arizi, dilazürdə⁸.
 Yetimilər kimi boynun əyib, pərişanhal,
 Qucaqladım, dedim: Ey novnəhal⁹, hüznü məlal!
 Nə səndə vardı qəbahət, bala, nə ananda,
 Libasi-şər'i¹⁰ geyindi cəhalət İranda;

¹ vaveyla — fəryad

² kəmali-şəfqət —məhəbbət

³ ərus — gəlin

⁴ bifəhm — anlamaz

⁵ tilü etmək — çıxmaq

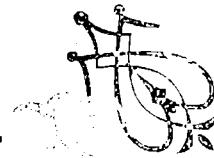
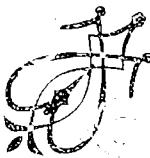
⁶ məən — birlikdə

⁷ pəjmürdə — solğun

⁸ dilazürdə — ürəyi sınmış

⁹ novnəhal — yeniyetmə

¹⁰ libasi-şər'i — şəriət paltarı

Sözün deyəmmədi azadə anlayan qismət,
Cəhalət eylədi İranı mərkəzi-bid'ət¹!
Dərhaləti ki, nümüvv² etməyibdi püstani³,
“Kəbirdir⁴” — dedi bir tiflə, verdi fitvani.
Oxudu siğeyi-əqdin axundi-bipərvə⁵,
Səğiri⁶ eylədi bir kəllə qənd üçün kübra⁷.
Dedi: salın kəfəni boynuza, deyin şaxsey!
Qafani parçaladı xəlq, söylədi, vaxsey!
O çıxdı minbərə, çak eylədi giribanın,
Cəhalət eylədi bərbad Mö'cüzün canın!

¹ bid'ət — şəriət qayda-qanunlarından çıxma

² nümüvv etmek — yetişmə

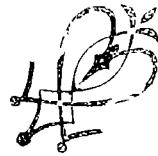
³ püstan — dös

⁴ kebir — böyük

⁵ bipərvə — qorxusuz

⁶ səğir — kiçik

⁷ kübra — böyük

Qızım qız doğdu

Xəbər gəldi mənə indi bu saət,
 Qızın bir qız doğub, saqi, bəşarət¹!
 Vəli, övqatini təlx eyləmiş çox
 Pədəri-növzadın² ol kani-məlahət³.
 Deyirlər, qaşqabağın turşudubdur,
 Sizin damad, o mərdi-kəmfərasət.
 “Yenə qız doğmusan sən?” — söyləyirmiş,
 Güman eylər ki, qızda var qəbahət.
 Ki, yə’ni, istəseydi, nər doğardı,
 Onunçün saxlayıb kinü ədavət.
 Danışdırımr nə müddətdir əyalin,
 Çekər xiclət o zahu⁴ binəhayət.
 Mənimdir müjdə, saqi, lütf qıl tez!
 “Cəzakallahü xəyrən vəl bəşəşət!”⁵
 Cü söz bitdi, gəlib qəlyanə saqi,
 Dedi: Ey bumi-şumi-bimürüvvət⁶!
 Əcəb övqatimi təlx eylədin sən,
 Əcəb etdin məni qərqi-kəsalət!
 Əgər damad sevmir qız əyalin,
 Yəqinən, onda yox cayı-məlamət⁷.
 Əgərçi, ne’məti-rəbbəl-ətadir⁸,
 Məazallah⁹, qızı sevmək nə hacət?
 Məgər, biz ingilisik, ya firəngik
 Və ya rus, etməyək qızdan şikayət?
 Xuda iranlıya heç verməyə qız,

¹ bəşarət — müştuluq

² pədəri-növzad — yeni doğulanın atası

³ kani-məlahət — məlahət mədəni

⁴ zahu — zahı

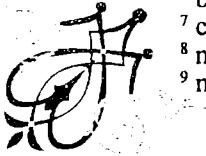
⁵ cəzakallahü xəyrən vəl bəşəşət — Allah xeyir və şadlıq versin!

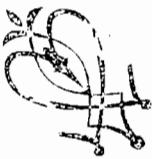
⁶ bumi-şumi-bimürüvvət — uğursuz və insafsız bayquş

⁷ cayı-məlamət — qınaq yeri

⁸ neməti-rəbbəl-əta — Allahın əta etdiyi nemət

⁹ məazallah — Allah göstərməsin

Bəhəqqi rütbeyi-şahi-vilayət!
 Ərə getsə — nə qədri xərcü məsrəf,
 Yeri narahət olsa — dərdü möhnət.
 Əri öldü və yainki boşandı,
 “Fəbəşşər bilpədər cail müsibət!”¹
 Gedəndə bir özü, əmma gələndə...
 İlahi, gəlməyəydi sağ-səlamət!
 Biri qarnında, birisi qucaqda,
 Üçü yanında, qəd-qamət qiyamət.
 Ata biçarə heyran öz işində,
 “Fəcaət bintəhu bilxümsü mihnət”².
 Müsəlman övrəti heç iş görəmməz,
 Həramdır çün ona kəsbi-ticarət.
 Əli görsənsə, yainki cəmali,
 Tökər qanın o dəm tiği-şəriət³.
 Olanmaz qız ki bir əttarə şagird,
 Satanmaz qız ki bir qəssab kimi ət.
 Aça bilməz ki, dükkən Çarisudə⁴,
 Edə bilməz ki, bir nəccarə⁵ xidmət.
 Olarmi ki, ola bəzzazə⁶ mirza?
 Olarmi ki, edə xəlqə təbabət?
 Ola bilməz səvay inki dilənçi,
 Görə bilməz bir iş qeyr əz vəqahət.
 Dədə öldü, pərişan oldu düxtər⁷,
 Pərişanə kim eylər istianət⁸?
 Yola düşdü dilənçi karivani,
 Gə, bax, ey haciyi-sahibdəyanət⁹!
 Günüzlər həmrəhi-ovbaşü qəlləş¹⁰,
 Gecələr həmsəri ərbabi-şəhvət.

¹ “Fəbəşşər bilpədər cail müsibət!” — Atanın gözü aydın, müsibət gəldi!

² “Fəcaət bintəhu bilxümsü mihnət” — Qız qayıtdı, möhnət beş qat artdı.

³ tiği-şəriət — şəriət qılıncı

⁴ Çarisu — İranda yer adı

⁵ nəccar — dülgər

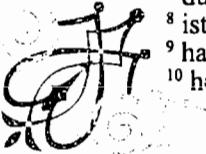
⁶ bəzzaz — qumas satan

⁷ düxtər — qız

⁸ istianət — kömək, yardım

⁹ haciyi-sahibdəyanət — dindar hacı

¹⁰ həmrəhi-ovbaşü qəlləş — avara və tüfeyli adamlarla yoldaş

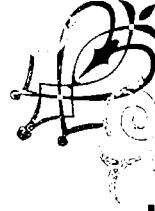
Zərurət pozdu əxlaqın fəqirin,
Xərab oldu təmamən ol vilayət!
Gərək, azad ola oğlan kimi qız,
Çi dər sən'ət, ci dər fənnü kitabət¹!
Qıçın örtsün, gərək, açsın cəmalin,
Vəbali boynuma ruzi-qiyamət!
Kişi başınə mərfəş salmayıb ki,
Onu hər gün görür, ya görmür övrət.
Cəhalət pərdəsin yırt, at üzündən,
Tülü etməz bizə şəm'i-səadət!
Gərək, dursun baba, qız bir dükanda,
Şərik olsun, gərək, Əhmədlə İsmət!
Pədər naxoşladı, bağlandı hücrə,
Nə yapsın qız, necə etsin məişət?
Şikəst oldu qıçı biçarə zövcin²,
Dayandı qapıya fəqrü zərurət.
Tələb batmaz, dükan bağlanmaz, axır,
Əgər azad ola Kəblayı Şövkət!
Təmam etdi sözün Mö'cüz bununla,
Qulaq ver pəndinə³, eylə itaət!

¹ ci dər sənət, ci dər fənnü kitabət — istər sənətdə, istərsə də elmdə

² zövc — ər

³ pənd — nəsihət

Tükəzzibən alasən

Dedim: Ana, mənə bir yarı-güldəhan alasən
Ki, yə'ni, oğluva bir xoş Tükəzzibən alasən.

Dedin: Oğul, görürəm, eşq edib səni bəndə,
Yanır çiraqi-məhəbbət sərayı-sinəndə,
Sabah sənə taparam bir Tükəz, fəqət sən də
Gərək, ona zəri-yəl, həm madam-tuman əlasən.

Dedim: Ana, alaram, hər nə istəsən, forı¹,
Fəqət birin alacaqsan ki, misli bir huri,
Edə otağı münəvvər cəmalinin nuri,
Ləbi şəkər, gözü şəhla, qaşı kəman alasən.

Dedi: Qəbul elədim, sözlərin təmamən mən.
Gedib, sənə taparam bir nigari-qönçədəhən,
Cəmali gül kimi rövşən, fəqət, gərək, həm sən
Beş-altı pərdi və bir dəstə kərvəşən alasən.

Dedim: Olar nəyə lazımdı? Söylədi: A bala!
Bu rəsmidir ki, gəlin-qaynana edər də'va,
O kərvəşəni qapar, çün hücum edər anava,
Amandı, pərdini sən götürüb, dabən alasən.

Araya girmə, oğul, əllərin batar qanə,
Nə arxa çıx mənə, nə qönçələb Tükəzbanə,
Əgər Tükəz məni öldürdü, saldı meydanə,
Bərayi-qüsl, gərək, qonşudan qazan alasən.

Nə qədr, Mö'cüz, anan sağdı, düşmə bu həvəsə,
Haçan ki, öldü anan, gir nigar ilə qəfəsə,
Rəzil olarsan, oğul, qonşular gələndə səsə,
Nə qədr var o, məbada, Tükəzzibən alasən!

¹ forı — dərhal

Qız

Sən qələm alsan ələ, kim təbx¹ edər şorbanı, qız,
Kim tikər yırtıx-yamağı, doldurar qəlyanı, qız?
Qız, dəvatur²-sürmədan³, mülçin⁴ — midadındır⁵ sənin,
Sən nə Əşgərsən, nə Əkbər, Xəccə adındır sənin.
Məktəbin-mətbəxdi, qazança-ustadundur sənin,
Sən hesabı neylisən, ərgəş qərə dolmanı, qız!
Həndəsə, coğrafiya lazım dəyildir sizlərə.
Qız nədir, məktəb nədir? Bunlar yaraşmaz qızlara.
Mülçünü sox sürmədanə, çək o şəhla gözlərə,
Sən fəqət örgəş, necə sürtür üzə kirşanı qız.

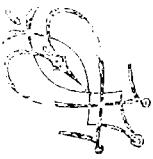
¹ təbx etmək — bişirmək

² dəvatur — mürekkeb qabı

³ sürmədan — sürmə qabı

⁴ mülçin — sürmə yaxan

⁵ midad — karandaş

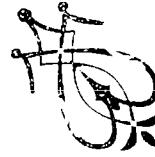
Neyniyim, allah!

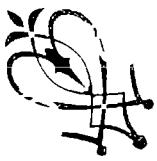
Alman qızına düşdü nəzər, neyniyim, Allah!
 Eşq atəşinə yandı cigər, neyniyim, Allah!
 O lə'l yanaqlar, o dodaqlar, bu buxaxlar
 İman evinə salsa şərər¹, neyniyim, Allah!
 Bir mərdi-süxənçin² də xəbərdar olub işdən,
 Sisbəydəkinə³ versə xəbər, neyniyim, Allah!
 Ya duysa Tükəzban, desə: "Bu fahişələr kim?"
 Bu söz mənə çox etsə əsər, neyniyim, Allah!
 Yainki qolumdan yapışib atsa dışarı,
 Qar üstə gecə ta bəsəhər neyniyim, Allah!
 Yaxud bu xanımlar desə: "Bayramdı, libas al!"
 Bəzzaz nisiyə verməyə gər, neyniyim, Allah!
 Mən pirə bu üç tazə cəvan söyliyə gər, dur,
 Həmmamə tərəf eylə səfər, neyniyim, Allah!
 Bunlar üçü də Rüstəmi-dəstan kimi gücli,
 Onlarılı, məni süstkəmər, neyniyim, Allah!
 Yox çarə, məgər, tərki-vətən etmək, onun da
 Kəsmiş yolunu xeyirlə-şər, neyniyim, Allah!
 Vaiz buyurur: mahi-mübarəkdə səfər bəd,
 Həm mahi-məhərrəm və səfər, neyniyim, Allah!
 Gərçi, pərə cəmdir iki şə'ban və rəcəb həm,
 Mehman ola əqrəbdə qəmər, neyniyim, Allah!
 Təqvim deyər: Üçdənү beşdən və on üçdən,
 On altıdan həm eylə həzər, neyniyim, Allah?
 Cüm'ə və düşənbədə səfər yaxşı deyildir,
 Bir mən, bu qədər xofü xətər, neyniyim, Allah!
 Dindarə sözün lap açığın yazsa midadim,
 Pürtöst edə gər zairi-xər, neyniyim, Allah!

¹ şərər — od

² süxənçin — söz gəzdirən

³ Sisbəy — İranda yer adı

Xəlq etməyəcək mənlə rütubətlə mülaqat,
Lazımdı, gedəm Hində qədər, neyniyim, Allah!
Alnı pinəli qövm məni məscidə qoymaz,
Gündüz keçər iş; ya gecələr neyniyim, Allah!
Xərc eylə, desəm, sikkeyi-İrani vətəndə,
Ba hökmi-to¹ hirslənsə bəqər², neyniyim, Allah!
Nə'rə çəkəcək kuhi-Dəmavənd³ tək Ağrı,
İran olacaq zirü zəbər, neyniyim, Allah!
Minlərcə dodaq dəymış ona, mən öpə bilməm,
Mikroblara məskəndir Həcər, neyniyim, Allah!

¹ ba hökmi-to — sənin hökmünlə

² bəqər — inəklər

³ kuhi-Dəmavənd — İranda dağ adı

Axtarma!

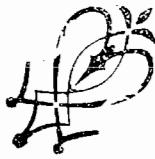
Duanəvisdə¹ kəşfü kəramət² axtarma,
Buyur həmamə və lakin nəzafət³ axtarma!
Onun ki, yoxdur həlalü həramdən baki⁴,
O hiyləkardə, dini dəyanət axtarma.
İtin sədaqəti var, qoy yanında gavduşı,
Pişik yalancıdır, onda sədaqət axtarma.
Anan desə: oxuma, yazma, getmə mədrəsəyə;
Onun sözündə, bezində ləyaqət axtarma.
Edib xərab tütün tüstüsü onun sinəsin,
Tütün çəkən bacılarda səlamət axtarma.
Kağızuvi yaz özün, sırtivi demə xəlqə,
Oxu səbahü məsa, xabü rahət axtarma.
Qızıl sevər, aparar oğru-əyri, sən, ey qız,
Səvayı-elmü kəmal, ayrı zinət axtarma.
Araş fəqiri, soruş binəvaların halın,
Madam tuman, zəri-yəl, tirmə çərqət axtarma!
Ərin məzacini tap, qaynananla rəftar et,
Qapı-qapı dolanıb, falçı övrət axtarma.
Ayın onu, on üçü birdir, gör bu gün işüvi,
Sabahə qoyma işün, “yaxşı saət” axtarma.
Anam deyər: Qərə başmaq günahdır, ey Mö’cüz,
Hələ bu taifadə elmə rəğbət axtarma.

¹ duanəvis — dua yazar

² kəşfü kəramət — mö’cüzə

³ nəzafət — təmizlik

⁴ bak — qorxu

Yazıq qızlar

(Hacı aşiqi qan edir)

Verin bir qulaq Mö'cüzə, dustan,
Genə söz dəhanimdə tügyan edər.
Baxın diqqət ilə bu əş'arə bir,
Görün, bir nələr bu müsəlman edər.

İçində şəkər vardı bu sözlərin,
Tənavül¹ buyur, bə'd sil gözlərin,
Məməsi nümüvv etmiyən qızların,
Necə, gör, dili-aşıqi qan edər!

Yaxar vəsmə məşşatələr² qaşınə,
Qədəm qoydu çün qız doqquz yaşınə,
Gəlinlik duvaqi salar başınə,
Minər Düldülə, əzmi-meydan edər.

Kiçikdur hələ qız, boyu cıqqılı,
Amandır, axund söyləmə “Vəkkili!”
Qulaqmı verər hər sözə Həqquli,
Alar qəndi, daxil bə ənban edər.

Qızın əmcəyi çıxmayıbdır hələ,
Oxur siğeyi-əqd ona Hərmələ!
Necə bu, əriylə verər əl-ələ?
Bu ə'cubə³ çox əqlili heyran edər.

Biri söyləsə: Ey şəriətmələz⁴,
Deyil bu əməl misli-sövmü⁵ nəmaz,
Nədir eşq — bu sinnidə qız anlamaz,
Yarar başını, qanə qəltan edər.

¹ tənavül — yemək

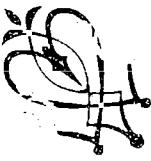
² məşşatə — bəzəyən

³ ə'cubə — çox təəccüblü

⁴ şəriətmələz — şəriəti özünə səngər edən

⁵ sövm — oruc

Hələ yarmayıbdır bu qönçə qilaf,
Hələ etməyibdir bu gül inkişaf,
Əcəm qızlarını bu vəsli-xilaf,
Zəifü nəhifü¹ pərişan edər.

Mürur ilə gül qönçəsi gül olar,
Onı zor ilə açma, rəngi solar.
Onun boynuna ər necə qol salar?
Yıxar xaneyi-rəhmi, viran edər!

Gətir yaduva əlli il əvvəli,
Olardı gəlin qızların əkməli,
Bu əsrin fəqət əhli olmuş dəli,
Ki, nahəq yerə gündə min qan edər.

Şücaidi Rüstəmtək əcdadımız,
Niyə olmuşuq natəvan böylə biz?
Bizimtək adamlar doğar xırda qız
Ki, Rüstəm onu əldə qalxan edər.

Nə ahəndi, nə daşdı, ətdir — dəri,
Hara kübsüsən² başuva xəncəri?
Ayıl xabi-qəflətdən, ey həmşəri!
O hökmü nə «Qur'an», nə Yəzdan³ edər!

Neçin səslənirsən misali-toyuq,
Edirsən bu qədər “Ah-ah”, “Ox-ox?”
Başın payeyi-minbərə vurma çox,
Axar qanı, saqqalın əlvan edər.

Ayıl, Mö'cüza, səslə qardaşları!
Kənar eylə qəmdən vətəndaşları,
Və söylə ki, bir gün bu göz yaşları
Olar cəm', İrani viran edər!

¹ nəhif — balaca, ariq

² kübsümək — çırpmaq

³ Yəzdan — Allah

Qızlar

Gülüstani-cəhanda, dilbəra, bənzər gülə qızlar,
Verəndə səs-səsə oxşar bəeynə bülbülə qızlar.
Məhəbbət aləmin çün xəlq etdi xalıqi-aləm,
O dəm bülbül kimi saldı cəhanə qüllə qızlar.
Dolar ətr ilə məclis, əhli-eşqi biqərar eylər,
Vuranda şanə hər dəmdə o zülfü kakilə qızlar.
Cəmalin hər zəman ayinədə təzyin¹ edər övrət,
Neçin əxlaqını etməz müzəyyən² elm ilə qızlar?
Cəhalət bəhri-bipayandi³, qərq eylər sizi axır,
O dəryadən gərək elm ilə çıxsın sahilə qızlar!
Oxuyub-yazmayan insan olar naməhrəmə möhtac,
Gedib əyləşməz əgyar ilə, gər yazmaq bilə qızlar.
Savadsız olsa, olmaz hiç kəs əsrarızə⁴ vaqif,
Savadsız olmasa, sirriz düşər dildən-dilə, qızlar.
Peyəmbər əmr edib təhsil etmək külli-zięqlə⁵,
Gərək, əhli-savad olsun təmamən aqılə qızlar!
Cəhalət əhli, əhli-elmə düşməndir əzəl gündən,
Əvamin sözlərindən olmayıñ tənghövsələ, qızlar!
Salar təsbihə yüz yol xərc edəndə bir qran bacı,
Ələ çün almayıb elmi-hesabı cahilə qızlar!
Dəmağın pak edər bəng⁶ ilə madərlər məcalisdə⁷,
Silər həm şalinə burnun düşəndə müşkülə qızlar.
Ana cahil, bala cahil, məazəllah⁸ cəhalətdən!
Görüm, ya Rəb, cəhanda qalmasın, ölsün belə qızlar!
Çubuq alsa ələ qızlar, məzəmmət eyləməzlər heç,
Vurarlar tə'nə yüz yerdən, qələm alsa ələ qızlar.
Gecə-gündüz işi qeybət o cahil qızların, Mö'cüz!
Əgər vaiz qoya, məşğul olarlar elm ilə qızlar.

¹ təzyin etmək — bəzəmək

² müzəyyən etmək — bəzəmək

³ bəhri-bipayan — sonsuz dəniz

⁴ əsrar — sırlər

⁵ külli-zięql — ağrı olan bütün insanlar

⁶ bəng — tiryək

⁷ məcalis — məclisler

⁸ məazəllah — Allah göstərməsin

Oxugun!

Arvadin bilsə yazı
Özü yazar kağızı,
Yalvarmaz yad kişiyə,
Sən keçəndə Arazı.

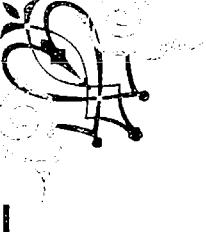
Mane olma yazıya,
Gedin, deyin qaziya:
Qeyri millət öyrədir
Yazı yazmaq taziya.

Oxu rusca, almanca,
Möhtac olma dilmanca.
Hər kəs desə: “Günahdı”,
Başın dola qırmanca.

Eşit dədən sözünü,
Oxu, öyrən yazını,
Qara yazı ağ eylər
Oxuyanın üzünü.

Oxuyur urus qadını,
Anlar elmin dadını,
Bizim hacı kişilər
Yazammaz öz adını.

Gözün sil, bax maşına,
Dolanır özbaşına.
Biz də bir zad qayıraq,
Əyləşmiyək boşuna.

İranlı qənd qayırsa,
Möhtac olmaz Prusa.
Axund deyər: Müsəlman
Kafər olar, oxusa.

İtalyanlar — imansız,
İngilis, həm fransız
Bizə iynə verməsə,
Qalacağıq tumansız.

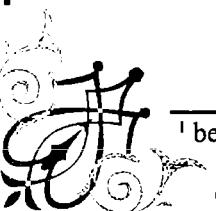
Avtomobil yürüdi,
Toz aləmi bürüdi,
Arvadlar baxıb dedi:
- Bu cindi, ya pəridi?

Avtomobil qaşdı, getdi,
Dağları aşdı, getdi.
Bizim ulaq yeriməz,
Hövsələm qaşdı, getdi.

Yayda suyu dondurar,
Rus, erməni və bolqar.
Sən qışda bacarmırsan,
Be cəhənnəm, be finnar¹.

Mən gedirəm Mərəndə,
Tamaşadı geləndə.
Bizim millət yuxlayıb,
Ayılacaq öləndə.

Dalın çevir Mayana,
Baxma zərər-ziyana.
Saqqalı qırx, tök yerə,
Culfani keç o yana.

¹ be finnar — cəhənnəmə

Təyyarə çıxdı göyə,
Gəlirlə bizim köyə.
Biz neylərux, görəsən,
Od yağırsa Güneyə?

Bir danə yox Almanda,
Hətta Frəngistanda
Falçı darülfünuni –
Min danə var İranda.

Öküzi danammaram,
Duzəxdə yanammaram.
Yer havada dolanır?
Mən buna inanmaram.

Deyirəm, sür dərəyə!
İnanma cin, pəriyə.
Hər kəs gəlir qabağa,
Biz gedirik geriyə.

Kibrin çox, hünərin yox,
Bir işdə gərəyin yox.
Fikrin göylərdə gəzir,
Dünyadan xəbərin yox.

Əmqızı

Gəlməyib namən mənə, vallahi, çoxdan, əmqızı,
Küsmüsən məndən, məgər, ey ağızı güldən əmqızı?
Bilirəm yoxdur savadın, leyk var kağızyazan,
Fövt olubdur, yoxsa, ol Molla Qurban, əmqızı?
Yüz tümən borc etmisən, guya, gələnlər, söyləyir,
Həzrət Abbas haqqı, yoxdur məndə milyan, əmqızı.
On lirə göndərmişəm mahi-Məhərrəmdə sənə,
Həm on altı qaimə dər mahi-şə'ban, əmqızı.
Ba vücudin¹, yenə borc eylirəm, ey bihəya,
Az çubuq fisqıt, səni şahi-Xorasan, əmqızı!
Kürsü yorğanın girov qoyma, zəri tumanı sat,
Rəhm qıl, öldürmə ətfali² soyuxdan, əmqızı!
Sat özünkin hər nə var, dəymə mənim paltarımə,
Qorxuram, bir gün gələm İrana üryan, əmqızı.
Sinnim otuz altıdır, əmma düşüb çin alnima,
Bığ və saqqal olmuş indi misli-ayran, əmqızı.
Tez ağardar saqqalın, tir qamətin eylər kəman
Əhli-Azərbaycanın dərdi-hicran, əmqızı.
İstərəm rö'yadə bir mahi-cəmalun seyr edəm,
Leyk çoxdur, bit-birə əndər Çuxurxan³, əmqızı.
Kəhleyi-zalim⁴, məgər, fürsət verir ki, göz yumam,
Qol-qıçımı müttəsil⁵ sancar o heyvan, əmqızı.
İzn verrəm mən sənə, bayram günü bə'd əz tülü,
Mö'cüzə bir cüft busə eylə ehsan, əmqızı.
Görmüşəm Mö'cüzü şəxsən, vəli, hər kəs deyir:
“Yoxdur İranda onun tək bir müsəlman, əmqızı”.

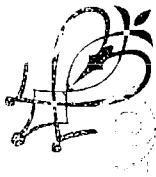
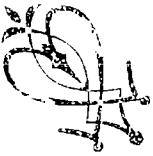
¹ ba vücudin — buna baxmayaraq

² ətfal — tifillər, uşaqlar

³ Çuxurxan — Çuxurxan (İstanbulda məhəllə)

⁴ kehleyi-zalim — zalim taxtabiti

⁵ müttəsil — ardıcıllı

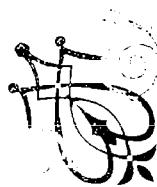
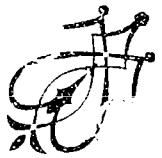
Çiçək

İki kızaldın əlimdən, boyadin qanə, ciçək!
 Bu ki bir danədi, rəhm eylə bu oğlanə, ciçək!
 Dedim: "Oğlana ciçək döydürək", övrət dedi: "Yox"
 E'tiqad eyləmədim mən də o dərmanə, ciçək.
 Titrərəm bərgi-xəzan¹ tək gecələr ta bəsəhər,
 İki qurban kəsərəm, gər gedə dəryanə ciçək.
 Xəlq edib xalıqi-can, ey bacı, hər dərdə dəva,
 Aqil ilə işi yox, bənd olu nadanə ciçək.
 Lövhi-məhfuzə² və Allah yanında qorunan xüsusi lövhə
 yazılmış: "Gərək, ölsün balalar!"
 Bu "gərək" ləfzi, gərək, od vura İranə, ciçək!
 Qəbr qazmaqdən olubdur əl-ayağı şil-küt,
 Bizə rəhm eyləməsən, rəhm elə gorkanə, ciçək.
 Gözəli cirkin edib, eyləmə rüsvayı-cəhan,
 Qorxuram, qızlar əlindən qaça Tehranə, ciçək!
 Qızların şikvəsini³ gər eşidə shahi-cəhan,
 Bağlar əl-qollaruvi, göndəri zindanə, ciçək.
 Bu qızı kim alacaq qoynuna, ey vay bəmən,
 Qaşı yox, kirpiyi yox, bənzəmir insanə, ciçək.
 Gər ciçək yerlərinə sürtə bu bir pud kirşan,
 Yenə gəlməz süfətə, heyf ola kirşanə, ciçək.
 Oxşar, ağlar analar, çün deyər: "Ey vay, bala vay!"
 Dərə divar gələr naləvü əfğanə, ciçək.
 Ana çün gördü ciyərparəsini qan aparır,
 Qüssədən oldu dəli, düşdü biyabanə, ciçək,
 Nə firəng ilə işin var, nə urus ilə sənin,
 Olmusan bənd fəqət milləti-İranə, ciçək.
 Od vurub başdan ayağə Əcəmistanı qırır,

¹ bərgi-xəzan — xəzan yarpağı

² lövhi-məhfuz — insanların taleyi yazılmış

³ şikvə — nalə, şikayət

Nə Amerqanə gedirsən, nə də Almanə, çiçək.
Qorxuram, eyləyə qılmanə sərayət¹ bu mərəz.
Bu uşaqlar ki, gedir rövzeyi-rizvanə², çiçək.
Ölməli çox qocalar Ərvənəq³, Ənzabda⁴ var,
Tifli-mə'sum aparırsan niyə, divanə çiçək?
E'tiqad eyləsə peyvəndə müsəlman, Mö'cüz,
Bu qədər eyləməz azar müsəlməna çiçək!

¹ sərayət etmək — yoluxmaq

² rövzeyi-rizvan — cənnət

³ Ərvənəq — İranda kənd adı

⁴ Ənzab — İranda kənd adı

Günəş bir yerdə durmaz...

Cəvani ki, yatar yalqız, edər ömrün hədər, vallah,
Sayılmaz ömrən bu ömr, ey nuri-bəsər¹, vallah!
Cəvanlıq aləmi bir özgə aləmdir, bilin qədrin,
O məhsima pesər² bir gün olar misli-pədər³, vallah.
Məhəbbət aləmin gəz, afitabi-aləmara⁴ tək
Ki, gün bir yerdə durmaz, daima eylər səfər, vallah.
Oleydim gər şənintək, mən alardım yanına bir yar.
Öpərdim gül dəhanın, gərdənin⁵ şamü səhər, vallah.
Qurardım məclisi-işrət Qiyasabad başında,
Edərdim qəm evin, Mö'cüz, daha zirü zəbər⁶, vallah.

¹ nuri-bəsər — gözün nuru

² pesər — oğul

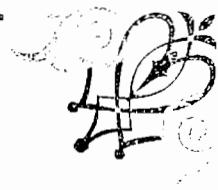
³ pədər — ata

⁴ afitabi-aləmara — dünyani tutan günəş

⁵ gərdən — boyun

⁶ zirü zəbər — alt-üst

Tükəz

Keçən zəmanə bənzəməz,
Dönüb zəmanə, ey Tükəz!
Fələk şərarət oxların
Qoyub kəmanə, ey Tükəz!

Soruşa nırxı-dünbəni¹
Ki, dörd tüməndi batmanı;
Necə gedim, alım onu,
Töküm qazanə, ey Tükəz!

Bahadı nırxı-qənd həm,
Girandı gusifənd² həm,
Atır ləpə kəmənd həm
Bu natəvanə, ey Tükəz!

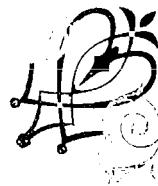
Gəhi yatır, gəhi durur,
Ulaq acıdan anqırır.
Samançı biğların burur,
Çəkil o yanə, ey Tükəz!

Verim beş-on qranı mən,
Necə alım samanı mən?
Gərək, satam dananı mən,
Verəm samanə, ey Tükəz!

Odun da biədəbdi çox,
Qoyur o da kəmanə ox.
Üç ay qışçı çolux-çocux
Necə dayanə, ey Tükəz!

¹ nırxı-dünbə — quyruğun qiyməti

² gusifənd — qoyun

Çörəkçi yandırır saman,
Şatır, deyir ona yaman;
Bişirsən evdə sən də nan,
Dayan yamanə, ey Tükəz!

Noxud giran, qurut giran,
Xüsusən masti-Vayqan¹.
Necə verim iki qıran
Acı soğanə, ey Tükəz!

Dolu vurubdu min yara
O binəva qohunlara.
Qıraq, qabaq geyib qara
Və hindivanə², ey Tükəz!

Gərək, satax beş-altı kət,
Üzüm alax onüş səbət;
Qalıb ümid bu gün fəqət
O girdəkanə³, ey Tükəz!

Şuluxdu millətin işi,
Horut-horut baxar kişi,
Danışsa həqq, çıxar dişi
Düşər dəhanə, ey Tükəz!

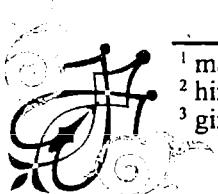
Rəisi-səbt atır-tutur,
Deyir: Tez ol, işi bitir!
Gəhi evə kəmənd atır,
Gəhi dükanə, ey Tükəz!

Deyər ki: Yıx damun, kərən,
Çıxart qapun və pəncərən!
Məni bu əsri-dərdverən,
Gətirdi canə, ey Tükəz!

¹ masti-Vayqan — Vayqan qatığı

² hindivanə — qarpız

³ girdəkan — qoz

Nə zülmü dəf edir nəmaz,
Nə şəkk-səhvi dəstəmaz;
O zəhrimardan bir az
Tök istəkanə, ey Tükəz!

Gətir şərabi-ərğəvan,
İçim, olum bəbir-bəyan,
Deyim beş-altı pis-yaman
Bu pis cəhanə, ey Tükəz!

Demə ki, tar olub gözü,
Düşübdü qüvvədən dizi.
Mey etsə məst Mö'cüzü,
Çıxar tavanə, ey Tükəz!

Əmmə!

Məni-binəvayə, axır, sölə, mehribanım əmmə¹,
 Haçana kimi palazsız qalacaq məkanım, əmmə?
 Quru yerdə qorxuram mən, çıxana bu canım, əmmə,
 Kəsilib əmanım, əmmə!
 Başıva dolanım, əmmə!

Bibican, bu yer nə yerdir belə, əhli-qürbət istər?
 Vətən olmayıyadı, ya Rəb, mənə, kaş, bu Şəbüstər!
 Bu xərabə guşəsində nə ləhaf² var, nə bəstər³,
 Nə qapı açanım, əmmə!
 Başıva dolanım, əmmə!

Bu vilayətə yiğilmiş, nə qədər ki dərbədər var,
 Hamısı səfərdə, ya rəb, nə kağız, nə bir xəbər var.
 Nə babam, nə qardaşım var, bu xərabədə nə ər var,
 Ola pasibanım⁴, əmmə!
 Başıva dolanım, əmmə!

Bu Şəbüstər əhli, ya Rəb, necə qəmli gün keçirdir,
 Bu yazıqlara peyapey qəmü qüssə zəhr içirdir.
 Ucalanda ahü naləm səsi aləmi köçürdür,
 Hanı bir yananim, əmmə!
 Başıva dolanım, əmmə!

Deyisən: Du, çayı dəmlə, — məni-binəvayə peydər⁵
 Yaram üstə vurma yarə, bibican, səni peyəmbər!
 Satılıb o zərli çaydan və həm ol gümüş səmavər,
 Sınıb istəkanım, əmmə!
 Başıva dolanım, əmmə!

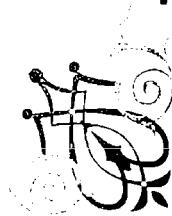
¹ əmmə — bibi

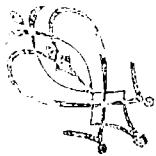
² ləhaf — mələfə

³ bəstər — yataq

⁴ pasiban — qoruyan

⁵ peydər — dalbadal

Zəri çərqətim gedəndən işim olmuş ahü naliş¹,
 Gecə-gündüz eylərəm mən yolu bağlayana qarğış.
 Baxıram, otaq içində nə mitəkkə var, nə baliş,
 Nəyə mən dayanım, əmmə?
 Başıva dolanım, əmmə!

Zərü zivərim təmamən satılıbdı, biqərarəm,
 Necə mən gedim həmamə, soyunum ki, şərmsarəm²,
 Nə qolumda qolbağım var, nə qulaqda guşivarəm³,
 Və nə gül xəzanım, əmmə!
 Başıva dolanım, əmmə!

Çay alammıram, ey əmmə ki, içim beş-altı fincan,
 Qara çaydana və lakin atıram bir az quluncan,
 İçirəm, basır hərarət, qaşınır sabahətək can,
 Gicişir dabanım, əmmə!
 Başıva dolanım, əmmə!

On iki tümən əgər mən o böyük qazanə verdim,
 Qapını Dadaş sökürdü, on iki qranə verdim,
 O gözəl qazanı satdım, kişiyyə səranə⁴ verdim,
 Heyif ol qazanım, əmmə!
 Başıva dolanım, əmmə!

Nolu, bir yol açılıydı, bibican, ərim gəleydi,
 Yaxasın tutayıdı boşlu, saçü saqqalın yoleydi,
 Hamı boşların verəydi, danışıb, deyib güleydi,
 Sıxılanda canım, əmmə!
 Başıva dolanım, əmmə!

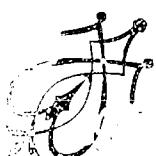
Kişi zənn edir ki, indi qalib evdə hər libası,
 Satılıbdı, əmmə, çoxdan donu, börkü, həm əbası,
 Yolu düşsə bu diyarə, əgər olmasa parası,
 Nə geyər cavanım, əmmə?
 Başıva dolanım, əmmə!

¹ ahü naliş — ah nale

² şərmsar — xəcalətli

³ guşivarə — sırtqa

⁴ səranə — illik

Eşidə əgər əmoğlu ki, boşaltmışam otağın,
Yeylənibdi¹ pullulardan birisi suyun və bağın,
Bibican, xudanəkərdə, yaza gər: Verin təlağin²,
Necə mən boşanım, əmmə?
Başıva dolanım, əmmə!

Yol açılmadı, ay əmmə, qara tellərim ağardı,
Mən ölürsəm, əmmə, sən yaz kişiyyə bu qəmlı fərdi
Ki, otaqların damında nə dirək qalıb, nə pərdi,
Səni bu «Quran»ım, əmmə!
Başıva dolanım, əmmə!

Qapı, pəncərə, atışqa — hamısı xərab olubdi,
Kişi, mümkün olsa, gəl, gör, necə ev güşad³ olubdi,
Daha yoxdu dadü büstad⁴, bazarım kasad olubdi,
Qapanıb dükanım, əmmə!
Başıva dolanım, əmmə!

Bilirəm, o bivəfanın yolu düşsə bu diyarə,
Deyəcək: Saçın ağarmış; alacaq birin dübarə,
Gecə rəxti-xab⁵ içində sataşanda ol nigarə,
Necə mən dayanım, əmmə?
Başıva dolanım, əmmə!

Daha bir yaz, ey cəvanmərg⁶, necə satmayım dirək mən?
Kişi, gündə altı cutduq çörəyə verəm, gərək, mən,
Nə birinc⁷ var, nə roğən⁸, əgər almayıam çörək mən,
Nə yeyim, dolanım, əmmə!
Başıva dolanım, əmmə!

Bibican, çörəkçilərdən sənə çox şikayətim var,
Nə çıxırsa təndirindən — acı, şor, — itaətim var.

¹ yeylənmək — yiylənmək

² təlağ -boşanma

³ güşad — geniş

⁴ dadü büstad — alver

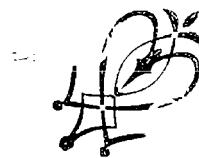
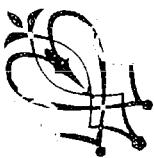
⁵ rəxti-xab — yataq

⁶ cəvanmərg — cavan ölmüş

⁷ birinc — düyü

⁸ roğən — yağ

Yemişəm zibəs¹ ki, arpa, ulağa şəbahətim² var,
Bircə yox palanım, əmmə!
Başıva dolanım, əmmə!

Soxar axiri məzarə məni bu çörəkçixanə,
Gedirəm çörəkdən ötrü səhəri, çəkir əzanə,
Beşi bir fülusə³ dəyməz, satırı birin qranə,
Qutulub təvanım, əmmə!
Başıva dolanım, əmmə!

Bibican, məni həlal et, üzümü çevir Hicazə,
Dolanır başım acıdan, dura bilmirəm nəmazə,
Gedir ixtiyarım əldən, mənə bircə ver icazə,
Ölürəm, uzanım, əmmə!
Başıva dolanım, əmmə!

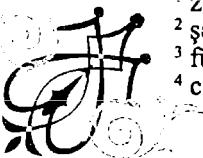
Bunu da de, molla yazsın, kişiyyə yetir kağazı
Ki, hacı, başın sağ olsun, satılıb qızın cihazı⁴.
Özü utanır və lakin gecələr oxur «Hicaz»ı
Mamılı-matanım, əmmə!
Başıva dolanım, əmmə!

¹ zibəs — o qədər

² şəbahət — oxşar

³ fülus — xırda dəmir pul

⁴ cihaz — cehiz

Nənəcan

Bəhar günləri rovşəndi¹ gündən, ay nənəcan,
 Məhaldur², çıxa bülbül çəməndən, ay nənəcən.
 Gələnmirəm yanuva, üzrümi qəbul eylə.
 Keyfin xəbər alıram hər gələndən, ay nənəcan.
 Başında şali-madam³, gərdənimdə⁴ tovqi-təla⁵,
 Üzük qızıl, qaşı dürri-Ədəndən⁶, ay nənəcan.
 Qızun əcəb ərə verdün, nənə, evin abad,
 Mürəxxəs eylə, öpüm bir məməndən, ay nənəcan.
 Çayaltı bal yeyirəm hər səhər, vəli necə bal,
 Ki, rəngi xoşdu əqiqi-Yəməndən, ay nənəcan.
 Vətən ulağlarının başına vurub torba,
 Dolandırır susuz it tək gələndən, ay nənəcan.
 Mübarəkolsuna çox göndərib müqəddəslər,
 Nə qədr çayı-Xəta, qəndi-Ləndan, ay nənəcan.
 Gətür, qulağuva bir söz deyim nihani⁷ sənə,
 Vəleyk bu sözü gizlət dədəmdən, ay nənəcan.
 Söyür gəlib-gedəni hər gün ol həsir üstə,
 Ziyani çoxdu bunun Şahsevəndən⁸, ay nənəcan.
 O gecə ki, məni ağayə eylədüz təslim,
 Çalındı sur, ölü çıxdı kəfəndən, ay nənəcan.
 O zalim oğlu elə ..... bəndeyi-zarə⁹,
 Ki, az qalib, çıxa canım dəhəndən¹⁰, ay nənəcan.
 Deyərdilə, gecə sübhə kimi kitabə baxar,
 Vəleyk badeyi-eşqi içəndən, ay nənəcan.
 Kitabi-hüsnumü eylər mütaliə gecələr,

¹ rovşən — işıqlı

² məhal — çətin

³ şali-madam — ipək parça

⁴ gərdən — boyun

⁵ tovqi-təla — qızıl boyunbağı

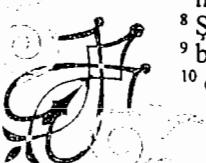
⁶ dürri-Ədən — çox qiymətli mirvari

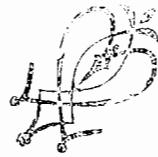
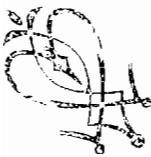
⁷ nihani — gizli

⁸ Şahsevən — tayfa adı

⁹ bəndeyi-zar — faşir bəndə

¹⁰ dəhən — ağız

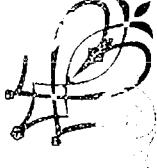
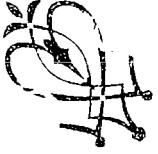

Əqilənnüb məni-zarı ....., ay nənəcan
Gəhi gözümədən öpər, gah gül dodağımdan,
Gəh deyər, qoy, öpüm bir çənəndən, ay nənəcan.
Necə deyim, gecədə əlli yol mənə .....,
Bu barədə eylirəm şərm¹ səndən, ay nənəcan.
Deyir, gərək, edəsən hər cima' üçün bir qüsl,
Lətif olub bədənim yasəməndən, ay nənəcan.
Vəleyk başımə bir iş gəlib, əlac eylə,
Bu mətləbi xəbər al bir biləndən, ay nənəcan.
Cəhət² nədir, dəxi ağa cənubə meyl etmir,
Şimalə yüz çövürübdür dünəndən, ay nənəcan.
İlan vuran yatar, əmma mənim yuxum gəlmir,
Alovlanır kəfilim, cima verəndən, qorxma,
Səlamətəm, nigəran olma məndən, ay nəncan.

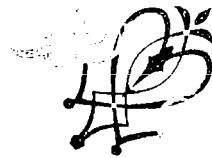
¹ şərm — həya

² cəhət — səbəb

Vətənpərvərlik şeirləri

İranlı

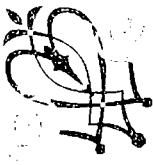
Düşübdür, gör, nə pis halə bu bəxti qarə iranlı.
Xuda şahiddi, bilməz, neyləsin biçarə iranlı.
Gərək, getsin zavoda, işləsin, beş-üç manat alsın,
Zibəs¹ İranda iş yoxdur, qalıb avarə iranlı.
Tunel qazmaqla ildə hər nə qədər qalsa daş altında,
Genə azdır, zibəs biganədir əsrarə iranlı.
Nə karxanə bizə lazımdı, nə mə'dən, nə rahahən²,
Bular zəhmətli işdir, çün görür bikarə iranlı.
Fəqir olmaq silahi-məmləkətdir, neylərik sərvət,
Gərək, açsın əlin, qoysun üzün divarə iranlı.

¹ zibəs — o qədər

² rahahən — dəmiryolu

Məktublaşma

(Şəbüstərdən İstanbul'a)

Əhvəndi¹ çörək qiyməti, yoxdur nigəranlux,
Qənd-çay alıram gündə fəqət bircə qranlux.
Çit burda bahadır, gələn olsa, beş-on arşın
Göndər mənə, həm qızlara şallux və tumanlux.
Gəlsən Güneyistanə, əmoğlu, keçinərsən,
Baxsan sözümə, əl-ələ verrux da, qazannux.
Gəlsən vətənə, on tümənə bir inək alsan,
Bir tövlə qayırtdırısan əgər, bir də samanlux,
Mən də sağaram, həm peyinin yappa qayırram,
Altın silərəm, sən də otar, eylə çobanlux!

¹əhvən — ucuz

Bır məsləhət

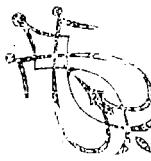
Yükün az çat bir az, qardaş, ulağın xeyli lağərdir.
 Nə tək zülm eyləyən dünyadə bir Şimri-sitəmgərdir.
 O züldi ki edirsən sən, onu hərgiz firəng etməz,
 Düşün, ey kəmsəadət¹, sən müsəlmansan, o kafərdir!
 Bizi soxma, qanatma üzvini biçarə heyvanın,
 Sən insaniyyətin pozma, əgər qarşındakı xərdir.
 Qabırqasın əzirsən ki, tez olsun mətləbin hasil,
 Gedəmməz o yegin ondan, o nə maşın, nə əstərdir²,
 Sənun qorxundan ahulər səri-dağı edib məskən,
 Pələngü kərgədəndən çün bəni-Adəm sitəmgərdir.
 Dili yoxdur, gedə ərzə, şikayət eyləyə səndən,
 O da dərdin deyər bir gün, o gün ki ruzi-məhşərdir.
 Niyə zülm eylədin biçarəyə? — Səndən sual eylər,
 Onu xəlq eyləyən var, xaliqu Allahi-əkbərdir.
 Qəmavərdir³ bu sözlər, Mö'cüza, sən böylə yazmazdın,
 Nə görmüşsən bu gün, söylə, nədən halın mükkədərdir⁴?
 Səyahət eylə bir, şair, dolan, gəz mülki-İrani,
 Məgər, İranlıya, yahu, Vətən bir bu Şəbüstərdir?

¹ kəmsəadət — bədbəxt

² əstər — at

³ qəmavər — qəm gətirən

⁴ mükkədər — çox kədərli

Ay millət!

(*Ey dustan*)

Gözlərizi yummayın, ey dustan,
Bir nəzər eylün qərə çaydanuza,
Başuzi yorğanə çəkib yuxlasaz,
Düşmən edər qəsd genə canuza.

Gəh yarısız başuzi, gah çərtisiz,
Bu nədi, qardaş, düşünün bir özüz,
İndi ki, vardır sizin ağlar gözüz,
Ağlayın öz hali-pərişanuza!

Şam üsərasın¹ salısız yadə siz,
Pəs, gəlisiz naləvü fəryadə siz,
Rəhm edin, ey qövm, bu arvadə siz,
Ac idi, möhtac idi ehsanuza.

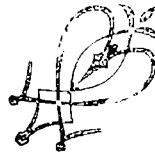
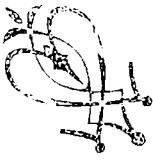
Altı min övrət gözü qürbətdədir,
Sübhü məsa rəncü müsibətdədir.
Şam üsərası bu vilayətdədir,
Pəs, niyə olmur səbəb əfğanuza?

Qüsseyi-qürbət² əridib canini,
Beh qoyub o, süfreyi-binanini,
Köynəyini, şalını, tumanını,
Rəhm edin, ey qövm, öz üryanuza!

Dövrəni ifriti-cəhalət alıb,
İş tapa bilmir, gədə, millət qalıb.
Ay kişilər, gör, necə yanğın salıb
Fəqrü zərurət odu İranuza!

¹ üsəra — əsirlər

² qüsseyi-qürbət — qürbət dərdi

İndi bu ki, göydə uçar başyaran,
Başını şəst ilə açar başyaran,
Hərmələni görsə, qaçar başyaran,
And ola o kəlleyi-nadanuza!

İndi deyirsiz: Ağa, qurbanuvam,
Nasiri-ətfali-pərişanuvam¹,
İştə qəmə, bəndeyi-fərmanuvam²
İzn verin, qan eyliyək qanuza!

Saymışam ağızızdakı dəndanızı,
Siz o deyilsiz, verəsiz canızı!
Batıracaqsız hamı tumanızı,
Şimri-ləin gər gələ meydanuza.

Çün yiğışar bir yerə tüccarınız,
Söhbət edər, gör, necə dindarınız,
Gör, haralarda gəzər əfkarınız,
Bir qulaq as söhbəti-ə'yanuza!

Ay kişilər, heç bilisiz, neyliyək?
Yanları qəddərə ilə peyliyək,
Tazə dəbistanları sədd eyliyək,
Çün sovurur rəxnələr³ imanuza!

Fırqeyi-əhrardı⁴ din düşməni,
Yaxşıdır onlardan urus-erməni,
Qırxdırın, ey qövmi-vəfa⁵, kəlləni,
Bağ salın lifəli tumanuza!

Cəm olun, ey qövm, verin səs-səsə,
Qoymayıñ, açsınla təzə mədrəsə,
Şər'ə mügayirdi fizik, həndəsə,
Köhnə kitabları yiğin yanuza!

¹ nasiri-ətfali-pərişanuvam — pərişan tifillərin köməkçisiyəm

² bəndeyi-fərmanuvam — əmrinə tabeyəm

³ rəxnə — deşik

⁴ fırqeyi-əhrar — azadlıq istəyənlərin firqəsi

⁵ qövmi-vəfa — vəfa əhli

Dərs verin oğluza əbvabdən¹,
Ya çəkin əl məscidü mehrabdən,
Eyləyin, ey qövm, həzər babidən,
Qoymayıñ onları dəbistanuza!

Bir para qız namə yazır bərməla²,
Yollur onu Tiflisə, İstanbula,
Qorxuram, Həqq göndərə əbri-bəla³,
Yağdırı daş bağuza, bostanuza!

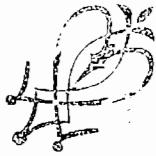
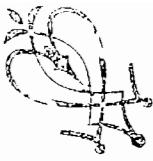
Qızlar oxur şəhridə alman kimi,
Şəhri, görüm, həqq edə Dilman kimi,
Qız nədi, kağız yaza oğlan kimi,
Tuf sizə, həm də o qələmdanuza!

¹ əbvab — dini kitab

² bərməla — açıq-aşkar

³ əbri-bəla — bəla buludu

Vətən!

Neçin ah eylədin, ey bülbülü-nalani-vətən,
 Yaduva düşdü, məgər, hali-pərişani-vətən?
 Xəsü xaşak¹ basıb gülşəni, güllər saralıb,
 Niyə bu halə qalıb, bəs, bu gülüstani-vətən?
 Nə yatıbsan, ayıl, ey milləti-biçarə, ayıl!
 Satır, axır, vətəni düşmənə ə'yani-vətən.
 Dərү divarını qan eyləyib əlvan, ey dad!
 Nə qəməngizdi², ya Rəb, bu şəbüstani-vətən!
 Balişi-nazə qoyub başını naz eyləmə, dur,
 Sürünü qurd dağıdar, yuxlasa çobani-vətən!
 Əcnəbi mülkü dolub bisərü pa³ millətlə,
 Niyə, ya Rəb, belə xar oldu əzizani-vətən?
 Düşmən elm ilə bizi eylədi həmmal özünə,
 Kim zəlil etdi bizi? — Cəhl! A müsəlmani-vətən!
 Vətəniz cismidi, siz də vətənə can kimisiz,
 Razı olmun, qala cansız vətən, ey cani-vətən!
 Verəlim əl-ələ, təhsilü kəmal eyləyəlim,
 Xabi-qəflətdən ayılsın, gərək, əxvani⁴-vətən!
 Olmayıb şad, üzü bir gülməyib, əfsus, əfsus,
 O zəmandan ki, olub Mö'cüzə İran vətən!

¹ xəsü xaşak — alaqotu

² qəməngiz — qüssəli

³ bisərü pa — əlsiz-ayaqsız

⁴ əxvan — qardaşlar

Qürbət

Kim, görəsən, qürbəti icad edib?
Hər kəs edib, mən kimi bimar ola!
Tərki-diyar eyləməyin baisi,
Olsa, gərək zülmə-tələbkar ola.

Qalsa vətəndə, gedəcək izzəti,
Həm Tükəzin çadırəvü çərqəti¹,
Canuvi incitmə, oğul, övrəti
Boşla, vəlov² ki, məməsi nar ola.

Təzkirə on dörd tümənə maldır,
Qol pulu ondan da qırışmaldır,
Yolçu nə eşşəkdi, nə həmmaldır,
Ta bu qədər zülmə xiridar ola.

Sən də bilirsən ki, o tacir deyil,
Bunca pulu verməyə qadir deyil,
Boşla yaxasın, bura bir yer deyil,
Qoy, gedə İstanbul, tüccar ola.

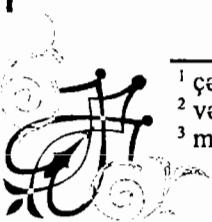
Göndərə Həqq hər gün əgər rəhmətin,
Etməz ucuz təzkirənin qiymətin,
Eyləyin agah Rəsul ümmətin,
Cibdə, gərək, dirhəmü dinar ola.

Xərci var həştad tümən getmağın,
Ya evi qoy beh, ya da ki, sat bağın,
Qorxuram, axır yıxıla mitbağıñ³,
Pərdiləri azimi-bazar ola.

¹ çərqət — yaylıq

² vəlov — hətta

³ mitbağ — mətbəx, anbar

Türk mənə verdisə dörd yüz lirə,
Qüssə və qəmdən tutular xırxisrə,
Ya zəhər iç, ya sal özün təndirə,
Qoyma, qərəz, hövsələ çox dar ola.

Qarət əgər eyləmiyə xeyməni,
Hərmələvü Xulivü Şimri-dəni¹,
Qüssə boğar yoxsulu, biçarəni,
Əllərin, ey mərsiyəxan, var ola!

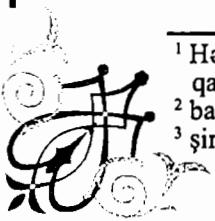
Sinniz əgər baliğ olub² əlli yə,
Qəddərini bərk vurun kəlləyə,
Bəlkə, sizi axırətə yolluya,
Xəlq geyə qarə, əzadar ola.

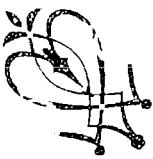
Bəs ki, içər şireyi-əngurdən³,
Şairin olmaz xəbəri surdən,
Məst çıxar dairəyi-gurdən,
Kaş, hamı Mö'cüz kimi dindar ola!

¹ Hərmələvü Xulivü Şimri-dəni — Kərbəla vaqıəsində İmam Hüseynə (ə.)
qarşı vuruşan ordunun başçıları

² baliğ olmaq — yetişmək

³ şireyi-əngur — üzüm şirəsi

Sənì sevər

Cün sevər qəlb səni, didə səni, can səni,
 Sevməyim mən necə, ey sərvi-xuraman, səni?
 Gülbədən, zülfə, səmən, qönçədəhən, şirinləb,
 Öpməsin, iyələməsin, neyləsin insan səni?
 Vermərəm müftə səni, ey Vətən, əgyar əlinə,
 Yoxdu həqq məndə, məgər, mən satam ərzan¹ səni?
 Kafər islatdı səni qan ilə, ey xaki²-vətən,
 Boyasın qan ilə, qoy, bir də müsəlman səni!
 Nə siyəhbəxtsən³, ey yar ki, yırtır-dağıdır
 Gürgi-dərrəndə⁴ kimi milləti-nadan səni,
 Boyadın qan ilə, ey xaini-millət, vətəni,
 Yerdə yatmaz, dutar axər bu qədər qan səni!
 Qorx o gündən ki, Kəleybərşikən eylər sənə qəsd,
 Görürəm mən o gün aşüftəvü⁵ heyran səni!
 Nəhs kəllən vuracaq niziyə, bişəkkü yəqin,
 Xeyli müşküldü, güzəşt eyliyə Samxan səni!
 Nə yatıbsan, ayıl, ey milləti-biçarə, ayıl,
 Qorxuram, öldürə axirdə o üdvan⁶ səni!
 Kürd ayıldı yuxudan, sən hələ xorna çəkisən,
 Nə əcəb hala qoyub nəş'eyi-qəlyan səni.
 Bu gün övladi-vətəndən kömək istər elimiz,
 Bəsləyib bu gün üçün milləti-İran səni.
 Malivin onda birin xəlquvə sən eylə fəda,
 Şərri-ə'dadən⁷ edər hifz o ehsan səni.
 Urmu tacirlərinin halına bir eylə nəzər,
 Görüm, həqq eyləməsin böylə pərişan səni!
 Tirmə yorğanı çəkib üstüvə naz eyləmə, dur!
 Düşmən əl tapsa, elər qış günü üryan səni.

¹ ərzan — ucuz

² xak — torpaq

³ siyəhbəxt — bədbəxt

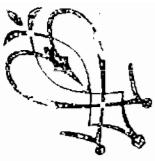
⁴ gürgi-dərrəndə — yırtıcı qurd

⁵ aşüftə — pərişan

⁶ üdvan — düşmənlər

⁷ şərri-ə'da — düşmən şəri

Həm alar simü zərün¹ cümləsin, ey yarı-əziz,
Xaini-dinü Vətən boşlamaz asan səni!
Qərədağ² əhlinə bax, gör, nə pərişan dolanır,
Təlxkam³ eyləməsin bir neçə tuman səni.
Nə qədər içmisən, ey kargüzari-millət⁴,
Huşiyar eyləmədi vəq'eyi-Dilman⁵ səni?
Hazır ol cəngə, əgər istərisən fəthü zəfər,
Yatmalı yer deyil bu yer, yeyər əslan səni.
Xəbərin yox, Vətən əldən gedi, ey zair,
Xeyli bimədrək⁶ edib şövqi-Xorasan səni.
Zülm əlindən qaçan övrətlərə yanmir ürəyin,
Şamın əhvali edir ney kimi nalan səni.
Şam viranəsinin mislidi meydani-Sərab,
Eyləmir, bəs, niyə bu vaqiə giryan⁷ səni?
Nəcəfəl-Əşrəf hara, sən hara, biçarə əmu,
Mərhəmətsiz kişi, neylir şəhi-mərdan⁸ səni?
Mö'cüzün nəbzin alıb söylədi doktor: Ey vay!
E'tiqadın pozulub, tərk edib iman səni!

¹ simü zer — gümüş və qızıl

² Qərədağ — İranın şimalında vilayət (indiki Ərəsbaran)

³ təlxkam — məyus

⁴ kargüzari-millət — millət vəkili

⁵ vəq'eyi-Dilman — Dilman hadisəsi

⁶ bimədrək — sənədsiz

⁷ giryan — gözü yaşlı

⁸ şəhi-mərdan — kişilərin şahı (Həzrət Əli (ə.))

Nə anladıq bu gəlmaqdan?

Nə anladıq bu gəlmaqdan,
Bu altı aylıq qonaqdan?
Kəbab olduq ağlamaqdan,
Allah, özün imdad elə!

Təzkirəni aldı ələ,
Canıma saldı vəlvələ,
Yarım gedib, nə vaxt gələ?
Qəmli könül, fəryad elə!

Aşıq ağlar acı-acı,
Yar baxar ona qiyğacı,
Saxla atın, arabaçı!
Aşıqlerin bir şad elə!

Sənin ilə könlüm xoşdur,
Necə görün yerin boşdur?
Yarın qəfəsdə bir quşdur,
Tez gəl, onu azad elə!

Əmoğlucan, səni tarı,
Dön, bir də bax mənə sarı,
Yıxıldı könlüm divarı,
Gəl, gəl, onu abad elə!

Mən vətəni çox sevirəm,
Vallah könülsüz gedirəm,
İnşallah, tez qeyidərəm,
Əmqizi, az fəryad elə!

Ağ gərdəndə qara şevə,
Mən baxaram sevə-sevə,
Sil göz yaşın, qayıt evə,
Yıx köyümü, bərbad elə!

Yarım gözdən nəhan oldu,
Dağlar başı duman oldu,
İşim ahü fəğan oldu,
Allah, özün imdad elə!

Sərbazgırlıq¹

Qoşun olmaq yaraşar bipədərə², dərbədərə,
 Biz öz övladımızı qoymarıq olsun fəcərə!
 Dutarıq yoxsulu, verrux dəmi-tirü təbərə³,
 Ölər, ölsün! Be cəhənnəm və be finnar⁴ dərək!

Dövlət istər, qoya qanuni-nizam⁵ icbarı,
 Yə'ni, həmkasə edə dinsiz ilə dindarı?
 Hər kəs olsa buna razi — dağılard pərgarı⁶,
 Lə'nət eylər ona hər sübhü məsa cinnü mələk!

Mən nə nazilə bunu bəsləmişəm, sübhü məsa
 Elyiyəm ta qoca vaxtimda onu əldə əsa;
 Nə ki, sərbaz ola, bir güllə yiye, qan quşa,
 Aça ağızın, yuma, rəngi gövərə misli-qədək!

Olmaram razi, qoya başına şapka pesərim⁷,
 Şimrtək çəkmə geyə payinə nuri-bəsərim⁸,
 Qoymaram, oğlumu sərbaz ola — var simü zərim,
 Çıx bu kətdən, uzaq ol, getgilə, Allahü məək!

¹ sərbazgırlılık — əsgərliyə çağırma

² bipədər — atasız

³ dəmi-tirü təbər — oxun və baltanın dəmi

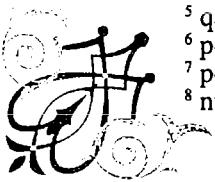
⁴ be finnar — gora

⁵ qanuni-nizam — hərbi qanun

⁶ pərgar — sütun

⁷ pesər — oğul

⁸ nuri-bəsər — gözün nuru

Qorxuram, peyki-əcəl

Saqiya! Dur, gətir bir nazənin canan mənə,
 Cənnəti verdim sənə, lazım deyil qılman mənə.
 Öldü Adəm qüssəsindən, düşməni sağdır hələ,
 Qorxuram, bugda yedirdə hiyləgər Şeytan mənə.
 Mən bir aləm istərəm, "yox!" ləfzi¹ orda olmasın.
 Rozeyi-rizvanda², yarəb, kim verər qəlyan mənə?
 Saqiya! Rizvanda mey yox, bəng yox, əsrar³ yox!
 Qərz edək kimdən, məgər, rüsxət verə Səlman mənə?
 Rozeyi-rizvandadır İran, sənə qurban, Vətən!
 Bəngi qoy qəlyanə, vaiz, söyləmə dəstan mənə.
 Qış dolandı, girdi yaz, çıxdı bəhar, ey dustan,
 Bağrı bostan oldu yeksər rozeyi-rizvan mənə!
 Tut yetişdi, həm ərik, əlcə, gilasü gülbəsər,
 Gör, nə xoş şeylər yaratmış xalıqi-sübhan mənə!
 Nar nədir, heyva nədir, alma nədir, hulu nədir?
 Gər Xuda xəlq eyləmişdir aləmi zindan mənə!
 İstəkan rusindi, çay-qənd ingilisin, ey sənəm,
 Camü cəm mali-əcəmdir⁴, ver, görüm, ondan mənə
 Turşu şirin eyləyen şirini həm təlx⁵ eyləmiş,
 Məsləhət bilmış, yaratmış mərzəvü reyhan mənə.
 Anlamır dövlətlilər, sərma⁶ nədir, gərma⁷ nədir?
 İltifat eylə, ilahi, əlli min tuman mənə!
 Köskəran⁸ başında, yaran, bir imarət yapdımım,
 Kətdə çox zəhmət verir çün fəsli-tabistan⁹ mənə.
 Saqiya, yorqanı sat, vəchin¹⁰ gətir, xərc eyləyax,
 Qorxuram, peyki-əcəl¹¹ nagəh¹² verə fərman mənə.

¹ ləfz — kəlmə

² rozeyi-rizvan — cənnət

³ bəng, əsrar — həmiş, tiryək

⁴ mali-əcəm — İran malı

⁵ təlx — acı

⁶ sərma — soyuq

⁷ gərma — isti

⁸ Köskəran — İranda yer adı

⁹ fəsli-tabistan — yay fəsli

¹⁰ vəch — pul

¹¹ peyki-əcəl — əcəl səfiri (Əzrayıl (ə.))

¹² nagəh — birdən

Məmmədəli¹

Budu Çüstərdə² fəqət tazə xəbər, Məmmədəli,
 Verib ömrün sənə Hacı Molla Cəfər, Məmmədəli.
 Şəbi-yekşənbə³, saat onda yer etdi hərəkət,
 Vətən, az qaldı, ola zirü zəbər⁴, Məmmədəli.
 Pəhləvizadə də qoydu başına tacı-Kəyan⁵,
 Etdi kornuş⁶ o şəhə cinnü bəşər, Məmmədəli.
 Şahi-birüşt⁷ qucaqlıbdı iki dizlərini,
 Sallayıb qaşqabağın misli-Yetər, Məmmədəli.
 Tutdu Allah o şəhi bəldeyi-Parisidə⁸ çün,
 Qoydu şapqa başına şamü səhər, Məmmədəli!
 Əslı yox bədnəzərin, mən deyirəm, gər vardır,
 Niyə, bəs, dəymir o biarə nəzər, Məmmədəli?
 Bəs ki, qalındı qafası, şikəmi⁹ misli-kötük,
 Eyləməz hərgiz ona qüssə əsər, Məmmədəli!
 İnqraz¹⁰ aləminə qoydu qədəm ali-Qəcər,
 Yerinə keçdi onun pəhləvilər, Məmmədəli.
 Zor ilə başuva şapqa keçəcək İranda,
 Dün səhər verdi mənə qarğı xəbər, Məmmədəli.
 Dinü iman gedər əldən, olusan əhli-səqər¹¹,
 Dedim, axır, sənə mən, etmə səfər, Məmmədəli.
 Börkü Allah yaradıb, şapqanı şeytani-rəcim¹²,
 Başuva qoyma onu, eylə həzər, Məmmədəli!
 Özün oxşatma firəngə, urusa, gəl vətənə,
 Düryəni¹³ bas başına misli-düsər, Məmmədəli,
 Mö'cüzü eylə mürəxxəs, dəxi lütfüz artıq,
 Gəldi saat beşə, bu qədri yetər, Məmmədəli!

¹ Məmmədəli — şairin dostlarından biri

² Çüstər — İranda kənd adı

³ şəbi-yekşənbə — bazar gecəsi

⁴ zirü zəbər — alt-üst

⁵ tacı-Kəyan —burada: şahlıq tacı

⁶ kornuş — təzim

⁷ şahi-birüşt — fərasətsiz şah (Əhməd şaha işarədir)

⁸ bəldeyi-Paris — Paris şəhəri

⁹ şikəm — qarın

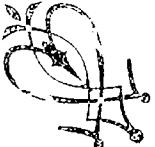
¹⁰ inqraz — məhv olma

¹¹ əhli-səqər — Cəhənnəm əhli

¹² şeytani-rəcim — lənətlənmiş şeytan

¹³ düryə — papaq

Təbiət mövzusunda şeirlər

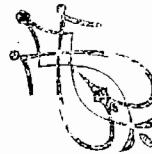

Bəhar oldu

Nə yatmışan, dur, ey saqi, ki, yay misli-bəhar oldu,
Bulut od yağıdırır dünyayə, aləm tarümar oldu.
Dolu qoydu kəmanə oxların, atdı biyabanə,
Xiyarın ixtiyarı getdi əldən, biqərar oldu.
Nə qarpız qaldı bostanda, nə gərmək, ah va veyla!
Kədu, pənbəvü¹ gərçək təmamən zəxmidar oldu.
Üzün tutmuş göyə bostançı, söylər: Ey rəhim Allah!
Çuvallar qaldı boş, mən boşlu, karim ahü zar oldu.
Sitəmkari, görüm, tari özü salsın yaman dərdə,
Səbəb bu dərd-bidərmanə çərxi-kəcmədar oldu.
«Mürüvvət yaxşıdır», vaiz deyir, ey çərxi-bədrəftar,
Sənin bu etdigin, axır, mürüvvətdən kənar oldu.
Xiyarə vurdu min yare fələk, sərrin bilərsizmi?
O da çox qoydu kakıl başə, bu dərdə düçar oldu.
Nə qarpız şad olur bu əsrədə, Mö'cüz, nə xərbuzə,
Nə gərmək xar olub qaldı, qəribə ruzigar oldu.

¹ pənbə — pambıq

Soyuqdan şikayət

Münəccim deyər ki, yağar qışda qar,
 Üşür əl-ayaq, tünd əsər ruzigar¹.
 Soyuqdan donar bəsti², çattar lüləng³,
 Girər kürsiyə xəlq şamü nəhar⁴.
 Nə bir gün, nə beş gündü bu dastan,
 Üç aydır zimistan fəqət, ey nigar.
 Mənim hövsələm təng⁵, uşaqlar günəs,
 Yetiş dadə, ya şahi-Düldülsəvar⁶!
 Tükəzban gərək yandırı heyzümi⁷,
 Tökə kürsiyə ta bə vəxti-xiyar.
 Nənə çün qoyar hövzəgə çölməyi,
 Düşər arxası üstə ətfali-zar.
 Yeyərlər, içərlər, qarınlar şışər,
 Dəyər isti — əldən gedər ixtiyar.
 Ananın qaçar rəngi, titrər baba,
 Zəmanı ki, toplar edər xarraxar.
 Duvaqi düşər qorxudan çölməgin,
 Girər covfinə⁸ xeyli girdü qüber⁹,
 Baba bir qədər fikr edəndən sora
 Çubuq başın eylər çubuqdan kənar.
 Deyər: Ey cəmaət, çıxın kürsüdən!
 Görüm, siz bəşərsiz və yaxud davar¹⁰!
 Durun! Ey ədəbsiz cəmaət, durun!
 Ki, goduşa¹¹ basduz «hədəs» bişümar¹².

¹ ruzigar — külək

² bəsti — kuzə

³ lüləng — astava

⁴ şamü nəhar — gecə-gündüz

⁵ təng — dar

⁶ Şahi-düldülsəvar — Düldülə süvar olmuş şah (Həzrət Əli (ə.))

⁷ heyzüm — odun

⁸ covf — daxil, iç

⁹ girdü qüber — toz

¹⁰ davar — heyvanat

¹¹ goduş — saxsı qab

¹² bişümar — saysız

Necə mən yeyim bu hədəssiz əti?
İlahi, belə ət olar zəhrimar!..
Düşün arxaz üstə, yeyin iydəni,
Vəli çölməyi etməyin biqərar!
Sizə rəhm yoxdur bu gün hiç, hiç,
Əbəs yalvarıb etməyin ahü zar!
Bu gün mən sizin başızı yarmasam,
Sabah eyləməzsiz məni şərmsar¹.
Nədir bu zimistan, nədir bu xəzan?
Olaydı cəhan, kaş, həmişə bəhar!
Xəzanü zimistan verib əl-ələ,
Vurur başə bülbül, edir nalə xar.
Deyin: vay odunsuzların halinə!
Olun siz də bülbül kimi əşkbar².
Gözün bircə aç, bax odunsuzlara,
Elə yatma nazilə, ey maldar!
Qəni anlamaz yay nədir, qış nədir,
Qış eylər fəqirin evin tarımar!
Qəni əyləşər evdə — hey tər tökər,
Yanar pinc³, qalxar həvayə buxar!
Beş-altı tümən tez yetir Mö'cüzə,
İlahi, bə əsmai-həştü çəhar⁴!
Cəvanın olar taqəti zəhmətə,
Yatammaz soyuq kürsüdə ixtiyar.
Xəzanəndə yoxdur əgər nəqd pulun,
Əta eylə bir yük odun, bir davar.
Buna “Yox!” demə, yolla tez, mən ölüm,
Qovurma küpün qoyma çox intizar.
Qənisən, yetir! Gər kasibsən, əbəs
Adın qoyma dövlətli pərvərdigar!

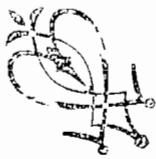
¹ şərmsar — başıaşağı

² əşkbar — göz yaşı tökmə

³ pinc — soba

⁴ bə əsmai-həştü çəhar — səkkiz və dördün, yəni on iki imamın adlarını and verirəm

Novruz bayramı

Eydi¹-Novruz yenə Rüstəmi-dəstan oldu,
 Rəxşı-Cəmşidə² minib, azimi-meydan oldu.
 Bir əmud ilə qışın qıçlarını sindirdi.
 Qıçı çün sindi qışın, tabeyi-fərman³ oldu.
 Qorxudan qar Mişov dağını etdi səngər,
 Buz da iman gətirib eydə, müsəlman oldu.
 Kürsü yorğana dedi: "Qaç, gədə, bayram gəldi!"
 Pəs, qaçıb hər biri bir guşədə pünhan oldu.
 Beyrəqi-səltənəti⁴ açdı o dəm badi-bəhar⁵,
 Qoca dünya bəzənib tazədən oğlan oldu.
 Həzrəti-axiri-çərşənbə be əmri Sane⁶
 Başına tac qoyub, şəhridə sultan oldu.
 Qoydu çün təxtə qədəm naz ilə ol şahi-cəhan,
 Əlli min top atılıb, şəhr çırąğban oldu.
 Banglər nə'rə çəkib, etdi səmavatə üruc⁷,
 Yer üzü pərtövi-məhtab⁸ ilə əlvan oldu.
 Yandı çün kuzələri, bomb kimi səsləndi kötük,
 Sərçə, qarğa, qəcələ, qırğı hərasan oldu.
 Bir neçə danə fişəng atdı bizim oğlanlar,
 Baxdı həsrətlə, qızın gözləri giryən oldu.
 Müxtəsər, yandı ocaq, qaynadı su qazanda,
 Sədri bir vird oxuyub daxili-qazan oldu.
 O tərəfdən yetişib yeddi lövün və həlva,
 O gecə məclisimiz rövzeyi-rizvan⁹ oldu.
 Çün plov girdi evə, çökdü dizə şahpalut,

¹ eyd — bayram

² rəxşı-Cəmşid — Cəmşidin atı

³ tabeyi-fərman — fərməna tabe

⁴ beyrəqi-səltənət — şahlığın bayraqı

⁵ badi-bəhar — bahar küləyi

⁶ be əmri Sane — Yaradanın əmri ilə

⁷ səmavatə üruc etmə — səmalara qalxma

⁸ pərtövi-məhtab — ay işığı

⁹ rövzeyi-rizvan — cənnət

Püstə baxdı xuruşa, gül kimi xəndan oldu.
 Durdu badam ayağa, söylədi: "Xoş gəldin sən
 Bizə!" Fındıq baş əyib, əncirə xahan¹ oldu.
 Dedi həlva: "Nə baxırsız, ağalar, bismillah!"
 "Hən" deyən bu sözə əvvəldə o cevizzan oldu.
 Çəkdi bir dövrü qabağına xanım şahani,
 Səməni, səbzə, təbərzə² ona heyran oldu,
 Xurma qəndabı çəkib başına, basdıq duğ³,
 Səhmi-Dizmarı biçarəyə ayran oldu.
 Aldı şəhdanə⁴ ələ kaseyi-abi-əssəli⁵,
 İçdi həm rub⁶, noxuda tö'məyi-dəndən⁷ oldu.
 Kişmişin canı sıxıldı bu işə hirsindən,
 Qızarib rəngi, rüxü laleyi-Ne'man oldu.
 Əl suyu gəldi, xülasə və xəlali-dəndən⁸...
 Axırı səhbətimiz çay ilə qəlyan oldu.
 Yuxu vaxtı yetişib durdu ayağa millət,
 Söndü məclisdəki ləntər, hamı üryan oldu.
 Mən də geydim gecə börkün ki, uzanım, nagah
 Pərdə etdi hərəkət, xanə dirəxşan⁹ oldu.
 Bir də gördüm ki, o Novruz bəzənib misli-sənəm,
 Nəzərim düşcək ona, din evi viran oldu.
 Dedi: "Ey rahəti-can¹⁰, qonçədəhan¹¹, sərvi-rəvan¹²,
 Harda qaldın, sənə qurban, ürəyim qan oldu!"
 Oturub söylədi, güldü, danışdı mən ilən,
 Elə bildim o gecə yar mənə ehsan oldu.
 Sübh vaxtı ayılıb gördüm o dilbər yox idi.
 Dedim: "Ey yay, işim naləvü əfəqan¹³ oldu".
Çiynimə saldım əbanı, dalısınca qaçdım,

¹ xahan — istəyən

² təbərzə — nübar xiyar

³ şəhdanə — xaşxaş

⁴ duğ — ayran

⁵ abi-əsəli — bal şərbəti

⁶ rub — meyvə şirəsi

⁷ tö'məyi-dəndən — dişin loxması

⁸ xəlali-dəndən — diş çöpü

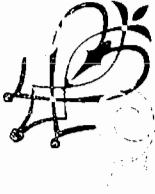
⁹ dirəxşan — parlaq

¹⁰ rahəti can — can rahatlığı

¹¹ qonçədəhan — ağzı qonçə

¹² sərvi-rəvan — incə sərv

¹³ naləvü əfəqan — ah, nalə

Tapdim ol qönçələbi, müşkülüüm asan oldu.
Dedim: "Ey yar, hara?" Söylədi: "Gəl arxamca!"
Getdik ol qədri ki, bir qəsr nümayan oldu¹.
Daxil olduq içəri, durdu əyaqa hacı bəy,
Xanım əyləşdi yerə, qəsr gülüstan oldu.
Dedi hacı: "Buyurun, ağızı şirin eləyin!"
Bəndənin sevdiyi şey xameyi-Vayqan² oldu
Bir qədər bal qarışırkı xanım çün xamayə,
Nəfs məmənun, şikəm şadü xuraman³ oldu.
Nagəhan varid olub məclisə bir dəstə gəda,
Hacının rəngi qaçıb, halı pərişan oldu.
Sarı dolma, qərə dolma və mürəbbə bitdi,
Bal, süddəş⁴, hamı ol gözlərə qurban oldu.
Gördü çün kasəvü boşqab boşaldıb yeksər.
Haciya səhnə-səra⁵ külbeyi-əhzan⁶ oldu.
— Müstəhəqlər⁷ yedi bu ne'məti, dilgir oldun⁸,
Haciya, söylə görüm, bu necə ehsan oldu?
Dedi: "Mən bunları ə'yan üçün etmişdim cəm",
Heyf, sədheyf ki, bir həmlədə talan oldu!
Deyər hər kim, sizə ey qövm, inanmun bu sözə:
"Ki, filan mərdi-səxi⁹ sahibi-milyan oldu".
Rəməzan ayına az qaldı, cəmaət, göz olun,
Çərəyi eyləyin axır, məhi-Şə'ban oldu.
Çünki niyyət günü siz eylədiz Həmdanə səfər,
Bilmədiz, şəhrdə bildir nə qədər qan oldu.
Yedi ə'yanlar obaşdanın, naharın şamın,
Kətdi-kəsəkli tutub qanına qəltan oldu.
Mö'cüz ordaydı, üzün tutdu xanım bağlaviyə,
Dedi: — Dərdim bir idi, indi hezaran¹⁰ oldu.

¹ nümayan olmaq — görünmek

² xameyi-Vayqan — Vayqan xaması

³ şikəm şadü xuraman — qarnı razı

⁴ süddəş — südlü aş

⁵ səhnə-səra — burada: dünya

⁶ külbeyi-əhzan — qəm-qüssə evi

⁷ müstəhəq — ehtiyacı olan

⁸ dilgir ol — dilxor ol

⁹ mərdi-səxi — səxavətli adam

¹⁰ hezaran — minlərlə

Olmaç

Gəzər zagü zəğən¹ gülşəndə, qışdaəndəlib² olmaz,
 Dirəxt³ gül, gül açmaz bağdə əmrudü sib⁴ olmuz.
 Zimistan səxtdir⁵, qarət edər o, bağı bostanı,
 Xudaya, qorxsə qış səndən, günahə mürtəkib⁶ olmaz,
 Rəyasət aşiqi qoymaz, sənin adın düşə dildən.
 Papas⁷ əl çəksə məzhəbdən, kəlisavü səlib⁸ olmaz.
 Mənə lazım deyil, xamə yazıb göydən yerə salsan,
 Alar, yırtar o fərmanı, ona razı xətib⁹ olmaz.
 Bəli, hübbi-rəyasətlə¹⁰ tərəqqi eylər insanlar,
 Tərəqqi sevməyən adəm dəravişə¹¹ nəsib olmaz.
 Dəyanətxah olan insan əgər kül tökməyə başa,
 O hərgiz məzhəri-lütfi-şəhənşahi-qərib¹² olmaz.
 Əgər Şimr etməyə qarət xəyami¹³, sən qalarsan ac,
 Ona “Məl’un” demə, zakir, adam çox nanəcib olmaz!
 Məhərrəm gəldi, ey aşiq, qəmə hazırla, başın yar,
 Sənin bu çəkdiyin zəhmət, yəqin eylə ki, qeyb olmaz.
 İnanmirsan mənə, get, al xəbər şəhrin imamından
 Ki, bitəzvir¹⁴ simü zər gəlib daxil bə cib¹⁵ olmaz.
 Deyərlər, qoysun ağalar da başa Pəhləvi börgü¹⁶,
 Bu əmrə razı hərgiz Kərbələyi Mir Həbib olmaz.

¹ zaǵu zəǵən — qarǵa-quzǵun

² əndəlib — bülbül

³ dirəxt — ağac

⁴ sib — alma

⁵ zimistan səxtdir — qış ağırdır

⁶ mürtəkib olmaq — pis iş görmək

⁷ papas — keşiş

⁸ səlib — xaç

⁹ xətib — məsciddə xütbə oxuyan ruhani

¹⁰ hübbi-rəyasət — rəyasət eşqi

¹¹ dəraviş — dərvişlər

¹² məzhəri-lütfi-şəhənşahi-qərib — qərib şahın lütfünə nail olma

¹³ xəyam — xeymələr, çadırlar

¹⁴ bitəzvir — riyasız

¹⁵ bə cib — cibə

¹⁶ börg — papaq

Dözər hər bir cəfayə, quldu çün biçarə iranlı,
Ərəb şahzadədir, şahzadədə səbrü şəkib¹ olmaz.
Qiyafət şərtidir, kürdi əbadə bir məhabət² var,
Onu gər salmaya loti, səhəmnakü³ mühib olmaz.
Olar mərhüm hər il yüz-yüz uşaq şəhri-Şəbüstərdə,
Və lakin xəlq arasında bu bir şeydir, əcib⁴ olmaz.
Həvadar olmasa xanə nəhari-şami-şahanə⁵,
Təbibin Bu Əli⁶ olsa, sənə səhhət nəsib olmaz.
Gəhi sill ilə həmkasə, gəhi sıflıslı ilə həmdəm,
Dərin fikr eyləsə insan, gedib hərgiz təbib olmaz.
Hamı bir gözlüdür bu kənddə, sən də bir gözün qırpa,
Mübarək əllərin öpsən, sənə vaiz rəqib olmaz.
Şütürvar⁷ əyləş, ey Mö'cüz, məcalisdə, məhafildə⁸,
Diz üstə çökməyən şair müləqqəb⁹, ya ədib olmaz.

¹ səbrü şəkib — səbr

² məhabət — heybətli, qorxunc

³ səhəmnakü mühib — qorxulu

⁴ əcib — təəccüblü

⁵ nəhari-şami-şahanə — şahanə şam yeməyi

⁶ Bu Əli — Əbu Əli ibn Sina

⁷ şütürvar — dəvə kimi

⁸ məcalis, məhafil — məclislər, yiğincaqlar

⁹ müləqqəb — ləqəbli

Qış çıxdı

Nə qədr vardı soyuq, qəm səninlə həmdəmdir,
Bəhar fəsli fəqət qəlb şadü xürrəmdir.

Ölənlər öldü, qalanlar yesin mürəbbani,
Salın ölümələri yadə yeyəndə həlvani,
Həzar şükr ki, saldıq yola zimistani,
Dəxi qəm eyləməyin, durnalar gələn dəmdir.

Soyuq gətirdi səni təngə, biqərar oldun,
Lülə dondu, nə təharət, nə dəstəmaz aldın,
Qurtardı qış, genə açdın dodağıví, güldün,
Pulun yox isə, genə qəm səninlə həmdəmdir.

Odun, kömür qutarıb, kürsüdən çəkil eşiyə,
Götür onu, bəcəhənnəm, dəyer soyuq kişiyə
Tükəzzibən, du dəxi, qüssə vermə çox kişiyə,
Burax onun yaxasın, göz yaşın silən dəmdir.

Dedim ona: Dayannəməz oda bu can hərgiz
Ki, yaxşı baş yara bilməz bu natəvan hərgiz,
Soyux, bədəndə bu il qoymuyubdu qan, hərgiz
Mənim işim deyi bu iş, bu kari-Rüstəmdir.

Ata itaəti vacibdi, Mö'cüz, evladə,
Onun yolunda bu baş-can gedər, oğul, badə,
İtaət eyləməz, əmr eyləsə o mə'nadə,
Onu gər incidəsən, mənzilin cəhənnəmdir!

Ağardı baş, sıfid oldu qüssədən səqqəl,
Tapılmırı dəxi ciblərdə bir qərə tənbəl¹.

¹ tənbəl — burada: pul

Biləydi, kaş, bunu xəlq əlli il əvvəl
Ki, qənd Hərmələdir, çay İbni-Mülcəmdir¹.

Çubux, deyəllə, edər qəlbidən qəmi zail,
Cəhət odu ki, Tükəzban olub ona mail,
Oğul, cığalə² edər aqibət səni sail³
Apar ağızlığı⁴ sindir, əgər pulun kəmdir⁵.

Anam dedi: Bala, nəzr etmişəm ki, sən qalasan,
Başuvi qırxdırasan, boynuva kəfən salasan,
Gərək, sabah gedəsən, bir gözəl qəmə alasan,
Axund deyir, açılan ay, oğul, Məhərrəmdir.

Bu il kimi qışı heç görməmişdi əcdadım,
Ucaldı qar kimi əflakə dadü feryadım,
Zibəs ki, qar məni incitdi, damdə ağladım,
Düzəlmiri kəmərү qamətim, hələ xəmdir⁶.

¹ İbni-Mülçəm — Həzrət Əlinin (ə.) qatili

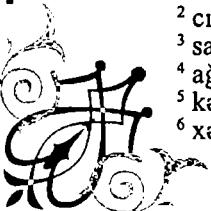
² cığalə — siqaret

³ sail — dilənçi

⁴ ağızlıq — müştük

⁵ kəm — az

⁶ xəm — əyri

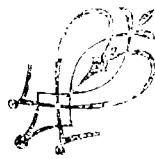

Mərsiyələr

Vətən

(Azadlıq qəhrəmanı İmam Hüseyn (ə.)-in dilindən)

Əsdi çün badi-sitəm, soldu gülüstan, ey vətən!
Gülşənin bülbülləri oldu pərişan, ey vətən!
Soldu gülüstan, ey vətən!

Ey Mədinə, ey vətən, cəddi-kibarım¹ səndədür,
E'tibarım, izzətim, səbrü qərarım səndədür,
O əlili-binəva, süğrayi-zarım səndədir,
Səndən ayrılməq Hüseynə olmaz asan, ey vətən!
Soldu gülüstan, ey vətən!

Bülbülü-şuridətək, ey gül, sənin heyranuvam,
İxtiyarım getdi əldən, ey vətən, qurbanuvam,
Bağrıva bas, yaxşı saxla, bu gecə mehmanuvam,
Köç edər çünki səbah səndən bu mehman, ey vətən!
Soldu gülüstan, ey vətən!

Çün Yəzidi-bihəya zülmündə tügyan eylədi,
Biz vətən aşıqlərin yüksər pərişan eylədi,
Tökəməyə qanın Hüseynin əhdü peyman eylədi,
Olmaram razi, tökülsün səndə bu qan, ey vətən!
Soldu gülüstan, ey vətən!

Bey'ət² etsəm mən ona, qalmaz şəriətdən əsər,
İstər o kafər, yixa dinin binasın sərbəsər,
Zalimə adil deyib, baş əgmərəm mən müxtəsər,
Gər düşə meydanə başım misli-çovgan³, ey vətən!
Soldu gülüstan, ey vətən!

¹ cəddi-kibarım — böyük babam (Məhəmməd peyğəmbər (s.))

² bey'ət — hakimiyyəti qəbul etmə

³ misli-çovgan — çövkan topu kimi

Bu Əbülfəzlü bu Qasim, bu güli-bağı-Həsən,
Bu şəbihi-Müstəfa¹, oğlum Əli Əkbər, bu mən,
Hazırux can verməgə şövq ilə məxzubül-kəfən,
Qoy, şəhid etsün bizi övladi-Süfyan, ey vətən!
Soldu gülüstan, ey vətən!

Əkbərin qanıyla olsa zülfü əlvan, raziyam,
Şirəxarə² Əsğərim can versə ətşan³, raziyam,
Qolların etsə qələm Əbbasin üdvan⁴, raziyam,
Olmaram mən biriza bu əmrə bir an, ey vətən!
Soldu gülüstan, ey vətən!

Kərbəla meydanına yetmiş iki qurban gərək,
Kərbəla meydanı olsun qan ilə əlvan, gərək,
Xeyməgahi-Zeynəbi Şimr eyləsin talan, gərək,
Ta ki, qalsın yer üzündə hökmü-«Qur'an», ey vətən!
Soldu gülüstan, ey vətən!

Bir zəman var idi, tutmuşdu cəhani şöhrətin,
Tarümar etdi səni axirdə cəhli millətin,
Mö'cüz ağlar haluva, zira ki, çoxdur zəhmətin,
Cismüvə min yarə vurmuş tiği-üdvan, ey vətən!
Soldu gülüstan, ey vətən!

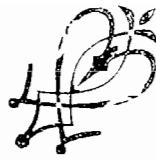
¹ şəbihi-Müstəfa — Məhəmməd peyğəmbərin (s.) oxşarı

² şirəxarə — südəmər

³ ətşan — susuz

⁴ üdvan — düşmənlər

Novhə

Çox çətindür mənə əyyami-fərağın, Əli can,
Bubəfadur, bilirəm, əhli İraqın, Əli can.

Görüsən halimi, gündən-günə gültək soluram,
Kərbəla adın eşitdikcə, pərişan oluram,
Qurumur didələrim, sanki buludtək doluram,
Qorxuram, söndürələr şamü çırağın, Əli can.

Mən dedim ki, səni-şəhzadəni damad edərəm,
Bəzərəm hicleyi-damadı gözəl, şad edərəm,
Bilmədim, «vay Əli Əkbər» deyə fəryad edərəm,
Razi olma, qala dərbəstə¹ otağın, Əli can.

Çünki sən Ali-əba gülşəninin bir gülüsən,
Çünki sən xəstə bacın Fatimənin bülbülsən,
Səni bir ləhzə, Əli, görməsəm, ölləm, bilüsən,
Bibəfadur, bilirəm, əhli İraqın, Əli can,

Səni verrəm qəsəm ol Əhmədi-Muxtarə, əxi²,
O şərafətli baban Heydəri-Kərrarə, əxi,
Bacuva görmə rəva ki, geyinə qarə, əxi,
Sora, pəs, hardan alar, söylə, sorağın, Əli can.

Gözlüyü Şümrü Yəzidi, bilirəm, atəşi-nar³,
Həqq edər Ali-əba düşməninə aləmi dar,
Yazdı şərhi-dilimi şe'r ilə bu Mö'cüzi-zar,
Qıl şəfaət ona, gər olsa qonağın, Əli can.

¹ dərbəstə — bağlı

² əxi — qardaş

³ atəşi-nar — cəhənnəm odu

Rübaılər

***

Ey fikri-şərir¹, itil, get, ol məndən dur!
Mən ac qalıram, sənə nə dəxli vardur,
Hər an oxusan qulağıma bir novhə,
Beyni yorusan, qəlbi edirsən rəncur².

* * *

Biçiz³ əgər eyləyə qızdan ikrah,
Həqqi var onun, kisəsində pulu siyah.
Biçizə deyin, qızlar üçün etmə xınov,
Bir-bir hamısın çiçək boğar, inşallah!

* * *

Çox zəhmətə qatlaşar ana dünyadə,
Yatmaz gecələr, keşik çəkər övladə,
Oğlan böyüdü, oldu əgər nalayıq,
Rahətlik üzün görər fəqət rö'yadə.

* * *

Qız doğsa xanım, qaşqabağın sallasa xan,
Aqil deyil, divanədir, əhməq, nadan!
Qızdır səbəb bəqai-nəsli-insan,
Ey xan, səni qız doğub, nəinki oğlan.

* * *

Saqi, mənə qüslü ver meyi-nab⁴ ilə,
İslat kəfəni o lə'lgun⁵ ab ilə!
Vaiz desə: Mey həramdır, olmaz bu,
Əz kəlləsin o rəfdəki əbvab⁶ ilə!

¹ şərir — şər

² rəncur — inciyən

³ biçiz — yoxsul

⁴ meyi-nab — saf, təmiz mey

⁵ lə'lgun — ləl kimi

⁶ əbvab — şəriətə aid kitab

* * *

Bir ömr ki, vardır onda yüz min zəhəmat,
Bainhəmə¹, ölmək istəməz məxluqat,
Hər zəhmətə qatlaşar bəşər, qeyr məmat²,
Bilməm niyə şirindir bu əndazə həyat?

* * *

Ey kaş, olaydı ay kimi ibni-bəşər³,
Azadə gəzəydi dəhrdə⁴ şamü səhər,
Nə qüsseyi-mərg⁵, nə qəmxanəvü xan,
Bəh-bəh, nə xoşiqbaldır⁶, xurşidü qəmər⁷!

* * *

Vazehdir⁸ ki, şurəzardə⁹ gül bitməz,
Bu nüktəni bilsə xəlq, özün incitməz,
Kafərdi zimistan, o, Xuda-zad tanımadz,
Zalimdi soyuq, o, heç kəsə rəhm etməz.

* * *

Axşami səhər qəmiləmi eylərdiz?
Yaxud dəm ilə — deyin, görək, neylərdiz?
Ey əhli-qübür¹⁰, sizdə çox sözlər var,
Versəydi müsaid ləhəd¹¹, söylərdiz.

* * *

Axır, elədi başıma kül çərxi-əzəl,
Məhv oldu həvəs, ağardı saçü səqqəl,
Əvvəl xoş idi, axırın Allah kəssin,
Ey kaş, bitəydi ömür on il əvvəl!

¹ bainhəmə — buna baxmayaraq

² məmat — ölüm

³ ibni-bəşər — bəşər övladı

⁴ dəhr — dünya

⁵ qüsseyi-mərg — ölüm qüssəsi

⁶ xoşiqbal — xoşbəxt

⁷ xurşidü qəmər — günəş və ay

⁸ vazeh — aydın, aşkar

⁹ şurəzar — şoranalıq

¹⁰ qübür — qəbir əhli

¹¹ ləhəd — qəbir

“Ey vary” — demə, qəm yemə, fincan sınsa,
 Palan qoyub üstüvə mehnət minsə,
 Mə’lum deyil aqibəti-kar¹, bu gün
 Xoş eylə gönü, xoş eyləmək, mürmkünsə.

Bir halinə bax ləhəddəki dustağın,
 Kibr² eyləmə çox, bir az düzəlt əxlaqın.
 Ahəstə götür, qoy qədəmin, zira ki,
 Hər zərrəsi bir üzvüdür bu torpağın.

Bir dön, o yana bax, ey şürbi-faxır,
 Gör bir, necə mö’min mənə yan-yana baxır.
 Heç anlamıram mən bu sözün mə’nasın:
 Mey içmə, — deyirlər, — oləcəksən, axır.

İnsan ki, baxır məzənnəcati-şəhrə³,
 Az qalır, özün götürsün, atsin nəhrə⁴.
 Qəm-qüssəyə su tökür, ayaqlar hər gün,
 Ətrafımıza fələk qoyur bir möhrə.

Xəyyam dedi: Qoymuyun, əyyam sizi
 Dilgir edə çox, — eylədi təşviq bizi,
 İstərdi, bizə nicat versin, nagəh
 Dəryayı-məlalə⁵ düşdü, qərq oldu özü.

¹ aqibəti-kar — işin sonu

² kibr — təkəbbür

³ məzənnəcati-şəhr — şəhərin qiymətlərinə

⁴ nəhr — çay

⁵ dəryayı-məlal — qəm-qüssə dənizi

* * *

Bilsən ki, düşünmək ilə kisə dolmaz,
Bihudə xəyalət ilə rəngin solmaz,
Əssaə ki xoşdu, canüvi sıxma kişi,
Bir il sora əhval xoş olmaz, olmaz.

* * *

Qəsd eyləyə qəbləzonki¹ düşmən canə,
Fürsət var ikən içək beş-on peymanə,
Zira ki, əcəl gələndə möhlət verməz
Bir su içəcək qədər zəman insanə.

* * *

Ey dost, mey iç, baxma pulun azlığına,
Şeyxi-xirədin² natiqəpərdəzliğinə³.
Mey zəhr isə də, mən içirəm sübhü məsa,
Zira ki, o baisdi kefin sazlığına.

* * *

Əmvati⁴ gətir yaduva, doldur bir cam,
Qorxma şəbi-cüm'ədən, mey iç hər axşam,
Gər indi sağ olsayıdı mollayı-ənam,
Qonyakı həlal edərdi, əfyunu həram.

* * *

İsraf həramdır, — deyirlər, dinlə,
Sərmayəni saxla, artığın xərc eylə,
Gər baxmayasan nasehi-müşfiq sözünə,
Mö'cüz necə ki, qalıb-qalarsan eylə.

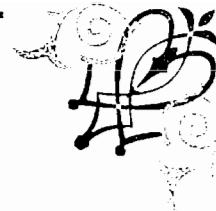
¹ qəbləzonki — ondan qabaq

² şeyxi-xirədin — ağıl şeyxi

³ natiqəpərdəzliq — natiqliq qabiliyyəti

⁴ əmvat — ölürlər

Onda ki, nə rəhm var idi, nə qanun,
Bir firqəsi margir¹ idi İranın,
Gücliydi qolu bəyin, axundun, xanın,
Fərqi yox idi təla ilə buğdanın.

Vaiz ki deyər: Etmə nəzər xubanə²,
Atəş vurar eşq xaneyi-imanə.
İñkar edib o qüvvəyi-miqnatisi³
Ki, lütf edib Allah gülü reyhanə.

Bir kəlləyə düşdü nəzərim, odlandım,
Göz yaşım ilə bulut kimi islandım.
Dilləndi o kəllə, dedi: Göz yaşın sil,
Xoş eylə günün, mən etmədim, allandım.

İllət nədi ki, çörəkçi vermir nisyə,
Çoxdandı, yağış yağımı Tılə⁴, Təsiyə⁵?
Bədbəxt cəmaət, dedim, axır, sizə mən:
Yaxşı dəyil, qoymuyun qızı mədrəsəyə.

Düz yanuva sübhü şam məşrubatı⁶,
Qoyma, edə həmlə qəlbə fikriyyati,
Vacibdi difai-nəfs⁷, öldür, qorxma,
Girəm⁸, yaradıb o mar mövhumatı.

¹ margir — ilantutan

² xuban — gözəllər

³ qüvvəyi -miqnatis — maqnit qüvvəsi

⁴ Tılə — İranda kənd adı

⁵ Təsiyə — İranda kənd adı

⁶ məşrubat — içkilər

⁷ difai-nəfs — özünü müdafiə etmə

⁸ girəm — tutalım

* * *

Dünyayə gəlib-gedibdi sizdən çoxlar,
Minlərcə cəvan məzar içində yuxlar,
Bir gündə hezar-hezar¹ insan ölsə,
Dünya nə qara geyər, nə matəm saxlar.

* * *

Yaran, məzə ilə doldurun dəsmali,
Bir neçə günü xoş eləyin əhvalı,
Baxnın sözünə qafası qalın kişinin,
Buzqalə² əbəs sefid edib³ saqqali.

* * *

O qəsrə ki, yanardı min-min fanus⁴,
Dilbər ilə içərdi mey Keykavus,
Gördüm ki, o qəsri fələki-binamus
Zirü zəbər eyləyib, çox oldum mə'yus.

* * *

Cənnətdə, deyərlə, huri, kövsər⁵ vardır,
Əmma iki min dilbərə bir ər vardır,
O hurilərə, gərək kim, olsun talib,
O şəxs ki, onda zuri-əjdər⁶ vardır.

* * *

Bir şaxeyi hər qəsrə var tubadən,
Yüz dəf'ə bunu eşitmişəm molladən,
Firdovs, gərək, ola rütubət və xəsra,
Mö'min kişi, Allaha yetə fəryadın!

¹ hezar-hezar — min-min

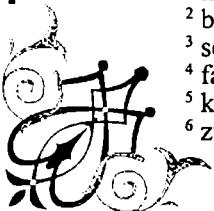
² buzqalə — keçi

³ sefid etmək — ağartmaq

⁴ fanus — fənər

⁵ kövsər — cənnətdə hovuz

⁶ zuri-əjdər — əjdaha gücü

* * *

Gördüm kuzəgərxanədə¹ bir kuzəgəri,
Salmış ayağı altına Xəyyam Öməri;
İslatdı gözüm yaşı təmamən o yeri,
Mən gördüm o Xəyyami, nə hər bibəsəri².

* * *

Bir söz deyirəm misali ahü nalə,
Əmma deməyin bu sözü kurə, lalə.
Vəxt ki açıldı, qurudu, düşdü yerə,
Bir də göyərə, məhaldır, ol lalə.

* * *

Bilməm ki, nədir əsas gavü mahi³,
Məhdud ediblə qüdrəti-Allahi.
Hər kəs alır-alsın, ixtiyarı vardır,
Bu sözlərə mən ki vermirəm bir şahi.

* * *

Sən çünki gözündəki tozu silməzsən,
Bir diqqət ilə yerə nəzər qılmazsan,
Torpağa düşən sümüklərin əcdadin
Hər gün basarsan, ayaqlarsan, bilməzsən.

* * *

Məşğul idi xəlq fənni-tarix ilə,
İstər danişa aləmi-Mərrix⁴ ilə,
Kafir qayırır elektriği-bisim,
Mö'min kişi dəlir döşü mix ilə.

¹ kuzəgərxanə — kuze düzəldilən yer

² bibəsər — bəsirətsiz

³ gavü mah — öküzlə balıq

⁴ aləmi-Mərrix — Mars planeti

* * *

Qüvvətli olar ağıl, bədən çağ olsa,
İç, qorxma, əmoğlu, yaxşı konyak olsa.
Qəm köpəkoğludur, külüng alsa ələ
Bir anda yıxar, necə uca dağ olsa.

* * *

Həsrətlə baxıb dedim bənəfşə zarə:
Əhsənət¹ bu xoş məkanə, o rüxsarə!
Bir ah çəkib dedi: Əsiri-dəhrəm²,
Bir həftə sora məni satar əttarə³.

* * *

Hər bir kəsə e'tibar etmə aləmdə.
Saqi, gəl içək, görək, nə var aləmdə!
Nə mö'minə xeyr verdi, nə tərsayə⁴,
Söz etmədi sülhi payidar⁵ aləmdə.

* * *

Cənnətdə, deyəllə, bigü saqqal olmaz,
Saqqaliya huri-eyn məyyal⁶ olmaz.
Xəlqə niyə fasiq deyisən, ey vaiz!
Sübhanallah! Belə qırışmal olmaz.

* * *

Hər vaxt ki sənə qüssə eylədi həmlə,
Qaynat samavarı, çaydanı dəmlə.
Düşməndi qəmü qüssə bəni-Adəmlə,
Əz başını düşmənin dili-xürrəmlə.

¹ əhsənət — əhsən olsun

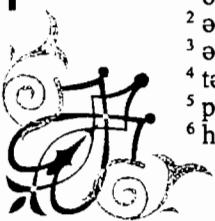
² əsiri-dəhr — dünyanın əsiri

³ əttar — ətir satan

⁴ tərsa — xristian

⁵ payidar — əbədi

⁶ huri-eyn məyyal olmaz — gözəl gözlü hürilər meyl etməz

Fəryadü fəğanilə sağalmaz yaralar,
 Cahil kişi bica yerə qəlbin qaralar,
 Sənətkar mehri-çərxi¹ eylər əlvan,
 Gøy səndən ötrü nə qızarar, nə saralar.

Cün gördü öküz, az qalır, olsun səqət²,
 Mərhüm Kopernikə verib əl riqqət,
 Əl atdı, Yerin yapışdı qurşağından,
 Qaldırdı həvayə, öküz oldu rahət.

Meyxarələr³ etdi həmlə sağdan, soldan,
 Çekdi, yerə saldı vaizi istoldan.
 Vaiz nə dedi? Dedi ki, var Cənnətdə
 Bir çəsmə ki, o ləzizdir⁴ əlkoldan.

Gər eyləyə həmlə ləşkəri-biganə⁵
 Sərdəştə⁶, Soyuqbulaqə⁷, ya Dilmanə⁸,
 Elmü hünərin var isə, çıx meydanə,
 Yoxsa — səfər eylə rövzeyi-rizvanə⁹.

Elmü hünərilə bağla sən ol səddi,
 Qoyma, dolaşa ayağə, qırxdır xətti,
 Saqqalın əgər ola bir arşınlıqda,
 Hifz eyləyə bilməz o bizim sərhəddi.

¹ mehri-çərxi — taleyin günəşi

² səqət olmaq — burada: yıxılmaq

³ meyxarə — şərab içən

⁴ ləziz — ləzzətli

⁵ ləşkəri-biganə — xarici qoşun

⁶ Sərdəşt — İranda şəhər adı

⁷ Soyuqbulaq — İranda şəhər adı

⁸ Dilman — İranda şəhər adı

⁹ rövzeyi-rizvan — Cənnət

Doldur qədəhi, mö'təqid¹ olma xəbərə,
Xalıq sənə zülm eyləməz, hətta bəqərə².
Kök saxla kefin, şadlıqnan ömrü qutar,
Çünki öləcəksən, girəcəksən qəbirə.

Mən mey içirəm ki, əqli sərsam etsin,
Ta qəlbi-həzin bir ömür aram etsin,
Xəlq hər nə deyir, desin, gətir, ey saqi,
Qoy, mey məni xəlq içində bədnam etsin.

¹ mö'təqid olmaq — inanmaq

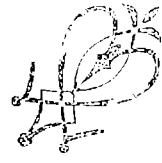
² bəqər — inək

Bəhri- təvillər

Yaran, dünən çəməndə...

Yaran, dünən çəməndə gördüm qəribə aləm. Rəqs eyliri bənəfşə, gül, yasəmən və lalə. Sünbül bir əldə bütri¹, bir əldə campiyalə. Susən içir, deyir: Ox! Ver saqiyə dəmadəm!

Bülbül gülə baxırdı, cəh-cəh vurub oxurdu. Qumru deyirdi: Bəh-bəh! Bubbu deyirdi: Hop-hop! Qəçlə deyirdi: sağ ol, ey əndəlibi-xürrəm²! Qarğı oxurdu şərqi, konyak içirdi qırqı. Tuti yeyirdi pəşmək, durna çalırdı dünbək, oynardı hacileylək basəd həzar çəm-xəm³!

Nagəh açıldı qapı, tavus və qazü ördək hər biri bir düçərxə⁴ üstündə şadü xəndan, pişvazə çıxdı quşlar, hətta qəçil və kərkəs. Min nazü çəm-xəmilə düşdü yerə qonaxlar, məndil⁵ verib qaraqus, əyləşdi qaz və tavus, həm ördəyi-mübarək manəndi şahi-Deyləm⁶.

Kəklik durub ayağə, ərz etdi: Ey xanımlar, xoş gəlmisiz bu bağə! Bilməm, niyə gecikdz? Saldız bizi fəraqə. Tavus gül dəhanın açdı, dedi: Əzizan! Əkkasxanədeydi⁷, orda bir az yubandıq! Yox bu sözün xilafı, əkkasımız Həsənxan gec verdi, niyə, bilməm?

Çün bu sözü eşitdi, durdu ayağə yahu⁸, baş əydi, ərz qıldı: Ey dilbəri-səmənbü, lütf eyləyin o əksi⁹, biz eyləyək ziyarət! Tavus edib işarət, ördək əl atdı cibə, əksi çıxartdı, öpdü, yahuyə etdi təqdim. Yahu da ehtiramən əksi öpürdü hərdəm. Yahudan əksi aldı, sərçə edib təmaşa, verdi ariutanə. Baxdı o da doyunca, qapdı onun əlindən əksi xanım kəbutər¹⁰. Baxdı, dedi: həqiqət bir danədir Həsənxan, dürdanədir Həsənxan! Nəqqası-Çinu Maçın belə salammaz əksi, heç bir yerində yoxdu bir danə eybü nəqsi¹¹. Bəhbəh, həzar əhsən! Əkkasə maşəallah, etsin Xuda mükərrəm! Yox misli Ərvənəqdə, bəlkə Binisdə, Sisdə, hətta Kuzəkunanda,

¹ bütri — butulka

² əndəlibi-xürrəm — şən bülbül

³ basəd həzar çəm-xəm — yüz min naz-qəmzə ilə

⁴ düçərxə — velosiped

⁵ məndil — süfrə

⁶ manəndi-şahi-Deyləm — Deyləm şahı kimi

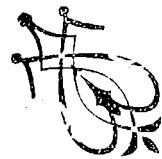
⁷ əkkasxanə — fotoatelye

⁸ yahu — göyərçin

⁹ əks — şəkil

¹⁰ kəbutər — göyərçin

¹¹ eybü nəqs — çatışmamazlıq

Təsuçda, Mehrəvanda, həm Şindəvar bəlkəm...

Tavus verdi rüsxət, qalxdı ərus ayağə. Bu
vaxtda qəzara¹ səsləndi o müəzzzin: Yaran, durun nəmazə,
zöhr² oldu, quqquluğu!

Xəlq aldı dəstəmazin, mehrabə saldılar bir səccadeyi-muzəyyən³. Molla əbani saldı, təhtül-hənək⁴ açıldı, nur göylərə
saçıldı, quşlar qılıb nəmazə, bayquş oxurdu rövzə, quşlar əlində
dəsmal, oxşardılar, təmamən, ağlardılar dəmadəm!..

Bayquş bu halı görcək, səsləndi: Ey cəmaət! Mən eylərəm
şikayət həqqə sizin əlizdən. Ey firqeyi-şərarət⁵, bayquş mənəm və
ya siz? Bu iş mənim işimdirdir, siz, bəs, niyə ölürsüz, saqqaluzu
yolursuz? Tavus nitqə gəldi, dedi ki, düz deyir bu, bayquş üçündi
novhə, fəryadü qüssəvü qəm!

Məclis dağıldı, hər kəs üz qoydu aşivanə⁶. Tək qaldı bülbül
orda, bəs, başladı fəğanə...

Mö'cüz bir əldə lalə, bir əldə cam, piyalə, hərdəm içib deyirdi:

— Ey sakinani-gülşən! Az eyləyin bu yerdə fəryadü ahü nalə,
razi dəyil bu karə, vallah, Rəsuli-Əkrəm⁷, billah, Xudayı-Ə'zəm⁸!..

¹ qəzara — birdən, təsadüfən

² zöhr — günorta

³ səccadeyi-muzəyyən — bəzəkli səccadə

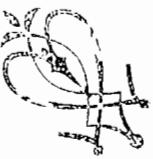
⁴ təhtül-hənək — əmmamə

⁵ firqeyi-şərarət — şər tayfası

⁶ aşivan — yuva

⁷ Rəsuli-Əkrəm — Məhəmməd peyğəmbər (s.)

⁸ Xudayı-Ə'zəm — böyük Allah

Axır çərşənbə duası

İlahi, səni and verirux sədrinin¹ sədaqətinə, kərə yağıının kəramətinə, cəmi Əli şıəsin axır çərşənbə gecəsi həlvanın qəbrinə zəvvar elə! İlahi, səni and verirux pilovun zülfî-pərişanına, sən bizim əlimizi xuruşun² damənindən³ kəm və kutah⁴ eləmə. Ya Qəffar, Xudaya-Xudavənda, səni and verirux püstənin dəhani-tənginə⁵, xurmanın rənginə, biz əhli-Şəbüstəri mübarək yeddi lövünün şəfaətindən məhrum və binəsib eləmə. İlahi, səni and verirux abduğ⁶ ilə qəndabın⁷ pilov dövrəsinin ətrafında çəkdiyi zəhmətə, o gecə bizim övrətə bir huş və baş kəramət elə, yağdüğünü xərab edib, ovqatımı təlx etməsin, uşaqlı ağlaya-ağlaya qoyub, qonşuya çubuq çəkməyə getməsin.

Ey axır çərşənbə gecəsi yatıb, səhər tezdən quşlar ziyarətinə gedən xanımlar, «Amin!» deyin! Ey çehil-yasin⁸ suyu kimi gəndov⁹ suyunu iste'mal edib¹⁰, məraminə nail olanlar, ucadan «Amin!» deyin. Xudaya-pərvərdigara, səni and verirux küçələrimizin ziğina, hamamlarımızın kəsafətinə, cəvanlar-ımızın biğina, sən bu yalançı müsəlmanların imanını kamil elə. Ey on tümənə yüz tümən müamilə alanlar, ey evini, bağını girov qoyanlar, «Amin!» deyin!

İlahi, səni and verirux dövlətlilərimizin toxluğuna və füqəralarımızın çoxluğuna, xirov suyunun yoxluğuna, ya bizi öldür, tələbkarın yaxasın qurtar, ya tələbkarı öldür, bizim yaxamız xilas olsun. Ey arpa çörəyini biri-birinin əlindən qapanlar, ey soyuq yarmə aşına həsrət qalanlar, «Amin!» deyin!

İlahi! Səni and verirux tüməni on şahiya höccət¹¹ yazan mollaların qələm-dəvatına, istanbulçuların bəratına, tiflisçilərin mənatına, bu nəzir sahibinin əmvatına, axırətdə «Neynim!» günü

¹ sədri — düyü növü

² xuruş — aşın qarası

³ damən — ətək

⁴ kəm və kutah — qısa

⁵ dəhani-təng — dar ağız

⁶ abduğ — ayran

⁷ qəndab — şerbət

⁸ çehil-yasin — dua

⁹ gəndov — kanalizasiya

¹⁰ iste'mal etmək — işlətmək

¹¹ höccət — qəbz

görsətmə. Ey bir kağız lirə verib, bir cüt corab
alıb ayağına soxanlar, yatmışız, ya bəng atmışız?
Ucadan «Amin!» deyin!

Ey nəzir sahibi, Allah, görüm, sənin pullarını falçıya,
ilançıya qismət eləməsin. Ey bacılar, Allah falçıları sizə və sizi
falçılara çox görməsin! Ucadan «Amin!» deyin! Cənab hacı, Allah
nəzrүü qəbul eləsin. Sənin ki əlindən su suvarmaq və cənazəyə
yapışmaq və xeyrə-şərə işləmək gəlməz, bəs, Allah, yanında
əyləşən kasıbin ömrünə bərəkət əta eləsin, sənə də bir ölüm versin,
ta beş-on kasıb fövtündən¹ xeyir gorsün.

Ey dövlətlilərin xeyratında aşağı başda əyləşib, doyun-qarın
pilov yeyənlər, ucadan «Amin!» deyin! Ey molla qorxusundan
saqqal qoyub, baş qırxdıranlar, «Amin!» deyin! Ey istanbulçu qardaş,
nə yapdın, gəldin vətənə, oldum ətənə, əgər nənən caridi, sənin
ömrün yarıdı. Ey cəm'i Əli şıəsini murdar va özünü pak bilən cari,
oldürsün səni tarı! «Amin!» deyin!

Xudaya, Xudavənda, bari pərvərdigara, bir söz deyəcəyəm,
acığın gəlməsin, ola ki, yadından çıxa, sən bu nəzir sahibinin qədim
ölənlərinə və cədid² ölənlərinə rəhmət elə. Ələlxüsus, iki yüz
doxsan doqquz il bundan qabax, axşama üç saat qalanda, qaynanası
Tükəzban xala ki, baş tireyi-xakə³ çəkib, ona rəhmət elə və ondan
yaxşı mütəvəccöh⁴ ol. Can sənin, can Tükəzban xalanın. «Amin!» —
lal olmayasan! İlahi, səni and verirux bu nəzir sahibinin burduğu
gülələrə və çıxartdığı lülələrə, əvvəla cəm'i bağ sahiblərini bunun
şərrindən mühafizət elə⁵ və saniyən⁶, həlal kəsbinə bərəkət əta elə.
Ey bağına hər həftə qapı alanlar, ey altı ay zəhmət çəkib, hasildə əli
bənd olmayanlar, «Amin!» deyin!

İlahi, səni and verirux girdəkanın girdəliyinə, findığın
xırdalığına, Sisbəyin qəbristanlığına zibil tökənlərin başını qoyub,
ayağına daş vurma. Ey iydəni yeyib, çərdəyini həsir altına soxanlar,
ey burnunu ətəyi ilə silənlər, ey pırılı donbalanlar, məbadə,
Allahın beytində⁷ sizdən bir hadisə biruzə gələ, hər iki dünyada
rusiyah⁸ olarsız. Qalxın, ucadan «Amin!» deyin.

¹ fövt — ölüm

² cədid — yeni

³ tireyi-xak — qara torpaq

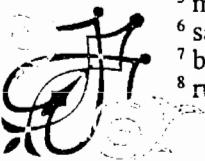
⁴ mütəvəccöh — müğayat

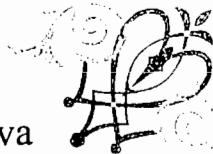
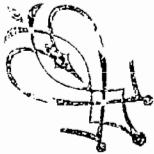
⁵ mühafizət etmək — qorumaq

⁶ saniyən — ikincisi

⁷ beyt — ev

⁸ rusiyah — üzüqara

Bəh-bəh, tağdan da bir nəzir verdilər! Ey bacı, bilmirəm, müsəlmansan, ya kafirsən? Boynuva qızıl taxırsan, naməhrəmə baxırsan! İlahi, and verirux ucubunuğun qəddinə, vəlləzzalinin məddinə, bu övrətin cəddinə, cənnati-ədndə¹ yer kəramət elə. Ucadan «Amin!» deyənlərlə bərabər.

İlahi, səni and verirux riyanın mübahlığına², qumarbazların sağlığına, Fir'onun allahlığına, Kərbəlayi Hüseynqulunun cərrahlığına, bu nəzir sahibini əsrin Əzrail həkimlərinə vadar və möhtac eləmə. Ey ucadan «Amin!» deyən, səni, görüm, vayqanlı Zülfəlinin sütünə rast gələsən!..

Bəh-bəh, usta Abbasqulu da bizə bir nəzir göndərdi. Uşax, ucadan «Amin!» deyin. Xudaya, Pərvərdigara, səni and verirux məşhədi Lütfəlinin iştəhasının azlığına, hirov Çə'fərin kefinin sazlığına, Kərbəlayi Həsənəlinin gözlüyüնə, Ağa Mirzə Məmmədəli ağanın süxənvərliyinə³, birə yüz min bu dünyada, birə yüz min axirətdə əcr və əvəz kəramət elə. Ey başını usta Abbasquluya qırxdırıb pul verməyənlər, ucadan «Amin!» deyin. İlahi, səni and verirux Gülşənin duvarlarına və İmamzadənin dağılan tifağına, sən bu nəzir sahibini Sultan Babanın qəbrinə zəvvvar elə. Ey bu nəzir sahibi! Get, bu Dərəkçəsindəki pir mətləbin versin, Hüseynbaba kəmərin bağlaşın, qışın tütə-tüt vaxtında məscidin minarəsində əzan deyəsən. Ey imamzadə qapısına qəndil bağlayan bacılar, ucadan «Amin!» deyin. İlahi, səni and verirux molla Məmmə-dələ (molla Məndəli) axundun qəbrinə, padişahi-islamin tiği-bidiriğini⁴ ə'dayə⁵ qate və bürra⁶ elə. Bu məscidin banilərinin ölənlərinə rəhmət, qalanlarına tofiqin kəramət elə. Ucadan «Amin!» deyin. İlahi, bu əmi ki, adını tanımiram, mənə pul əta elədi, ey əmi, Allah qadanı-balani, əqrəbi-ilani, mamilə-matanı, yanunda yatanı, rəhmətlik atanı, yerin, göyün bəliyyatından⁷ məhfuz⁸ eləsin!..

¹ cənnati-ədnd — ədn cənnətləri (cənnət bağları)

² mübah — şəriətdə icazə verilmiş

³ süxənvər — natiq

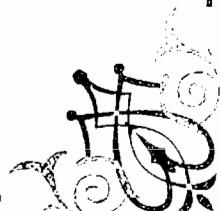
⁴ tiği-bidiriğ — amansız qılınc

⁵ ə'da — düşmən

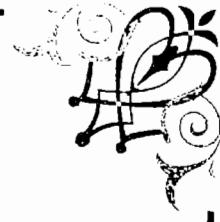
⁶ qate və bürra — iti

⁷ bəliyyat — bələlər

⁸ məhfuz etmək — qorumaq

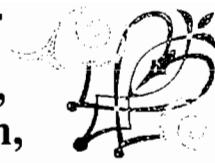

Seçilmiş kəlamlar

Başıma zülf qoyub, saqqalı yoldurmamışam,
Xəlqdən rüşvət alıb, kisəmi doldurmamışam,
Çəddizin vəqf suyun mülkümə saldırmamışam,
Ey şəbüstərli dadaşlar, sizə mən neyləmişəm?

* * *

Mən nə bilim, qarğı xoş avaz imiş,
Bayquşa bayqus demək olmaz imiş.

* * *

Yixisan xəlqin evin, öz evin abad edsin,
Mən hələ heç kasıbin qəlbini sindirmamışam.

* * *

Çün yetişdim vətənə, "Açma dəhanın" — dedilər,
"Dinmə, danışma və tərpətmə zəbanın" — dedilər.
Dedim: "Allaha baxın, etməyin, axır, oldum!"
"Gər bu cür etməyəsən, çoxdu ziyanın" — dedilər.
"Maluvun beşdə birin ver seyidə, müftəxora,
Ucların kəsmə bığın, çəkmə dəbanın" — dedilər.

* * *

Mən gedirəm Mərəndə,
Tamaşadır gələndə,
Bizim millət yuxlayıb,
Ayılacaq oləndə.

* * *

Kibirin çox, hünərin yox,
Bir pulluq dəyərin yox,
Fikrin göylərdə gəzir,
Dünyadan xəbərin yox.

* * *

**İtalyanlar imansız,
İngilis həm «Qur'an»sız,
Bizə iynə verməsə,
Qalacağız tumansız**

* * *

**Tez ağardar saqqalın, tir- qamətin eylər kəman,
Əhli-Azərbaycanın dərdi-hicran, əmqizi.**

* * *

**Bu əmri-mühəqqəqdi ki, biz milləti-İran,
Xortdana və həm quli-biyabanə inannux.
Əfsus ki, nisvani-vətən görmədi bir gün,
İrani min üç yüz sənə cəhl etdi qaranlux.**

* * *

**Vətəniz cismidi, siz də vətənə can kimisiz,
Razi olmun, qala cansız vətən, ey cani-vətən!
Verəlim əl-ələ, təhsili-kəmal eyləyəlim,
Xabi-qəflətdən ayılsın, gərək, əxvani-vətən!**

* * *

**Saqiya, İranda çox müşkildi hali rəşbərin,
Altı ay işlər, yenə dolmaz çuvalı rəşbərin.**

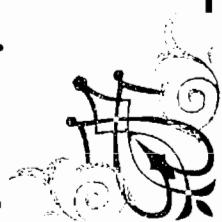
* * *

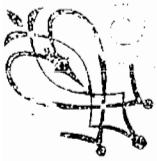
**Olmayıb şad, üzü gülmüb, əfsus, əfsus,
O zəmandan ki, olub Mö'cüzə İran — vətən.**

* * *

**Sən mərdsən, müdafiə eylə hüququvi,
Məsciddə dul qadın kimi titrətmə mənbəri.**

* * *

Soyuqda qürbətə getmək çətindir ölməkdən,
Nə bərk canı var, ilahi, bu əhli-İranın.

* * *

Çox möhnətü azarə davam eylədi millət,
Söz dinləmədin, hərçi pəyam eylədi millət,
Axırda gəlib qeyzə, qiyam eylədi millət,
Bir də Nikola taxta çıxa, şah ola... heyhat!

* * *

Nə şah şad, nə dərviş səndə, ey İran,
Nə əmn var, nə ticarət, nə şər', nə qanun!

* * *

Bizi əcanib edib zuri-elm ilə həmmal,
Səvayı-səbr nədir təkyəgahı nadanın.

* * *

Saqiya! Bir badə ver əbnayi-cümhuriyyətə,
Təşnədir əhli-vətən səhbayı-cümhuriyyətə.
Sakit ol, ahəstə gəl, tünd əsmə, ey badi-səba!
Qorxuram, toz əyləşə simayı-cümhuriyyətə.

* * *

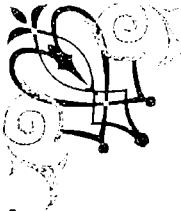
Qurda verdi kəlləni çün kəlləsiz çobanımız,
Ol cəhətdən düşmüşük sevdayı-cümhuriyyətə.
Bir para nadan kişi “başsız bədən olmaz” deyər,
Bəs, demək, vaqif deyil mə’nayı-cümhuriyyətə.

* * *

Mö’cüza, qan ağlama, bir gün gələr,
Şərqdə qalmaz əsarətdən nişan!

* * *

Bir az istər ayıla milləti-İran, Allah,
Dəsti yorğanı çəkər başına mollar, Allah.

* * *

O başdan ki, axar hər sal min misqal qan, ey dust,
O başda əql qalmaz, Mö'cüz, Allaha and olsun.

* * *

... Çox sözüm vardır sənin barəndə, lakin qorxuram,
Küfrümə imza edə fitvası molların genə.

* * *

Varlı əgər fəqirin əzə daş ilə başın,
Tənbih edər hökumət o başı cərahətə.

* * *

Dur, dağıt cəhl evin, xərab eylə,
Elmsizlikdən ictinab eylə,
Gecələr həmdəmin kitab eylə,
Ki o hər qüssəni, qəmi dağıdar.

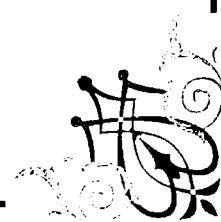
* * *

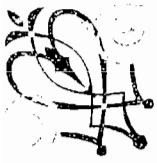
... Nə yatıbsan, ayıl, ey milləti-biçarə, ayıl!
Satır, axır, vətəni düşmənə ə'yani-vətən.
... Balışı-tazə qoyub başını naz eyləmə, dur!
Sürünü qurd dağıdar, yuxlasa çobani-vətən.

* * *

...Söylər hər küçəvi bazaridə,
İngilis barmağı var bu karidə.
O edir təhrik Vəhhabiləri,
Hikməti var buşin, ey həmşəri.

* * *

Gündə yüz sir çay ala, min put şəkər,
Təkyələrdə sərf edə şamü səhər.
Sən içərsən çay, olarsan əşkriz,
Gündə bir yük pul qazanar ingilis.

* * *

... Sən ki, bilməzsən hesabü həndəsə,
Pəs, gücün çatmaz sənin ingilisə.

* * *

Aman, ingilisin işindən, aman,
Yeridir su altından hər gün saman,
Onun öhdəsindən gələmməz cəhan,
Xudaya, ingilisin özün vur yerə.

* * *

Görüm, ingilisi gələ lən'ətə,
Məni qurşadı, saldı bu halətə.

* * *

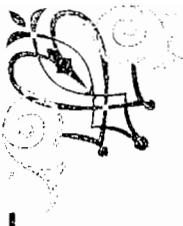
Əgər olmasayı cəhanda qələm,
Deyilməzdi dünyada nami-əcəm.
Ələmdarı-Firdovsiyi-möhtərəm,
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm.

* * *

Əcəl bağlayıb Sabirin gözlərin,
Qoyub yalqız oğlanların, qızların.
Diri saxlayan “Hop-Hop”un sözlərin
Qələmdir, qələm, barəkallah, qələm.

* * *

Beş gündü cəhan, dövləti neylərsən, əmoğlu?
Elmi, hünəri, sən'əti neylərsən, əmoğlu?
Ölç kölgəni gündüz, gecə bax ulduza, ayə,
Kafər qayıran saəti neylərsən, əmoğlu?
Sən rum qızını bəslə Bəyoğlunda, danış, gül!
İrandakı ac külfəti neylərsən, əmoğlu.

* * *

“Biqeyrət edər ağlamaq insanı, deyərlər”

* * *

Gündə bir pulsuzu qəssabi-əcəl darə çəkər,
Bərkidər əl-ayağın, üstünə qəddarə çəkər,
Bahalıqdan nələr o kasibi-biçarə çəkər,
Çörəyə verməyə yox dirhəmi, dinari, dadaş.
Qərə puldur kişinin qəm günü qəmxarı, dadaş.

* * *

Nə qədər çırkin ola, varlı qızın al qucağı,
Bənzəyə gər sıfəti rəndəyə, başı qabağa,
Çünki o dirhəmü dinardı başdan ayağə,
Can kimi bağruvə bas dirhəmi, dinarı dadaş!

* * *

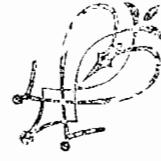
Düşmən elmlə bizi eylədi həmmal özünə,
Kim zəlil etdi bizi? Cəhl, vay müsəlmani — vətən!

* * *

Kərbəlaya gedisən, ac yatır əhli-vətənin,
Ey Əli şəsi, xəsmün şahi-mərdan olsun!

* * *

İnsan olanın başı bələli, gərək, olsun,
Saqqalı uzun, saçı hənəli, gərək, olsun,
Bağında ərik, əlcə, gavalı, gərək, olsun,
Həqqa ki, yəqinən, belədir, sən də bilirsən.

* * *

Xəlqin biğina, saqqalına etmə, dəxalət?
Çox bizləmə, qoy, yuxluya bu köhnə qafalar,
Eyvah, əgər diksinə, bidar ola millət!

* * *

Qəm çəkmək ilə meyli-təbiət ələ gəlməz,
Təsbih çevirməklə şəriət ələ gəlməz.

* * *

Aman ay, Vəli qərdəş,
Beli qəməli qərdəş.
Beşdən birin ver mənə,
Behiştı satım sənə.
Huri gırsın qoynuva,
Qolun salsaın boynuva.
Mö'cüzün yox tüməni,
Bir çək, görüm, qəməni!
Hələ çox var əzana,
Qorxuram, iş uzana!

* * *

Mündəricat

MİRZƏ ƏLİ MÖ'CÜZ DÜNYASI

(Kamil Vəli Nərimanoğlu) 3

Latin qrafikalı müasir Azərbaycan əlifbasının ərəbfars əlifbası ilə qarşılığı.....6

İCTİMAİ-SİYASİ ŞEİRLƏR

Qələm	9
Şəbüstər hamamları (Hamam xəzinəsi)	12
Onun nə axırəti xoş olar, nə dünyası	14
Edər	16
Millət	18
Nida (Qumarbazlar)	20
Hələ uşaqsan!	21
Olar, olmaz?	23
Üçün	25
E'tibarim var	26
İnqilab olacaq	28
Yaşamaq	31
Qaldı	32
Sənin!	33
Yoxdur, yox!	34
Eşq olmaseydi, əql tərəqqi edərdi çox!	35
Oldu, gəl!	36
Yeriyə	37
Neyləyim mən	39
Ey əmu!	41
İnqilab var!	43
Yat, görək!	44
Qohunun şikayəti	45
Qorxma!	47
Gəl, ey Əzrail!	49

Hərami var!	51
Hikmət	53
İşləndi	55
Olsun, gərək!	57
Ey dustan!	59
İran sərbazları	61
Miskin qoyun	63
O tərəfdə, bu tərəfdə	65
Anan təlim edən dildə	67
Mö'cüzün səsi	68
Şah firəngistandadır	69
Şuxlux	70
Gəlməz	71
Qorxmaz!	72
Bəsdir, yetər, axır! (Xilas olduq)	73
Qoymayın, ha!	74
Cumhuriyyətə	75
Bir gecə... (Tar oxur, qəlb istirahət edər)	76
Ver, görax!	78
Anbardara xitab	80
Bahalıq	82
Gəlməyəydim cəhanə, kaş!	83
Mən neyləyim, ölürsən?	84
Var, ya yox?	86
Rəncbərin (Rəşbərin)	87
Mən neyliyim?	88
Arzu	90
Şairin rö'yası	91
Qürbət qurbanları	93
Dedilər	94
Sizə mən neyləmişəm	95
Şəbüstərdə	97
Xəlqı bidar eylərəm	98
İndinin həkimləri	100
Qaç!	102
Oğul və ana	103
Küçələr	105
Olacaq?	107
Dünyanın	109
Gedər	110

Əmoğlu (Sabirə nəzirə).....	111
Pişiyə xitab	112
Qalmadı!	114

XURAFAT VƏ FANATİZMİ TƏNQİD EDƏN ŞEİRLƏR

Mö'minlik əlamətləri	117
Ey müsəlmanlar!	118
Ziyarət	120
Ustad.....	121
Sənə çatmır gücü xəlqin.....	123
Deyirəm mən sizə, ha!	124
Ağalar!	126
Doldur çubuğu, dilbəra!	129
Gərək!	130
Olacaq!	132
Qızılca	134
İlahi!	136
Ziyafət və fəlakət.....	138
Olmuşam	140
O gün ki oldu.....	141
Müsəlmanların andı.....	143
Məscidə	144
Dolaşma millətə!	146
Açıq məktub	148
Yahu!	149
Məscidə	150
Məhərrəmdə.....	152
Olacaq bu?	154
Bu necə vilayətdir?!	155
Seyyid	156
İstər, istəməz?	158
İnşallah!	160
Müjdə	162
Olmayan yerdə	164
Yaz sözün!	165
Pərişanəm!.....	166
Ya rəb!.....	167

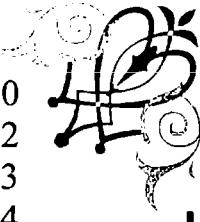
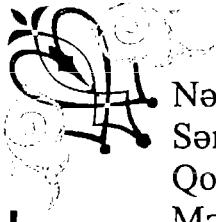

QADIN AZADLIĞI

Mən ölmərəm, yaşaram!	171
Köynəyi gen, hövsələsi dardır	173
Bu gecə	174
Gər istəsən	175
Ey yar!	176
Yaxşıdır!	178
Dedim: bir busə ver, cana!	179
Kaş!	180
Bənzisən qızılğülə, sən!	181
Sənin	183
Nədir xəyalın?	184
Kişilər və arvadlar	185
Bəzək	186
Gəlin	188
Qızım qız doğdu	191
Tükəzzibən alasən	194
Qız	195
Neyniyim, Allah!	196
Axtarma!	198
Yazılıq qızlar (Hacı aşiqi qan edir)	199
Qızlar	201
Oxuyun!	202
Əmqızı	205
Çiçək	206
Günəş bir yerdə durmaz	208
Tükəz	209
Əmmə!	212
Nənəcan	216

VƏTƏNPƏRVƏRLİK ŞEİRLƏRİ

İranlı	219
Məktublaşma (Şəbüstərdən İstanbula)	220
Bir məsləhət	221
Ay millət! (Ey dustan)	222
Vətən!	225
Qürbət	226
Səni (sevər)	228

Nə anladıq bu gəlmaqdan?	230
Sərbəzgirlik	232
Qorxuram, peyki-əcəl	233
Məmmədəli	234

TƏBİƏT MÖVZUSUNDA ŞEİRLƏR

Bəhar oldu	237
Soyuqdan şikayət	238
Novruz bayramı	240
Olmaz	243
Qış çıxdı	245

MƏRSİYƏLƏR

Vətən	249
Novhə	251

RÜBAİLƏR 253

BƏHİRİ-TƏVİLLƏR

Yaran, dünən çəməndə...	265
Axır çərşənbə duası	267

SEÇİLMİŞ KƏLAMLAR 270

Mündəricat	278
------------	-----

